

ВСЕУКРАЇНСЬКА ІНТЕРНЕТ КОНФЕРЕНЦІЯ

**ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС В ЗАКЛАДАХ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ: ТЕОРІЯ,
ПРАКТИКА, ІННОВАЦІЇ**

16 ЧЕРВНЯ 2022 РОКУ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПРОБЕМ ВИХОВАННЯ

**ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В
УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА,
ІННОВАЦІЇ**

Збірник матеріалів конференції

2022

Рекомендовано до друку
вченою радою Інституту проблем виховання НАПН України
(протокол № 8 від «23» червня 2022 р.)

Рецензенти:

Загородня Л.П. – завідувач кафедри дошкільної педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету ім. Олександра Довженка, доктор педагогічних наук, доцент;

Калмикова Л.О. – завідувач кафедри психології і педагогіки дошкільної освіти університету Григорія Сковороди в Переяславі, академік Академії наук вищої освіти України, доктор психологічних наук, професор.

Освітній процес в закладах дошкільної освіти в умовах воєнного стану: теорія, практика, інновації: Зб. матеріалів конференції *Освітній процес в закладах дошкільної освіти в умовах воєнного стану: теорія, практика, інновації, 16 червня 2022 р.* [За ред. О. Рейпольської, О. Брежнєвої, І. Луценко, В. Рагозіної, С. Васильєвої] – Київ. – 2022. – 311 с.

У матеріалах науково-практичної конференції (інтернет) представлено теоретико-практичні досягнення та наукові розвідки науковців, викладачів закладів вищої та післядипломної освіти, керівників, методистів та вихователів закладів дошкільної освіти. Проблематика дошкільної освіти, напрями дослідницьких пошуків згруповано у збірнику матеріалів конференції за відповідними розділами («Піклування та розвиток дітей раннього віку: інноваційний контекст», «Підтримка сім'ї у забезпеченні освітнього розвитку дитини в умовах воєнного стану», «Професійна підготовка та підвищення кваліфікації фахівців дошкільної галузі», «Впровадження сучасних педагогічних технологій в умовах кризових станів», «Цифровізація як ресурсне забезпечення якості дошкільної освіти»), в яких розкрито теоретичні, методичні та змістовно-технологічні аспекти організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти в умовах воєнного стану.

Відповідальність за автентичність цитат, правильність фактів і посилань, достовірність матеріалів та грамотність несуть автори публікацій.

Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії.

© Центр раннього розвитку дитини та дошкільної освіти
Інституту проблем виховання
НАПН України, 2022.
Укладання.

© Автори статей, 2022

ЗМІСТ

<i>Передмова</i>	8
Розділ 1. Піклування та розвиток дітей раннього віку: інноваційний контекст	10
<i>Бех І.Д.</i> Зростаюча особистість у розвивальних категоріях «можу і хочу»	10
<i>Дронова О.О.</i> Зміст та особливості введення дитини раннього віку у світ краси, мистецтва та образотворення	17
<i>Дурманенко О.Л.</i> Адаптація дитини раннього віку до умов ЗДО як запорука результативності освітньої діяльності	22
<i>Рагозіна В.В., Бідна С.П.</i> Декоративна діяльність з дітьми 3-го року життя: апробуємо авторську методику, втілюємо власні ідеї ..	26
<i>Рагозіна В.В., Коротун О.М., Брусенцова А.О., Неєлова В.В.</i> Становлення і розвиток особистості на ранніх етапах онтогенезу: досвід роботи Харківського КЗ «ДНЗ № 279» в освітньому всеукраїнському проєкті	30
<i>Яківчук Г. -В., Врода Л.А.</i> Ознайомлення дітей раннього віку з музичним фольклором (на прикладі колискових)	36
Розділ 2. Підтримка сім'ї у забезпеченні освітнього розвитку дитини в умовах воєнного стану	41
<i>Алендарь Н.І.</i> Взаємодія закладу дошкільної освіти з родинами у вихованні дітей дошкільного віку	46
<i>Бухарева Я.О., Коваленко О.В.</i> Нетрадиційні техніки малювання як засоби психологічної підтримки дітей, які пережили страшні наслідки війни	46
<i>Васильєва С.А.</i> Рухова діяльність батьків та дітей раннього та дошкільного віку в умовах воєнного стану	49
<i>Журавська Г.В., Мацюк Л.М., Стрельник Л.М.</i> Умови відновлення роботи закладів дошкільної освіти під час дії воєнного стану	55
<i>Зімакова Л.В.</i> Актуальність принципів партнерської педагогіки у забезпеченні освітнього розвитку дитини в умовах воєнного стану	60
<i>Кирста Н.Р.</i> Вплив психологічних травм на особистісний розвиток дітей дошкільного віку	65
<i>Кічук А. В.</i> Деякі психологічні техніки запобігання посттравматичним стресовим розладам дітей дошкільного віку за реалій воєнного стану	71
<i>Ковалевська Н.В., Фазан Т.П.</i> Формування духовно-моральних цінностей у дошкільників в умовах військового стану	75
<i>Костриця О.Я.</i> Психологічне здоров'я учасників освітнього процесу: виклики сьогодення	79
<i>Стьожка М.М.</i> форми роботи з батьками в умовах воєнного	

стану	84
<i>Талько М.Д.</i> Взаємодія з батьками вихованців закладів дошкільної освіти в умовах воєнного стану	88
<i>Федорова Ж.В.</i> Індивідуальне спілкування з батьками вихованців закладу дошкільної освіти в умовах воєнного стану	91
Розділ 3. Професійна підготовка та підвищення кваліфікації фахівців дошкільної галузі	96
<i>Андрющенко Т.К.</i> Технологія «Дизайн-мислення» для підвищення кваліфікації фахівців дошкільної освіти	96
<i>Воронов В.А.</i> Управління приватним закладом дошкільної освіти: базові поняття.....	101
<i>Демчик К.І.</i> Способи формування готовності здобувачів вищої освіти до національно-патріотичного виховання дітей в умовах воєнного стану	105
<i>Дурманенко Є.А.</i> Особливості підготовки майбутніх фахівців до гувернерської діяльності в сім'ї	109
<i>Заремба Л.В.</i> Компетентнісний підхід у професійній підготовці майбутнього фахівця дошкільної освіти	114
<i>Ковшар О.В., Куц К.М.</i> Педагогічна модель підготовки вихователя тьютора	118
<i>Лапченко І.О.</i> Особливості підготовки практичних психологів для ЗДО в умовах воєнного стану	121
<i>Левінець Н.В.</i> Рухова компетентність майбутніх фахівців дошкільної освіти: сутність та концептуальні засади	124
<i>Луценко І.О.</i> Актуальні напрями підвищення кваліфікації фахівців дошкільної галузі в умовах воєнного стану	129
<i>Макаренко С.І.</i> Підготовка майбутніх керівників ЗДО до запровадження антикризового менеджменту в умовах воєнного стану	134
<i>Мельничук О.І.</i> Профорієнтаційна діяльність закладів фахової передвищої освіти: адаптивний підхід	139
<i>Пасічніченко А.В.</i> Арт-техніки як засіб профілактики емоційного вигорання педагогів	145
<i>Поліщук К.М.</i> Підготовка вихователів ЗДО до організації освітнього процесу з використанням сучасної іграшки	149
<i>Рего Г.І.</i> Підвищення кваліфікації фахівців дошкільної галузі Закарпаття в умовах військового стану	151
<i>Смолюк І.О., Смолюк А.І.</i> Модель підготовки студентів до використання інноваційних технологій у дошкільній освіті	156
<i>Смолюк С.В.</i> Інноваційні технології навчання в контексті педагогічної підготовки майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти	161
<i>Суддя З.О.</i> Практична підготовка майбутніх вихователів у закладах фахової передвищої освіти в умовах сучасних суспільних викликів	165

Томашевська І. П. Управління якістю дошкільної освіти: евристичні методи прийняття рішень	170
Харченко А. А. Розвиток професіоналізму вихователів дошкільних закладів у системі післядипломної освіти	175
Шило С. Б. Роль мовленнєвої грамотності фахівця дошкільної освіти у вихованні дитини	181
Розділ 4. Впровадження сучасних педагогічних технологій в умовах кризових станів	186
Антонюк В. З. Проектна діяльність у навчально-виховній роботі ЗДО	186
Бартків О. С. Сутність інтегрованого навчання дітей дошкільного віку	191
Білокопита І. І. Прийоми психологічної самопомоги в сучасних умовах війни	196
Бондар І. О. Різновиди та механізми вибору storytelling-технології для роботи з дітьми старшого дошкільного віку в умовах воєнного стану	201
Брежнєва О. Г. Технологія стимулювання дослідницької активності старших дошкільників в контексті основних положень БКДО 2021	206
Гуменникова Т. Р. Шляхи впровадження в виховання дошкільників інтерактивних ігропрактик в умовах воєнного стану ..	212
Гуцол Л. М. Геокешинг як засіб розвитку пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку	216
Дронова О. О. Арт-терапевтичний компонент педагогічних технологій дошкільної освіти у контексті сучасних запитів	221
Здиховський А. М. Освітній простір закладу дошкільної освіти як чинник формування ігрової компетентності старшого дошкільника	227
Кічук Н. В. Регіональна своєрідність організації дошкільної освіти в українському Подунав'ї в умовах воєнного стану	232
Кузьменко І. А. Формування основ критичного мислення у дітей старшого дошкільного віку як спосіб збагачення демократичного менталітету підростаючого покоління в умовах сьогодення	236
Лесіна Т. М. Психолого-педагогічний супровід формування соціальних умінь і навичок у дітей дошкільного віку	239
Лошик Л. С., Бартків О. С. Реалізація програми формування природничо-екологічної компетентності в дітей середнього дошкільного віку в дослідницькій діяльності	245
Макаренко Л. В. Гра «у театр» дітей старшого дошкільного віку	248
Мірошніченко О. В. Інтегроване навчання в дошкільній освіті .	251
Норкіна О. В. Технологія кейсів як форма інтерактивного навчання дошкільників в умовах війни	254

<i>Пенькова С. Д.</i> Методика організації мовленнєвої роботи у процесі різних видів діяльності дітей дошкільного віку	259
<i>Сараєва І. В.</i> Сформована життєва компетентність дитини дошкільного віку – результат професійної майстерності педагога ЗДО	264
<i>Семенов О. С.</i> Емоційна безпека дитини раннього та дошкільного віку в умовах воєнного стану	268
<i>Семенова Н. І.</i> Використання здоров'язберезувальних технологій в сучасному закладі дошкільної освіти	273
<i>Сіденко Ю. О.</i> Метод ава-терапії як засіб формування пізнавальної готовності дітей з розладами аутичного спектру до навчальної діяльності	278
<i>Удот В. Ф.</i> Шляхи формування відповідальності у дітей дошкільного віку в процесі ознайомлення з природним довкіллям ..	281
Розділ 5. Цифровізація як ресурсне забезпечення якості дошкільної освіти	287
<i>Дралюк Я. М.</i> Інформаційно-комунікаційні технології в сучасному закладі дошкільної освіти	287
<i>Коломоєць Т. Г.</i> Використання цифрових технологій у логопедичній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами ...	291
<i>Литвин В. В.</i> Комп'ютер як засіб реалізації завдань освітнього напрямку «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі»	294
<i>Рейпольська О. Д.</i> Можливості застосування інформаційно-комунікаційних технологій для забезпечення якості освітнього процесу ЗДО	299
<i>Резолюція конференції</i>	306

Передмова

Життєруйнівною віхолою увірвалася війна російських агресорів у душу кожної дитини-дошкільника. Вона суттєво вплинула на її соціальну ситуацію розвитку, яка властива для оптимального функціонування суспільства. У результаті таких обставин змінилися періоди процесу дорослішання дитини. Вони стали вираженням не стільки її віку, скільки наявних соціальних реалій. Таке дорослішання проявилось, перш за все, у зміні ставлень до світу людей і світу речей. Тут далось в знаки велике дійство причетності зростаючої особистості до всіх аспектів життя дорослих. Вона увібрала у душу дитини на рівні її розуму і почуттів увесь спектр людських переживань горя і суму, які невіддільні від їхнього буття. Тож це далеко не його відгомін, а реальні обставини, у яких мають працювати вихователі, забезпечуючи повноцінний розвиток дитини. Потрібно лише, щоб у дитячій внутрішній картині позитивні й негативні переживання були урівноваженими, а то й з превалюванням перших.

Щодо зовнішнього боку причетності, то він втілюється у ті чи інші справи дитини, які за своєю суспільною вагою можуть бути незначними (оскільки мають відповідати її віковим можливостям), а от за своїми пристрасними намірами повинні сягати соціальних висот. Вихованець мусить бачити у своєму діяльнісно малому досить велике – це неодмінний закон її виховання.

Якраз таким чином дитина як особистість стає по-справжньому подібною дорослому – батькам, вихователям. Тут і формується образ батьківщини і образ народу як її творця. І хоча цей образ існує у внутрішньому плані дитини ще на рівні сприймання, але це вже підґрунтя для наступного осмислення, для плекання світоглядної позиції «Я – в народі, а народ – в мені». Вона ж неодмінно асоціюється з почуттям любові до цих величних святинь, до того, що у духовній структурі особистості висвітлюється почуттями її патріотизму й громадянськості.

Це лише початки і майстерність вихователя мусить полягати у тому, щоб вміло їх підтримувати, змістовно збагачувати, перетворювати на стійкі особистісні здобутки. Будемо ж свідомі нашому глибокому покликанню – служіння благу дитини.

***Іван БЕХ**, доктор психол. наук,
професор, дійсний член (академік) НАПН України,
директор Інституту проблем виховання НАПН України*

Розділ 1. Піклування та розвиток дітей раннього віку: інноваційний контекст.

*Бех Іван Дмитрович,
м. Київ*

ЗРОСТАЮЧА ОСОБИСТІТЬ У РОЗВИВАЛЬНИХ КАТЕГОРІЯХ «МОЖУ І ХОЧУ»

Аксіоматичним є положення, згідно з яким освітній процес у дошкільних закладах передбачає формування у вихованців відповідного їхньому віку фонду знань і способів дій (вони охоплюються категорією «МОЖУ») та адекватних йому потреб (вони у практичному вираженні представляються як категорія «ХОЧУ»). Означені категорії на даний час достатньою мірою освоєні як педагогічною наукою, так і освітньою практикою. Однак освоєні лише у їхньому автономному представленні й використанні. Все ж їхній розвивальний потенціал може бути більш суттєвим за умови розкриття зв'язку, який існує між заявленими внутрішніми утвореннями зростаючої особистості та тими змінами, що відбуваються у них.

Так, прийнято пов'язувати достатній рівень знань і способів дій та відповідних бажань як мотивів з самодостатністю особистості. Така особистість самостійно орієнтується у життєвих ситуаціях, ставить цілі й успішно досягає їх, не звертаючись до певної допомоги. Видавалось би, що це є ідеалом, до якого слід прямувати і на ньому, зупинившись діяти. Однак, видається більш доцільним вважати самодостатність як пізнавально-почуттєвий набуток лише етапом у розвитку зростаючої особистості.

Динаміка її розвитку вимагає постійного творення, породження чогось нового (звичайно, суб'єктивно нового). Тож, вічне додання такої за якістю самодостатності – таким має бути закон життя особистості.

Очевидно слід розрізняти самодостатність у вирішенні практичних завдань (на основі використання набутих знань, умінь і прагнень) і

самодостатність у розвивальному плані (як здатність до продуктивної самозміни).

Виходячи зі сказаного, вичленимо пізнавально-дієву самодостатність і розвивально-творчу самодостатність. Зауважимо, що розвивально-творча самодостатність дитини знаходиться на правильному шляху, коли вона, так би мовити, прощається з попереднім типом самодостатності, не шукаючи підтримки у ній стосовно нового способу досягнення мети при доцільному збереженні й залученні інших складових ходу вирішення завдання. У іншому випадку вона буде мисленево застрягати, а їй же потрібна відповідна внутрішня розкутість.

Якщо цього – необхідного для творчого акту-процесу не з'являється, то дитина реагуватиме переживанням страждання, чого допускати не слід. Тому на допомогу цій творчій колізії дитини – хочу, але не можу – має прийти вихователь, доцільно спрямувавши її пошук на бажаний результат. Тільки так вона може увінчати пошуковий процес високим задоволенням; і це виступить самонагородою дитини. Остання виявиться сповна заслуженою як результат її нелегкої розумової праці.

Тут особливо важливо, щоб дитина не відсікала свій результат від себе як його автора. Це і є реальною єдністю особистісного процесу творення і його продукту. Подібне одушевлення слід постійно і повсюдно культивувати. Якраз з таких предметно одушевлених особистостей має складатися людська спільнота, починаючи з малої групи. Тоді й зникне суспільна оцінка за безособистісні досягнення, коли суспільство часто не оцінює високо справжні подвиги душі людини, а нагороджує за абстрактні досягнення, належне якій виникає у більшій частині посмертно.

Більше того, коли у виховному процесі не враховується принцип поєднання результату з зусиллями вихованця, виникає загрозливе явище відчуження особистості від самої себе. Це свого роду внутрішня самовтеча як ігнорування себе, свого внутрішнього світу. В результаті такого стану стає неможливим досягнення своєї вищої ціннісної сутності. Таким чином

відбувається духовний занепад особистості. Тому у процесі виховання необхідно постійно формувати у зростаючої особистості прагнення до глибокого пізнання самої себе як необхідного етапу продуктивної самозміни.

На індивідуальному рівні одушевлення і самопізнання – потужний засіб розвитку зростаючої особистості, який до того ж не дозволяє їй спотворювати власну самоцінність.

Такий внутрішній ефект можливий, коли буде забезпечена гармонізація між утвореннями МОЖУ і ХОЧУ дитини. Вона мусить набути досвіду у доцільному поєднанні бажання і способу її досягнення через відповідні розумові вміння. У цьому їй полягатиме її досвідна самодостатність. Стосовно цього істотне значення має змістова спрямованість бажань дитини: працюватимуть вони на її позитивно-моральну особистісну орієнтацію, чи на егоїстично спрямовану. Тому для утвердження першої й гальмування останньої не слід покладатися на спонтанність цього процесу, а доцільно керувати ним. З цією метою вихователь має створювати реальні емоціогенні діяльнісні ситуації, які б співвідносились зі суспільно значущими за змістом бажаннями. З їх практичним розмаїттям дитина й набуватиме досвіду таких переживань у поєднанні з відповідними розумовими способами їх задоволення. Лише після етапу набуття досвіду самодостатності вона може занурюватися у процес пізнавально-творчої самодостатності.

При цьому для дитини-дошкільника важливо, щоб емоціогенні ситуації змістово не повторювалися, оскільки втрачатиметься їхня збуджувальна сила. Тож зміст цих ситуацій має бути у основному дещо новим, тоді й бажання не втрачатиме у своїй збуджувально-притягувальній силі, і дитина добиватиметься бажаного. Зауважимо, що про новизну ситуацій ми говоримо у тому сенсі, що мусять бути змінені конкретні обставини (нові предмети, нове їхнє розташування, нове просторове оточення). Все це утримує дитяче бажання на достатній висоті, тож це має бути виховною аксіомою для педагога. Отже, тактика вихователя, зважаючи на цю аксіому, полягатиме у

змістовій динаміці обставин при збереженні стабільності похвального бажання.

Хід наших розмірковувань з необхідністю привів до питання, якості бажання як основної розвивальної категорії. Уточнимо, що під його якістю розумітимемо результат пов'язування бажання з певним змістом: буде він суспільно значущим чи таким, що підлягає суспільному запобіганню. Звідси й випливає значущість цінності як вираження добра і зла у внутрішній особистісній системі зростаючої особистості. Справа її виховання значно полегшувалась би, якщо дитина початково не була здатною сприймати несхвальні впливи. Однак такої тенденції ми не спостерігаємо: вона може сприймати ціннісно полярні зовнішні дії.

Тому головним виховним завданням на початкових етапах особистісного розвитку дитини виявляється формування у неї необхідності приймати від дорослого ціннісно важливі впливи і нехтувати кардинально протилежними. Єдино можливим чинником такої позитивної вибіркості виявляється спосіб реагування дитини на дії дорослого. Зазначимо, що такий спосіб буде чисто емоційним. Оскільки необхідне розумове осягнення у дитини ще відсутнє. Та й дорослий спілкується з дитиною лише емоційно: на суспільно схвальну дію він відповідає переживанням задоволення, радості, а несхвальну сумом.

Дитині лише слід навчитися «читати» ці емоційні сигнали дорослого і відповідним чином організувати власну поведінку. Підкреслимо, що у дитини досить рано з'являється правильне реагування на «емоційну схему» матери чи батька. Вона очікує від них позитивних емоцій, які безпомилково визначає за виразом їхнього обличчя. Тож важливо, щоб дитина асоціювала своїх батьків переважно з «образом радісного дорослого». Тоді й включатиметься у неї з необхідністю механізм наслідування, який якраз таким чином підготовлений попередніми емоційними взаєминами з рідними. Інший етап розвитку настає, коли дитина вступає у взаємини з ровесником.

Особливо це стосується дитячого спілкування, яке з відношення «поряд» перетворюється на відношення «разом взаємодіємо». Відтепер і зв'язок між МОЖУ і ХОЧУ набуває нового звучання, оскільки до цього часу цей зв'язок був індивідуальною дією, тепер же він залежить й від партнера по спілкуванню і взаємодії. Ця суттєва особливість безпосередньо вплинула на бажання окремої дитини: вона мусить враховувати й присутність свого ровесника. Річ у тім, що до процесу взаємодії з партнером, вона вправлялася в основному у дії прийняття, яке зумовлювалося її тотальною залежністю від дорослих. Означена дія в результаті багаточисельних повторень перетворюється на здібність. До того ж дитина проявляла дію прийняття у різних ситуаціях. Тому їй доводилось узагальнювати її, орієнтуючись на її сутність.

Відтепер же вона зустрічається з кардинально іншою ситуацією, яку мусить опанувати, щоб успішно просуватися у своєму розвитку. Такою виявляється ситуація «давання іншому». Це видається справжнім ціннісним перетворенням дитини, її розвивальним стрибком, від якого слід починати відлік у її особистісному зростанні.

Крім всього сказаного, важливим є й той факт, що дитина змушена практикувати набуту здібність приймати від батьків тепер стосовно свого ровесника, що якісно змінює її внутрішній механізм. Порядок з цим вона повинна опанувати ситуацією «давати ровесникові». У цьому зв'язку у дитини мусить сформуватися судження – «даю те, що від мене, і приймаю те, що від інших». Звичайно, воно має набути значущості у формі відповідного бажання, щоб вчасно практично реалізуватися відношенню МОЖУ і ХОЧУ. Прикметно, що саме через це відношення між дітьми виникає і утверджується почуття спорідненості, яке згодом може перерости у ідейно-ціннісну згуртованість. Звичайно, що розумово досягнути спорідненість як цінність діти ще не в змозі, але вона приходить до них через матеріальні речі і бажання, які характерні для їхнього віку. Спорідненість стає ж по-справжньому особистісно дієвою, коли здібність приймати і давати

стосується плану духовного, коли перші надбання у цій сфері стають предметом безкорисливого обміну.

Психологічна безпека у контексті заявленої нами проблеми має виступити головною турботою стосовно несуперечливого розвитку дитини-дошкільника. У досягненні такого комфортного внутрішнього стану істотне значення має відігравати домірне самообмеження її бажань. Коли цього не трапляється дитина перетворюється на неконтрольованого (пустого) мрійника, який втрачає власну життєву реальність, а це підґрунтя для душевного нездоров'я, що межує з психологічною небезпекою.

Означене самообмеження бажань дитини важливо й у плані, якими за соціальною значущістю будуть її бажання. Тож цій закономірності мають підлягати як соціально негативні, так і соціально важливі бажання. На перші у цьому зв'язку слід насамперед зважати. Інколи можна чути думку, що та особистість є поміркованою, яка «не прагне, але володіє».

Виходячи з розкритих нами типів самодостатності, погодитися з таким судженням видається недоцільним. Прийняти на виховне озброєння таку думку, означало б гальмувати і природний, і культурний розвиток особистості. Природний аспект – це спонтанні за способом виникнення бажання, а культурний – доцільно кероване їх формування, якого слід і дотримуватися у виховній роботі. При цьому подібне формування має бути узгодженим з практичною діяльністю дитини, де вона втілювала б своє сформоване бажання у відповідній предметно-перетворювальній чи вчинковій дії. У такому вправлянні й можливо виховати у дитини прагнення до добродійності у певних розвивальних параметрах, що відповідають її віковим можливостям.

Організуюючи освітній процес, вихователеві слід запобігати явища протистояння між МОЖУ і ХОЧУ, тобто між вміннями дитини та її бажаннями. Що таке явище є поширеним, свідчить широка навчально-виховна практика. Означене явище є результатом конфлікту між цими провідними утвореннями, розбіжності між ними. Особливої гостроти це

явище набуває під час переходів з одного вікового періоду в інший. З раннього віку у переддошкільний, а далі – у дошкільний. Так, дитина перейшла з раннього віку у перед дошкільний. За цим віковим актом суттєво змінюється потребнісна сфера вихованця. Ті рушійні сили, які були характерними для нього на ранній стадії, втрачають свою дієвість, різко знижується бажання втілити його у певну діяльність чи спілкування. Це є моментом вікової кризи, як констатують психологи. Те що було для неї цікавим, тепер сходить зі сцени її життя у повному розумінні цього слова.

Батьки дивуються – чому їхня дитина стає неслухняною, відмовляється від допомоги, утверджуючи себе через позицію Я-сам, за якою стоять її намагання чи прагнення, до яких батьки не готові у взаєминах з нею? Тож за такої ситуації дитина часто відмовляється від дій, які пропонують їй батьки. Виникає, таким чином, явище – Я можу, але не хочу.

Переважно у вікових переходах набуття нових потреб спричиняється новою ситуацією соціального розвитку як сукупністю зовнішніх впливів, на які дитина мусить відповідним чином реагувати. Причому більшість з них є такими, на які вона ще не готова відповісти нормативними способами діяльності чи поведінки. Тоді й виникають сурогатні способи реагування як поєднання ігрових і примітивно діяльнісних моментів у єдиному поєднанні активності дитини.

Однак це вже нова потреба у формі бажання, хоча ще й суспільно неадекватна стосовно її реалізації. Відтепер я МОЖУ і ХОЧУ стає вправою на найближче майбутнє.

Знання педагогом розкритих нами вікових закономірностей, дозволить йому враховувати їх у складному переплетінні інтересів дитини, вичленити з них провідні (стосовно віку), і утримати позицію дитини, як відношення – Я можу і хочу.

*Дронова Ольга Олегівна,
м. Слов'янськ (м. Дніпро)*

ЗМІСТ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВВЕДЕННЯ ДИТИНИ РАННЬОГО ВІКУ У СВІТ КРАСИ, МИСТЕЦТВА ТА ОБРАЗОТВОРЕННЯ

В сучасному суспільстві змінилося ставлення до загального розвитку та потенційних можливостей в освіті дітей раннього віку. Раннє дитинство є періодом становлення базових стосунків дитини зі світом.

Зарубіжні дослідження (Г. Доман, М. Ібука, Ш. Судзукі та ін.) доводять, що в ранньому віці дитину можна навчити всього, адже її здібність засвоювати інформацію є значно вищою, ніж у дорослого. Мозок дитини готовий до отримання енциклопедичних знань. Можливим є відкриття дитині безлічі найцікавіших фактів з галузі мистецтва. Щодо останнього, відмітимо: головне, щоб дитина усвідомлювала важливість для себе цих знань і вміла ними скористатися за потребою.

Пріоритетним у родинному вихованні та педагогічних технологіях вітчизняної дошкільної освіти стає забезпечення дитині можливостей для відкритого емпіричного дослідження багатокомпонентного навколишнього простору, насамперед, природи та мистецтва. Принципи художньої педагогіки реалізуються через організацію художньо-естетичного розвитку дитини на мистецькій основі (Г. Беленька, Н. Гавриш, О. Кононко, О. Половіна, Г. Сухорукова, А. Шевчук, Л. Шульга та ін).

Мистецтво, художній образ, є особливою мовою, яка відмінна від усіх інших засобів передавання інформації. Вона складається із зображальних та естетичних (чуттєвих) знаків, пізнавання яких на різних етапах становлення особистості формує систему базових знань про мистецтво, як простір та форму творчої активності людини, самовираження та емоційного самовідновлення; здатність насолоджуватися красою та надихатися нею, відчувати радість життя.

Метою нашої доповіді є висвітлення змісту та особливостей педагогічної роботи, сімейного виховання з введення дитини раннього віку у світ краси, мистецтва, образотворення з урахуванням сучасних реалій.

Психічна стабільність та емоційний розвиток дитини в умовах нестабільності та загрози життю залежать від емоційної культури батьків. Педагогічне супроводження сім'ї потребує від професіонала галузі дошкільної освіти розуміння функцій мистецтва і уміння реалізувати їх у освітньому процесі.

Особливо це стосується актуалізації гедоністичної, компенсаторної, терапевтичної функцій, які реалізуються шляхом введення дитини з віку немовляти та у ранньому віці у світ краси, мистецтва, образотворення та самовираження. Головним суб'єктом цього процесу є батьки.

В ранньому віці започатковуються естетичні емоції. Вони виникають завдяки ритмічному поєднанню звуків, кольорів і обумовлюють формування соціально-емоційних образів, утворення емоційної пам'яті, виступають своєрідним соціальним способом формування вольової та когнітивної сфер дитини, покращують якість її життя.

У свідомості та уявленнях дитини, яка народжується, зростає і розвивається в нормальних, мирних умовах, світ постає як доброзичливий, красивий, цікавий, позитивний. Взаємини дитини з навколишнім світом будуються на засадах довіри, анімізму (оживлення), антропоморфізму (олюднення) та анімізму (одухотворення). Для повноцінного розвитку та саморозвитку дитина від народження потребує надання їй свободи вибору, самостійності, самоствердження, визнання. Підвищена тривожність батьків у сучасних реаліях, що є причиною гіперопіки («Цей світ сповнений небезпеки...»), може загальмувати формування у дитини базової довіри до світу.

У наших теоретичних та експериментальних дослідженнях зміст педагогічної роботи з дітьми раннього віку визначають: пробудження та формування естетичних емоцій, що передбачає розвиток сенсомоторної,

перцептивної, чуттєвої сфери дитини, уміння зосереджувати увагу на різних предметах, об'єктах, артефактах і відчувати хвилювання; розвиток інтересу до різних матеріалів, за допомогою яких можна створити зображення (знак, символ); розвиток зображальності, образної системи в різних видах художньої практики; становлення образу «Я»; узгодженість педагогічних систем сім'ї і закладу дошкільної освіти у художньо-естетичному розвитку дитини [4;6].

Експериментальна концепція, програма та педагогічна технологія містять наступні модулі: культурно-пізнавальний («Вчимося бачити і радіти красі»); художньо-естетичний («Захоплюємося твором мистецтва»); дослідницький («Створюємо зображення»); мотиваційно-рефлексивний («Навчаємося бути художниками»).

Процес реалізації змісту не є швидким і має особливості, які варто враховувати: суспільні реалії та запити, ситуація у сім'ї, індивідуальний темп розвитку дитини та ін. Творчий зв'язок дорослого з дитиною потребує тренувань і розпочинається у пренатальний період. Вагітність дарує чудовий шанс вплинути на інтелект і творчі здібності дитини, стимулювати її пізнавальний, емоційний та художній розвиток. Майбутній мамі потрібно допомогти навчитися зосереджуватися на власних естетичних почуттях (милування красою, сприймання творів живопису, скульптури, музики та ін), відчувати радість власної творчості (малювання, ліплення, вишивання, плетіння, складання квіткових композицій, аплікаційна техніка, печворк та ін) і «пропонувати» дитині «співпереживати».

Пріоритетом в роботі з дітьми від народження до шести місяців визначено: розвиток художнього сприймання, сенсорні навички, залучення до перших художніх дослідів з різними зображальними матеріалами (фарби, фломастери, тісто, будівний матеріал). Ігри з матеріалом різної фактури пробуджують чуттєвість дитини.

У другому півріччі відбуваються перші відкриття дитиною власної творчості, якщо дорослий виступає партнером у спільних з дитиною діях

(милування красою, спілкування з творами мистецтва, досліджування художніх матеріалів, кольорів, фактур та форм), поділяє з нею емоційний відгук.

Для маленької дитини будь-який матеріал може стати художнім, якщо його застосування пов'язане з отриманням нею естетичного задоволення. Важливішим є саме процес використання матеріалу, ніж отриманий результат. Цей період у творчому житті дитини вчені визначають як «дозображальний» (В. Мухіна). Але, чим більше дитина переймається таким художнім експериментуванням, тим багатшою стає її палітра, ширшим арсенал художніх засобів. Для дитини важлива позитивна оцінка (вербальна, емоційна) батьками її творчості. Їх особиста участь в усіх видах та формах художньо-естетичної діяльності дитини стане захопливим і радісним заняттям для всієї сім'ї у сучасних реаліях.

На другому році життя до освітнього простору дитини активніше залучаються архітектурно-конструювальна та елементи декоративної діяльності. Відмітимо, що календарні строки початку і завершення дозображальної стадії розвитку образотворчої діяльності у різних дітей неоднакові. Це залежить не від здібностей маленького художника, а від своєчасної підтримки з боку дорослих. Умовою є активізація спонтанної діяльності з внутрішньою мотивацією. Завжди має знаходитися місце для власної творчості малюка.

Для третього року життя характерна суперечність між прагненням самостійності, що швидко зростає, бажанням долучитися до діяльності дорослих та реальними можливостями дитини. Цю суперечність можна подолати за умови такої організації продуктивних видів діяльності, коли у спільній з педагогом (дорослим) роботі задовольняється прагнення малюка одержати певну свободу, самостійність. Треба, щоб у дитини завжди був вибір (ідей, тем, матеріалів, способів дій). Педагог має експериментувати, пропонувати нові техніки і переконуватися, що для деяких час іще не настав, а деякі викликали у дитини неабиякий інтерес.

Оволодіння основами образо-створення, надає дитині можливість урізноманітнювати форми комунікації із соціумом, моделювати власну «картину світу», візуалізувати особисті враження світосприймання за допомогою різних зображувальних матеріалів і технік, переживати почуття здивування, творчого піднесення, самоцінності; позбавлятися небажаних комплексів (страх, нерішучість, невпевненість, меншовартість та інші), які у реаліях сьогодення можуть загострюватися внаслідок нестабільності, тривожності у поведінці батьків.

Розвиток образотворчої діяльності в ранньому віці зумовлений прилученням дитини до світу краси, до кращих зразків національного й світового мистецтва, творчості митця;

Прилучення дитини з раннього віку до «проживання» емоцій краси, пізнавання таємниць мистецтва через особу художника поступово формує в ній культуру людських почуттів, розвиває і збагачує їхню палітру в особистому досвіді самої дитини; виступає засобом духовного спілкування з однолітками й дорослими, встановлення ефективної взаємодії в соціокультурному та природному середовищі.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. Режим доступу: http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/690/bazovij_komponent-doshkilnoji_osviti_v_ukrajini/ <http://www.mon.gov.ua/ua/6>
2. Дитина. Освітня програма для дітей від двох до семи років / В. О. Огнев'юк та ін.; Київ: Ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. 304 с.
3. Стежинки у Всесвіт : комплексна освітня програма для дітей раннього та передшкільного віку / автор. колектив ; наук. кер. К. Л. Крутій. Запоріжжя : ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2020. 244с.
4. Сухорукова Г.В., Дронова О.О., Голота Н.М., Янцур Л.А. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі: підручник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2019. С. 220-238.
5. Шевчук А. Мистецька освіта дітей. Традиції та інновації в оновленому БКДО. Дошкільне виховання. 2021. № 4. С. 20–23.
6. «Я у Світі». Програма розвитку дитини від народження до шести років /О.П. Аксьонова, та ін.; Київ: ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2019. 488 с.

*Дурманенко Оксана Леонідівна,
м. Луцьк*

АДАПТАЦІЯ ДИТИНИ РАНЬОГО ВІКУ ДО УМОВ ЗДО ЯК ЗАПОРУКА РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Головною ознакою адаптаційного періоду є те, що негативна симптоматика є тінювим зворотним боком позитивних зрушень, які розгортаються в структурі дитячої особистості, тобто кризовість перехідного періоду вбачається не в існуванні негативних явищ, а в небезпеці упущення в розвитку позитивних психологічних, розумових особливостей, що виникають за ними. Вихователеві важливо пізнати природу адаптаційного періоду. Необхідно пам'ятати, що точних меж між раннім віком і молодшим дошкільним віком не існує, оскільки логіка розвитку будь-якої психологічної особистості, як і кожної особистості, універсальна [2, с.150].

Адаптаційний період є вразливим до зовнішніх соціальних та психологічних впливів в особах: вихователя, помічника вихователя, батьків. Характерним є прагнення до ствердження свого «я», визнання себе як «дорослого». Претендування на роль дорослого перебуває у зв'язку з усіма складовими негативного симптомокомплексу в дітей за винятком дратівливості. І цей факт необхідно враховувати в процесі міжособистісної взаємодії з дітьми.

Важливим для дітей є прагнення вийти за межі «дитячості», зайняти позицію рівноправного партнера у спілкуванні, брати участь у вирішенні "важливих справ", щоб до їх думок дослуховувались. Самостійність у дітей розвивається краще, якщо дорослі створюють їм позитивну мотивацію, викликають позитивні емоції, відзначаючи значимість їх зусиль; не домагаються абсолютного сліпого виконання тільки своїх ідей, уміють іти на компроміси. У протилежному випадку пригнічується здатність дітей до власної ініціативи [1, с.148].

Почуття обов'язку дітей в адаптаційний період розуміється як дотримання обіцянок, що даються дорослим, визначається прагненням бути «кращим». Проте виконання їх часто порушується. Почуття обов'язку залежить

від стану розвитку почуття гордості за власні досягнення, тому важливо заохочувати дітей до виконання значимої діяльності, хвалити за результат; наголошувати, що без їхньої допомоги було б важче впоратися з роботою.

Вміння співробітничати з дорослими – це спроможність дітей до спільних дій з ними, яка характеризується наявністю свідомої мети в процесі міжособистісної взаємодії, можливістю планувати спільні дії. Рівень таких умінь цілком залежить від позиції дорослих. Діти прагнуть до контакту, часто «просто так».

Основні форми співробітництва особливо виявляються в спільній ігровій діяльності. Дітям дуже подобаються ті ігри, в яких дорослий «опускається» до їхнього рівня, тобто пустує разом з ними. У спільній ігровій діяльності ініціатива щодо конкретних ігрових ролей йде від самих дітей, тим часом як дорослі пропонують сюжет гри. У випадку відмови діти прагнуть переконати їх, що необхідно взяти участь у грі. Якщо відмови постійні, то діти поступово втрачають інтерес до таких дорослих й надалі важче вступають в контакт з ними [5, с.400].

Вміння себе оцінювати – основа становлення самооцінки дітей. Найперше вони усвідомлюють значимість тих особистісних якостей, які найчастіше оцінюються дорослими, від чого залежить їх впевненість у собі: відповідальність, наполегливість, допитливість, тактовність, винахідливість, правдивість, обов'язковість.

Типовою ознакою адаптаційного періоду є дитяча безпосередність як комплекс психологічних особливостей, які полягають у негайному регулюванні на впливи навколишнього середовища і виявляються в прагненні особистої задоволеності [3, с.193].

Отже, резюмуючи особливості адаптації дітей раннього віку до умов ЗДО в контексті ефективності та результативності освітньої діяльності, ми визначаємо наступні положення.

1. Адаптаційний процес є складним процесом входження дитини раннього віку у розвивальне середовище ЗДО, сприйняття нею усталених у

закладі норм і правил поведінки, дотримання розпорядку та вимог з організації освітнього процесу. Задля успішного проходження адаптації необхідною є системна робота з педагогами, батьками та дітьми. Так, робота з педагогами полягає в консультуванні педагогів групи раннього віку з питань адаптації, наданні картотеки ігор в адаптаційний період, анкетуванні педагогів тощо. У свою чергу, роботу з батьками необхідно проводити на загальних батьківських зборах, присвячених особливостям адаптації дітей до умов ЗДО, а також під час індивідуальних бесід з батьками, іншими членами родини й врученням їм пам'яток з рекомендаціями [2, с.150].

Найбільш складною та відповідальною безперечно є робота з дітьми, яка передбачає насамперед спостереження та бесіди з дітьми в період адаптації (з метою діагностування стану адаптаційного періоду, його рівня протікання, аналіз викликів і проблем); організацію ігор для зняття емоційного напруження. Важливим є застосування в адаптаційний період тілесної терапії (погладжування, вправи на релаксацію), казкотерапії, читання та виконання колискових перед засинанням.

2. Максимальне наближення режиму дня дитини в сім'ї до режиму закладу дошкільної освіти.

3. Для успішної адаптації дитини до умов закладу дошкільної освіти необхідно сформулювати позитивну настанову на дитячий садок, позитивне ставлення до нього. Щоб перший день перебування в закладі для дитини став святом, необхідно організувати, наприклад, «Свято знайомства», в якому беруть участь вихователі, діти та їхні батьки. Це дає змогу формувати в дітей відчуття впевненості в оточенні. Діти знайомляться між собою, відбувається знайомство з вихователями, встановлюються дружні відносини між вихователями й дітьми; знайомство з групою і закладом, дитина «освоює» заклад; знайомиться з усім персоналом дошкільного закладу.

4. Взаємини вихователя й дітей. Однією з умов формування позитивних дитячих взаємин є підтримка вихователем природної потреби дітей у спілкуванні. Спілкування має бути добровільним і доброзичливим.

Необхідно, щоб спільне життя дітей у групі було якомога повнішим, радіснішим, яскравішим. Вихователів, передусім, у своїй роботі необхідно враховувати індивідуальні особливості психіки кожної дитини.

5. Всі заходи організуються у формі розвивальних ігор, проведення яких потребує від дорослого знань і виконання певних умов:

- добровільна участь у грі (необхідно зробити так, щоб дитина сама захотіла взяти участь у запропонованій грі);

- безпосередня участь у грі дорослого, який своїми діями, емоційним спілкуванням з дітьми залучає їх до ігрової діяльності;

- багаторазове повторення ігор (діти неоднаково й у різному темпі сприймають і засвоюють нове);

- наявність спеціального наочного матеріалу (іграшки, різні предмети тощо), що повинен використовуватися тільки в цих розвивальних іграх – так він залишається для дітей незвичайним;

- заборона на оцінку дій дитини типу «неправильно, не так» або «молодець, правильно»;

- надання дитині можливості виявити, виразити себе, свій погляд на світ [1, с.148].

6. Задоволення потреби дитини в спілкуванні відповідно на трьох етапах:

I етап – потреба в спілкуванні з близькими дорослими як потреба в отриманні від них ласки, уваги й відомостей про оточення;

II етап – потреба в спілкуванні з дорослими як потреба в співпраці й отриманні нових відомостей про оточення;

III етап – потреба в спілкуванні з дорослими на пізнавальні теми й в активних самостійних діях.

7. Для ефективного управління процесом адаптації дітей до умов закладу дошкільної освіти необхідна продумана система педагогічних дій, у яких центральне місце належить організації діяльності дитини, що відповідає потребам, які визначають її поведінку.

Таким чином, адаптацію можна вважати завершеною за умов стабілізації комплексної оцінки емоційно-поведінкових реакцій на високому позитивному рівні, за відсутності інших відхилень у стані здоров'я. Для успішного проходження адаптаційного процесу необхідно гарантувати кожній дитині психологічну безпеку, враховуючи її особистісні особливості, досвід, звички, умови виховання в сім'ї.

Список використаних джерел:

1. Кравець Л.М. Компетентнісний підхід до підготовки фахівців дошкільної освіти. Інноватика у вихованні. 2018. Вип. 7. С.148 – 157.
2. Програма розвитку дітей від пренатального періоду до трьох років «Оберіг». Тернопіль: Мандрівець, 2014. 160 с.
3. Родіонова І. В. Шляхи підвищення якості дошкільної та загальної середньої освіти. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2015. № 4. Т. 2. С.191 – 194.
4. Семенов О.С. Методологія професійної діяльності педагога закладу позашкільної освіти як суб'єкта формування творчої особистості вихованця *Професійний розвиток педагогів в умовах освітнього середовища післядипломної освіти (теоретико-прикладний аспект)* : Колективна монографія. Луцьк, 2019. С.50 – 66.
5. Ягупов В.В. Педагогіка : навч. посібник. К. : Либідь, 2003. 560 с.

*Рагозіна Вікторія Валентинівна, м. Київ
Бідна Світлана Петрівна, м. Суми*

ДЕКОРАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ З ДІТЬМИ 3-ГО РОКУ ЖИТТЯ: АПРОБУЄМО АВТОРСЬКУ МЕТОДИКУ, ВТІЛЮЄМО ВЛАСНІ ІДЕЇ

Розвиток національної самосвідомості, цінностей і якостей українця-патріота з високим рівнем духовності багато у чому залежить від того, настільки він з раннього дитинства був занурений у світ мистецтва свого народу. Особливо актуальним підхід щодо навчання і виховання особистості дитини-дошкільника на національному ґрунті (мова, культура, мистецтво) є сьогодні, в умовах вітчизняної війни 2022 року в Україні, що зумовлює перегляд освітніх змісту і засобів навчання з акцентуацією на найкращих зразках українського мистецтва.

Вагомим педагогічним потенціалом у цьому володіє декоративно-ужиткове мистецтво України, що містить великі можливості для художньо-

естетичного розвитку (сприймання, образно-асоціативного мислення, уяви, художньої творчості) і виховання (смаку, поваги і любові до мистецтва різного краю, потреби у створенні краси власноруч) дитини з раннього віку, а також для становлення особистості з сформованими національними цінностями.

У системі дошкільної освіти художньо-продуктивна діяльність включає заняття декоративною діяльністю з дітьми (декоративне малювання, ліплення, виготовлення поробок), що націлює дітей на створення краси, втіленій у предметній формі – композиції, картини, атрибутів, декорацій, елементів костюму, іграшки та ін. Процес декоративної діяльності дітей дошкільного віку передбачає створення декору – малювання орнаменту чи розпису, виготовлення предмета способом ліплення, конструювання чи плетіння та його прикрашання.

Дітей раннього віку залучають до декоративної діяльності поступово, оскільки їх декоративна творчість розвивається на підґрунті досягнень у інших видах образотворчої діяльності – ліпленні, малюванні, аплікації, конструюванні і такого досвіду дитина тільки починає набувати. Слід зважати і на особливості розвитку образотворення: до 3-х років життя дитина перебуває на дозображувальному (дообразотворчому) етапі, коли ще не йдеться про створення художніх образів. Однак, впродовж цього періоду розвиваються психічні процеси і свідомість дитини, її моторика. Рука дитини стає поступово більш вправною у нанесенні різних слідів, потім – накресленні штрихів, ліній, а згодом і елементарних форм, в яких малюк вчиться бачити образи предметів. На межі трирічного віку дитина наближається власне до створення зображення, коли вона може задумувати, добирати художні матеріали для цього і втілювати свій замисел. Саме можливість зображення предмета стає основою для його стилізації і оздоблення, що складає мету і зміст декоративної діяльності. Отже, у ранньому віці створюються передумови для декоративної діяльності [2].

Щоб полегшити роботу вихователям закладів дошкільної освіти та

батькам, які прилучають дітей раннього віку до декоративної діяльності, була розроблена методика (авторка – Рагозіна В.В.), суть якої полягає у тому, щоб прилучати дітей до сприймання творів декоративно-ужиткового мистецтва, опанування елементарних способів і прийомів декоративного малювання й ліплення та створення на цій основі композиції за мотивами творів відомих митців України і світу [3]. Методика реалізована у альбомі декоративної діяльності для дітей 3-го року життя назвою «Учимося у майстрів декоративно-ужиткового мистецтва: малюємо, ліпимо» (серія «Маленький митець») [4] (далі – *Альбом*). Зміст даного Альбому спрямовує дітей 3-го року життя до пізнання творів декоративно-ужиткового мистецтва світу і України у процесі їх власної декоративної діяльності. Серед запропонованих художніх творів – композиції видатних майстрів декоративно-прикладного мистецтва минулого (М. Приймаченко, М. Тимченко) і сучасності (Р. Дудка, Н. Дюг, В. Філь). Зазначені твори декоративного мистецтва пропонується розглядати і обігрувати – слухати оповідку дорослого, впізнавати і показувати персонажів, імітувати їх рухи, звуконаслідувати, виконувати рухливі і пальчикові ігри та допомагати художникові створювати декоративні композиції. У такий спосіб діти ознайомлюються з мистецтвом і проявляють себе у декоративній діяльності.

Зазначена вище методика була апробована у закладах дошкільної освіти м. Суми і Сумської області у 2019 – 2021 рр. в межах науково-дослідної роботи на базі лабораторії дошкільної освіти і виховання Інституту проблем виховання НАПН України за темою «Особливості художньо-естетичного розвитку у ранньому віці» (виконавець Рагозіна В.В., кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник) [1, с.74-85; 5].

Вихователям закладів дошкільної освіти методика дала простір для народження власних педагогічних і методичних ідей та їх розробки. Так, вихователь ДНЗ (Центр розвитку дитини) № 13 Бідна С.П., використавши авторську методику Рагозіної В.В., реалізувала таку ідею: заохочувати дітей

3-го року життя до декоративної діяльності і навчати їх способам і прийомам декоративного малювання через ознайомлення дітей з декоративно-ужитковим мистецтвом Сумщини. З цим вихователь ретельно проаналізувала роботи сумських майстрів і виокремила декоративні композиції сумської майстрині Н. Гудилко, доступні за своїм змістом і засобами художньої виразності дітям 3-го року життя. Вихователь Бідна С.П. розробила серію занять з дітьми цього віку і провела їх в умовах освітнього процесу закладу дошкільної освіти в період 2020-2021 рр. Заняття вибудовувалися навколо декоративних творів майстрині (репродукції великого розміру), які діти оглядали і обігрували. Так, на тематичному занятті «Білка» діти розглядали художній твір, слухали оповідку вихователя, що спонукала до бережливого ставлення до живої природи і її мешканців, готовність піклуватися про них. Далі діти показували фрагменти картини, виконували ритмічну гру (стукали горішками) і руханку під авторський вірш Бідної С.П., щоб потім перейти до зображення тваринки («Намалюємо шубку білочці») фарбою прийомом штампування.

Досвід роботи вихователя Бідної С.П. з малюками за роботами Гудилко Н. показав, що дітям подобаються декоративні композиції зрозумілого для них змісту, з мінімалістичним сюжетом і не занадто деталізованих, з впізнаваними персонажами. Оскільки не завжди можна підібрати художні твори, що відповідають потребам дітей раннього віку, нею використовувалися фрагменти декоративних творів митців. Зазначимо і дієвість авторської методики, що, з одного боку, уможлиблює формування у дітей 3-го року життя елементарних способів і прийомів декоративної діяльності (малювання), а з іншої, сприяє уведенню дітей у світ декоративно-ужиткового мистецтва, ознайомлення з творами, що входять до скарбниці кращих творів регіонального декоративного мистецтва України.

Список використаних джерел:

1. Виховуємо і розвиваємо дитину раннього віку : навчально-методичний посібник / Н. Гавриш, В. Рагозіна, С. Васильєва; за заг. ред. Н. Гавриш. К. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2021. 144 с.

2. Рагозіна В. В. Декоративна діяльність як засіб художньо-естетичного розвитку у ранньому і дошкільному віці. Наукові записки / Ред. кол.: В.Ф. Черкасов, В.В. Радул, Н.С. Савченко та ін. Випуск 150. Серія: Педагогічні науки. Кропивницький: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2017. С.97 – 103.
3. Рагозіна В.В. Організація змісту у авторському альбомі «Учимося в майстрів декоративно-ужиткового мистецтва: малюємо, ліпимо. 3-ій рік життя». Інноваційні технології в дошкільній освіті. Збірник наукових статей за матеріалами II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції Переяслав-Хмельницького ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», 28-29 березня 2019 року / за заг. ред. Л.О. Калмикової, Н.В. Гавриш. Переяслав-Хмельницький : Переяслав-Хмельницький ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», 2019. С. 129 – 130.
4. Рагозіна В.В., Очеретяна Н.В. Учимося в майстрів декоративно-ужиткового мистецтва: малюємо, ліпимо. Третій рік життя. Альбом для дитячої творчості та методичні рекомендації / В. В. Рагозіна, Н. В. Очеретяна. Київ : Генеза, 2019. 32 с. + 12 с. вкл. (Серія «Маленький митець»).
5. Рагозіна В.В. Технологія педагогічного супроводу художньо-естетичного розвитку дітей раннього віку в умовах закладів дошкільної освіти. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. праць. Київ: Інститут проблем виховання НАПН України. Вип. 25. 2021. С. 113 – 126.

*Рагозіна Вікторія Валентинівна, м. Київ
Коротун Олена Миколаївна,
Брусенцова Анна Олександрівна,
Неєлова Валерія Валентинівна,
м. Харків*

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ НА РАННІХ ЕТАПАХ ОНТОГЕНЕЗУ: ДОСВІД РОБОТИ ХАРКІВСЬКОГО КЗ «ДНЗ № 279» В ОСВІТНЬОМУ ВСЕУКРАЇНСЬКОМУ ПРОЄКТІ

Відповідно до Наказу МОН України від 21.02.2020 р. «Про реалізацію інноваційного освітнього проекту всеукраїнського рівня за темою «Педагогічні умови становлення і розвитку особистості на ранніх етапах онтогенезу (2020-2022 рр.) на базі лабораторії дошкільної освіти і виховання Інституту проблем виховання НАПН України у співдружності із ЗДО України було запроваджено експериментальну роботу (науковий керівник: доктор педагогічних наук Гавриш Н.В., координатори: кандидати педагогічних наук Васильєва С.А., Рагозіна В.В.). До експерименту приєднався комунальний заклад «Дошкільний навчальний заклад (ясла-

садок) № 279 Харківської міської ради» – вихованці групи раннього віку, їх батьки і педагоги.

Метою цього освітнього проекту стала перевірка нової моделі і педагогічної практики, змісту, форм і методів, науково-методичного забезпечення для дітей раннього віку. Науковці лабораторії розробили теоретичні підходи і методичні настанови, навчально-методичні матеріали, що дало можливість практикам ЗДО впровадити їх у освітньому процесі. Щоб вихователі могли опанувати новими методиками і технологіями роботи з дітьми раннього віку, науковці лабораторії проводили установчий семінар, ряд вебінарів, конференцій, практикумів. Етапи роботи і їх результати відобразилися у публікаціях науковців [1–4]. Висвітлимо досвід, напрацьований закладом КЗ «ДНЗ № 279» м. Харкова у межах проекту.

Колектив закладу розпочав роботу зі створення *розвивального середовища*, адже середовище перебування дитини є джерелом знань, соціального досвіду і всебічного розвитку дитини за умови вмілого супроводу педагогів і батьків.

Впродовж періоду вихователі апробували навчально-методичне забезпечення. Кожні три місяці підводилися проміжні підсумки: у спілкуванні з науковцями обговорювалися дієвість освітнього змісту і завдань у різних видах діяльності, а отже, шляхом зворотного зв'язку відбувалась їх корегування. Серед новацій у організації освітнього процесу нами було введено наступні:

- розмірений темпоритм життєдіяльності дітей раннього віку. Помічено, що вихованці ставали більш спокійними, уважними – за умов відсутності тиску і поспіху зі сторони дорослих. Звернули увагу, що сучасні малюки мають більш відчутні індивідуальні відмінності, ніж вікові, – а отже, аксіоматично, що кожна дитина має право на свій темп, ритм життєдіяльності та рівень досягнень.

- вільний формат прояву активності. Вихователі мінімізували загально групові форми, надаючи можливість вихованцям визначатися з своїми

бажаннями щодо діяльності в середовищі групи ЗДО, набуваючи при цьому власного досвіду пізнання, спілкування, взаємодії.

- пріоритет груповим і індивідуальним форматам роботи над фронтальними: почали більше практикувати групові й індивідуальні форми роботи – для навчання і закріплення сформованих раніше знань і умінь.

-реалізація принципу «гнучких кордонів» передбачала насамперед прийняття вихователем можливості «входження» чи «виходження» дитини із спільної групової чи колективної активності, не чекаючи загального початку і завершення спільної діяльності та спокійне реагування вихователя на індивідуальну спрямованість дитини щодо її занять чи активностей.

У реалізації різних видів діяльності фокус уваги вихователів спрямовувався на певні акценти. Стисло зупинимося на них.

Ігрова діяльність. Одним із «відкриттів» у роботі стало ігрове поле, яке миттєво створюється за потреби на столі, на зсунутих стільцях або на підлозі з допомогою різноманітних матеріалів. Ігрове поле дозволяє розширювати його з вихованцями протягом заняття, що сприяє утриманню дитячої уваги та інтересу до об'єктів пізнання – предметів і діяти з ними, враховуючи їхні властивості та положення у просторі і, тим самим, пізнаючи світ предметів і способи дій з ними.

Значне місце відводимо використанню відеоматеріалів та статичної наочності (картини, муляжі, іграшки, інсталяції). З метою збагачення сенсорного досвіду дітей в ігровій діяльності розміщували в куточках сенсорного розвитку «контурні галявини», набори «нагідок», «ромашки», «сонечко», «крапки», «тварини» та деталі до них («птахи», відомі дерева, набори листочків тощо). Щоб розвивати зорову, тактильну чутливість, направляли дітей на обстеження і гру з різноманітними дидактичними матеріалами. Цікавими для малюків є ігрові вправи з застосуванням елементів методу Sand play. Використання елементів пісочної терапії в «чарівній пісочниці» – одна з «родзинок» в роботі з малюками.

Дитина раннього віку не може самостійно опанувати *художньо-продуктивну діяльність*. Тому «трьома китами» педагогічного супроводу художнього розвитку дітей є: формування потреби зображувати цікаві дитині предмети і тим самим пережити враження від них; розвиток замислів – тем дитини під час дій з олівцем, пластиліном та ін.; ознайомлення з властивостями художніх матеріалів, доступних способів зображення у малюванні, ліпленні, аплікації.

Корисною альтернативою розмальовок стало вільне експериментування дитини з художніми матеріалами як частиною світу предметів за принципом: один матеріал і інструмент за один раз.

Складовою успішної *комунікативно-мовленнєвої діяльності* є насичення середовища малюка зразками рідної мови, які вона слухає і сприймає, тим самим накопичуючи пасивний словниковий запас.

Для розширення словникового запасу та розвитку фразового мовлення дітей нами використовують ігри з дидактичною лялькою за різними сюжетами («Сонечко і дощик», «Мої іграшки», «Як метелик шукав квітку», «Годування птахів»), що розвиває у малюків вміння вести діалог, правильно відповідати на запитання, самостійно їх формулювати. У повсякденні і на заняттях використовуємо мовні ігри «Вгадай що робить», «Хто покликав?», «Скажи як я» тощо. Для розвитку зв'язного мовлення розглядаємо з дітьми яскраві книжкові ілюстрації з супроводжуючим стислим описом вихователя. Доведено залежність розвитку мовлення малюків з розвитком дрібної моторики, а тому використовуємо різні пальчикові ігри у супроводі потішок, віршиків. Це ще один засіб збагачення мови дітей, що викликає позитивні емоції. Тож збагаченню-уточненню розуміння та активізації словника, приділяється значна увага.

Акценти музично-театралізованої діяльності. Читання художньої літератури або заучування маленьких віршиків з малятами завжди поєднується із театралізацією або появою лялькових героїв чи показом ілюстрацій, та супроводжується грамотною, емоційно забарвленою мовою

педагогів. У роботі з малечею використовуємо різні дитячі музичні інструменти, що допомагають урізноманітнити чи поживити активності.

Імерсивний театр – сучасний прогресивний вид театру з елементами традиційної вистави, живої бесіди та імпровізації, до теж практикується нами.

Заохочуємо дітей до ігор-драматизацій і театралізацій з використанням іграшок та ляльок різних видів театру: пальчиків, рукавичок, настільного театру на магнітах. При цьому, роль ведучого і основне озвучування ролей, належить дорослому. Участь дітей полягає у «водінні» ляльки (окремі рухи з нею) на столі, фланелеграфі, магнітній дошці, виконання ігрових і танцювальних елементів або рухів відповідно до змісту, до імітації звуків (окремі склади, слова, фрази).

Акценти рухової діяльності. В роботі використовувалися різноманітні форми фізичного виховання дітей раннього віку: заняття фізичними вправами, рухливі ігри, ранкова гімнастика, спортивні розваги, прогулянки. Крім того, і на музичних заняттях широко застосовуються фізичні вправи, спортивні міні-танці, елементи сучасних танців, які також сприяють вирішенню завдань фізичного виховання. У групі дітей раннього віку було створено розвивальне середовище для самостійних і спільних ігор, фізкультурний куточок, насичений різноманітними атрибутами, придбали сухий басейн та групову міні-гірку.

Особливу увагу в режимі дня приділяли проведенню загартування, ранковій гімнастиці з загально-розвивальними вправами.

«Родзинкою» фізичного виховання дітей у нашому закладі є заняття «Бєбі-йоги»: це комплекс фізичних вправ, розроблених на основі класичної хатха-йоги, в поєднанні з масажем та дихальною гімнастикою. Асани (вправи) розвивають гнучкість, покращують концентрацію уваги і пам'ять, що має особливе значення для дітей, а також сприяють встановленню емоційної рівноваги. Натомість динамічні комплекси йоги для дітей підтримують їх фізичну форму, формують гарну поставу і дарують хороший

настрій. Заняття йогою швидше нагадує гру і ґрунтується на виконанні асан, що сприймаються дитиною як наслідування поз тваринок. Окрім фізичного розвитку такі заняття розвивають пам'ять, спостережливість і уяву дитини. На заняттях з фізичної культури з елементами «Бєбі - йогої» використовуємо «Казки про асани», картотеки «Йога-абетка» та «Йога для ангелів», розроблені інструктором з фізкультури КЗ «ДНЗ № 279».

Відмітитимо, що інноваційність теоретичних підходів і навчально-методичного забезпечення, помножені на зацікавленість та усвідомленість вихователів необхідності змін у роботі у групах раннього віку та їхню активність і педагогічну творчість, дали нові орієнтири змістового наповнення освітньої роботи з дітьми, націлили педагогів спільно з батьками вихованців на особистісний розвиток дітей з акцентом на предметно-маніпулятивній, ігровій та художньо-продуктивній діяльності – незамінних засобах розвитку дітей.

Список використаних джерел:

1. Гавриш Н.В., Васильєва С.А., Рагозіна В.В. У фокусі уваги – організація роботи в групах раннього віку. Вихователь-методист. 2020. № 11. С.4 – 6. URL: <https://emetodyst.mcfr.ua/?mid=35281>
2. Гавриш Н.В., Рагозіна В.В., Васильєва С.А. Стан розвитку дітей у групах раннього віку в закладах дошкільної освіти: результати констатувального експерименту. Український педагогічний журнал. 2020. № 3. С. 69 – 82. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2020-4-69-82>
3. Гавриш Н.В., Рагозіна В.В., Васильєва С.А. Моделювання освітнього процесу в групах раннього віку. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. праць. Київ: Інститут проблем виховання НАПН України. Вип. 24. – 2020. – С. 85 – 105. DOI: <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2020-24-1-85-105>.
4. Гавриш Н.В., Рагозіна В.В., Васильєва С.А. Дидактико-методичний супровід освітнього процесу у групах раннього віку. *Наукові записки*. Ред. кол.: В.Ф. Черкасов, В.В. Радул, Н.С. Савченко та ін. Випуск 199. Серія: Педагогічні науки. Кропивницький: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2021. С. 19 – 24. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2021-1-199-19-24>

*Яківчук Галина Василівна,
Врода Людмила Анатоліївна,
м. Хмельницький*

ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ РАННЬОГО ВІКУ З МУЗИЧНИМ ФОЛЬКЛОРОМ (НА ПРИКЛАДІ КОЛИСКОВИХ)

Усна народна творчість і, зокрема, музичний фольклор є невичерпним джерелом виховання і навчання підростаючого покоління у будь-якому столітті, у будь-якій країні, у кожній родині. І сьогодні, коли наша країна переживає величезні труднощі у боротьбі проти російських окупантів, коли мільйони українців полишають свої домівки, свої міста і села, свою маленьку батьківщину, потреба в українському слові, пісні, народному мистецтві зростає і займає величезне місце у вихованні кожної української дитини, кожної особистості. Саме у фольклорі відбивається життя народу, його історія, культура, мова, мораль, народна мудрість.

Виняткову цінність українського фольклору підкреслювало багато відомих, прогресивних діячів, педагогів, письменників, музикантів, етнографів (Ф. Колесса, С. Людкевич, Л. Українка, І. Франко та ін.).

Серед величезного багатства усної народної творчості в роботі з дітьми раннього дошкільного віку особливе місце займають забавлянки, пестушки, потішки, небилиці, заклички, примовки, мовчанки, лічилки, прислів'я, загадки, дражнилки, мирилки. Але особливе місце належить колисанкам, адже вони впливають на розвиток дитини з перших днів народження.

Як найбільший здобуток народної педагогіки за всю історію людства, колискова неподільно поєднана з практикою виховання, створює сприятливі умови для подальшого виховного впливу, закладає передумови розвитку музичних здібностей [2, с.26].

Коліскові пісні – синкретичний жанр позаобрядової родинної лірики для дітей, функціонально призначений для засинання (заспокоєння) дитини та введення її у простір етнічної культури. Багатство і тематична різноманітність, строкатість сюжетів й персонажів, різноплановість думок,

емоційна насиченість різного за часом творення репертуару відповідають потребам й сучасного покоління , адже найглибші материнські почуття, мрії й турботи, спрямовані до дитини , ніколи не перестануть хвилювати людей [1, с.7].

Народні колискові пісні, як відзначав М. Стельмахович, учать любити рідну землю, батьків, працю, захищати правду, поважати старших.

Мова колискових пісень барвиста, соковита, приваблива, сюжети прості й зрозумілі, насичені яскравими образами рідних і близьких для дитини людей: матері, батька, братиків і сестричок. Вони належать до поезії пестування. Колискові пісні глибоко гуманні й зворушливі, бо йдуть від щирого материнського серця. Вони збагачують словник дітей пестливою лексикою: голівонька, рученьки, ніженьки, дитятко, хлоп'ятко, малесенька, хатинонька. Колисанки розвивають слух та чуття мови, відчуття мелодики української мови, створеної народом.

Основні тематичні групи колискових:

1. Колисанки, в яких оспівується дитина з її різноманітними проблемами.

2. Пісні, де передані бажання матері, в якої життя було нелегким, бачити свою дитину в достатку, багатою, ситою.

3. Колискові-повчання. Їх виконують трохи старшим дітям, які вже починають дещо розуміти. Це перші уроки шанобливого ставлення до праці, уявлення про моральність, чесність, нещирість, безжальність, гультяйство, вірність. Різні життєві ситуації демонструють на прикладі знайомих дитині тварин.

4. Жартівливі колискові, в яких сатирично описується процес колихання. Тут персонажами виступають переважно дід і баба. Найчастіше в колискових використовуються образи kota, голубів, сну, дрімоти.

Сучасні суспільні вимоги щодо виховання дітей особливо актуальні для раннього дошкільного етапу життя, який є періодом накопичення знань,

засвоєння їх на практиці, формуванням індивідуального образу дитини, початком ознайомлення з історією родини, досвіду, культури тощо.

Родина та батьки стають першими педагогами дітей і саме від них залежить суттєвий розвиток і виховання дитини. Процес навчання і виховання дітей раннього дошкільного віку, побудований на основі народних традицій, оснований на пісенно-ігровому дитячому фольклорі, водночас позитивно впливає на розвиток емоційних проявів та активного спілкування із дорослими; формування ціннісних поглядів дитини на оточуючий світ і пізнання свого «Я» в ньому; вивчення рідної мови, звичаїв та культури, розвиток музично-творчих здібностей, інтелекту, самосвідомості і духовності, вміння погоджувати свої дії під час спільної музичної діяльності [2, с.9].

Із самого дитинства людина пам'ятає, дорожить, тримає у свідомості саме голос мами. Мелодія колискової надовго залишається в підсвідомості дитини. На жаль, у сучасних родинах не так часто прослідковується такий зв'язок батьків і дітей і, як наслідок, діти дуже мало обізнані, ознайомлені з дитячим фольклором (колисанки, забавлянки, пісні-казки, небилиці, ігри тощо).

Ознайомлювати дітей з українським фольклором можливо декількома шляхами: перший і найголовніший – це спів, розповідь, бесіди дорослих із дітьми; другий – це творчість, спів, діяльність самих дітей, які наслідують дорослих. Важливо, що така діяльність об'єднує членів родини, дарує особливі взаємовідносини. Проблемою є, що сьогоденні молоді батьки не володіють знаннями про фольклор і не мають досвіду його виконання – частіше всього їм не передали ці знання, або не співали колисанок, не грали у народні ігри, не співали забавлянок, пестушок, приспівок до казок тощо. Тобто, якщо ці традиції не передавалися від матері до дитини, від бабусі до внуків у родині то, як наслідок, діти не будуть чути і знати своєї рідної пісні.

Сучасними вченими доведено, що діти, яким у дитинстві співали колисанок, мають менше психологічних комплексів. Колискова благотворно

впливає на надмірно вразливих, нервових дітей, сприяє процесам переживання психологічних травм чи стресів, тобто, діти які слухають колисанки, стають спокійнішими, швидше розвиваються адаптуються до змін.

Саме тому велику надію щодо ознайомлення дітей з українським фольклором і, зокрема, із жанром колисанки, покладено на педагогів-практиків, музичних керівників та вихователів, які прикладають багато зусиль, шукаючи нові форми і методи виховного впливу на особистість дитини.

Так, у ЗДО № 39 «Котигорошко» м. Хмельницького існує тісна взаємодія та співпраця педагогічного колективу з батьківською громадою. Усі заходи, свята, особливо родинні, проводяться разом: діти, батьки, педагоги. Мета таких заходів має подвійну функцію – ознайомити і батьків, і дітей з різноманітними народними піснями, звичаями, зокрема з народною колисанкою, однією із найдоступніших та улюблених перших пісень у дитячому житті.

До прикладу, теплими і затишними були заходи у різновікових групах: «Матусина колисаночка», «Котик і колисочка» у групі раннього віку та «Бабусина колискова» у молодшій та середній групі. Важливим моментом таких заходів є творча діяльність дітей, які чують, як співають їхні матері чи бабусі колискових і відтворюють таку ж дію своїм улюбленим іграшкам – ляльці, білочці, медведику. Особливо цінним такі заходи стають для молодих матерів, які під час їх проведення накопичують досвід і знання про народну колисанку, народні пісні, ігри та набувають умінь продовжувати співати своїм дітям у родині.

Отже, ознайомлення дітей раннього віку з музичним фольклором, зокрема із колисковими піснями, має бути обов'язковим елементом виховання кожної особистості. Прилучення дітей до української народної пісні, колискової зокрема, повинно відбуватися як в родині, так і в закладах

дошкільної освіти. Адже саме національне мистецтво, народна творчість покладе початки духовної, освіченої, моральної особистості.

Список використаних джерел:

1. Маховська С. Дитина: родини, хрестини, перші кроки (родинно-обрядовий та дитячий фольклор Хмельниччини) : монографія. Кам'янець-Подільський : ПП «Медобори-2006», 2013. 216 с.
2. Садовченко С. Розвиток музичних здібностей засобами українського фольклору : навчально-методичний посібник. Київ : Шкільний світ, 2008. 128 с.

Розділ 2. Підтримка сім'ї у забезпеченні освітнього розвитку дитини в умовах воєнного стану.

*Алендарь Надія Іванівна,
м. Луцьк*

ВЗАЄМОДІЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З РОДИНАМИ У ВИХОВАННІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Методологічною й теоретичною основою проблеми взаємодії закладу дошкільної освіти з родинами вихованців є знання різних галузей наук. Філософи, соціологи, психологи, педагоги трактували поняття взаємодії, розглядаючи його як багатоаспектний процес. Аналіз словникової літератури дозволив окреслити таку етимологію слова:

- взаємо – перша частина складних слів. Відповідає слову «взаємний», взаємовигідний, взаємовиручка, взаємодія, взаємоперевірка, взаємостосунки, взаємоузгодження;

- взаємний – який однаково виявляється з обох сторін стосовно один до одного;

- взаємодія – філософська категорія, що відображає процеси впливу об'єктів один на одного, їх взаємну обумовленість і породження одним об'єктом іншого;

- взаємодія – процес взаємного впливу один на одного, будь-який зв'язок і відношення між матеріальними об'єктами і явищами. Взаємодія визначає існування і структурну організацію будь-якої матеріальної системи, її об'єднання;

- взаємодія – співдія, співдіяння; взаємний зв'язок між предметами у дії, а також погоджена дія між ким-, чим-небудь [4; 5].

Отже, визначення поняття взаємодія можна охарактеризувати як рівноцінний вплив її учасників один на одного, як процес двосторонньої діяльності спрямованої на досягнення поставленої мети.

На сучасному етапі розвитку суспільства вже перестало дискутуватися питання про пріоритетність у виховному процесі інституту сім'ї і суспільних установ. Зрозуміло, що першість належить лише сім'ї, родині, а суспільні інститути, такі як заклад дошкільної освіти, мають допомагати батькам у правильному здійсненні впливу на дітей, оскільки сім'я була й лишається головним осередком, де відбувається становлення і розвиток особистості дитини. Саме у родинному колі малюк отримує перші уроки життя.

Питання взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї стало предметом уваги багатьох українських дослідників. В останні роки ця проблема розглядалася в різних аспектах: педагогічні умови ефективної взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї в екологічному вихованні (Н. Кот); співробітництво вихователів закладів дошкільної освіти із сім'єю щодо виховання дошкільників в дусі миру (Т. Пагута); використання досвіду сімейного виховання зарубіжної педагогіки (Т. Фінчук); здійснення педагогічної просвіти батьків (О. Добош); структурні й функціональні міжкомпонентні зв'язки педагогічної культури батьків (Т. Алексеєнко); підвищення педагогічної культури батьків (В. Постовий).

Дошкільна педагогіка має достатньо напрацьований інструментарій взаємодії закладів дошкільної освіти з сім'ями. Це форми і методи співпраці закладів дошкільної освіти з родинами вихованців.

Основним критерієм поділу на форми взаємодії є кількість учасників (див. табл. 1).

Таблиця 1

Класичні форми взаємодії закладів дошкільної освіти та сім'ї

<i>Індивідуальні</i>	<i>Групові (або колективні)</i>
індивідуальні бесіди; індивідуальні консультації; відвідування сімей вдома; телефонні дзвінки; тести; анкети; письмові форми спілкування (листування, щотижневі нотатки індивідуальні зошити тощо);	батьківські збори; лекції, лекторії для батьків; дні відкритих дверей; батьківський куточок, стенди, інформаційні бюлетені; групові консультації; тренінгові заняття; виготовлення альбомів, влаштування виставок (фотовиставок);

папки-пересувки; час коли дитину приводять та забирають із закладу дошкільної освіти; доручення батькам, залучення їх до життя дітей в дошкільному навчальному закладі.	круглі столи, ділові ігри; свята, концерти для батьків, конкурси; клуби батьків; педагогічні бібліотеки; ремонт групової кімнати.
---	---

Окремою групою Т. Поніманська виділяє ще наочно-інформаційні форми роботи – «виставки дитячих робіт; реклама книг, публікації у періодиці, в системі Інтернет з проблем сімейного виховання» [2, с. 425].

Такий поділ, звісно, є умовним, але досить усталеним у широкій практиці роботи закладів дошкільної освіти. Тобто, взаємодіючи з батьками, вихователь отримує можливість встановити з ними довірливі стосунки, засновані на взаємній повазі, накреслити шляхи дієвої допомоги сім'ї, надати батькам конкретні поради.

Взаємодію з сім'ями педагоги починають із здійснення діагностики сім'ї, визначення домашніх умов і проблем у вихованні дитини. Це необхідно для вивчення стану сім'ї і встановлення рівня її педагогічних знань. Вихователь вивчає психологічний клімат у кожній сім'ї, налаштовує батьків на взаємодію, на бажання побачити у закладі дошкільної освіти «велику родину». Діагностика сімей продовжується протягом всього періоду перебування дітей у закладі дошкільної освіти за допомогою анкетування батьків, тестування, відвідування сімей вдома тощо.

Відвідування сімей є важливою складовою в індивідуальній роботі з батьками. Адже вони дають педагогу можливість спілкуватися з усіма членами родини, які беруть участь у вихованні дитини (із сестрами, братами, бабусями, дідусями тощо). У подальшому така робота сприятиме відпрацюванню єдиного погляду вихователів і батьків на виховання та розвиток дітей.

Виходячи з плану роботи, індивідуальних бесід з батьками, відвідування родин, спостережень за поведінкою дітей у групі, вихователі добирають матеріал до колективних бесід-консультацій, групових та загальних батьківських зборів. Консультації для батьків можуть бути

плановими та позаплановими. На деякі консультації запрошують батьків з усіх груп (бесіда лікаря з приводу дефектів мови і зору, порушення постави, алергії в дітей). Для всіх батьків доцільне проведення консультації лікаря, дієтолога та інших спеціалістів. Окремі консультації проводяться для молодих батьків, родин що мають одну дитину тощо. Позапланові консультації призначаються як за ініціативою директора закладу дошкільної освіти, вихователя, так і на прохання самих батьків [3].

Педагогізація родин відбувається також і через консультативно-рекомендаційну (батьківські збори, усні і письмові консультації, бесіди, практикуми, тренінги тощо), лекційно-просвітницьку (батьківські лекторії, всеобучі, конференції, педагогічні читання) діяльність, залучення батьків до освітнього процесу («Дні відкритих дверей», участь у підготовці й проведенні свят, розваг, окремих занять, в оснащенні педагогічного процесу та упорядкуванні приміщень, території разом з дітьми і педагогами). Цей спектр заходів у кожного педагога може бути значно ширшим.

Таким чином, організовуючи взаємодію з сім'ями, сучасні педагоги використовують як традиційні, так і нетрадиційні (новаторські) форми. При цьому акцент ставиться на інтерактивних методах (*під методами розуміють спосіб впливу: наочний, вербальний, практичний*) взаємодії батьків із спеціалістами. Найбільш розповсюдженими нині методами є такі:

- фронтальні та індивідуальні опитування батьків;
- вивчення соціального портрета родин вихованців;
- групові зустрічі у формі «круглих столів», дискусій, диспутів;
- лекторії, семінари;
- організація днів відкритих дверей, днів щасливої родини для батьків;
- активізація діяльності інформаційних корзин, інформаційних скриньок листів, телефону довіри;
- спільне проведення дозвілля;
- цільові та спонтанні бесіди;

- зустрічі з членами сімей вихованців;
- групові зустрічі-практикуми з елементами тренінгу;
- театралізовані вистави для дітей з участю батьків (де батьки виступають як виконавці головних ролей);
- організація конкурсів сімейних талантів;
- складання генеалогічного дерева сім'ї, родинних альбомів;
- наочна пропаганда, консультації;
- організація клубів, ділових ігор тощо.

Таким чином, вихователі відпрацьовують основну стратегію і тактику взаємодії, допомагають батькам у вирішенні протиріч сімейного виховання, коригуванні впливів навколишнього соціального середовища. Успіху досягають ті педагоги, які здійснюють перехід до принципово нових форм стосунків. Заклад дошкільної освіти робить педагогічний процес більш вільним, гнучким, диференційованим, гуманізує стосунки між дітьми, педагогами і батьками; створює такі умови, щоб у всіх учасників виховного процесу виникла особиста готовність відкрити самого себе в якій-небудь діяльності.

Список використаних джерел:

1. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років «Дитина» (наук. кер. проекту – Огнев'юк В. О., авт. колектив – Беленька Г. В., Богініч О. Л., Богданець-Білокаленко Н. І. та ін. Мін. осв. і науки Укр.; К. : Київ. ун-т ім. Грінченка, 2020. 440с.
2. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : навч. посіб. [Текст] К : Академвидав, 2006. 456 с.
3. Семенова Н.І. Взаємодія сім'ї та дошкільного закладу у вихованні дітей дошкільного віку. Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. «Сучасне дошкілля: реалії та перспективи», К., 2008. С. 106-108.
4. Словник базових понять з курсу «Педагогіка»: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів: вид. 2-ге, доп. і перероб. Укладач О.Є. Антонова. Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2014. 100 с
5. Філософський енциклопедичний словник / за ред. В. І. Шинкарук. К. : Абрис, 2002. 744 с.

*Бухарева Ярослава Олександрівна,
Коваленко Олена Володимирівна,
м. Київ*

НЕТРАДИЦІЙНІ ТЕХНІКИ МАЛЮВАННЯ ЯК ЗАСОБИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ДІТЕЙ, ЯКІ ПЕРЕЖИЛИ СТРАШНІ НАСЛІДКИ ВІЙНИ

Неймовірна кількість катастроф, проявів психічного та фізичного насильства, втрата рідних внаслідок воєнних дій, нещасних випадків безжально увійшли як у життя дорослих людей, так і у тендітний світ дитинства. Тому постає потреба у використанні інноваційних технік, які допомагатимуть встановити емоційний контакт, зняти емоційну напругу, діагностувати та коригувати проблеми дітей, що пережили страшні наслідки війни.

Це питання було і є предметом дослідження таких зарубіжних та вітчизняних вчених (Г. Григор'єва, О. Дронова, Т. Казакова, Т. Комарова, І. Кондратець, В. Котляр, В. Мухіна, О. Половіна, В. Рогозіна, Г. Сухорукова, Л. Шульга та інших). Науковці відзначають, що, розумінням поліфункціональності малювання в особистісному розвитку дитини зумовлені особливості педагогічного супроводження цієї діяльності. Сучасні підходи до образотворчої діяльності визначаються діагностичними корекційно-розвивальними й арттерапевтичними можливостями малювання, яке потенційно слугує сенсомоторному розвитку та соціалізації дитини, гармонізації її стосунків із соціумом, збереженню здоров'я та розвитку особистісних сфер [4, с.119].

Вибір нетрадиційних технік малювання як один із засобів психологічної підтримки дітей не випадковий. Більшість нетрадиційних технік відносяться до спонтанного малювання, коли зображення виходить не через використання спеціальних образотворчих прийомів, а як ефект ігрової маніпуляції. За нього невідомо, яке зображення вийде, він посилює інтерес дошкільників до образотворчої діяльності, стимулює діяльність уяви. Крім того, нетрадиційні техніки розширюють образотворчі можливості дітей, що

дозволяє їм більшою мірою реалізувати свій життєвий досвід, відволіктися від негативних думок, звільнитися від неприємних переживань. Поєднуючи у роботі перевірені часом технології та нетрадиційні техніки, можна досить швидко досягти позитивного результату, оскільки для дошкільнят подібна діяльність є дуже незвичайною, цікавою та захоплюючою.

Нетрадиційний метод малювання – це спосіб створення нового, оригінального твору мистецтва, в якому гармонійно поєднується все: і колір, і лінії, і сюжет. Це – велика можливість для дітей міркувати, експериментувати, а найголовніше, – самовиражатися. Нетрадиційні техніки дуже прості у технічному плані, діти легко їх засвоюють і отримують задоволення від отриманих результатів [5, с. 44].

За допомогою нетрадиційного малювання можна роздивитись внутрішній світ дитини, відчуті її неповторність і своєрідність, визначити емоційний стан, скриті комплекси, проблеми чи страхи. Образи, які виникають в уяві дитини і відтворюються на папері, здатні допомогти виявити та передати думки, почуття, прагнення та бажання, які так складно передати словами. Навчившись передавати свої почуття на папері, дитина починає краще розуміти почуття інших, вчиться долати боязкість, страх [3, с.17].

Доступність використання нетрадиційних технік визначається віковими особливостями дошкільнят і детально відображено у освітній програмі «Дитина» та методичних рекомендаціях до неї [2, с.311]. Так, наприклад, починати роботу в цьому напрямку слід з таких технік, як малювання пальчиками, долонькою, кулачком, ребром долоньки, ватними паличками; печатками з овочів та пінопласту, тичкування, малювання по вологому паперу водою; відтиснення зім'ятим папером та поліетиленовим пакетом, поролоном, сірниковою коробкою, склянкою, у техніці кляксографії, тощо [1, с.107–108]; на 5 році життя – до вищезазначених технік додається відбиття листям, малювання гілочкою, жорстким напівсухим пензлем, зубною щіткою, восковою крейдою чи свічкою, малювання з використанням

шаблонів та трафаретів, чорно-білий граттаж, фроттаж, набризк звичайний, монотипію предметну та пейзажну, живопис із розлитих фарб, опановання різних способів ґрунтування поверхні (пензликом, губкою), малювання за ескізом вихователя, тощо [1, с.174–175]; з 6 років – крім уже відомих дітям технік використовуються нові – кольоровий граттаж, «ебру», малювання на яєчній шкарлупі, ниткографія, колографія, малювання свічкою з прописною аквареллю, гуашшю, малювання мильними бульбашками, тощо [1, с.252–253].

Ми вважаємо не тільки можливим, але й необхідним використання нетрадиційних технік малювання, тому що вони зберігають психічну рівновагу, дають можливість безпечному виходу емоцій, при цьому дитина має можливість реалізувати свій творчий потенціал, творити так, як хочеться саме їй, бути вільною від будь-якого тиску, нав'язування чужої думки. Також зміцнюється віра дитини у власні сили, розвивається індивідуальність, автономність.

Отже, використання нетрадиційних технік допомагає дітям, які пережили страшні наслідки війни подолати негативні емоції. Тобто мимоволі здійснюється психологічна корекція, яка допомагає знімати негативні емоційні переживання дітей. Це сприяє підвищенню рівня самооцінки, самоповаги та нейтралізації захисних комплексів (тривожність, недовіра, відчуття меншовартості, ворожості, конфліктності, труднощів у спілкуванні), спричинені страшними наслідками психологічного травмування дитини.

Список використаних джерел:

1. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В.О. Огнев'юк; авт. Кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богоніч, В.М. Вертугіна [та ін.] ; наук. ред. Г.В. Беленька ; Київ. Ун-т ім. Б. Грінченка. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. – 440 с.
2. Методичні рекомендації до Освітньої програми для дітей від 2 до 7 років «Дитина»/ наук. ред. Г.В. Беленька, О.А. Половіна, І.В. Кондратець; авт кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богоніч, В.М. Вертугіна, К.І. Волинець та ін. – К. : ТОВ «АКМЕ ГРУП», 2021. – 586 с.
3. Опалюк О. М. Особливості використання нетрадиційних технік мистецтва на заняттях з малювання. Актуальні питання корекційної освіти. Кам'янець-Подільський, 2016. №7. 17-18 с.
4. Половіна О.А. Формування естетичних емоцій дітей дошкільного віку в процесі занять з малювання (на матеріалі нетрадиційних технік). *Матеріали VII Міжнародної науково-*

практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації»: Зб. наук. праць. – Переяслав-Хмельницький, 2015. 240 с.

5. Полякова Л. С. Нетрадиційні техніки малювання стимул до творчості. Вихователь-методист. 2013 р. № 8. 43-46 с.

*Васильєва Світлана Андріївна,
м. Київ*

РУХОВА ДІЯЛЬНІСТЬ БАТЬКІВ ТА ДІТЕЙ РАНЬОГО ТА ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Період воєнного стану є тим історичним часом в якому локалізовано факти, що супроводжують дітей та дорослих, мають на них безпосередній та опосередкований впливи. Факт забезпечення Збройними силами України надійного місцеперебування дітей у містах відкриває можливості налагоджувати відносно мирне життя в якому діти і дорослі мають змогу спілкуватись, грати разом, рухатись. Для активної життєдіяльності дорослі і діти обирають локації поза межами закладу дошкільної освіти (ЗДО), які забезпечені предметами, ігровим обладнанням, тренувальним устаткуванням, що сприятиме руховій активності дітей за безпосередньої взаємодії з дорослими та оточуючим середовищем. Поряд із цим ми спостерігаємо ситуації, що супроводжують рухову діяльність дітей і дорослих, які повторюються, обирають систематичності.

Здійснений аналіз історіографічних джерел (В. Бальсевич, О. Бернштейн, Т. Дмитренко, В. Завацький, В. Майданник, О. Махлазов, А. Ровний) дозволив визначити поняття: рух (психічний), який здійснює дитина – дія, детермінована предметністю, активністю, пов'язана із минулим та сучасним досвідом дитини; рухова діяльність – система рухових дій, що забезпечують взаємодію дитини з оточуючим середовищем; рухова дія – дія за значенням приводити частину тіла (іграшки, власного тіла дитини, дорослого) в рух / керувати рухом, спрямовувати його, направляти самостійно або під впливом педагога (С. Васильєва). Тож, розглядаючи рухову діяльність поза межами ЗДО, ми ведемо мову про рухові дії, що

забезпечують взаємодію дитини з оточуючим середовищем. Педагогами у даному випадку є батьки або особи, які їх замінюють, старші сестри або брати, що супроводжують дітей раннього або дошкільного віку на ігрових майданчиках, організують рухову діяльність.

Ситуації, які виникають і супроводжують процес рухової діяльності дітей та батьків розглядаємо як сукупність умов і обставин, що викликають ті чи інші взаємини людей. Ми виокремили для розгляду такі ситуації рухової діяльності дитини і дорослого: ситуація вдома перед прогулянкою, ситуація по дорозі до ігрового майданчика, ситуація на ігровому майданчику, ситуація по дорозі додому.

Мова йтиме про умови, що супроводжують кожен із чотирьох ситуацій. Для ситуації, яка розгортається вдома перед прогулянкою можуть існувати такі умови:

- діти і батьки мають взаємну усну домовленість про вибір ігрового майданчика (який знаходиться поблизу від бомбосховища або домівки), іграшок (які можна швидко зібрати на початку звукового сигналу або залишити у разі «тривоги»), якими дитина і батьки будуть грати разом, що сприятиме розгортанню рухової діяльності, вибір рухових дій; тривалість прогулянки, яку варто зазначити на годиннику (для дітей від 4 до 6 років);

- вимога дитини або вимога батьків, що стосується місця та предметів, які будуть супроводжувати, забезпечувати їх рухову діяльність;

- пропозиції, які висуваються однією з сторін, що домовляються про рухову діяльність на майданчику;

- взаємні зобов'язання сторін (про які була домовленість раніше), що домовляються про варіанти здійснення рухової діяльності (дотримання правил безпеки, рухових дій в залежності від соціального оточення);

- необхідна обставина, яка робить можливим здійснення рухової діяльності (дитина зайнята весь день гаджетами) або сприяє руховій діяльності (відвідаємо бабусю і потім підемо на ігровий майданчик);

- правила, виконання яких забезпечує факт рухової діяльності (дитина та батьки осмислено сприймають важливість рухової діяльності для їх здоров'я, фізичного розвитку поряд із дотриманням правил безпеки з незнайомими людьми та іграшками). Поряд із цим можуть існувати окремо обставини, як явище або подія, факт, що пов'язані, супроводять або викликають, впливають на рухову діяльність дітей та дорослих (твоя подруга теж буде на ігровому майданчику; дощик закінчився, йдемо на свіже повітря грати та ін.).

Для ситуації по дорозі до ігрового майданчика розглянемо такі умови:

- діти і батьки мають взаємну усну домовленість про вибір безпечного шляху до ігрового майданчика, хто несе іграшки, уточнення рухових дій, які сприятимуть розгортанню спільної рухової діяльності;

- вимога дитини або вимога батьків, що стосується шляху, місця, предметів, які будуть супроводжувати, забезпечувати їх рухову діяльність може залишитись і мати місце під час всіх чотирьох ситуацій, які розглядаємо (треба було не брати самокат або якби ми взяли маленькі авто, я б міг грати з тими хлопчиками; основна вимога для всіх – безпечна дорога, по дорозі наявність безпечного місця (стіни без вікон, укриття, підземного переходу, уникати відкритої місцевості);

- пропозиції, які висуваються однією з сторін, що домовляються про рухову діяльність на майданчику (існують упродовж всіх чотирьох ситуацій, можуть змінюватись і залежать від потреби дитини в русі, часто від потреб і настрою батьків);

- взаємні зобов'язання сторін (про які була домовленість раніше), що домовляються про варіанти здійснення рухової діяльності (ґрунтуються на здійсненому виборі майданчика, забезпеченому ігровими модулями, предметами; основними залишаються домовленості про безпеку, знаходження дитини у разі сигналу сирени біля батьків, контролю за незнайомими предметами, дотримання батьками раніше визначених домовленостей);

- необхідна обставина, яка робить можливим здійснення рухової діяльності (вибір безпечного шляху до майданчика; батьки перед тим, як дитина зайде на ігровий майданчик оглядають його та територію навколо нього, що є проявом контролю і свідомим вибором безпечного рухового середовища для дитини; сприяє руховій діяльності (знайомство із ровесниками та їх батьками, родинами вимушених переселенців);

- правила, виконання яких забезпечує факт рухової діяльності (дитина та батьки осмислено сприймають важливість рухової діяльності для їх здоров'я, фізичного розвитку, безпечна рухова діяльність, налаштованість на дотримання заявлених правил, які актуальні по дорозі до ігрового майданчика).

Продовжують існувати обставини, як явище або подія, факт, що пов'язані, супроводять або викликають, впливають на рухову діяльність дітей та дорослих (зміна погоди, сигнал тривоги – всі повертаються додому або в укриття, у разі небезпеки (вибуху) – зайняти положення лежачи на землі).

Для ситуації на ігровому майданчику існують такі умови:

- взаємна усна домовленість перебувати у русі (згадати про рухові дії), не далі як 5-10 метрів від батьків, використовувати власні іграшки, ігрові модулі, безпечні іграшки інших дітей, самостійно обирати час для відпочинку біля батьків; надавати час для відпочинку дітям та батькам відповідно, не залишати дитину у стані «належить сама собі», нормувати рухову діяльність в залежності від психофізіологічних потреб дитини; час перебування на майданчику варіювати в залежності від погодних умов та вимог воєнного стану;

- вимогу до дитини та її батьків, що стосується місця та предметів, які будуть забезпечують їх рухову діяльність, підкріплено правилами та взаємними усними домовленостями, прийнятими під час перших двох ситуацій;

- пропозиції, які висуваються однією з сторін, що домовляються про рухову діяльність на майданчику мають місце і час, враховуються двома сторонами з кінцевим прийняттям рішення про зміни, які влаштовують кожен із сторін (і дитину і батьків);

- взаємні зобов'язання сторін (про які була домовленість раніше), що домовляються про варіанти здійснення рухової діяльності (дотримання правил безпеки, активна участь батьків у рухах дитини (показ, похвала, власний приклад, нагадування; відсутність стану «належимо самі собі», бо у гаджетах і звукове попередження скоро закінчиться));

- необхідна обставина, яка робить можливим здійснення рухової діяльності (потреба дитини в русі, осмислене сприймання батьками фізичного розвитку дитини як невід'ємної складової її всебічного розвитку);

- правила, виконання яких забезпечує факт рухової діяльності (дитина та батьки активні під час рухової діяльності, дотримуються правил безпеки з незнайомими людьми та іграшками, рухи дитини насичені змістом та різноманітні, відповідають віку дитини). Водночас є обставини, які впливають на рухову діяльність дітей та дорослих, які рекомендуємо привнести до рухової діяльності (взаємне рішення відвідати інший ігровий майданчик, де спокійніше, бо дитина втомлена, перевага на виборі відпочинку, ходьби, дихальних вправ, спокійних ігор, розгляді ілюстрованого дитячого журналу), що сприятимуть вільному та спокійному переходу дитини до наступної ситуації і убезпечать її від негативного настрою.

Ситуацію по дорозі додому супроводжують такі умови:

- взаємна усна домовленість перебувати у русі певний час, про який було домовлено вдома; обирати шлях повернення додому знайомий для дитини, безпечний в залежності від погодних умов та вимог воєнного стану;

- вимога дитини та вимога батьків, що стосується процесу повернення додому підкріплено правилами та взаємними усними домовленостями, прийнятими під час перших трьох ситуацій; правила не змінювати; опанувати стан збудження дитини у процесі індивідуального спілкування і

продовжити шлях додому, вживаючи прийоми: похвала, нагадування, уточнення дій, якими дитина має скористатись після прогулянки задля розширення її рухового досвіду;

- пропозиції, які висуваються однією з сторін, що домовляються про рухову діяльність по дорозі додому (ще є час відвідати гірку або пограти біля будинку у м'яча), враховуються двома сторонами з кінцевим прийняттям рішення про зміни, які влаштовують кожному із сторін (і дитину і батьків);

- взаємні зобов'язання сторін (про які була домовленість раніше), що домовляються про дотримання правил безпеки на шляху додому;

- необхідна обставина, яка робить можливим адекватне повернення додому (інтеграція всіх умов, що мають місце в чотирьох ситуаціях, вибір рухів, які задовольняють психічний стан дитини);

- правила, виконання яких констатує факт рухової діяльності (дитина та батьки були активні під час рухової діяльності, дотримувалися правил безпеки з незнайомими людьми та іграшками, рухи дитини були насичені змістом та різноманітні, відповідали віку дитини, дитина задоволена власними рухами, грою, використанням іграшок, планує (проговорює) вибір іграшок до наступної прогулянки). Водночас є обставини, які впливають на рухову діяльність дітей та дорослих по дорозі додому (взаємне рішення відвідати родичів; якщо дитина втомлена, перевага на виборі відпочинку (посидіти на лаві), спокійна ходьба, обійми рідної мами), що сприятимуть переходу дитини до наступної ситуації, яка буде розгортатися вдома, на яку очікує дитина (водні процедури, смачна вечеря або її приготування разом із мамою, перегляд мультфільму та інші дії дитини, що убезпечують від насиченого новинами дорослого життя в якому є місце періоду дії воєнного стану).

Отже, ми бачимо, що рухова діяльність дітей і батьків поза межами закладу дошкільної освіти розгортається у ситуаціях, які притаманні кожній родині. Вибір рухових дій батьками, які забезпечать потребу дитини у русі, розширять руховий досвід дитини, присутній у всіх чотирьох ситуаціях, які

ми розглянули вище. Проблема осмисленого ставлення батьків до рухової діяльності власної дитини/дітей знаходиться в полі розглянутих ситуацій дещо опосередковано, водночас залишається актуальною з огляду на існування воєнного стану в нашій країні. Поряд із цим факти свідомого ставлення батьків до вибору рухових дій, розгортання спільної рухової діяльності поза межами ЗДО присутні, що дозволяє нам вести мову про збереження активної батьківської позиції щодо фізичного розвитку дітей та збереження їхнього здоров'я.

Список використаних джерел

1. Виховання дітей раннього віку у закладах дошкільної освіти різних типів : монографія / Н. Гавриш, В. Рагозіна, С. Васильєва; за заг. ред. Н. Гавриш. – К. – Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2021. – 192 с.
2. Тлумачний словник української мови. Взято з <http://sum.in.ua/s/umova> (07.06.2022).

*Журавська Галина Валеріївна,
Мацюк Любов Миколаївна,
Стрельник Людмила Миколаївна,
м. Житомир*

УМОВИ ВІДНОВЛЕННЯ РОБОТИ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану країни є історичний час, коли заклади дошкільної освіти (ЗДО) можуть відновити процес організації та функціонування. Такий час насичений низкою нормативно-правових документів, які зумовлюють процес відновлення та забезпечення умов на місцях серед яких дітям буде безпечно, комфортно здобувати дошкільну освіту, батькам вихованців дотримуватися заданих умов перебування дітей в ЗДО, сприяти їх організації.

Наказ Департаменту освіти Житомирської міської ради від 06.05.2022 року «Про відновлення роботи закладів дошкільної освіти» дозволив відкриття ЗДО, що в свою чергу спричинило до локалізації педагогічних колективів, освітня діяльність яких спрямована на забезпечення сприятливих умов розгортання освітнього процесу [3; 4].

З 09.05.2022 р у ЗДО центр розвитку дитини (ЦРД) № 68 відновлено освітній процес. Адміністрацією закладу було проведено ряд організаційних заходів: *створено безпечні умови для всіх учасників освітнього процесу: обладнано тимчасове укриття*, зокрема організовано місця для сну, для ігор настільних та рухливих, проведено Інтернет та розгорнуто осередок для використання мультимедійного обладнання; наповнено предметно-розвивальний простір іграшками, які легко обробляти та мити, є кімната для особистої гігієни. Також *налагоджено ефективну комунікацію між учасниками освітнього процесу*: вивчено потреби батьків у відвідуванні ЗДО дитиною, ознайомлено батьків з умовами функціонування закладу в умовах воєнного стану, проведено екскурсії для батьків до укриття для ознайомлення з умовами, в яких будуть перебувати діти під час повітряних загроз. Для дітей, які перебувають в ЗДО, виготовлено бейджики, на яких вказано прізвища, ім'я, по батькові, контактні дані батьків та домашні адреси дитини. Вихователі ведуть журнали обліку прийому та передачі дітей батькам під підпис. Разом із тим *відновлено освітній процес в ЗДО для всіх дітей*, включаючи дітей з ООП та дітей із числа внутрішньо переміщених осіб. Враховуючи змішаний характер комплектування корекційних груп та груп загального розвитку, сплановано освітній процес, корекційно-розвиткові заняття, враховуючи психофізіологічні потреби дітей. Заняття з усіх розділів освітньої програми розвитку зорієнтовано до закріплення матеріалу, який опановано упродовж року в ігровій, дослідницькій формі, розрахованій на індивідуальну роботу, із використанням таких форм роботи, які можливо проводити і в умовах пристосованого укриття, здебільшого з поділом дітей на підгрупи.

Сьогодні головне завдання педагога відновлення довіри та створення почуття безпеки для наших вихованців. Наша мета – повернути до мирного життя сім'ї, які мають дітей. Діти бачать і розуміють світ очима своїх батьків. Понад усе їх травмує невпевненість батьків. Діти хочуть бачити своїх батьків врівноваженими та впевненими людьми. Тож

педагогами ініційовано різні форми участі батьків в освітньому процесі. Актуальними стали індивідуальне та групове консультування з питань підтримки дитини під час війни офлайн та онлайн формату, ознайомлення з необхідною інформацією через використання засобів Інтернет та поширення корисних посилань, спільна робота над проєктами «Допомога ЗС України», «Подарунок до Великодня для захисників», «Великі справи маленьких людей». Батьки є активними учасниками свят та розваг, які проводяться для дітей в ЗДО, адже дітям, як ніколи, важливо відчувати батьківську підтримку.

Продовжено співпрацю з батьками вихованців, які тимчасово не відвідують заклад дошкільної освіти. Питання організації психологічного супроводу дітей у першу чергу стосується дітей з особливими освітніми потребами. Формування навичок безпечної поведінки, стресостійкості, збереження фізичного, психологічного, емоційного здоров'я реалізуємо через застосування в освітньому процесі дистанційного формату. З цією метою широко використовуємо сучасні дистанційні форми у режимі онлайн, з використанням Viber, Telegram, WhatsApp, з використання електронних платформ Zoom, GoogleMeet, Google Classroom, Microsoft Teams. Також пропонуємо батькам вихованців скористатися інформаційно-освітніми матеріалами, що розміщені на сайті МОН у вільному доступі.

Провідною ідеєю нашої співпраці з батьками, які виховують дитину дошкільного віку, залишається відновлення емоційного стану дитини. Тому дуже важливо, щоб дорослий, який знаходиться поруч з дитиною, мав певні знання, які допоможуть оволодіти собою у стресовій ситуації, забезпечити емоційне благополуччя дитини. Психологічний супровід батьківської громади полягає у психолого-педагогічному консультуванні батьків дітей з посттравматичним стресовим розладом з огляду на запити батьків, які спрямовано на подолання страху у дітей. В основному консультування спрямовується на підвищення адаптивних можливостей самих батьків, рівня їх обізнаності щодо можливих проявів у поведінці,

психіці дитини. Для спілкування з батьками було обрано індивідуальні консультації, групові бесіди, групові консультації, розміщення консультацій на сайті закладу та у батьківських viber-групах. Плануємо активно підтримувати батьківську громаду й надалі надавати консультації, активно використовувати сайт закладу та viber-групи, проводити психологічні сімейні квести та цікаві і корисні заняття для дітей упродовж літа.

Важливим для нас було продовжити освітній процес, створюючи безпечні умови для цього. Щоб результативно продовжити освітній процес в нових умовах (дії воєнного стану), ми розуміємо як важливо налагодити роботу всього колективу, а особливо, з педагогами. Адже, перш ніж чомусь навчати дошкільників, педагоги: мають самі отримати чіткі знання та оволодіти навичками щодо власної безпеки і безпеки дошкільників; викликати у дітей бажання опікуватися власним здоров'ям, бути обачними та цінувати особисту безпеку й життя. Тому актуальними стали проведення позапланових інструктажів, консультування педагогів, методичні наради з питань організації освітнього процесу в умовах воєнного стану, тренінги з надання першої до медичної допомоги. Для злагодженої освітньої діяльності було створено безпечні умови для учасників освітнього процесу: розроблено алгоритми евакуації дошкільників з групових приміщень та з ігрових майданчиків у випадку сигналу повітряної тривоги; створено групи швидкого реагування; проведено попередні тренування на випадок сигналу повітряної тривоги з групою швидкого реагування. Творчою групою педагогів переглянуто та адаптовано тематичне планування відповідно до режиму роботи ЗДО у період воєнного стану в літній період. Педагогами систематизовано повчальні бесіди, ігрові ситуації, мультиплікаційні фільми та презентації з безпечного поведіння в оточуючому середовищі зокрема, з мінної безпеки.

Питання формування безпечної поведінки в дитячому колективі і в середовищі – одне з основних питань сьогодення в освітньому процесі. Серед завдань колективу ЗДО: створити безпечні умови для життєдіяльності

дитини; сформувати в дитини навички практичних дій під час виникнення небезпечної ситуації, або попередження виникнення такої; сформувати в дитини вміння передбачати наслідки своїх вчинків. В організації освітньої діяльності з питань безпеки життєдіяльності дошкільників під час воєнного стану визначено три основні напрямки: не обмежуватись лише засвоєнням норм та правил (дітей необхідно навчати обачності, навичок орієнтування і швидкої реакції в екстремальних ситуаціях під час практичних дій); дотримуватися єдиної стратегічної лінії у діяльності педагогічного, дитячого та батьківського колективів; врахувати деякі принципові аспекти роботи з дітьми, які суттєво відрізняються від аналогічної роботи з дорослими (розповіді, відеофільми про наслідки небезпек, які з'явилися з часу вторгнення Росії на територію України). Водночас вихователі керуються наступними «захисними» принципами: перебування дітей у полі зору дорослих та підтримання контакту з ними – запорука особистої безпеки кожного вихованця; формування у дітей уявлень про існуючу в навколишньому середовищі небезпеку (зокрема, від незнайомців, залишених іграшок, привабливих предметів) – основний метод захисту дітей під час війни; вироблення і доведення до автоматизму у дітей звички не брати до рук покинутих чужих речей, не бити по них ногами, не видавати гучних звуків – засіб особистого захисту вихованців і захисту їхнього життя; виховання у дітей розсудливості та обережності при виборі місць для ігор – запобігання випадкам дитячого травматизму взагалі і від вибухонебезпечних предметів зокрема. Варто зазначити, що максимальний ефект дії досягається, якщо освітня діяльність ведеться одночасно за трьома напрямками: заклад дошкільної освіти – діти – батьки.

В умовах війни, завдання педагогів та батьків у єднанні навколо спільних ідей, справ та непохитної віри в Збройні сили України, важливо відчувати причетність до єдиної спільноти, приналежність до непереможної української нації та щоденно своїми справами наближати Перемогу. Тож плануємо і надалі продовжувати співпрацю з питань

виховання, розвитку дитини та надання необхідної професійної допомоги батькам наших вихованців.

Список використаних джерел:

1. Лист МОН № 1/3845-22 від 02.04.22 року «Про рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану в Україні». URL: <http://ru.osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/86206/>.
2. Організація діяльність ЗДО у воєнний час. URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/3073-yak-organzuvali-dyalnst-zdo-u-vonniy-chas>.
3. Розпорядження міського голови № 361 від 06.05.2022 р. «Про відновлення роботи закладів дошкільної освіти Житомирської міської територіальної громади».
4. Наказ департаменту освіти Житомирської міської ради № 85 від 06.05.2022 р. «Про відновлення роботи закладів дошкільної освіти».

*Зімакова Лілія Василівна,
м. Полтава*

**АКТУАЛЬНІСТЬ ПРИНЦИПІВ ПАРТНЕРСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ У
ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ОСВІТНЬОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ**

Діти – це головна цінність кожної держави, її майбутнє. Освічені діти – це успіх держави на всіх рівнях у майбутньому. Право дитини на освіту визначають Закони України «Про охорону дитинства», «Про дошкільну освіту», Перший Протокол до Конвенції про захист прав і основних свобод людини, Конвенція про права дитини.

З початком в Україні військового стану продовжувати освіту дітей дошкільного віку в звичному режимі в умовах постійних сигналів «повітряної небезпеки», «ракетної небезпеки», «артилерійської атаки» стало неможливим та небезпечним. Але соціальна, правова, культурна та морально-етична відповідальність дорослого суспільства України зумовила пошук усіх можливостей надати дитині дошкільний освітній рівень, забезпечити рівність шансів у досягненні успіхів на подальших етапах навчання – запровадили дистанційне навчання дошкільників. Не можна втратити сензитивний період розвитку психічних функцій, що притаманний дошкільному віку – становлення всіх психічних функцій, серед яких, наприклад, мовлення

вважається першочерговим надбанням, а пізнавальна активність, самостійність та творчість – новоутворенням дошкільного віку. Втрата сензитивності розвитку цих процесів мінімум ускладнює навчальну діяльність у школі, негативним чином впливає на особистісний розвиток дитини, її соціалізацію. Натомість активно з'являються симптоми та процеси з часткою «де» – дезадаптація, девіантність, деперсоналізація, депривація, деструкція тощо. Відповідальні дорослі – урядовці, освітяни, батьки – усвідомлюють простий, але водночас трагічний для «дітей війни» факт – «дитинства номер два» не буде. В умовах воєнного стану важливо якомога швидше для дітей дошкільного віку забезпечити освітній розвиток на засадах дитиноцентризму, оптимістичного життєтворення.

У воєнному освітньому просторі нових можливостей набуває педагогічне партнерство як технологія освітнього моделювання і педагогічного спілкування. Під *педагогічним партнерством* ми розуміємо процес рівноправної соціально-педагогічної взаємодії, на основі якої відбувається становлення особистості дитини, процес набуття нею соціально-історичного досвіду, цінностей, норм, моделей, правил та ролей того середовища, в якому вона знаходиться і формується. Партнерська взаємодія відображає суб'єкт-суб'єктний характер педагогічного спілкування. Дитина у соціальній комунікації відображає моделі соціальних взаємодій, у яких перебувала або сприймала, і навіть єдина позитивна, оптимістична модель може позитивно спроектувати усе подальше її життя.

На воєнному етапі освітнього процесу ідеї співробітництва дають поштовх до переосмислення підходів навчання і виховання дітей. У вітчизняну освіту явище педагогічного партнерства прийшло на зміну авторитарним та маніпулятивним стосункам між педагогом та дітьми, на противагу дитина та її батьки були справедливо визнані суб'єктами освітнього розвитку. Партнерський трикутник «педагог – дитина – батьки» був проголошений Концепцією «Нової української школи». Дошкільна освіта у воєнний період життя країни повинна прямувати до втілення основних ідей

педагогіки партнерства [2]. Увагу вихователя дітей дошкільного віку повинні привернути принципи педагогіки партнерства, якими він послуговується у взаємодії з усіма суб'єктами освітнього процесу [1]. Розглянемо їх:

- *повага до особистості*. За академічним тлумачним словником української мови «повага» – це почуття шани, прихильне ставлення, що ґрунтується на визнанні чиїх-небудь заслуг, високих позитивних якостей когось, чогось. У період дошкільного дитинства ми говоримо про безумовне прийняття дитини, що автоматично дозволяє вихователю визнавати дитину такою, як вона є, прихильно до неї ставитися. Освітні партнери не можуть вирішити цю проблему, просто сказавши собі: «Поважай інших людей, це важливо». Щоб розвинути повагу до дитини, її батьків і навзаєм, одних слів недостатньо. Коли ми поважаємо когось, це означає, що ми цінуємо його. Коли ми цінуємо своїх партнерів, ми люб'язні з ними: називаємо на ім'я, робимо компліменти, посміхаємося, підтримуємо і співрадіємо. Хоча іноді буває важко чітко визначити, що таке повага, потрібно навчити дітей поважати себе й тих, хто їх оточує. Способи виховувати повагу: демонстрація поваги до дитини, їх батьків, розмови з дітьми про повагу, показ дітям прикладів поваги з життя, у літературних творах, мультиплікаційних фільмах тощо;

- *доброзичливість і позитивне ставлення* – це готовність відповісти добром, якщо партнер буде в цьому зацікавлений і проявить ініціативу: попросить або хоча б дасть знати, що йому щось від нас треба. Доброта – це якість особистості, яка спроможна позбавляти суб'єктів освітнього процесу страждань, що так необхідно у воєнний період життя. Доброзичливість як якість особистості дозволяє приймати інших такими, якими вони є (знову безумовне прийняття), проявляти педагогічний оптимізм. «Доброзичливий» – це той, хто бажає, зичить людям добра, співчутливо ставиться до інших, дбає, піклується про них. Людська доброта – допомагає перемогти жорстокість, злість, ненависть, образу, заздрість. Така

якість людини, як доброта дуже часто приходиться з істинним усвідомленням «Хто Я» в цьому житті;

- *діалог-взаємодія-взаємодопомога* – цей принцип актуалізує обмін інформацією без приховування деталей, обмін позитивними, життєво необхідними діями, сприянням, підтримкою та наданням захисту, порятунку в біді освітніх партнерів. У освітньому розвитку статус «суб'єкта» дозволяє дитині та батькам вільно висловлювати свої враження, бажання, обирати вид діяльності, доводити свою думку, оскільки це відповідає демократизації суспільства, праву дитини на особистісний розвиток, а вихователю проявляти позицію «активного слухання». У воєнний час вихователі ЗДО продемонстрували дотримання цього принципу в прийнятті переселенців та їх дітей у своїх закладах. Життя підтвердило людські правила – чужої біди не буває, чужих дітей немає. Жертвування особистим часом, продуктами, речами, грошима як вихователів, так і батьків ЗДО, що приймає переселенців, заслуговує на велику повагу. Для вихователів ЗДО, що відновлюють свою діяльність у воєнний період, важливо попередньо поспілкуватися не тільки з дорослими в телефонному режимі, але й організувати відеодзвінок до дитини, спитати про її настрій, ігри, іграшки, мультфільми, казки, пісні тощо. Спілкування для пораненої душі є життєдайним джерелом, можливістю отримати смисли для продовження життєдіяльності, відновити душевну рівновагу. Тільки у спілкуванні вихователі можуть допомогти батькам здійснювати виховні впливи, стимулювати розмови з дитиною, міркувати, припускати, мріяти, фантазувати про все на світі. Серед ресурсів позитивного партнерства віднаходимо пораду – завжди спокійно спілкуватися один з одним. Методами розвитку такої навички можуть бути такі способи: завжди пам'ятати про користь такого спілкування для всіх людей; брати тайм-аут, коли відчуються напруга і злість; завжди просити пробачення, коли проявили неправоту, несправедливість по відношенню до дитини та дорослого; перед розмовою завжди обмірковувати фрази, слова; під час розмови уважно

слухати, а потім говорити; не заражатися негативними емоціями від співрозмовника – ставати в ситуацію «поруч», а не «разом» тощо. У воєнний період життя ЗДО важливо окреслити комунікативні лінії, оскільки і дорослі, і діти можуть бути в стані стресу й емоційно виснаження. У перший день відновленого ЗДО з дітьми важливо обговорити такі названі Світланою Ройз «супергеройські правила безпеки та життя», стимулювати ігрову та мистецьку взаємодію тощо;

- *довіра у відносинах, стосунках* – це певний стан психологічного внутрішнього спокою, що проявляється за відсутності подразників та переживань. Коли людина довіряє, вона робить це добровільно, свідомо, ставлячи своє благополуччя у залежність від зовнішнього фактору і в першу чергу іншої людини, яка викликає довіру. Якщо дитина плекає довіру, то гарантовано може розраховувати на вірність спільним інтересам, розповідає про особисті проблеми, секрети, зважає на поради і може бути впевненою за їх безпеку та конфіденційність. Довіра дитини – це щирість, це ті відкриті двері, за якими вона беззахисна. Сучасний вихователь прагне встановити з дитиною психологічну довіру – готовність дитини впускати його в свою особисту і інтимну зони, готовність поділитися особистою або таємною інформацією. Дошкільники діляться з вихователем-партнером своїми переживаннями, болем, проблемами, думками, враженнями навіть краще, ніж з батьками. Психологічна довіра – основа душевної відкритості. Той, хто довіряє, зазвичай відкритий, тому «відкритість» та «довіра» зазвичай використовуються як синоніми. Способи встановити довіру: дати доручення, сказати слова-впевненості, що дитина або її батьки якісно виконають завдання тощо;

- *розподілене лідерство* – право на лідерство усіх сторін педагогічного спілкування (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків). У воєнний період життя згідно листа МОН України у дошкільній освіті відновилось дистанційне навчання. Відповідно до принципу розподіленого лідерства батьки взяли на себе

реалізацію багатьох освітніх функцій – культурної, соціальної, соціалізуючої, виховної, дидактичної, мотиваційної, організаційної тощо.

- принципи *соціального партнерства* – рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей дозволить організувати якісну дошкільну освіту, встановити гармонійну взаємодію між суб'єктами освітнього процесу.

У воєнний та післявоєнний періоди життя вихователю важливо відшукати в собі, дитині та її батьках ті риси, здібності, нахили, уподобання, інтереси, які б допомогли резильєнтності її особистості. Побудова освітнього процесу на принципах партнерської педагогіки забезпечить ресурсність дитини у воєнний час.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження: навчально-методичний посібник. Харків: Ранок, 2021. 240 с.
2. Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої школи. взято з <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (10.06.2022).

Кирста Наталія Романівна,
м. Івано-Франківськ

ВПЛИВ ПСИХОЛОГІЧНИХ ТРАВМ НА ОСОБИСТІСНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

На сьогодні війна торкнулася кожної української сім'ї і назавжди залишила відбиток страху, тривоги, невизначеності у психіці дорослих та дітей. До найбільш вразливої категорії відносимо дітей дошкільного віку. Відповідно вони найшвидше піддаються емоційній напрузі у суспільстві, відчуваючи небезпеку, беззахистність, беспорядність у незрозумілому для них світі періоду воєнних дій. Українські науковці В. Горбунова, З. Кісарчук, В. Климчук, А. Кушнерук, Ю. Ларіна, Г. Лялюк, О. Мороз, І. Ніконова, М. Новаковська, Н. Пов'якель, О. Романчук, С. Ройз, досліджуючи стани дітей в умовах воєнних дій, наголошують на тому, що отриманий дитиною новий травматичний досвід і такі чинники, як розлука з рідними, домом та

друзями, фізичні травми, смерть, порушують базове відчуття безпеки, руйнують внутрішні адаптаційні структури і підсилюють потребу в більшій підтримці батьків, близьких людей та інших дорослих [1, с.12].

Г. Лялюк та О. Мороз визначають, що психологічна травма – це особливий вид порушення, який має ознаки переживань, наслідком яких може бути депресивний чи невротичний стани; це комплекс негативних емоцій, високий рівень тривожності, тривалі роздуми, спрямовані на внутрішнє Я [3, с.101].

Д. Калшер виокремив дві основні характеристики впливу психологічної травми на людину: якщо в особистості є певні порушення через травматичні ситуації, то в майбутньому вони впливатимуть на її розвиток; травматична ситуація не припиняється із закінченням зовнішнього акту насильства.

Психологічна травма – результат подій, коли дитина відчуває себе безпорадною перед небезпекою. Вона закарбовується у психофізіологічній сфері, а емоції, які виникають у той час, можуть виступати гальмуючим фактором для відповіді на певний подразник. Якщо особистість не отримує професійної допомоги у подоланні травматичної ситуації, то в майбутньому вона накладатиметься на інші «перешкоди» [4, с.136]. Виокремлюємо основні види травм періоду дошкільного дитинства: травма «покинутості», травма «відкидання», травма «позбавлення», травма «зради», сексуальна травма, травма «насильства», травма «приниження».

Психологічну травму визначаємо через ситуації, емоції, які її спричиняють або поглиблюють та результати травматичних подій, які проявляються з часом. На рис. 1. представлено основні компоненти психологічної травми.

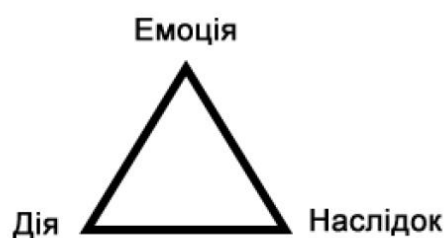

Рис.1. Основні компоненти психологічної травми

П. Левін констатує, що у 60 % його пацієнтів наслідки психологічних травм проявилися через певний проміжок часу. Найчастіше симптоми спостерігаються через 5 – 17 місяців після ситуації. Однак були випадки, коли через декілька років у ситуаціях наближених до реальної події [2, с.52].

Основні тенденції саморуйнівної поведінки, що формуються як результат пережитої травми, представлено на рис. Окрім того, визначаємо особливості впливу психологічних травм на розвиток дошкільника у сферах його життєдіяльності: на соматичному рівні – підвищена втомлюваність, сонливість, загострення хронічних хвороб, болі у шлунку, головний біль, розлади дихання, проблеми у роботі серця, нудота; на когнітивному рівні – знижується рівень уваги на певних діях, об'єктах, знижується тривалість зосередженості, затримка інтелектуального розвитку, дисфункція процесів пам'яті; на емоційному рівні – поява страхів та фобій, нестабільність у прояві емоцій, депресія, тривожність; поведінковий рівень – регресія у характеристиках розвитку вікових етапів, соціальна дезадаптація, впертість, агресивність, конфліктність під час взаємодії з оточуючими [5, с. 54].

Результати досліджень зарубіжних науковців (А. Аллен, С. Блум, Д. Джонсон), які вивчали вплив травматичних подій на розвиток дитини висвітлено на рис. 3.

У роботі з дітьми дошкільного віку рекомендуємо використовувати різні види психотерапії, а саме: арт-терапію, соматичну терапію П. Левіна, екзистенціальну терапію І. Ялома, логотерапію В. Франкла, терапевтичну модель М. Мюррей.

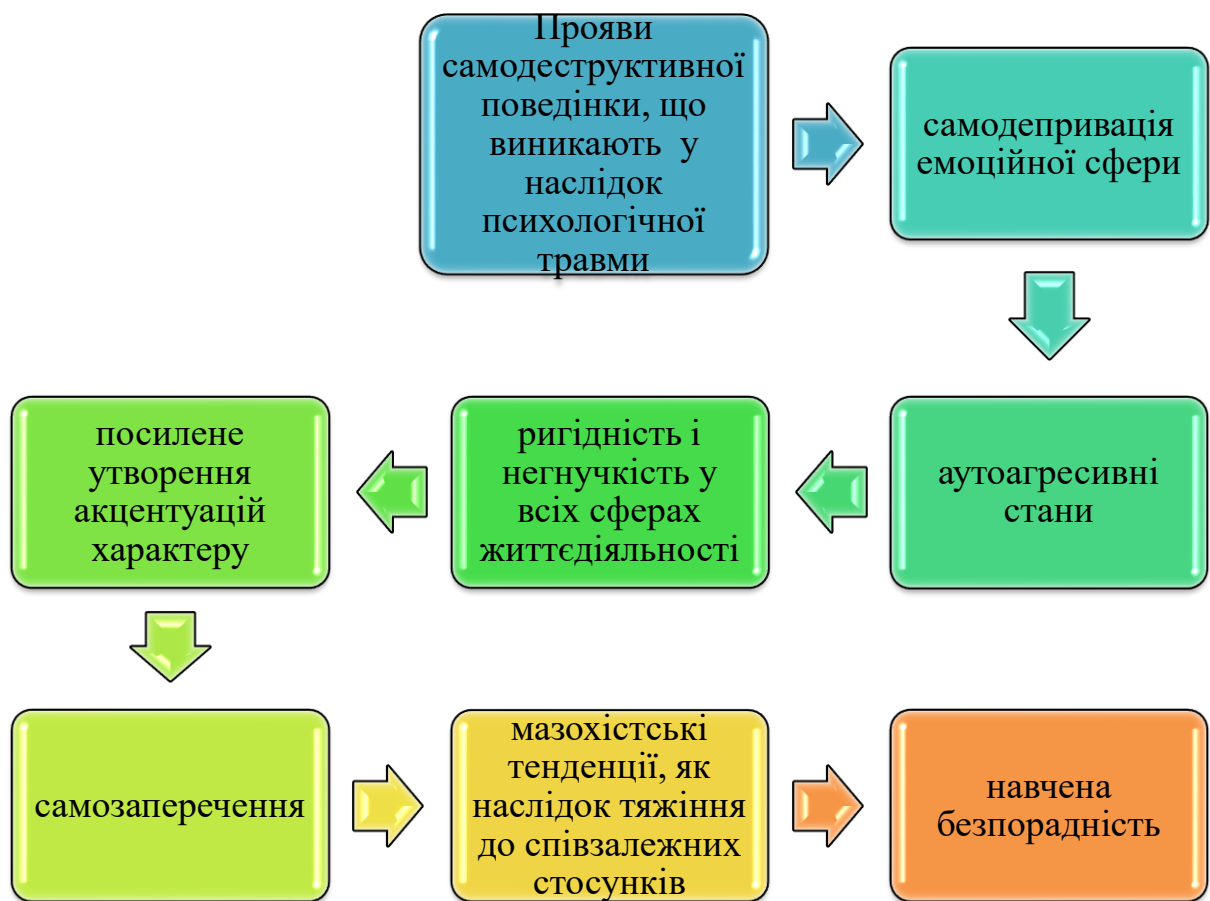

Рис.2. Тенденції саморуйнівної поведінки

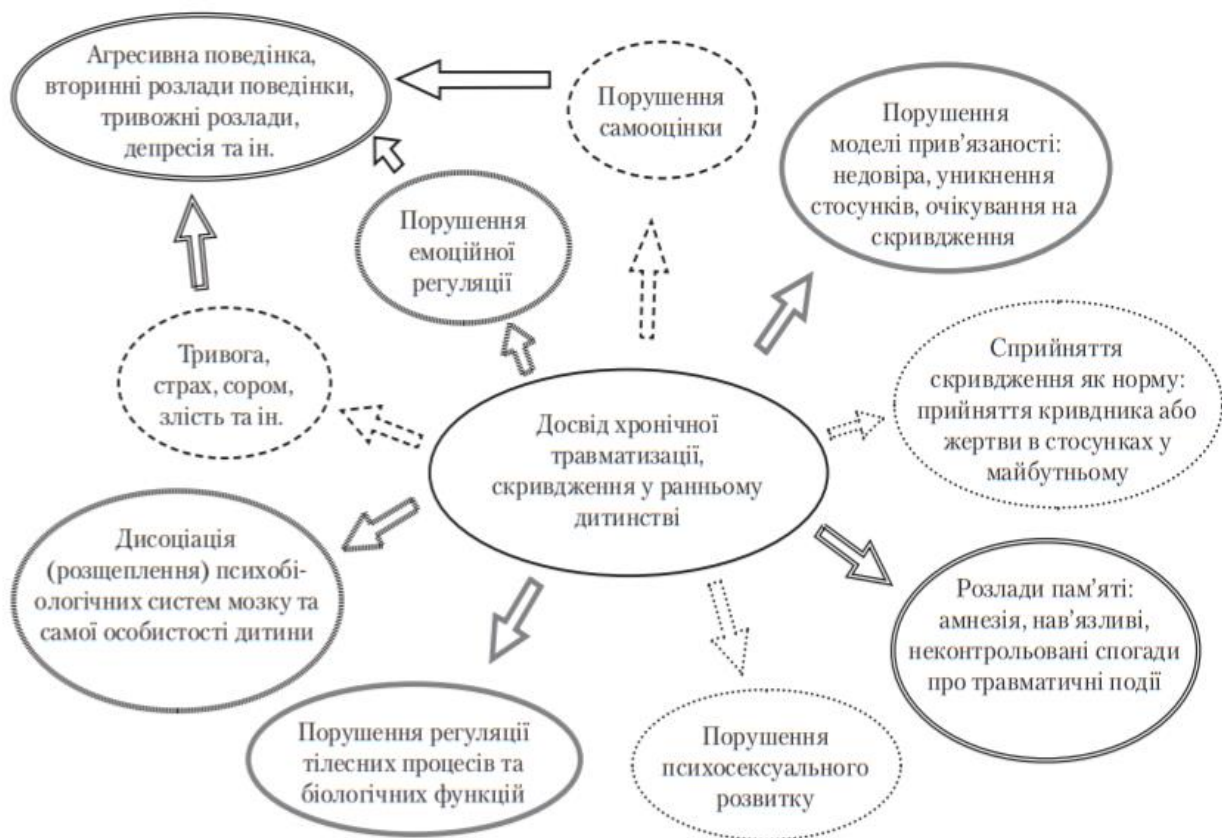

Рис. 3. Вплив психологічних травм на розвиток дитини

Особливу увагу звертаємо на арт-терапію, в основі якої лежить образотворча діяльність. У дитини, яка пережила психологічну травму, часто вмикаються захисні механізми, в результаті дії яких порушується здатність словесно описати свої переживання, а образи навпаки стають «фотографіями дій». Художні матеріали приходять на допомогу дитині задля вивільнення емоцій та усвідомлення різного роду подій. Діяльність з художніми матеріалами дозволяє дошкільнику у своєрідний спосіб виразити свої переживання, відтворити травматичну подію, а фахівцю визначити шляхи виходу з неї з урахуванням його здібностей.

Психологічна допомога дітям з метою подолання наслідків психологічної травми має відбуватися невимушено, у комфортному середовищі з оперттям на емпатію, співпереживання та позитивні реакції оточуючих.

Рис. 4. Види арт-терапії

Для зняття психоемоційної напруги у роботі з дошкільниками рекомендуємо вправи «Дерево», «Повітряна кулька», «Хатинка», «Цуценятко сушиться», «Канапка», «Квітка і свічка».

Список використаних джерел:

1. Забезпечення фасилітуючого шкільного простору як засобу адаптації та реабілітації дітей з сімей вимушено переміщених осіб: Методичні рекомендації для психологів, соціальних педагогів. Київ, 2015. 88 с.
2. Levin P. Understanding Childhood Trauma. First Aid for Accidents and Falls. Healing Past Trauma. Mothering. 1994. P. 49-54.
3. Лялюк Г.М., Мороз О.С. Психологічні особливості відтермінованого впливу дитячих психотравм на психічний стан особистості у дорослому віці. *Науковий вісник*. 2018. №2. С. 99-109.
4. Осухова Н.Г. Психологічна допомога у важких та екстремальних ситуаціях. Київ, 2007. 288 с.
5. Шевчук В. Тривожна дитина. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. № 6, 2010. С. 52-59.

*Кічук Антоніна Валеріївна,
м. Ізмаїл*

ДЕЯКІ ПСИХОЛОГІЧНІ ТЕХНІКИ ЗАПОБІГАННЯ ПОСТТРАВМАТИЧНИМ СТРЕСОВИМ РОЗЛАДАМ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗА РЕАЛІЙ ВОЄННОГО СТАНУ

Проблема посттравматичних стресових розладів особистості завжди перебувала у фокусі психологів. Особливо в контексті проблематики дошкільної психології, адже йдеться про впливовість стану психологічного дисбалансу дитини дошкільного віку як адаптаційний синдром його напруження, що по-різному виявляється в складних життєвих ситуаціях.

Вчені (Гільбух Ю., Запорожець В., Котирло В., Мухина В. та ін.) здебільшого єдині у визнанні виключеним за значущістю процес вивчення адаптаційних можливостей дитини задля прогнозування її поведінки у складних обставинах. Якщо ж розуміти своєрідність саме посттравматичного стресу дитини-дошкільника, то варто зважити, що контентом при цьому виступає підсистема «дитина – предмет – дорослий». До того ж, це має місце через розширення спектру спілкування з дорослими та в процесі провідного виду діяльності – сюжетно-рольової гри. Дитина у цей період уже усвідомлює якісно новий рівень свого перебування в системі суспільних відносин.

Як зауважують фахівці (Леонт'єв О., Костюк Г., Ельконін Д., Урунтаєва Г. та ін.), саме у віковий період дошкільця і виникають перші «етичні інстанції» (вислів Г. Урунтаєвої), відбувається супідрядність мотивів, розвивається диференційована самооцінка та особистісна свідомість. Отож, на основі загальноновизнано сучасними вченими вікові психологічні особливості дітей дошкільного віку. Статистично доведено і те, що майже незмінною (4-5 %) є кількість дітей зі складними розладами розвитку.

Водночас йдеться й про значне збільшення дитячої спільноти з «межевими» порушеннями нормального розвитку. Вище окреслене набуває суттєвих ускладнень через реалії сьогодення, пов'язані із – військовим

станом в країні. До того ж загострення у дошкільному дитинстві набуває низка проблем, пов'язаних із порушеннями інтелекту, відхиленнями у пізнавальному розвитку дитини, емоційними розладами із важкими комплексними порушеннями (включно слуху, зору, опорно-рухового апарату, мовлення, поведінки і діяльності).

Психологічний дискурс, що мав на меті систематизувати наукові уявлення як про вияви посттравматичних стресових розладів саме дітей дошкільного віку, так і про теоретико-прикладні аспекти психологічної допомоги задля їх запобігання, переконливо довів: важко переоцінити у цьому відношенні потенціал терапевтичної психології (психотерапії).

Підвищеної уваги потребують при цьому конструктивні ідеї класичної терапевтичної психології в розрізі відповідних напрямів. А саме: психодинамічного (зокрема гуманістичного психоаналізу Е. Фромма й неофрейдизму), поведінкового (зокрема, тренінга релаксації), когнітивного напрямку (зокрема, психологічна допомога при емоційних розладах за А. Беком), гештальт-терапія та ін. Зауважимо, що воєнний стан в Україні значно розширив спектр чинників виникнення стресу дитини, як адаптаційного синдрому. Відтак, не втрачають актуальності й ті діагностичні засоби, котрі використовуються у світовій психологічній практиці задля виявлення її реального ставлення до певного маркера воєнної дійсності. До прикладу, малюнкові тести, техніки їх проведення та інтерпретації [2], адже результативність цього засобу у запобіганні реакції особистості на необхідність пристосовуватися до несприятливої або різко змінювальної ситуації вже переконливо доведена фахівцями (на кшталт: тест Дж. Бука «Дім, дерево, людина»).

Конкретика життєвих обставин має бути зрозумілою дитиною, а це унеможлиблюється у віковий період дошкільця поза компетентного спілкування із дорослими. Про це засвідчує і певний досвід, котрий склався у процесі психологічного супроводу дітей із тимчасово окупованих ворогом українських територій, які набули (разом із родинами) прихисток у

студентських гуртожитках Ізмаїльського державного гуманітарного університету. Так, у межах організованого волонтерства студентів-психологів виявились результативними, з одного боку, діагностувальні методики (до прикладу, О. Волкова, «Психодіагностика стресових симптомів» Н. Водоп'янової, адаптованої до вікової специфіки дітей дошкільного віку); з іншого ж – сукупність психологічних вправ, котрі представлені розробниками практикуму із соціальної психології [1] та визнаними вітчизняними психологами-арт-терапевтами [3].

Принагідно зауважимо на конструктивності однієї з проєктивних методик – метафоричні асоціативні карти (МАК). Йдеться про психологічно вмотивований набір листівок, на яких, зокрема, зображені різного роду події та абстракції. Саморефлексія досвіду у цьому відношенні доводить, поперше, безсумнівний їх терапевтичний ефект, оскільки цей психологічний інструмент спроможний все ж «задіяти» рівень підсвідомості, обійти так зване раціональне мислення особистості, здійснивши діалог «внутрішнього і зовнішнього» задля пояснення актуальних переживань особистості. По-друге, цей метод діагностики дозволяє реально відчувати психотерапевтичний ефект у короткий термін.

Враховуючи своєрідність стресових розладів дитини саме під впливом військового стану, що позначилося також на загальному рівні тривожності в українському соціумі, психологічно вмотивованим уважаємо системне використання метафоричних карт. Складниками в ній розцінюємо набір саме таких їх видів: «Персона», «Коуп», «Морена», «Вікна і двері», «З скрині минулого». Психологічний сенс застосування цього інструментарію ми вбачаємо у можливості використання його в розрізі логічної системи (від розуміння дитиною своєї емоції до вивільнення саме психічного напруження). У намаганні «змоделювати» лінії часу від минулого до майбутнього, доцільними постають ще й різні визнані фахівцями техніки – «Зміна точки сприйняття», «Карта настрою», «Як було. Як є. Як хочеться, щоб було».

Отже, практика творчого використання означеного психологічного інструментарію сприяє повноцінному врахуванню притаманній дошкільному дитинству особливості. Йдеться про опору на те, що по-справжньому хвилює дитину, підтримуючи в ній щастя дитинства.

Дослідники, які фундаментально вивчають проблематику психологічних засобів допомоги в умовах тривалої травматизації (Поніманська Т., Кочубейник О., Титаренко Т., Черемших К. та ін.), спираючись на набуті експериментальні дані, доводять важливість умотивувати безпосередню участь самої особистості у власній позитивній соціалізації. Цей висновок учених підтверджують і практики закладів дошкільної освіти [4]. Йдеться, зокрема, про важливість застосування прийому трансформації негативних думок дитини-дошкільника у позитивні.

Таким чином, психологічна допомога дитячій спільноті за реалій воєнного стану не може бути зведеною до виявлення співчуття та співпереживання. Тут принципово важливими є найконструктивніші психологічні техніки, котрі доцільно використовувати в системі. Перспективи подальших наукових розвідок убачаємо у проведенні спеціальних досліджень, спрямованих на визначення психологічних механізмів, котрі окреслюють межі «підтримуючої фази» психологічної допомоги у період дошкільного дитинства.

Список використаних джерел:

1. Андрущенко Т.В., Зелінська Т.М. Практикум із соціальної психології: Навч. пос. Київ: Вид-во НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2016. 300 с.
2. Венгер А.Л. Психологические рисуночные тесты: иллюстративное руководство. Москва: ВЛАДОС-Пресс, 2010. 159 с.
3. Кац Г., Мухаматулина Е. Метафорические карты. Руководство для психолога. Москва: Генезис, 2016. 160 с.
4. Левишина О. Піклуємося про своє здоров'я: добірка завдань. *Практичний психолог – дитячий садок*. 2022. №2. С. 8-14.

*Ковалевська Наталія Володимирівна,
Фазан Тетяна Павлівна,
м. Полтава*

ФОРМУВАННЯ ДУХОВНО-МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У ДОШКІЛЬНИКІВ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Соціальні трансформації в Україні, в результаті введення військового стану, спричинили збіднення переважної частини сімей, збільшення робочої і побутової зайнятості дорослих. Великою проблемою нашого суспільства є безробіття, що об'єктивно обмежує матеріальні можливості сім'ї. Наслідком цього є зниження рівня життя, емоційна напруженість, зростання конфліктності у взаєминах між дорослими та дітьми, тривожна атмосфера в домі, низька духовно та суспільна культура, жорстокість стосовно дітей. Катастрофічно знижуються емоційні зв'язки між поколіннями, зникають спільні форми діяльності, необхідні для повноцінного духовно-морального розвитку дитини. В умовах, коли сім'я перестає ефективно виконувати свої інституційні функції в сім'ї, актуальним є питання її впливу на виховання дітей та формування в них духовно-моральних якостей та цінностей.

У сучасній системі дошкільної освіти питанню духовно-морального виховання приділяється серйозна увага. Це підтверджується низкою чинних вітчизняних законодавчих документів (Закони України «Про освіту» та «Про дошкільну освіту», «Державна національна програма Освіта (Україна XXI століття)», Стратегія розвитку освіти на 2012–2020 рр., «Методичні рекомендації щодо здійснення освітньої діяльності з питань дошкільної освіти на період дії правового режиму воєнного стану», тощо). У Базовому компоненті дошкільної освіти відображено тенденції до модернізації змісту освіти у напрямку переосмислення моральних орієнтирів, визначення нових виховних цінностей.

Проблемі духовно-морального виховання дітей присвячені праці видатних вітчизняних учених (Г. Сковороди, К. Ушинського, А. Макаренка, В. Сухомлинського, М. Стельмаховича, В. Ліщука, Н. Лубенець, С. Русової,

А. Богуш, Н. Гавриш, О. Запорожець, Г. Леушеної, Т. Садової, А. Усової, Г. Волкова, Г. Виноградова, І. Беха, Н. Химича, О. Кисельової, А. Бойко. та ін); формуванню духовно-моральних цінностей особистості (І. Беха, Г. Ващенко, Т. Дем'янюк, В. Шадрикова та ін.).

А. Богуш зауважує, що останнім часом з'явилася низка наукових статей, у яких неоднозначно називаються найвагоміші прорахунки сучасної педагогіки. Один із них – свідоме нехтування загальнолюдськими цінностями, які викристалізувалися в народній педагогіці протягом віків, на основі яких формувалися моральні принципи цілих поколінь українського народу. Тому, як наслідок – у сучасному вихованні спостерігається тенденція до байдужості, бездуховності, неповаги, що йде всупереч українським народним педагогічним традиціям [2].

Значущість дошкільного віку в сенсі залучення до загальнолюдських цінностей простежується у роботах О. Доманюк. Автор вказує, що «в дошкільному віці виникають умови, сприятливі для засвоєння дітьми норм і принципів моралі. Разом з тим, якщо період, коли дитина дуже чутлива до моральної сфери, не був правильно використаний, надолужити згаяне буде згодом надзвичайно складно» [3, с.29]. Нині матеріальні цінності домінують над духовними, тому у дітей спотворені уявлення про доброту, милосердя, великодушність, справедливість, громадянськість і патріотизм. Високий рівень дитячої злочинності викликаний загальним зростанням агресивності і жорстокості в суспільстві. Більшість сучасних дітей мають емоційну, вольову та духовну незрілість [5, с.70].

Духовно-моральне виховання – це безупинний, складний, багатогранний процес, який починається з народження людини і продовжується все життя, основою якого є прищеплення гуманістичних якостей, системи світоглядних координат, вищих цілей і культури поведінки.

Сьогодні, у військовий час, неодмінними рисами дорослого є: довіра й відкритість у спілкуванні з дітьми; вміння створити позитивну емоційну атмосферу та щиро радіти пізнавальним успіхам; надавати допомогу

вихованцям в усвідомленні власних інтелектуальних можливостей у різних видах діяльності; переконувати дітей у перспективах високих творчих досягнень, сприйнятті й усвідомленні соціальних цінностей тощо.

Головна мета духовно-морального виховання – набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури духовно-моральних відносин, формування у молоді незалежно від національної належності особистих рис громадян Української держави, розвиненої духовності, фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, екологічної культури.

Духовно-моральне виховання дитини включає в себе формування і розвиток таких компонентів, як:

- загальнолюдські цінності – набуті попереднім поколінням морально-духовні надбання, що є основою поведінки і життєдіяльності окремої людини та суспільства загалом;

- національні цінності – це історично зумовлені і створені народом погляди, ідеали, традиції, звичаї, обряди, які ґрунтуються на загальнолюдських цінностях, але відрізняються національними проявами і є основою соціальної діяльності людей певної етнічної групи;

- громадянські цінності – це цінності, які проявляються у почутті власної гідності, внутрішньої свободи, дисциплінованості, повазі до інших, у гармонійному поєднанні патріотичних, національних та міжнаціональних почуттів.

- сімейні цінності – це цінності, які є основними в стосунках у сім'ї, що проявляються у шанобливому ставленні до членів родини, до старших, згадках про предків, піклуванні про сім'ю [1].

З метою цілісного виховання дитини дошкільного віку потрібно формувати і розвивати кожний компонент окремо і в поєднанні, оскільки вони доповнюють один одного.

Головними завданнями формування духовно-моральних цінностей є:

1. Виховувати у дітей почуття любові і прихильності до сім'ї, роду, Батьківщини, віри в перемогу;
2. Сприяти формуванню духовно-моральних якостей у процесі встановлення позитивних міжособистісних відносин, таких як: чуйність, товариськість, дружелюбність;
3. Розширювати уявлення про культуру, православні свята та народні традиції свого народу;
4. Систематично підвищувати професійну компетентність педагогів з духовно-морального виховання дошкільнят;
5. Залучати батьків в освітню діяльність по духовно-моральному вихованню дітей [4].

Формування духовно-моральних цінностей може відбуватися тільки в поєднанні з їх *системністю* (комплексне застосування в часі, просторі, систематичності, постійності впливу різних умов та обставин), *обов'язковістю* (безумовне й повне втілення їх у виховну практику), *рівнозначністю* (відсутність головних і другорядних принципів, застосування кожного з них відповідно до вимог часу, умов та обставин), *синергетичністю* (урахування ознак нелінійності й нерівноважності виховного процесу; емерджентної сполуки, несподіваного поєднання різних, часом і несприятливих чинників; спонтанності й самореалізації активної і пасивної діяльності особистості) [3].

У вирішенні цієї проблематики доречно застосовувати такі методи: словесні, наочні, практичні (читання морально-етичних творів; розповіді про історії релігійних свят; бесіди; розв'язування кросвордів; дидактичні ігри та завдання; загадки; виготовлення листівок, писанок; спів і слухання духовної музики; інсценізація фрагментів творів тощо. Щоб задовольнити цікавість дітей до занять, їх необхідно унаочнювати, використовувати візуальні й аудіовізуальні методи – ілюстрації, картини, репродукції, ікони, таблиці, фото, слайди, відео, мультимедіа, малюнки дітей. Зображення повинні бути кольоровими, виражати основну думку, тему унаочнення, бути змістовними,

відповідати особливостям психологічного розвитку дитини. Демонструвати їх потрібно вчасно, не відволікаючи уваги дітей. Доступність пропонованого матеріалу має поєднуватися з науковістю [4].

Організація виховного процесу умовах військового стану потребує індивідуального змісту та підходів до кожної дитини. Основним цільовим напрямом має стати забезпечення духовного благополуччя та формування духовно-моральних цінностей.

Таким чином, дослідження проблеми формування духовно-моральних цінностей у дошкільників, в умовах військового стану, наразі є актуальним. На основі духовно-моральних цінностей формується внутрішній світ кожної дитини, її світогляд, дисциплінованість, справедливість, совісність, доброта, повага, що роблять кожну особистість гідною одиницею суспільства.

Список використаних джерел:

1. Бех І. Особистість на шляху до духовних цінностей: монографія. Київ-Чернівці: Букрек, 2018. 320 с.
2. Богуш А. Педагогіка добра у спадщині В.О. Сухомлинського. Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського. Сер.: Педагогічні науки. 2014. Вип. 1.46. С. 21–25.
3. Доманюк О. М. Формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку : навчально-методичний посібник / О. М. Доманюк. Кременець, 2018. 144 с.
4. Духовно-моральне виховання дітей дошкільного віку: програма з духовно-морального виховання дошкільників: навчально-методичний посібник / За ред. В.М. Жуковського. 2-ге вид., доп. і перероб. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2012. 184 с.
5. Ковальова О., Гавриш О., Рябко А. Особливості сімейного виховання дітей на сучасних українських традиціях. Духовність особистості: методологія, теорія і практика. 2017. Вип. 1 (76). С. 66-73.

*Костриця Ольга Яковлівна,
м. Житомир*

ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Сьогодні у всіх верствах населення постає проблема психологічної підготовленості до не простих кризових ситуацій, з якими доводиться стикатися кожному громадянину у житті. Недарма психологи стверджують, що в нашому суспільстві панують психологічна депресія, неврівноваженість,

відчай і нерідко – агресія. Кризові явища, які нині переживає українське суспільство, складна політична та економічна ситуації, нестабільність, продовження бойових дій на сході України, постійна нависаюча загроза загострення конфлікту спричиняють значне нервово напруження, тривожні стани, страхи, розчарування, що негативно впливають на психічне здоров'я людини. У такій ситуації найбільш вразливими та чутливими до переживань дорослих є діти. Доросла людина ще може справитися з такою ситуацією, захистити себе від потоку негативних новин, від політичних дебатів, але для дітей подібні життєві уроки можуть бути достатньо травмуючими. Знаходячись один на один із потоком новин та чуток, дивлячись на переживання дорослих, діти починають домислювати, фантазувати, у зв'язку з чим відчують реальну загрозу власному життю та життю близьких людей, що може спричинити порушення базової довіри до світу та дорослих, актуалізацію страхів, психосоматичні захворювання, посттравматичні стресові розлади, неврози, тощо.

Психічне здоров'я – це стан душевного благополуччя, що характеризується відсутністю хворобливих психічних проявів і забезпечує адекватну умовам довколишньої дійсності регуляцію поведінки, діяльності [4]. Людині необхідні позитивні емоції. Лікарі в усі часи знали, що смуток, страх, нудьга руйнують тіло, сприяють появі хвороб, прискорюють старість. Радість, навпаки, зміцнює людину, дарує сили і працездатність. Спілкуючись, ми маємо створювати навколо себе атмосферу радості, доброзичливості, сердечності і тепла.

Саме тому ми повинні бути тактовними, проявляти доброзичливість, життєрадісність, а в стресових ситуаціях – стримувати прояв різкості, запальності, неврівноваженої поведінки. Відповідно важливо і необхідно знати реакції дітей на стрес: гнів, агресію, порушення поведінки, бо на емоційні навантаження діти часто реагують істерикою, іншими психічними станами.

З огляду на це, досить актуальним є налагодження взаємодію учасників освітнього процесу у закладі дошкільної освіти за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, продовження консультування через електронний «Кабінет психолога/соціального педагога», що створені на веб-сайтах закладів дошкільної освіти; здійснення інформаційної підтримки щодо джерел консультування, куди саме можна звернутися, розмістивши повідомлення у месенджер Facebook-сторінки, чат Telegram-каналу. На такі дії спеціалістів психологічної служби орієнтує Міністерство освіти і науки України (МОН України) (лист від 29.03.2022 № 1/3737-22 «Про забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні») [3]. Онлайн-вебінари, презентовані МОН України у співпраці з партнерами, надають психологічну допомогу учасникам освітнього процесу, які пережили психотравмуючі події на війні.

Для батьків, які перебувають вдома, з'явився час для спілкування з власними дітьми, якого катастрофічно не вистачало у звичайному вирі життя, і, водночас, це великий виклик для батьків в умовах дистанційного спілкування. Підтримка практичним психологом батьків, всієї родини, батьківської громади є продовження процесу – зворотного зв'язку, його підтримка або відновлення в умовах воєнного стану. Наразі ми розуміємо, що дорослим потрібні чіткі алгоритми дій в стресових ситуаціях, панічних атаках та їх подолання, бесіди та консультації, що уможливають довіру до людини, яка має бажання допомогти людині, у якої є потреба у допомозі. Тому наше спілкування налаштовано на конфіденційність, довіру, повагу, взаєморозуміння, підтримку словом, позитивними емоціями. Наші батьки добре обізнані і мають уявлення про стадії прийняття стресової події, водночас концентрація під час бесіди на тій чи іншій стадії дозволяє практичному психологу розпізнати справжню причину тривоги чи страху дорослого, його хвилювання, іноді агресії. П'ять стадій прийняття стресової події ми використовуємо до процесу прийняття військових дій:

- заперечення, яке фактично рятує психіку від гостроти удару на початку («десь там», «до нас не дійде»);

- злість – маркер болю: несправедливо й боляче, цього не має бути, пошук винних;

- торг – дії направлені на ухилення від удару;

- депресивні стани – усвідомлення того, що відбувається насправді;

- прийняття – інтенсивність емоцій поступово знижується, з'являється можливість подивитися на світ навколо й спробувати жити по-новому.

Разом із тим, в арсеналі практичного психолога є поради, які допомагають знизити рівень стресу у дорослих і дітей в умовах воєнного стану:

- слід пам'ятати, що ізоляція – це стрес як для дорослих, так і для дітей;
- не варто різко починати виховувати, або «перевиховувати» своїх дітей, це лише забере багато сил, здоров'я і часу та зіпсує відносини сім'ї в умовах ізоляції;
- не потрібно весь час наголошувати, що час потрібно використовувати з користю, не байдикувати, тобто робити те, що здається за потрібне вам;
- важливу роль відіграє самоорганізація батьків, потрібно подати приклад (самому організувати продуктивний робочий день в умовах надзвичайної ситуації, дотримуватись певного графіка);
- батькам у взаємостосунках з дитиною потрібно бути більш толерантними одне до одного, обговорити час відведений для навчання та відпочинку;
- розділити права та обов'язки кожного члена сім'ї на час воєнного стану, незалежно від віку;
- по можливості організувати звичне для дитини й для себе спілкування, розваги та гуртки в онлайн режимі;
- сімейна ранкова зарядка допоможе зняти стрес і зменшити паніку;
- дотримуватись інформаційної дієти, тобто бути в курсі дійсно важливих подій;

- переглядати з дитиною ввечері мотиваційні фільми та комедії з подальшим обговоренням для зняття емоційної напруги;
- по можливості та за бажанням залучати дітей до приготування їжі.

Задля підтримки стабільного психологічного стану у дітей пропонуємо проводити алегорії з улюбленими казками. Коли збираєте дитину в укриття, поясніть, що кожен герой казок проходить випробовування на сміливість та можливість витримати щось неприємне. Пригадайте улюблені казки вашої дитини та які там були випробовування у героїв. Це допоможе малечі зрозуміти, що ситуація не унікальна, і запустить механізм адаптації. Вигадайте нових фантастичних персонажів. Звісно, в укритті дітям не комфортно. Але в нас є уява! Пограйте з дитиною в гру «А зараз вигдаємо щось кольорове, щось дивне, щось із вухами,» - персональний тотем-захисник, який використовували наші предки (дідух, гілка калини, верби, соняшники, інші квіти-обереги, іграшки із дерева – пес, кіт тощо). Таким чином ми зменшуємо вплив депривації від замкнутого простору, впливаємо на розвиток психічних процесів у дитини, в іграх якої з'являються народні українські обереги. Розкажіть про янголів, які захищають. Коли лунають вибухи та постріли, але ви в безпечному місці та захищені, можна з дитиною уявляти великі крила Янголів, що боронять наших солдатів та допомагають їм нас захищати дітей, дорослих, нашу країну від ворога. У такий спосіб ми допомагаємо малечі відчувати себе в безпеці, захищеними. Коли у дитини виникають питання, що ми можемо зробити для допомоги, - малюйте з нею малюнки підтримки та сміливо викладайте їх у соціальні мережі. Дитина бачить і відчуває власну причетність до захисту рідної землі, усвідомлює, що вона теж робить щось важливе для українських захисників. Так ми допомагаємо стабілізувати дитячому організму психічну систему після дезорганізації через воєнний стан.

Незважаючи на нові виклики, спричинені війною з російськими окупантами, важливим є усвідомлення цінності психічного здоров'я, розуміння його спектральності, знання, яким чином варто діяти в різних

життєвих ситуаціях, що сприятиме підтримці стабільного психічного стану усіх учасників освітнього процесу.

Список використаних джерел:

1. Бучевська Л.М. Психологічний супровід навчально-виховного процесу / Л.М.Бучевська // Таврійський вісник освіти. - 2015. - № 1. - С. 239-243.
2. Зінченко О.О. Психологічний супровід становлення особистості в освітньому просторі / О.О. Зінченко // Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.cuspu.edu.ua/ua/ntmd/konferentsiy/vseukrainska-naukovo-praktychna-internet-konferentsiia>
3. Лист МОН № 1/3737-22 від 29.03.2022 «Про забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні». Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/pozashkilna-osvita/psihologichna-sluzhba>
4. Психічне здоров'я особистості у кризовому суспільстві / збірник тез II Всеукраїнської науково-практичної конференції (20 жовтня 2017 року) / упор. Н.М. Бамбурак. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2017. – 400 с.

*Стьожка Маргарита Миколаївна,
м. Київ*

ФОРМИ РОБОТИ З БАТЬКАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У зв'язку з воєнним станом змінився формат надання освітніх послуг в закладах дошкільної освіти, більшість дитячих садків не приймає вихованців. Наш заклад дошкільної освіти з початком воєнної агресії працює онлайн. Діти залишаються до сьогодні в родинях (за кодоном, у регіоні, місті, у селищі). Варто зазначити, що наші батьки сучасні, вони відповідально ставляться до своїх обов'язків та є активними учасниками освітнього процесу.

Сьогодні змінився формат надання освітніх послуг в закладах дошкільної освіти. У зв'язку із запровадженням воєнного стану на всій території України та неможливістю організувати роботу закладу офлайн, на підставі наказу Департаменту освіти міста Києва № 37 від 23.03.2022 року «Про організацію роботи закладів освіти міста Києва в умовах воєнного стану», в нашому закладі організовано дистанційну роботу з вихованцями та батьками.

Батьки багато часу проводять з дітьми, що уможлиблює розгорнути освітній процес в онлайн форматі і зберегти зворотний зв'язок, головною метою якого є щаслива дитина, яка перебуває в безпечних умовах та отримує якісні освітні послуги.

У цій ситуації відкриваються можливості для проведення різноманітних заходів із використанням сучасних технологій дистанційного навчання. Тому, завдання директора і всіх працівників ЗДО налагодити тісну співпрацю з батьками дітей через ZOOM, Viber, Facebook, за допомогою телефонного зв'язку, голосового повідомлення, з метою надання допомоги у вихованні та розумінні психології дітей відповідного віку.

Так з початком воєнної агресії наші фахівці (методист, лікар, медична сестра, психолог, соціальний працівник, музичний керівник), долучились до роботи з батьками та дітьми використовуючи інтернет ресурси. Для забезпечення якісного освітнього процесу в нашому закладі:

- провели опитування батьків в групі VIBER (яким чином вони зможуть долучитися до навчання з дітьми);
- отримали згоду батьків виходити на зв'язок за допомогою різних засобів інтернет зв'язку;
- провели зустріч з батьками в форматі Zoom і погодили, що будемо надавати матеріали для виконання у формі завдань, запитань і відповідей, відео занять або гіперпосилань на них;
- за допомогою електронної пошти ми організували зворотній зв'язок;
- домовилися з батьками про те, що коли вони мають вільний час, то працюють разом з дітьми, потім, у зручний канал повідомлень, надсилають роботи дітей, сумісні роботи.

Разом із тим:

- проводимо для батьків в режимі онлайн інформаційно-роз'яснювальну роботу щодо безпеки дітей;

- надаємо консультативну та психологічну допомогу, через індивідуальні консультації у телефонному режимі або за допомогою онлайн-ресурсів (мобільних додатків, електронної пошти тощо);

- за потреби, забезпечуємо групові онлайн-консультації батьків вихованців закладу, шляхом розміщення інформації на онлайн-ресурсах закладу, у тому числі у соціальних мережах таких як Facebook, VIBER, мобільних додатках;

- практичний психолог закладу надає онлайн консультації батькам яким чином зняти напруження дитини під час стресової ситуації засобами гри, проводить навчання техніці дихання при панічної атаці;

- вихователі раз на тиждень проводять моніторинг місця знаходження батьків та дітей, ведуть облік дітей, які знаходяться у місті Києві, за межами Києва, за межами України;

- результати активної роботи з батьками та дітьми висвітлюємо у соціальних мережах.

Педагогами закладу надані відповідні ресурси, за допомогою яких батьки мають можливість займатися з малюками:

- 50 обов'язкових завдань для дошкільника на карантині: <http://osvita.ua/school/63379/?fbclid=IwAR3lxL0a7sMHI9OygbCvh68vKwcDDhYUL2t5mlSuDUrsgqAsD7aa3CcP-SA>;

- сайт віртуального закладу дошкільної освіти «Дивокрай»: <http://dyvokray.org.ua/>;

- картотека рухливих ігор для дошкільників: https://vseosvita.ua/library/kartoteka-ruhlyvih-igor-dla-doskilnikiv-229560.html?fbclid=IwAR2TwM_5YLAa2m-wg58W3cZyb6iUM7Sb3aisVDHev8P6GiI4OQC2bmodgrc;

- перший український сайт для батьків та дитячих психологів «Дитячий психолог»: <https://dytpsyholog.com/>;

- заняття з розвитку мовлення дітей раннього віку: https://www.pedrada.com.ua/article/1987-rozvitok-movlennya-dtey-rannogo-vku?fbclid=IwAR1DWy1VJ9E9iED_F4PLqnapbuKRpF5oltDRSFw6Z6sNgzm4vdzigR9QwFI;

- 55 енергійних ігор та розваг для дітей вдома:
<https://pedpresa.ua/201548-55-energijnyh-igor-ta-rozvag-dlya-ditej-vdoma.html?fbclid=IwAR0ZMytjvZLeLf1m61dhPOqQg6Yz2dPC2xdPzWdjcbig9dyuYovhsLI0cU4>;

- найбільша освітня платформа для дошкільників www.learning.ua/;
- розумники. Педагогічні ігри – захоплюючі навчальні програми - rozumniki.info/;

- «Весела абетка» - <http://abetka.ukrlife.org/>- українські абетки, казки, читанки, скоромовки, загадки, прислів'я;

- Авторський блог – <http://natalyagurkina.ucoz.ua> - Наталя Гуркіна – казки, загадки, вірші для дітей;

- «Левко» - <http://levko.info> - дитячий сайт, що пропонує багатий вибір дитячих ігор, лічилок, загадок, віршів, казок, аудіо та відео матеріалів, а також тут можна знайти поради до різноманітних саморобок, розмальовки, найпростіші кулінарні рецепти для малечі, матеріали для дитячих свят;

- «Соняшник» – <http://sonyashnik.com>- розваги для дітей: книжки, аудіо, відео, ігри;

- Maluk.in.ua – <http://maluk.in.ua/>- сайт для малят та батьків: розвиваючі ігри, творчість;

- «Дерево казок»- <http://derevo-kazok.com.ua/>- на ресурсі зібрано безліч казок українських та зарубіжних авторів. Твори можна слухати онлайн, читати та навіть дивитися відео;

- «Розвиток дитини»- <https://childdevelop.com.ua/>- підбірка матеріалів для відповідальних батьків та вихователів: виховання та психологія дитини, дошкільне виховання освіти, підготовка до школи, розваги, дипломи, нагороди тощо;

- 900 презентацій для дошкільників <http://900igr.net/>- збірка презентацій: колір, форма, їжа, живий та неживий світ, людина, країни тощо.

Отже, ми можемо вести мову про дієвість означених нами кроків для підтримки якісного освітнього процесу в нашому закладі, що стали

можливими завдяки використаним засобам сучасних технологій дистанційного навчання; про суголосність рішень адміністрації закладу та поглядів педагогічного колективу щодо вибору вище зазначених засобів спілкування педагогів та батьківської громади; про важливість прийняття рекомендацій батьків, що дозволяють орієнтуватись у їхніх потребах та запитах з питання забезпечення якісної дошкільної освіти в умовах воєнного стану.

Талько Марія Дмитрівна,

м. Житомир

ВЗАЄМОДІЯ З БАТЬКАМИ ВИХОВАНЦІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Уведення в Україні воєнного стану позначилося на всіх сферах людського життя. Особливих змін зазнала освітня галузь, зокрема дошкільна. Чимало закладів дошкільної освіти (ЗДО) не працюють, деякі – організовують освітній процес дистанційно. Є заклади, які працюють у звичному режимі.

Діти дошкільного віку у стані війни належать до найуразливішої категорії населення. Перебуваючи в небезпеці, в тривалому стресовому стані, дитина позбавлена нормальних умов для розвитку та освіти. Через відчуття тривоги, напруги, страху, невизначеності ускладнюється процес повноцінної соціалізації дитини [4].

Взаємодія педагогів закладу дошкільної освіти з батьками вихованців завжди була традиційною складовою дошкільної освіти. На нашу думку, найбільша відповідальність за виховання та розвиток дітей у цій взаємодії належить сім'ї. Дорослі учасники освітнього процесу мають усвідомити значущість партнерської взаємодії між закладом дошкільної освіти і родиною, оскільки така співпраця покликана створити сприятливі, безпечні

умови для виховання і розвитку дитини, особливо в умовах воєнного стану. Це спонукає до оновлення змісту і форм співпраці педагогів закладів дошкільної освіти з батьками вихованців.

Якщо вести мову про ЗДО, які тимчасово призупинили або частково відновлюють освітню діяльність, то освітній процес у них здійснюється з використанням дистанційних форм роботи. У листі МОН від 11.10.2017 № 1/9-546 «Методичні рекомендації щодо організації взаємодії закладів дошкільної освіти з батьками вихованців» зазначено, що «оперативно обмінюватися інформацією з батьками найзручніше в Інтернеті. У пригоді стануть сторінки сайтів закладів дошкільної освіти, електронне листування, онлайн-спілкування у закритій групі в соціальних мережах, тощо» [1].

Пошук шляхів, спрямованих на формування взаєморозуміння, побудови партнерської взаємодії між закладом дошкільної освіти і родиною, ініціює педагогічний колектив. Найпоширенішою практикою *онлайн взаємодії* сьогодні стало створення в соціальних мережах Telegram і Viber закритих та відкритих груп, чатів для батьків, що дозволяє обговорювати теми, проблемні питання, обмінюватись інформацією (фото-, аудіо-, відео-, письмово), отримувати рекомендації, підтримувати один одного. На часі онлайн спілкування з дітьми, відео-конференції з групою дітей, відправка посилань на сторінки з розвиваючими завданнями, відео-роліками за тематикою занять в мережі Інтернет. Такий зв'язок та освітню діяльність в умовах дистанційного спілкування, де б не знаходились діти: чи то в іншому місті, селі, чи за кордоном – здійснюють не лише вихователі. До освітнього процесу долучаються вчителі-логопеди, інструктори з фізкультури, музичні керівники, практичні психологи.

На сьогодні у нашому місті, на виконання розпорядження міського голови від 06.05.2022 року № 61 «Про відновлення роботи закладів дошкільної освіти Житомирської міської територіальної громади» та наказу департаменту освіти Житомирської міської ради «Про відновлення роботи закладів дошкільної освіти», 32 заклади дошкільної освіти відновили освітній

процес. Одними із першочергових завдань ЗДО у воєнний час стали: створення безпечних умов для всіх учасників освітнього процесу; відновлення та організація освітнього процесу в ЗДО для всіх дітей; налагодження ефективної комунікації учасників освітнього процесу [4].

Заклади дошкільної освіти працюють за гнучким режимом роботи відповідно до запитів батьків: коротко тривало (не більше 4 годин); повний день з 7.30 до 18.00 години.

Зарахування дітей до закладу дошкільної освіти здійснюється за територіальним принципом, за умови зайнятості обох батьків безпосередньо під час воєнного стану та, якщо дитина вже відвідувала заклад дошкільної освіти міста раніше. Прийом нових дітей тимчасово призупинено.

Умови воєнного стану диктують нам чіткі вимоги та алгоритм дій у різних ситуаціях. Поінформованість батьків щодо особливих умов перебування дітей у закладі, ймовірності зміни режиму дня, харчування, сну, місця перебування дітей (тимчасові укриття), коли звучить сигнал «Повітряна тривога»; врахування індивідуальних особливостей та потреб кожної дитини, обговорення та усвідомлення батьками всіх ризиків – запорука налагодження тісного взаємозв'язку, довіри та взаємодії педагогів ЗДО та батьків вихованців.

Надзвичайно важливою є готовність персоналу ЗДО спостерігати, оцінювати ситуацію, відповідно реагувати, підбирати таку стратегію поведінки, яка б підтримала дітей, не нашкодила. Поряд із цим виконувати всі інструкції, алгоритми дій на випадок сигналу «Повітряна тривога», інших попереджень. На разі маємо вести мову про організацію освітнього процесу у сформованих групах відповідно до вікових можливостей дітей за програмами розвитку у вікових або різновікових групах та обов'язкову психологічну підтримку освітнього процесу, проведення індивідуальної та групової роботи з дітьми, батьками та працівниками закладів дошкільної освіти. Щоденне спілкування вихователя, психолога з батьками націлено на повідомлення про те, як пройшов день у дитини, яким чином діяла дитина в тій чи іншій

ситуації, проявила себе, який отримала досвід; за сигналу «Повітряна тривога» – яким чином реагувала, що дозволяє педагогам і батькам зорієнтуватися у її стані, психологічно підтримати дитину, щоб зберегти її психічне здоров'я та сприяти всебічному розвитку.

Батьки довіряють нашим педагогам, адміністрації та обслуговуючому персоналу, про що свідчить збільшення контингенту дітей і це є гарною оцінкою діяльності колективів Житомирських закладів дошкільної освіти! Сьогодні внесло корективи в освітянське життя та незмінним лишилося те, що усі ми маємо працювати заради наших дітей.

Список використаних джерел:

1. Лист МОН №1/9-546 від 11.10.2017 «Методичні рекомендації щодо організації взаємодії закладів дошкільної освіти з батьками вихованців».
2. Лист МОН №1/3371-22 від 06.03.2022 «Про організацію освітнього процесу в умовах військових дій».
3. Лист МОН [№ 1/3737-22](#) від 29.03.2022 «Про забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану».
4. Лист МОН №1/3845-22 від 02.04.22 «Про рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану в Україні».
5. Сучасне дошкілля під крилами захисту. Взято з <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/suchasne-doshkillya-pid-krilami-zahistu> (07.06.2022).
6. Telegram-канал «Підтримай дитину». Взято з <https://t.me/pidtrumaidutuny> (07.06.2022).

Федорова Жанна Володимирівна,

м. Житомир

ІНДИВІДУАЛЬНЕ СПІЛКУВАННЯ З БАТЬКАМИ ВИХОВАНЦІВ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Уведення в Україні воєнного стану актуалізувало питання інформаційної та методичної підтримки батьків, налагодження індивідуального спілкування з родинами вихованців, яке відповідає потребам дітей та батьківської громади.

У зв'язку з тим, що всі заклади дошкільної освіти нашого міста тимчасово призупинили освітній процес, через загрозу для життя та здоров'я

мирних мешканців, діти, починаючи з 23 лютого 2022 року знаходились з батьками. В сім'ях були прийняті різні рішення для тимчасового перебування дітей: виїзд за кордон (40 %); переїзд в інший регіон України (20 %); перебування дітей в межах Житомирської області (30 %); залишилися в місті (10 %). Зазначимо, що де б не знаходились родини з вихованцями нашого закладу, найважче, на наш погляд, було дітям, адже дитина, як ніхто, відчуває все, що відбувається навколо. З огляду на вище зазначені умови перебування вихованців, важливість здійснення безперервного освітнього процесу та послуговуючись нормативно-правовими документами України, педагогічний колектив закладу продовжив спілкування з дітьми, родинами, батьківською громадою.

Педагоги закладу № 43 м. Житомир налагодили щоденне спілкування з батьками в viber групах (кожна вікова група має свій Viber чат), водночас відмітили, що більша частина сімей не виходять на контакт, не реагують на пропозиції, запитання, поради. Педагогічний колектив, проаналізувавши ситуації, які склалися в кожній віковій групі, прийняв рішення продовжити роботу з батьками під час індивідуального спілкування. Індивідуальне спілкування з родинами вихованців дає можливість батькам вибрати вірні підходи до дитини в умовах воєнного стану.

Ми обрали основні напрямки індивідуального спілкування з батьками: індивідуальні бесіди; індивідуальні консультації, індивідуальні доручення. У ході індивідуальної бесіди за мету було налагодження тісного контакту та встановлення дружніх стосунків з родинами; почерпнути інформацію про особливості умов перебування дитини, щоб визначити кроки для подальшої допомоги родині конкретними порадами вихователів. Також важливим було з'ясувати очікування батьків від закладу дошкільної освіти, а саме допомога яких спеціалістів необхідна. Робота в цьому напрямку проводилась через телефонні дзвінки, Viber, Telegram, особисті зустрічі.

Індивідуальна консультація. Ця форма роботи призначена насамперед для того, щоб надати цілеспрямовану допомогу – саме таку, якої родина

потребує в тій чи тій ситуації. З іншого боку, консультація заохочує батьків уважніше придивитися до дитини, виявити її особливі чи незвичні риси, замислитися, яким чином з нею спілкуватися. Консультації надавалися батьками через соціальні мережі Viber, Telegram, сайт закладу дошкільної освіти, роздрукований паперовий варіант відповідних матеріалів.

Давати доручення – процес, який вимагає знання, вміння спілкуватися з членами родини. Педагоги, виходячи з реалій кожної родини, а саме чи матимуть батьки час, чи не викличе доручення істотних незручностей, продовжували дистанційно освітній процес. Записувались невеличкі індивідуальні звернення до батьків з завданнями, які їм потрібно було виконати разом з дитиною. Вихователі враховували все до найдрібніших тонкощів: місце перебування родини, віртуальні та реальні можливості, потреби, бажання.

Особлива увага приділяється сім'ям соціальних категорій, які залишилися в місті. Педагоги вибрали відповідальність надавати волонтерську допомогу особисто таким родинам в міру власних можливостей. Жінки, котрі залишилися з трьома і більше дітьми, чоловіки яких пішли добровольцями до Збройних Сил України, щоб захистити свою країну, не завжди справлялися з хвилюванням, потребували уваги, елементарного спілкування, теплого слова. Педагоги налагодили постійний зв'язок з родинами, зокрема з опікунами, в яких виховуються діти-сироти. До прикладу: цій неймовірній дівчинці було особливо важко, тому що тільки дівчинка адаптувалась, почала розкриватися, проявляти себе і знову випробування і стрес. Вихователі та вчитель-логопед групи, яку відвідує дівчинка, на постійній основі працюють з опікуном, щоб дитина мала змогу розвиватися далі. Вони записують індивідуальні завдання, вправи, які можна переглянути декілька разів і виконати. За попередньою домовленістю, педагоги приходять до неї додому і працюють з дитиною та її представником.

Сім'ям вихованців, які виїхали за кордон, також необхідна моральна підтримка. Створено Telegram чат закладу дошкільної освіти в якому на підтримку родин опубліковано інформацію щодо процесу адаптації до умов в іншій країні. Продовжує відбуватись обмін інформацією між батьками, які перебували або знаходяться в одній країні, а, іноді, і в одному місті і мають змогу спілкуватися офлайн.

За період індивідуального спілкування з батьками в умовах воєнного стану ми зрозуміли, що чим частіше контактуємо з батькам, тим більше вони відчують себе частиною родини дошкілля. Вони чітко розуміють, яким чином, з якою метою діють педагоги, вони довіряють нам і тому співпраця приносить позитивні результати. Ефективне спілкування з батьківською громадою завжди має починатися з потреби і довіри, це має вирішальне значення для позитивного іміджу закладу дошкільної освіти в кризових умовах. Під час розмови з батьками (за будь-якої форми) необхідною і першочерговою є увага до конфіденційного спілкування, що стверджується часом і є виправданою. Вся інформація, що стосується дитини є конфіденційною, бо діємо ми лише в інтересах дитини.

Освітня діяльність педагогічного колективу за останні три місяці в умовах воєнного стану надала можливість зрозуміти, що бути готовими до всього в житті – це не просто вислів, а щоденна кропітка праці задля збереження життя дітей, продовження їх розвитку і виховання в умовах воєнного стану. Сьогодні наші педагоги є найкращим прикладом, джерелом підтримки, впевненості для батьківської громади. Батьки довіряють педагогам, і кожного дня з нетерпінням чекають на нові зустрічі, спілкування та допомогу. Обрані нами напрями індивідуального спілкування виправдані та затребувані, що зумовлює до їх подальшого використання.

Список використаних джерел:

1. Індивідуальні форми роботи з батьками вихованців. Взято з : <https://www.pedrada.com.ua/article/1545-organzatsya-vzamod-zakladv-doshklno-osvti-z-batkami-vihovantsv> (06.06.2022)

2. Лист МОН № 1/3845-22 від 02.04.22 року «Про рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану в Україні». Взято з : <http://ru.osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/86206/> (07.06.2022)

3. Організація діяльність ЗДО у воєнний час. Взято з : <https://www.pedrada.com.ua/article/3073-yak-organzuvali-dyalnst-zdo-u-vonniy-chas> (06.06.2022)

Розділ 3. Професійна підготовка та підвищення кваліфікації фахівців дошкільної галузі.

*Андрющенко Тетяна Костянтинівна,
м. Черкаси*

ТЕХНОЛОГІЯ «ДИЗАЙН-МИСЛЕННЯ» ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Нестримні зміни, які відбуваються нині у світовій економіці, науці, техніці та технологіях, ставлять перед сучасною освітою важливі й складні завдання: виховати всебічно розвинену, самостійну, самодостатню особистість, яка керуватиметься в житті власними знаннями і переконаннями, зможе жити та ефективно діяти в умовах змінних координат, спрямовувати свої зусилля на постійне самовдосконалення, пошук оптимальної траєкторії власного розвитку та професійного вдосконалення, здійснювати інноваційну діяльність в умовах динамічного розвитку суспільства.

У зв'язку з вищезазначеним, сьогодні в умовах суспільних трансформацій значно змінюються ролі педагога. Наразі його сприймають не як єдиного наставника та джерело знань, а як *коуча, фасилітатора, тьютора, модератора* в індивідуальній освітній траєкторії дитини. Тому сучасний педагог має постійно здобувати й узагальнювати нові знання з різноманітних джерел і володіти технологіями їх передачі у такий спосіб, щоб в дітей формувалися вміння відшукувати інформацію, виробляти (продувати) нові знання, співставляти, систематизувати, використовувати їх у житті. Зазначене вимагає від педагогів нового способу мислення, нового сприйняття педагогічного процесу. Педагогам необхідно навчитися використовувати сучасні інформаційні і педагогічні технології, які

забезпечують комфортність навчання, багатоаспектність можливостей самоосвіти.

Вагомим інструментом реалізації завдань підвищення кваліфікації фахівців дошкільної освіти через самоосвіту є технологія «Дизайн-мислення». *«Дизайн-мислення» – це унікальний світогляд, який дозволяє людині вірити, що вона здатна зробити неможливе і здійснити необхідні трансформації»* [1].

Дизайн (англ. design) – оформлення інтер'єрів, художнє конструювання предметів, проектування зовнішнього вигляду виробів тощо [3, с.757]. *Мислення* – це передусім психічний процес самостійного пошуку й відкриття суттєво нового, тобто процес міркування, зіставлення явищ дійсності й формулювання висновків [3, с.162].

Один із засновників філософії дизайн-мислення – видатний американський учений соціолог Герберт Саймон (1916–2001), у 1969 році у книзі «Науки про штучне» визначив дизайн як процес перетворення існуючих умов у бажані. Отже, дизайн-мислення може тлумачитись як «Методологія вирішення проблем, яка ґрунтується на прикладному людино-центричному підході. Процес, завжди орієнтований на створення кращого майбутнього і пошук нових рішень для комплексних проблем у різних сферах» [2].

У педагогічну науку технологія «Дизайн-мислення» прийшла, завдячуючи компанії IDEO, яка випустила в 2012 році посібник «Дизайн-мислення» для педагогів». Презентую арсенал інструментів «Дизайн-мислення», які доцільно використовувати у професійній педагогічній діяльності.

Ключові питання «Дизайн-мислення».

1. **«Що є?»** – оцінка сьогодення – ознака дизайн-мислення. Увага до наявного стану допомагає з'ясувати потреби, знайти рішення.
2. **«Що – якщо?»** – дослідження проблеми, пошуки шляхів вирішення. Що – якщо можливо все?

3. «**Що вражає?**» – розгляд кожної концепції, їх аналіз, вибір тих, що вразили – шанс до прогресу (зона здивування) – вибір концепцій для експериментування.

4. «**Що працює?**» – перевірка ідеї на практиці. Мінімізація затрат [2].

Процес дизайн-мислення являє собою набір конкретних кроків (етапів). Шість етапів, з яких складається дизайн-мислення, логічно витікають один з одного: **емпатія** → **фокусування** → **генерування ідей** → **вибір ідеї** → **прототипування** → **тестування**.

1. **Емпатія** – глибоке занурення в проблему, досвід користувачів.

2. **Фокусування** – формулювання конкретної, значимої проблеми, яка підлягає вирішенню.

3. **Генерування ідей** – генерування ідеї.

4. **Вибір ідеї** – вибір найкращої ідеї з точки зору корисності для людини і технічної реалізації.

5. **Прототипування** – створення моделі для тестування отриманих рішень.

6. **Тестування** – отримання зворотного зв'язку і вибір найкращого рішення.

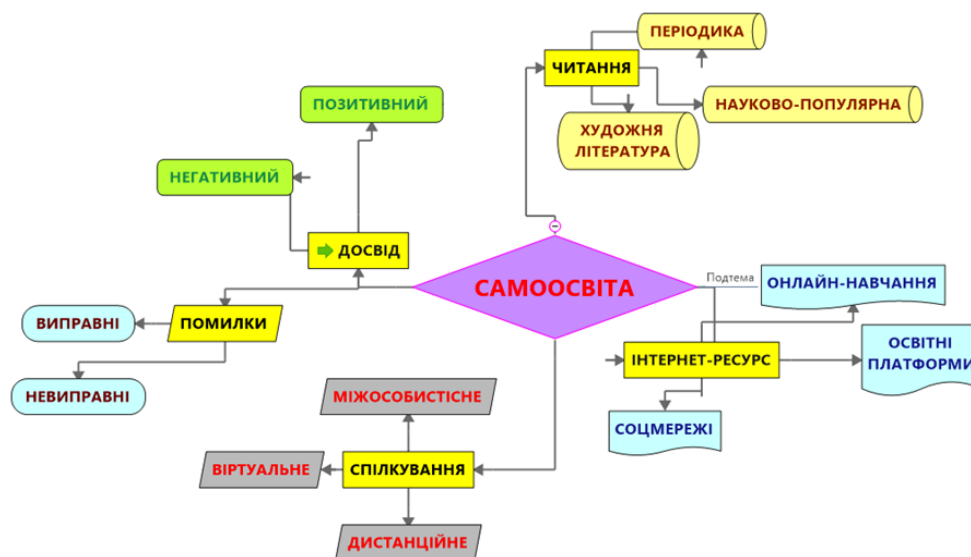
У разі потреби можна повторювати одну стадію або всю процедуру необхідну кількість разів [2].

Розглянемо можливості реального використання педагогами технології «Дизайн-мислення» у процесі підвищення кваліфікації через самоосвіту.

На етапі «**Емпатія**» ключовим питанням виступає «**Що є?**». Центральним об'єктом дослідження в даній ситуації є безпосередньо сам педагог. Відбувається занурення у себе, під час якого увага спрямовується на аналіз особистісних досягнень. У такому ж ключі аналізуються професійні досягнення. Починати аналіз необхідно з відзначення позитиву. Продовженням роботи на етапі «Емпатія» є розмірковування про особистісні прагнення щодо підвищення самооцінки, авторитету тощо. Акцентуація має бути на найважливіших аспектах.

На етапі «**Фокусування**» питанням «**Що є?**» залишається пріоритетним. Педагог має провести моніторинг власного потенціалу щодо

розвитку професійної компетентності, виокремити пріоритетні аспекти професійного розвитку. На цьому етапі доцільно використати технологію Майндмеппінг. Намалювати інтелект-карту, візуалізувавши свої сильні сторони і конкретизувати ті, що бажано підсилити. Таким чином формулюється конкретна, значима проблема, яка підлягає вирішенню.

На етапі «Генерування ідей» основним питанням є «Що – якщо?». Зосередившись на пріоритетному напрямі професійного або особистісного розвитку, фахівець дошкільної освіти має здійснити пошук онлайн-ресурсів для самоосвіти. Генерування ідей має відбуватися покроково через призму питання «Що якщо?».

Крок 1. Що – якщо піти на знайомі сайти, наприклад, на сайт комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників ЧОР» (<http://oipoppp.ed-sp.net/>) і подивитися, чи є нові пропозиції щодо підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів дошкільної освіти?

Крок 2. Що – якщо, зафіксувавши всі цікаві і корисні спецкурси на знайомому сайті, зробити крок у невідоме і вивчити пропозиції інших освітніх сайтів, наприклад, тренінгового центру СУТО «Сертифіковані українські технології освіти», «Освіторія», «EdCamp», «EdEra», «На урок» тощо.

Крок 3. Що – якщо, поспілкуватися з колегами щодо їхнього досвіду онлайн-самоосвіти, звернутися до тих форми самоосвіти, які зацікавили колег.

На етапі **«Вибір ідеї»** актуалізується питання технології **«Що вражає?»**.

З метою забезпечення ефективного вибору фахівцем дошкільної освіти мають бути розроблені критерії відбору найбільш вдалих ідей. Спираючись на критерії, педагог має змогу проаналізувати анонси, анотації, навчальні плани запропонованих курсів, тренінгів, конференцій тощо; інформацію про діяльність і здобутки спікерів; відгуки колег. Важливо дослухатися до своїх відчуттів: «це мене вразило...», «... саме це мені треба!», «... я почну з цього курсу!» тощо. Результатом діяльності на етапі «Вибір ідеї» є вибір першого курсу, тренінгу, вебінару тощо для самостійного онлайн-навчання і подальше його опрацювання.

Відповідь на питання **«Що працює?»** педагог готує на етапі **«Прототипування»**, розробляючи алгоритм впровадження в практичну діяльність отриманої інформації, а отримує результат на етапі **«Тестування»**. Під час тестування відбувається апробація педагогічних знахідок у професійній діяльності; отримується зворотній зв'язок; аналізується результативність діяльності і рівень досягнення мети. Якщо результат влаштовує, починається пошук нових можливостей для підвищення кваліфікації за технологією «Дизайн-мислення».

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, маємо зазначити, що цілеспрямоване використання фахівцями дошкільної освіти технології «Дизайн-мислення» для підвищення кваліфікації сприятиме професійній самореалізації педагогів і стимулюватиме їхнє прагнення до навчання впродовж життя.

Список використаних джерел:

1. Дизайн-мислення в школі. URL: https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:MIT+DTLL101+2018_T3/about (Дата звернення: 15.04.2020).
2. Дизайн-мислення для інновацій. URL: https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:Prometheus+DTI101+2017_T3/about (Дата звернення: 16.05.2019).

3. Словник української мови. Томи 1-12 (А-ПІДКЎРЮВАЧ), 2015–2022. с.757 URL: <https://services.ulif.org.ua/expl/Entry/index?wordid=185502&page=756> (Дата звернення: 08.06.2022).

*Воронов Володимир Анатолійович,
м. Київ*

УПРАВЛІННЯ ПРИВАТНИМ ЗАКЛАДОМ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: БАЗОВІ ПОНЯТТЯ

Необхідність вивчення можливостей управління приватними закладами дошкільної освіти (ЗДО) на засадах маркетингу обумовлено подальшим розвитком теорії і практики управління освітою, появою нової форми власності – приватних ЗДО, що вимагає коригування мети, завдань, змісту управління, структури й стилю менеджменту, підвищення відповідальності їх керівників за наслідки прийнятих управлінських рішень. Для розв’язання проблеми дослідження щодо українських закладів дошкільної освіти приватної форми власності, важливого значення набуває визначення змісту його основних категорій: заклад дошкільної освіти, управління, керівництво, менеджмент. Проаналізуємо їх.

Демократизація усіх сфер суспільного життя України потребує переорієнтації дошкільного виховання згідно до сучасних тенденцій духовного, економічного та національного розвитку країни. В умовах відродження державності визрівають можливості для створення таких ЗДО, у яких би повною мірою були використані кращі національні освітні технології та сучасні надбання світової педагогіки.

На думку В. Кременя, нова модель системи управління сферою освіти має бути відкритою і демократичною – у ній передбачається забезпечення державного управління з урахуванням громадської думки, внаслідок чого мають змінитися навантаження, функції, структура і стиль центрального та регіонального управління освітою [4, С.192].

Сьогодні статус ЗДО визначається якістю освітніх послуг, яку він забезпечує. Простежується тенденція до пошуку керівниками та педагогічними колективами осмислених орієнтирів, нових освітніх форм, які визначають своєрідність, «своє обличчя», місію та візію закладу.

Заклад дошкільної освіти – навчальний заклад, що забезпечує реалізацію права дитини на здобуття дошкільної освіти, її фізичний, розумовий і духовний розвиток, соціальну адаптацію та готовність продовжувати освіту [2].

Головні завдання закладу дошкільної освіти полягають у реалізації державної політики у галузі освіти. Здійснюється інтеграція родинного і суспільного виховання. Родина має можливості обирати заклади дошкільної освіти із врахуванням особистих якостей, природних здібностей, психічного та фізичного здоров'я дітей, якості освітніх послуг закладу або його територіального місцезнаходження.

Наступна категорія нашого дослідження, це управління. У найширшому філософському розумінні *управління* – це «елементарна функція організованих систем різної природи (біологічних, соціальних, технічних), яка забезпечує збереження їх певної структури, підтримку режиму діяльності, реалізацію програми, мети діяльності» [1, С.272].

Щодо поняття «управління», В. Афанасьєв розуміє його як внутрішньо притаманну властивість суспільства на будь-якій стадії його розвитку і вважає, що «управління є сукупністю певних дій (операцій), які здійснюються людиною, суб'єктом управління щодо об'єкта з метою його перетворення та забезпечення його руху до заданої мети. При цьому необхідно зазначити, що суб'єктом може бути не тільки одна людина, а й група чи організація [1].

Важливим атрибутом управлінської діяльності є її свідомий і цілеспрямований характер. Відомий теоретик менеджменту П. Друкер наголошує на інтегруючому характері управлінської діяльності, приділяючи особливу увагу тій властивості управління, яка перетворює неорганізований

натовп в ефективну цілеспрямовану і виробничу групу [3]. М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоурі вважають, що «управління – це процес планування, організації, мотивації і контролю, необхідний для того, щоб сформулювати та досягти мети організації» [3].

Оновлення функцій управління закладами дошкільної освіти обумовлюється новими видами діяльності, які виконує керівник з тенденцією їх входження до загального складу менеджерів [1]. Саме всередині 90-х років поряд з поняттям «керівник» почав широко вживатись термін «менеджер». Розвивається менеджмент освіти.

Менеджмент освіти – це вид управлінської діяльності, який складається із сукупності засобів, методів та форм впливу на індивідуумів та колективи з метою ефективного функціонування даної галузі. А людина, яка володіє цими знаннями та умінями, – це менеджер. Наукові роботи Г. Дмитренка, Л. Каращук, Н. Коломінського, Ю. Конаржевського, В. Коростелева розкривають сутність освітнього менеджменту та зміст діяльності менеджера освіти [5].

Зрозуміло, що закладу освіти майбутнього потрібен і керівник майбутнього. Головна його якість – постійна готовність до саморозвитку та самовдосконалення, бо відмова від традиційного освітнього закладу, вибір мети розвитку та місії вимагають і відмови від використання сталої моделі управління та потребують постійного оновлення менеджерських знань та умінь. Відтак, підвищувати рівень свого професіоналізму вимагає саме розвиток закладу освіти. Керівництво та управління закладами дошкільної освіти вимагає вирішення невідкладного завдання оновлення та узагальнення підходів, методів, ознак теоретичного вивчення управління ЗДО, уніфікацію своєї термінології, приведення її у відповідність із загальноприйнятою термінологією теорії управління.

Між поняттями «управління» і «керівництво» безперечно існує й взаємозв'язок: з одного боку, управління містить у собі керівництво як суб'єктивний компонент, а з іншого – воно само є змістом керівництва,

оскільки соціальне управління здійснюється людьми щодо інших людей. Управління складається з виконання певних функцій, головним чином планування, організації, контролю.

Управління дошкільною освітою є цілеспрямованою діяльністю всіх ієрархічних ланок управління, яка забезпечує становлення, збереження, стабілізацію функціонування та розвиток дошкільної освіти у різних формах охоплення нею дітей дошкільного віку.

Таким чином менеджмент і маркетинг в системі дошкільної освіти охоплює не лише об'єкти впливу, а й бере окремих людей, групи, колективи із їхніми різноманітними психофізіологічними, психологічними, соціально-психологічними рисами. Дошкільна освіта у процесі розвитку системи освіти в Україні на всіх етапах була її специфічною ланкою з властивими тільки для неї підходами у організації та управлінні. Зазначаємо, що упродовж усіх періодів розвитку дошкільної освіти її система управління не повною мірою враховувала власну специфіку. Таким чином, у широкому розуміння управління являє собою регулювання стану будь-якої системи (матеріально-речової, соціальної) з метою одержання потрібного результату. Отже, керівник ЗДО повинен мати компетентність щодо самоорганізації (організовує себе), є організатором інших (колективу дітей, батьків, колектив закладу).

Становлення ринку освітніх послуг – процес складний, і носить він в нашій країні стихійний характер. В країні поки що відсутня цілісна система інформування і вивчення тенденцій цього ринку, саме тому необхідно створювати ефективний комплекс маркетингових досліджень на різних рівнях: освітньої установи регіону, держави з урахуванням місцевих і галузевих особливостей. Взаємодія створених маркетингових служб на всіх рівнях управлінської діяльності дозволить направляти і своєчасно враховувати коливання ринку.

Список використаних джерел:

1. [Бондар В.І.](#) (2000). Теорія і технологія управління процесом навчання в школі.

2. Закон України «Про дошкільну освіту». Режим доступу: [\https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text
3. Кредисов А. (2000). История учений менеджмента. Київ.
4. Кремень В.Г. (2003). Освіта і наука України: шляхи модернізації (Факти, роздуми, перспективи).
5. Мармаза О.І. (2004). Інноваційні підходи до управління навчальним закладом.

*Демчик Катерина Іванівна,
м. Кам'янець-Подільський*

СПОСОБИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

На сьогоднішній день воєнний стан в нашій країні вніс свої корективи у всі сфери життя українців, й освітньої, зокрема. Попри складнощі суспільно-політичної ситуації, усе більшої актуальності набуває виховання в підростаючого покоління почуття патріотизму, повної відданості загальнодержавній справі задля зміцнення країни, позиції активного громадянина тощо.

Як не прикро визнавати, але через тенденцію до зростання ціннісного нівелювання життєвих принципів сучасного суспільства, спостерігається не досить належна увага становленню повноцінно духовно сповненої підростаючої особистості. Можна припустити, що саме національно-патріотичне виховання здобувачів вищої освіти й сприятиме подальшому розвитку в них таких якісних компетентностей, необхідних для виховання дітей дошкільного віку без втрати їхнього етнозв'язку з історією, традиціями, звичаями, етнокультурною спадщиною.

Слід зазначити, що в сьогоденні відбувається процес становлення українського народу як незламної нації, що сприятиме розбудові України з урахуванням її національних інтересів, різнобічного врахування специфіки способу життя, звичаїв і традицій, національного характеру та ментальних особливостей. Разом з тим, сучасна освіта на сьогоднішньому етапі

трансформацій суспільства постає єдиним засобом як збереження, примноження, так і відтворення національної культури в цілому.

Незаперечним є той факт, що воєнні події в країні накладають свій відбиток на освітній процес закладів вищої освіти, зокрема. Хоча акцентування на чомусь суто українському, народному, може сприяти виникненню нових можливостей для здійснення виховної діяльності здобувачів вищої освіти на народознавчому матеріалі. Варто відзначити, що в сучасних умовах, пріоритетним завданням закладів вищої освіти постає швидке реагування на запити суспільства, інтереси й потреби підростаючого покоління, оновлені вимоги країни стосовно виховання та освіти особистості. Крім того, досить важливим є створення сприятливого середовища для повноцінного формування світогляду, моральних якостей, переконань, підвищення рівня моральної вихованості, вихованні почуття патріотизму тощо.

Відомо, що вивченням проблеми патріотичного виховання стали об'єктами досліджень цілого ряду науковців. Здійснивши екскурс в історію проблеми, з'ясовано, що сутністю патріотизму як моральної якості опікувались А. Дістервег, Й. Песталоцці, Г. Сковородою, а стрижневим принципом національного виховання – Г. Ващенко, О. Вишневський, М. Грушевський, І. Огієнко, К. Ушинський та інші. Патріотичне виховання дітей і молоді з позиції теорії та методики вивчали О. Духнович, С. Русова, А. Макаренко, В. Сухомлинський.

З сучасних дослідників проблеми патріотичного виховання варто відзначити концепцію українського виховання О. Вишневського; наукові дослідження засобів патріотичного виховання студентської молоді Т. Анікіної, О. Гевко, Ю. Каюкової, Т. Красильника, Ю. Руденка, Є. Франківа (художнє краєзнавство, декоративно-ужиткове мистецтво, героїчні традиції українського козацтва, українська етнопедагогіка, національно-патріотичні ідеали юних козаків і туристично-краєзнавча діяльність).

Разом з тим, проблему формування професійної майстерності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти розглядала Є. Харькова, яка пропонувала акмеологічний підхід до зростання майстерності вихователів [4]. Досить цікавим виявляється такий підхід, оскільки акцентування на українських народних традиціях в сьогоденні умовах воєнного стану є досить актуальними та, можна припустити, що й будуть дієвими. Також цікавим виявились наукові розвідки О. Падалки, у яких розглядаються особливості процесу формування пріоритетних педагогічних цінностей у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти [2]. Чи не показовим є те, що національно-патріотичне спрямування педагогічних цінностей майбутніх педагогів є досить очікуваним та таким, що вкрай потрібно на сьогодні.

В Україні, як і в будь-яких інших, демократичних країнах існує нормативно-законодавчий документ, який регламентує спрямування освітньо-виховної роботи у закладах освіти на національні цінності, історію, традиції, звичаї, мову, тощо. Мова йдеться про Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді, яка була затверджена спочатку на період з 2015 р. по 2019 р., потім редагувалась, уточнювалась. І в зв'язку з введенням воєнного стану в країні, документ було відредаговано відповідно до ситуації на сьогодні та затверджено міністром С. Шкарлетом до 2025 року (наказ № 527 від 06.06.2022 р.).

Згідно багатьох положень, окреслених у Концепції, «процес патріотичного виховання дітей і молоді повинен мати випереджувальний характер, відповідати віковим і сенситивним періодам розвитку дитини та особистісним характеристикам, ґрунтуватися на духовно-моральних засадах» [1, с. 5]. Варто зазначити, що в документі акцентовано на «формуванні нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей:

- повага до національних символів (Герба, Прапора, Гімну України);
- активна участь у громадсько-політичному житті країни;
- верховенство права, повага до прав людини;
- готовності до природоохоронної діяльності;

- толерантне ставлення до цінностей і переконань представників іншої культури, а також до регіональних та національно-мовних особливостей;
- готовність захищати суверенітет і територіальну цілісність України» [там саме].

Таким чином, формування готовності здобувачів вищої освіти спеціальності 012 «Дошкільна освіта» до національно-патріотичного виховання дітей ґрунтується на вище згаданій Концепції. Крім того, у Державному стандарті вищої освіти (2019) чітко визначені спеціальні (фахові компетентності) здобувача першого (бакалаврського) рівня вищої освіти: здатність до національно-патріотичного виховання дітей раннього і дошкільного віку (любов до Батьківщини, рідної мови, рідного міста; інтерес і повага до державних символів України, національних традицій, звичаїв, свят, обрядів) [3].

З метою формування готовності здобувачів вищої освіти до національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку в умовах воєнного стану проводились в режимі online за допомогою сервісу Google Meet: бесіди, зустрічі, майстер-класи, приурочені знаменним датам, ознайомленню з історією рідного краю, звичаями і традиціями українського народу, видатними людьми України тощо.

Важливим стало також відзначення державних і релігійних українських свят, вшанування пам'ятних дат. Щоденна загальнодержавна Хвилина мовчання підтримувалась здобувачами вищої освіти та сприяла ініціювання ними підготовки доповідей про Героїв України на практичних заняттях навчальної дисципліни «Методика проведення роботи з народознавства в закладах дошкільної освіти». Здобувачами вищої освіти було організовано забезпечення висвітлення на web-сайтах заходів національно-патріотичної спрямованості, які реалізуються як різними освітніми закладами (дошкільної, вищої освіти та іншими).

Таким чином, формування готовності здобувачів вищої освіти спеціальності 012 «Дошкільна освіта» до національно-патріотичного виховання дітей потрібно здійснювати різними способами, доступними у воєнний час та такими, щоб не зашкодили інформаційній політиці нашої країни. Разом з тим, вкрай важливим є залучення дошкільників до спільних заходів на територіях, де не ведуться активні бої, з метою зміцнення їхніх патріотичних почуттів, любові до Батьківщини, історії, традицій і звичаїв, мови, віри тощо.

Список використаних джерел:

1. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України. URL: <http://osvita.ua/doc/files/news/865/86595/62a0421e24258666156501.pdf>
2. Падалка О.І. Формування пріоритетних педагогічних цінностей у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів : автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Вінниця, 2015. 20 с.
3. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Сайт МОН України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/012-Doshk.osvita-bakalavr.28.07.pdf>
4. Харькова Є.Д. Формування професійної майстерності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. *Вісник Черкаського університету*. 2018. № 12. URL: <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/3220/3408>

*Дурманенко Євгенія Аристархівна,
м. Луцьк*

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО ГУВЕРНЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СІМ'Ї

Практика сьогодення переконливо доводить, що в Україні активно відроджується гувернерство як особлива соціально-педагогічна система та утверджується як суспільно необхідне освітнє явище. Звідси логічною є проблема підготовки висококваліфікованого, конкурентоспроможного фахівця, здатного успішно реалізувати основні функції гувернерської діяльності, забезпечивши високий освітній рівень розвитку та особистісного

становлення дитини з урахуванням її індивідуальності й неповторності в умовах сім'ї. А відтак проблема нашого дослідження є надзвичайно актуальною й своєчасною для практичного вирішення.

Аналіз педагогічної літератури свідчить про те, що чимало науковців гувернерську діяльність розглядають як різновид педагогічної. А тому й їхня увага акцентована на професійній підготовці вчителя до різних видів педагогічної діяльності (І. Зязюн, С. Золотухіна, О. Савченко, Д. Федоренко, Л. Хомич). Становлення та розвиток гувернерства аналізують М. Романюк, Є. Сарапулова, М. Стельмахович. У свою чергу, М. Барна, Б. Ступарик, Н. Побірченко, О. Сухомлинська досліджують методологічні засади гувернерської освіти. Змістово-технологічні аспекти професійно-педагогічної підготовки гувернерів в Україні в минулому й сьогодні розкриває А. Бардінов [1]. Застосування сучасних педагогічних технологій у підготовці майбутніх гувернерів обґрунтовує Л. Кобилянська [2]. Сутнісно-функціональний аналіз гувернерства як феноменальної педагогічної системи здійснює Є. Сарапулова. Отже, можна зробити висновок, що проблематика гувернерства не є новою й певною мірою досліджена.

Однак, важливим на сьогодні є пошук шляхів та обґрунтування умов модернізації професійної підготовки гувернерів у закладах вищої освіти. *Метою* нашого дослідження є аналіз специфіки підготовки майбутніх фахівців – вихователів закладів дошкільної освіти до гувернерської діяльності в умовах сім'ї на прикладі реалізації освітньої діяльності з підготовки фахівців у ЗВО «Луцький педагогічний коледж».

У закладі вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради гувернер є додатковою спеціалізацією для студентів/студенток освітнього ступеня бакалавр за галуззю знань 01 Освіта/ Педагогіка спеціальності 012 Дошкільна освіта.

Починаючи з другого курсу, здобувачі освіти вивчають низку дисциплін, як-от: «Історія становлення гувернерства», «Соціальна педагогіка», «Основи гувернерства з методикою», завданням яких є

формування професійно-педагогічних умінь і навичок діяльності гувернера-вихователя, формування інтегральної, загальних та фахових компетентностей, які насамперед відповідають кваліфікаційній характеристиці гувернера, задовольняють психолого-педагогічні вимоги навчально-виховної діяльності гувернера та є співвідносні з ключовими компетентностями, визначеними міжнародною комісією Ради Європи.

Визначені навчальні дисципліни логічно продовжують формувати вміння і навички студентів конструктивно взаємодіяти з дітьми, їх батьками; створювати доброзичливу й партнерську атмосферу гуманних взаємин гувернера-вихователя з дитиною безпосередньо в сім'ї.

Змістове наповнення навчальних дисциплін ґрунтується на твердженні про те, що професійна діяльність гувернера є надзвичайно складною, поліфункційною та багатоаспектною. Тому в інваріантній складовій професійної підготовки здобувачі освіти вивчають найбільш узагальнені аспекти гувернерської діяльності, формують універсальні вміння взаємодії з дитиною в сім'ї, що є типовим для кожної сім'ї. Водночас, варіативна складова професійної підготовки передбачає більш широкий набір фахових умінь і навичок майбутнього гувернера: від навчання англійської, польської та інших іноземних мов, до оволодіння основами музики, танців, малювання тощо.

На початковому етапі вивчення цього блоку дисциплін студенти знайомляться з історією становлення гувернерства в Україні, конкретно характеризуючи сутність гувернерства як специфічної соціально-педагогічної системи, етапи його становлення. А також знайомляться з вимогами сучасного суспільства до професійних якостей гувернера; з питаннями правової та соціальної захищеності сучасних гувернерів. Аналізуються підходи у професійній підготовці майбутніх фахівців з акцентом на компетентнісний підхід у підготовці гувернерів.

Важливим в освітній діяльності є вивчення специфіки роботи гувернера в сім'ї та з дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку.

Зокрема, йдеться про особливості анатоμο-фізіологічного та психологічного розвитку дітей дошкільного віку; показники рівня розвитку дитини; особливості виховання дітей дошкільного віку з урахуванням індивідуальних особливостей дітей і врахування темпераменту у вихованні дитини тощо.

Велика увага також приділяється дослідженню психолого-педагогічних особливостей дітей молодшого шкільного віку (6(7)-10(11) років), специфіці діяльності гувернера з дітьми молодшого шкільного віку. Зокрема йдеться про поради щодо виконання домашніх завдань, профілактика психологічного навантаження школяра, привчання до праці; проблема комп'ютера та здоров'я дитини молодшого шкільного віку та ін.

Наступним модулем у вивченні основ гувернерства з методикою є дослідження методичних аспектів гувернерської діяльності в сім'ї. А саме: методичних засад взаємодії гувернера та сім'ї; методичних основ освітньої діяльності гувернера з вихованцями дошкільного віку; методики роботи гувернера з підготовки дитини до школи в домашніх умовах.

Найбільш цікавим для студентів виявився третій модуль «Практична діяльність гувернера в сім'ї», під час вивчення якого здобувачі освіти зупинились на аналізі, вивченні та самостійному практичному дослідженні таких проблем, як: діяльність гувернера з формування культури поведінки та спілкування вихованців; діяльність гувернера з організації дозвілля вихованців у домашніх умовах; гувернер і формування здорового способу життя в сім'ї; діяльність гувернера з дітьми з особливими потребами; діяльність гувернера в сім'ї з обдарованою дитиною та ін.

У навчальній роботі зі студентами основний акцент було зроблено на інтеракцію та активне залучення здобувачів освіти до вивчення тієї чи іншої проблеми. Практичні заняття проводились виключно з застосуванням презентацій; зазвичай студенти працювали в малих групах; часто дискутували, застосовували «мікрофон» тощо.

Для прикладу наведемо перелік практичних завдань і завдань для самостійної роботи студентів: 1) розробити й описати власний алгоритм

входження в сім'ю в ролі гувернера; 2) розробити план і зміст бесіди з батьками «Педагогічна культура батьків»; 3) підготувати презентаційне повідомлення на тему: «Організація ігрової діяльності дитини дошкільного віку (за вибором студента, але рекомендованої для певного віку) гри в сім'ї»; 4) скласти режим дня вихованця; презентувати з обґрунтуванням; 5) презентаційні виконання з авторськими судженнями й висновками на теми: а) комплекс діагностик для дослідження рівня психологічних особливостей і рис характеру вихованця, важливих для процесу навчання; б) комплекс діагностичних метод для визначення рівня готовності дитини до школи; в) розробити систему розвивальних завдань та підібрати розвивальні ігри з метою активізації підготовки дитини до школи; г) розробити методичні рекомендації гувернерам щодо виконання домашніх завдань; д) розробити методичні поради гувернерам з профілактики психологічного навантаження школяра; е) розробити поради застосування класичних правил етикету в роботі гувернера з вихованцями та їх батьками та ін.

Отже, як висновок, зауважуємо, що на сучасному етапі розвитку українського суспільства важливою є професія гувернера. Часто гувернер у сім'ї є вихователем, помічником, учителем, наставником, лікарем тощо. А тому професійна підготовка майбутніх гувернерів має забезпечити формування професійної компетентності як здатності успішно виконувати різні професійні функції. Йдеться насамперед про психолого-педагогічні знання та вміння, вміння взаємодіяти з дитиною та родиною, розуміти дитину, бути комунікативним, толерантним, вимогливим і креативним. Відтак, актуальним на сьогодні є пошук нових змісту, форм і методів професійної підготовки майбутніх гувернерів з урахуванням вимог і викликів сучасності.

Список використаних джерел:

1. Бардінов А.В. Професійно-педагогічна підготовка гувернерів в Україні: минуле і сучасність : монографія. Полтава, 2013. 268 с.
2. Кобилянська Л. І. Сучасні педагогічні технології підготовки майбутніх гувернерів : навч.-метод. посібник. Чернівці : Чернівецький національний університет, 2012. 248 с.
3. Сарапулова Є.Г. Гувернерство. Енциклопедія освіти./головн. ред. В.Г. Кремень. Київ, 2008. С. 154–155.

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Сучасна система дошкільної освіти перебуває у стані модернізації, що передбачає не тільки появу різних типів і видів дошкільних установ, але, найважливіше, перебудову взаємодії у системі «педагог – дитина» і пов'язане з цим оновлення її змісту. Використання інноваційних підходів в організації системи дошкільної освіти, у свою чергу, передбачає вдосконалення професійної підготовки фахівця.

Проблема професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти є соціально важливою та актуальною. Для успішної діяльності необхідна професійна мотивація та уміння практичної діяльності, які формуються під час фахової підготовки студента. Найбільш ефективно цей процес здійснюється за умови реалізації компетентнісного підходу у вирішенні освітніх завдань фахової підготовки спеціалістів дошкільної освіти.

Впровадження компетентнісного підходу покликано звести нанівець протиріччя між програмовими вимогами до студента, запитами суспільства і потребами самої особистості в освіті, і спрямовано на підготовку кваліфікованого фахівця відповідного рівня та кваліфікації, конкурентноспроможного на ринку праці, компетентного, який вільно володіє своєю професією і орієнтується у суміжних сферах діяльності, прагне до постійного професійного зросту, соціальної та професійної мобільності.

Проблема формування професійної компетентності майбутніх педагогів в рамках реалізації компетентнісного підходу досліджується широким колом науковців в усьому світі. Дослідження науково-теоретичних і науково-методичних засад компетентнісного підходу репрезентовано у наукових працях вітчизняних та зарубіжних науковців: Г. Беленької, І. Беха,

А. Богуш, Н. Бібік, І. Бондаренко, С. Вітвицької, О. Глузмана, І. Дичківської, І. Зимньої, О. Кучай, Д. МакКіланда, О. Овчарук, Л. Паращенко, О. Пометун, Дж. Равена, О. Савченко, Г. Селевко, С. Семчук, С. Сисоєвої, Г. Терещук, В. Хутмахера та ін.

Компетентнісний підхід, який сьогодні актуальний у міжнародному та національному освітньому просторі, передбачає спрямованість освітнього процесу на формування й розвиток основних компетентностей особистості, тобто здатності вирішувати задачі у різних сферах діяльності на базі теоретичних знань. Тому пріоритетним завданням компетентнісного підходу, на думку І. Жадленко, є компетентнісно-орієнтована освіта, яка передбачає формування у майбутніх педагогів потужної бази знань дослідницького і практичного характеру, забезпечення органічного розвитку моральної особистості. Крім того, компетентнісний підхід створює умови для вирішення проблем, що виникли із протиріччя між потребою забезпечити якість освіти та неможливістю вирішити таке завдання традиційним шляхом.

Г. Селевко у контексті окресленої проблеми досліджує компетентнісний підхід саме з позицій поступової переорієнтації провідної освітньої парадигми, у якій переважає трансляція знань і формування навичок, зокрема на створення умов для оволодіння комплексом компетенцій. В даному випадку автор асоціює компетенції з потенціалом випускника, його здатністю до виживання і стійкої життєдіяльності в умовах сучасного соціально-політичного, ринково-економічного, інформаційно насиченого простору [5].

Досліджуючи сутність компетентнісного підходу О. Глузман наголошує на тому, що він не є принципово новим для вищої освіти, тому що і раніше у процесі навчання студент був орієнтований на набуття узагальнених способів діяльності. При цьому, як зауважує дослідник, «компетентність не протиставляється знанням, умінням, навичкам, вона їх вміщує, хоча і не є їхньою простою сумою; компетентність охоплює не тільки когнітивну та операціонально-технологічну складові, а й мотиваційну,

етичну, соціальну, поведінкову, містить результати навчання, систему ціннісних орієнтацій, тому компетентності формуються не тільки під час навчання, а й під впливом родини, друзів, роботи, політики, релігії тощо» [1, с.54].

Як переконливо доводить практика, компетентнісний підхід спрямовує процес підготовки майбутнього фахівця на досягнення практично вагомих результатів, коли основним результатом освіти виступає не сама сума засвоєної інформації, а здатність людини діяти в різних проблемних ситуаціях, застосовувати досвід успішної діяльності в конкретній сфері.

Отже, можна говорити, що компетентнісний підхід в освіті виконує певні функції. Аналіз наукових джерел дозволив визначити, що головними функціями виступають: операціональна, що передбачає виявлення (операціоналізацію) системи знань, умінь і навичок, видів готовності студента, які визначають його компетентність і гарантують результативність вирішення професійних, соціальних та особистісних завдань; діяльнісно-технологічна, що забезпечує конструювання змісту навчання діяльнісного типу, максимальне наближення до майбутньої сфери діяльності студента, розробку й упровадження в навчальний процес завдань, способи вирішення яких відповідають технологіям професійної діяльності; виховна, що означає посилення виховної складової освітнього процесу, формування у студентів організаторського та управлінського досвіду, культури особистісного та професійного спілкування; діагностична, що передбачає розробку більш ефективної системи моніторингу якості освітньо-професійного процесу, зокрема, діагностики досягнутих рівнів сформованості компетенцій.

Розглядаючи компетентність як здатність до вирішення завдань і готовність до виконання своєї професійної ролі в тій чи іншій галузі діяльності О. Пометун наголошує, що доцільно говорити про неї як про спеціально структурований набір знань, умінь, навичок, можливостей і ставлень, що дають змогу майбутньому фахівцю визначити, тобто

ідентифікувати, і вирішувати незалежно від контексту проблеми, що є характерними для певного напрямку професійної діяльності [4, с.68].

З огляду на спрямованість діяльності фахівця в галузі дошкільної освіти, Г. Беленька професійну компетентність вихователя трактує як здатність розв'язувати завдання професійної діяльності на основі фахових знань і умінь, що інтегруються з розвитком особистісних професійно-значущих якостей. Структурними компонентами професійної компетентності науковець визначає мотиви, системні знання, фахові вміння і професійно значущі якості особистості. В умовах ступеневої підготовки у закладі вищої освіти професійна компетентність випускника визначається базовою і розглядається як здатність трансформувати особистісні й навчальні здобутки у площину професійної діяльності [3, с.11].

Отже, компетентнісний підхід можна розглядати як спрямованість навчального процесу у вищій школі на формування й розвиток базових, ключових і предметних компетентностей особистості, а результатом такого спрямування виступає формування загальної компетентності, що інтегрує особистісні якості та новоутворення.

Відповідно до реалій і потреб інформаційного суспільства компетентісно орієнтована вища школа відмовляється від застарілої практики передачі та відтворення готових знань, спрямовує всіх учасників освітнього процесу на досягнення інтегральних показників в особистісному і професійному розвитку, під якими розуміють компетентності.

Список використаних джерел:

1. Глузман О. В. Базові компетентності : сутність та значення в життєвому успіху особистості. Педагогіка і психологія. 2009. № 2. С. 51– 61.
2. Жук О. Л. Компетентностный подход в педагогической подготовке студентов университета. Педагогика. 2008. № 3. С. 99 – 105.
3. Підготовка майбутніх вихователів до роботи з дітьми дошкільного віку : компетентнісний підхід / за заг. ред. Г. В. Беленької, О. А. Половіної. К. : Університет, 2015. 244 с.
4. Пометун О. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти. Рідна школа. 2005. №1. С. 65 – 69.
5. Селевко Г. Компетентности и их классификация. Народное образование. 2004. № 4. С. 138 – 143.

*Ковшар Олена Вікторівна,
Куц Катерина Михайлівна,
м. Кривий Ріг*

ПЕДАГОГІЧНА МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ ВИХОВАТЕЛЯ-ТЮТОРА

Реформування і модернізація системи освіти на сучасному етапі в Україні підвищує вимоги щодо змісту, інноваційних технологій і форм її організації на всіх освітянських ланках – від дошкільної до вищої освіти. У цьому зв'язку особливої значущості набуває організація і модернізація вихідної, засновничої ланки – дошкільної освіти як змістового, психологічного й соціального підґрунтя формування особистості дитини, готової до переходу в нові соціальні умови шкільного навчання [1].

Важливим завданням дошкільної освіти виявляється педагогічний, тьюторський супровід дітей, підтримка формування особистості дошкільника.

Мета тьюторського супроводу дітей передшкільного віку – індивідуальна підтримка, супровід у вирівнюванні стартових можливостей усіх дітей передшкільного віку у різних типах освітніх закладів та підтримка у переході їх до нової соціальної позиції «школяр».

Мета дослідження – проаналізувати завдання та описати педагогічну модель вихователя-тьютора.

Суб'єктами тьюторського супроводу дітей передшкільного віку можуть виступати неформальне об'єднання педагогів (вихователів ЗДО, учителів початкової школи), керівників навчальних закладів (завідувачів і методистів дошкільних навчальних закладів, директорів шкіл і заступників з навчально-виховної роботи), батьків, які зацікавлені у спільній результативній громадсько-педагогічній діяльності, сукупність спільних цілеспрямованих педагогічних дій, спрямованих на формування цілісної, гармонійно розвиненої особистості дитини [3]. Основою педагогічного супроводу є вибір педагогом індивідуальної освітньої траєкторії, особливих та різноманітних

форм, засобів, методів та прийомів активізації навчально-пізнавальної діяльності кожної дитини .

Концепція Нова українська школа наголошує на ролі сучасного педагога в освітньому процесі як педагога-тьютора.

Опишемо педагогічну модель підготовки вихователя-тьютора.

Мета професійної діяльності вихователя-тьютора: супровід, розробка та реалізація для кожного вихованця індивідуальної освітньої програми(маршруту). Серед основних функцій вихователя-тьютора виділимо такі:: управлінська, діагностична, мотиваційна, цілепокладання, комунікативна, контролю та рефлексії [2].

Серед професійних компетентностей підготовки вихователя-тьютора виділяємо:

- психолого-педагогічна компетентність;
- професійні та інноваційні здібності,
- відповідальність;
- педагогічний оптимізм;
- толерантність;
- комунікативність, здатність до педагогічної взаємодії;
- самостійність, самоконтроль;
- самоосвіта та самовдосконалення [4].

Серед методологічних підходів підготовки вихователя-тьютора виділимо: діяльнісно-особистісний, індивідуальний та компетентнісний.

Формами та методами методичної підготовки вихователя-тьютора виступають сучасні форми: методичні семінари («Формування індивідуального маршруту дитини»), педагогічні круглі столи, засідання творчих груп («Особливості професійної діяльності вихователя-тьютора в рамках супроводу дітей перед шкільного віку»), тижні професійної майстерності, тематичні стенди та теки-пересувки, які містять методичні рекомендації педагогам, батькам вихованців, педагогічні тренінги («Траєкторія розвитку»), інформаційні калейдоскопи («Професійна

компетентність вихователя-тьютора. Яка вона?»), педагогічні консультації для батьків.

Отже, тьюторство в сучасній освіті – це педагогічна позиція, яка потребує системної методичної підготовки вихователя-тьютора. Педагогічна модель підготовки вихователя-тьютора містить основні напрямки формування професійних компетентностей сучасного педагога.

Список використаних джерел:

1. Бех І. Зростити моральну особистість – головна турбота / І. Бех // Дошкільне виховання. – 2015. – № 4. – С. 6–8.
2. Іващенко М.В Особливості реалізації технології тьюторської діяльності. *Педагогіка, психологія і медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. Том 6. 2009. С.69-72.
3. Національний освітньо-науковий глосарій. Київ: ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 272 с.
4. Скибас Г. Тьюторський супровід в інклюзивної освіти як актуальна педагогічна проблема. *Серія: педагогіка № (22)*. 2019. С. 201-205.

*Лапченко Інна Олександрівна,
м. Київ*

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ ДЛЯ ЗДО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Війна увірвалась у життя українців і порушила налагоджений уклад життя. Перестали працювати заклади освіти, дітей масово стали евакуювати не лише із фронтових та прифронтових регіонів, а й із України. Практичні психологи отримали колективний запит, що різною мірою стосується травмівної дії обставин, в яких опинилися всі українці. Безумовно, історія кожної родини індивідуальна, як неповторна кожна особистість, що переживає травму, однак певні загальні особливості можна виділити, загальні запити не лише назвати, а й зосередити свої зусилля на власній підготовці щодо їх розв'язання.

Участь у семінарі, який проводився для українських психологів Ізраїльською Асоціацією Травми, показала, що українці переживають досвід,

якого не було до сих пір у жодній війні [2]. Він у тому, що психологи, маючи власний психологічний ресурс, хочуть надавати допомогу населенню і разом з тим самі знаходяться в епіцентрі травмівних подій. Механізм надання психологічної допомоги у переживанні травми напрацьований, апробований на міжнародному рівні, однак на четвертому місяці війни українські психологи здатні здійснювати підтримку один одного і надавати допомогу своїм клієнтам.

Зважаючи на потреби українців різного віку у психологічній допомозі та здатність фахівців надавати її, постали нові завдання перед вищою школою, що готує нове покоління практичних психологів, зокрема, для закладів освіти різного рівня. Поділюся досвідом підготовки практичних психологів на кафедрі практичної психології педагогічного факультету Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Освітній процес поновився після вимушених канікул 24 березня, через місяць після початку повномасштабного вторгнення, і дистанційна форма навчання продемонструвала свої можливості для цього. Якщо у перший день, 24 лютого, студенти і викладачі потребували підтримки, а не обговорення наукових та навчальних питань, то через місяць, 24 березня, учасники освітнього процесу ділилися своїми переживаннями, думками, подіями, які пережили. І вербалізація власного досвіду вже мала підтримуючий та терапевтичний ефект. Разом з тим, обговорення показало, що студенти психологічно готові отримувати нові знання і прагнуть набути певних умінь для реалізації своєї професійної діяльності. Зокрема, першокурсники зверталися із запитом, що вони можуть робити і як це реалізувати хоча б для свого оточення. Як зараз можна почути про те, що наші діти одразу подорослішали, так і студенти першого – другого курсів почали мислити професійно. Наведу декілька аргументів своєї думки.

Під час лекційних занять відмічається зміна змісту запитань студентів до викладача. Увага зосереджується не стільки на теоретичних положеннях, скільки на їхній реалізації у життєвих ситуаціях. Зокрема, психофізіологія

стресу на його різних стадіях вивчалася студентами і раніше, однак саме зараз вони уточнюють у своїх запитаннях, як у дітей різного віку прослідкувати стресовий стан, як його ознаки побачити у дитячій поведінці, як реагувати дорослому на такі прояви тощо. Це питання, які вивчаються на старших курсах, але якщо у майбутніх фахівців виникла потреба знати це раніше, на першому курсі, то її слід задовольнити своєчасно. В такий спосіб студент-психолог знатиме, як поводити себе з такими дітьми та їхніми батьками.

Наступним аспектом проблеми підготовки майбутніх практичних психологів для ЗДО пов'язаний з побутовою думкою про те, що нібито маленькі діти не переживають травму, тому що не розуміють її. Як показує практика, це не відповідає дійсності. З одного боку, малюк багато чого не розуміє, але на емоційному рівні відчуває певні тривожні, лякальні та травмівні переживання, особливо «зчитуючи» їх з обличчя, фігури та голосу значущої дорослої людини – мами, тата, бабусі, старших сестри і брата. Крім того, замовчування цих переживань або підвищення голосу під час їхнього обговорення додає травмівної дії на дитячу психіку. Розуміння даного аспекту має сформуватися у студентів в процесі вивчення психології розвитку та вікової психології. В її змісті вказується, що емоційне сприймання обставин є природним для дітей дошкільного віку та особливості сприймання дорослими їхніх ніби дитячих «несерйозних» переживань у мирний час, однак у воєнний час емоції перетворюються на яскравий індикатор стану дитини. В даному контексті надмірна увага та настирливі розмови про можливі психологічні травми також додають дитині негативних переживань, з якими вона не вміє справлятися і регулювати їх. Просвіта дорослих – батьків, насамперед, – забезпечує хоча б часткове уникнення травматизації та ретравматизації дітей.

Особливу цікавість студентів-психологів викликає технологія надання першої психологічної допомоги, яка напрацьована з 2014 р. в Україні і раніше у світовій практиці, але яка саме зараз набула гострої актуальності

серед фахівців та пересічних громадян. Студенти не лише звертаються із запитання про сутність технології першої психологічної допомоги, а й просять продемонструвати, використати відеоматеріали, що значно підвищує рівень їхньої обізнаності та психологічної готовності до надання такої допомоги. Матеріали, надані спеціалістами Ізраїльської Асоціації Травми, зустрічі з українськими військовими психологами, численні тренінги, до участі в яких запрошуються не лише дипломовані, а й майбутні фахівці, – це все долучається до освітнього процесу університету.

Збільшилась кількість звернень до психологів з запитом, які мають ніби «мирний» характер, однак загострилися у воєнний час. Студенти спеціальності 053 «Психологія, практична психологія» констатують, що самі опиняються в стані гострої потреби психологічної допомоги і, разом з тим, прагнуть навчитися саморегуляції з метою набуття ресурсності для себе та найближчого оточення.

За таких умов професорсько-викладацький склад кафедри, переважна більшість якого має власну психологічну практику, оперативно вносить зміни у зміст та форми проведення занять. Навіть дистанційна форма навчання дає можливість продемонструвати певні техніки надання психологічної допомоги. Однак складності полягають у тому, що робота з дітьми раннього та дошкільного віку має проводитися очно, в умовах живого спілкування. Розв'язання цієї проблеми можливе через впровадження технології тьюторства у взаємодії викладача і студента з метою індивідуалізації підготовки майбутнього фахівця. Дана технологія спрямована на визначення індивідуально-психологічних особливостей сприймання, здібностей та інтересів студента, мотивування його до особистісного та професійного саморозвитку, до участі в дослідницькій та проектній діяльності [1]. Зрозуміло, що за таких умов фахова підготовка практичного психолога закладу дошкільної освіти включає не лише формування системи знань про особливості дитини дошкільного віку, а й умінь щодо розуміння та регуляції її емоційного стану, надання їй першої

психологічної допомоги, а також осмислення власних потреб та здібностей студента щодо роботи, зокрема, його можливих страхів.

В організації освітнього процесу відбувається трансформація, зумовлена нагальними потребами воєнного часу, що характеризується динамічністю, певною невизначеністю і разом з тим готовністю викладачів та студентів до розробки і набуття нового досвіду. Це забезпечить майбутнє України, адже воєнна травма, яку сьогодні переживають діти, може вплинути на психологічне відновлення та психічне здоров'я нації. В цьому напрямі, на нашу думку, й відбуватиметься вдосконалення підготовки практичних психологів для закладів дошкільної освіти, що потребуватиме аналізу, обґрунтування і апробації у мінливих умовах української реальності.

Список використаних джерел:

1. Хто такий тьютор? Електронний ресурс – режим доступу: <https://optima.school/blog/hto-takij-tutor> дата звернення 10.06.2022.
2. ІТС Trauma_UA. Електронний ресурс – режим доступу: <https://www.facebook.com/groups/2485134238294335/hashtags> дата звернення 10.06.2022.

*Левінець Наталія Валентинівна,
м. Київ*

РУХОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: СУТНІСТЬ ТА КОЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ

У сучасних умовах розвитку суспільства особливої актуальності набуває проблема забезпечення оптимального рівня рухової активності підростаючих поколінь. Одним із шляхів її вирішення є підготовка висококваліфікованих педагогів, здатних до організації різноманітної фізкультурно-оздоровчої діяльності в закладі освіти. Системі дошкільної освіти потрібні фахівці із сформованими ключовими компетентностями, які дозволятимуть їм швидко адаптуватися до усіх змін, пов'язаних із впровадженням передового світового досвіду виховання та розвитку дітей.

Зважаючи на те, що дошкільний вік – це період становлення та розвитку організму дитини, формування важливо необхідних рухових умінь і навичок, накопичення позитивного рухового досвіду, майбутні вихователі мають розуміти важливість дотримання необхідних умов для фізичного розвитку та рухової підготовки вихованців, збереження та зміцнення їхнього здоров'я, прилучення до основ здорового способу життя. Адже результативність діяльності вихователя, пов'язана із моделюванням змісту фізичного виховання, його організацією і практичною реалізацією, як в організаційних формах роботи, так і в повсякденному житті.

Оновлення змісту Базового компоненту дошкільної освіти (державного стандарту, 2021 р.) зумовлює необхідність урахування змін у змісті професійної підготовки фахівців спеціальності 012 Дошкільна освіта. Серед таких новацій є виокремлення рухової компетентності дитини дошкільного віку як інтегральної особистісної якості, що проявляється у поєднанні ціннісних поведінкових спрямувань на раціональне виконання рухових дій і прагнення до фізичного розвитку й саморозвитку, доступних дитині знань і навичок їхнього розвитку, а також навичок оцінки ефективності власної рухової активності [2].

Формування рухової компетентності дитини відбувається в системі фізичного виховання. Цей процес має свої особливості, що пов'язані не лише з накопиченням дитиною життєвонеобхідного рухового досвіду, а цілісного впливу на рухову сферу, ознайомлення з елементарними теоретичними знаннями у сфері фізичної культури, здоров'язбереження, прищеплення звички до щоденних занять фізичними вправами тощо. Це відбивається на змістовій складовій професійної діяльності вихователя, який повинен володіти відповідним рівнем рухової підготовки (уміти виконувати основні рухи, спортивні вправи та ігри, стройові та загальнорозвивальні вправи), методикою навчання дітей рухам та технологією управління їхньою руховою активністю. І зумовлює потребу у визначенні концептуальних засад формування рухової компетентності студентів – майбутніх вихователів.

На аналізі джерельної бази, зазначимо, що поняття «рухова компетентність» має поліфункціональний характер. Пори це, дослідники одностайні у думці, що рухова компетентність випускників, є важливою серед ключових компетентностей, які забезпечують високий рівень психофізичної готовності до виконання професійних обов'язків.

Дослідники В. Корягін, О. Блавт, Г. Гребінка визначають, що «рухова компетенція – це інтегрований результат опанування змістом дисципліни «Фізичне виховання», яке виражається у готовності студентів використовувати засвоєні знання, уміння, навички, для формування й зміцнення здоров'я й підтримання на високому рівні свого психофізичного стану» [1, с.94]. Тобто автори акцентують увагу формуванні системи знань і навичок, що забезпечують оптимальний психофізичний стан особистості. Важливим аспектом є здатність використовувати набутий руховий досвід у різноманітних ситуаціях як в особистій, так і в професійній сферах.

Поглиблення розуміння поняття знаходимо в роботах авторів А. Красілова, Ю. Петренко, О. Печко, які досліджували кінезіологічну компетентність майбутніх фахівців фізичної культури та спорту. Їх праці є близькими до вивчення розуміння сутності рухової компетентності, оскільки кінезіологія в широку розумінні – це наука про рух.

Так, Ю. Петренко «кінезіологічну компетентність» розуміє як складну особисту якість, що включає в себе здатність і готовність до її опанування (мотиваційний компонент компетентності), знання основ кінезіологічної діяльності (когнітивний компонент), уміння та досвід самостійного застосування кінезіологічних засобів у навчальній, навчально-тренувальній і позанавчальній діяльності (діяльнісний компонент), ціннісне ставлення до кінезіологічної діяльності як основного засобу підвищення рівня здоров'я та працездатності (ціннісно-смісловий компонент) і емоційно-вольову регуляцію діяльності та поведінки (емоційно-вольовий компонент) [3].

Узагальнюючи результати досліджень в сфері компетентного підходу у вищій школі, визначення різних аспектів підготовки майбутніх фахівців до

здійснення фізичного виховання, сформулюємо поняття рухова компетентність вихователя як здатність демонструвати змістову основу різних форм роботи з фізичного виховання, спрямовану на ефективне вирішення завдань з рухової підготовки дітей. Рухова компетентність вихователя передбачає три обов'язкові складові: теоретичну обізнаність (знання про техніку рухової дії), практичні навички виконання рухової дії (володіння технікою виконання) та володіння методикою навчання дітей рухам.

Формування рухової компетентності майбутнього вихователя має відбуватися на основі синтезування окремих знань в єдину логічну систему. Визначені освітньою програмою компоненти, забезпечують науково-предметну, психолого-педагогічну та практичну підготовку в цілому, та до фізкультурно-оздоровчої зокрема.

Зважаючи на особливості вирішення завдань з фізичного виховання дітей дошкільного віку, варто забезпечити тісні міжпредметні зв'язки у підготовці студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта. Вважаємо, що дисципліна «Фізичне виховання» повинна бути обов'язковою в освітній програмі, оскільки забезпечує загальну рухову підготовленість майбутніх вихователів. У змісті цієї дисципліни варто акцентувати увагу на розвиток чіткості і точності у виконанні техніки руху, виразності і красі рухів. Адже безпосереднє виконання техніки фізичної вправи вимагає високого рівня рухової підготовки, якість виконання техніко-тактичних дій залежить від рівня відповідних умінь і ступеню сформованості навичок. Студенти, опановуючи зміст цієї дисципліни, мають можливість засвоювати прийоми техніки, різноманітні тактичні дії задля кращого розуміння закономірностей побудови руху.

Основу підготовки до навчання дітей рухів забезпечують дисципліни «Дошкільна педагогіка», «Дитяча психологія», «Основи медичних знань», «Валеологія» тощо. В процесі опанування змістом дисципліни «Теорія та методика фізичного виховання дітей дошкільного віку» студенти

безпосередньо набувають теоретичних та практико-методичних знань з навчання дітей рухам, розвитку фізичних якостей.

Особливе місце займає навчальна та виробнича практики, спрямовані на удосконалення професійних компетентностей в умовах реального освітнього процесу. Виконання завдань практики має допомогти студентам зрозуміти особливості планування програмового матеріалу з фізичного виховання, організації освітньої роботи з формування рухових умінь та навичок дітей, здійснення моніторингу їхньої рухової підготовленості.

Формування рухової компетентності вимагає створення спеціального освітнього середовища – відповідно оснащеного приміщення, в якому студенти можуть ознайомлюватися із фізкультурним обладнанням та інвентарем, вчитися діяти з ним й вправлятися в техніці виконання фізичних вправ, відповідно до програми виховання дітей та прийомів і навичках демонстрації показу рухових дій дітям, управляти їхньою руховою діяльністю.

Слід забезпечити єдність змістової і процесуальної складових дисциплін з фізкультурно-оздоровчого спрямування при формуванні і структуруванні їх змісту. Руховий досвід тоді є не тільки засобом формування рухової компетенції, а й здобуттям нових можливостей для самостійного набуття умінь і навичок. Слід зажати на те, що рухова компетентність виступає основою для формування здоров'язбережувальної, реабілітаційної, спортивної тощо.

Ефективність підготовки забезпечуватиметься доцільним використанням інноваційних методів викладання. Слід раціонально поєднувати теоретичну підготовку з поглибленням практично-орієнтованої, широко використовуючи інформаційно-комунікативних технологій. Наприклад, перегляд відео запису виконання студентами основних рухів, дозволить виявляти методичні неточності у демонстрації конкретної рухової навички та пропонувати шляхи їх усунення. Дистанційний формат проведення круглих столів, вебінарів тощо допомагає значно розширити

можливості обміну досвідом як зі студентами з інших закладів вищої освіти, так і практиками дошкільної освіти.

Отже, формування рухової компетентності майбутніх вихователів можемо розглядати як організаційно-педагогічний процес спрямований на усвідомлення, розкриття та перетворення освітньої діяльності на основі урахування взаємозв'язку рухової та розумової діяльності у процесі професійного становлення в ЗВО. Насичення освітнього процесу різноманітними формами і засобами формування рухової компетентності сприяє перетворенню майбутнього фахівця, його професійних знань у нову якість, підвищує конкурентоспроможність на ринку праці.

Список використаних джерел:

1. Корягін В., Блавт О., Гребінка Г. Детермінація аспектів формування рухової компетентності у фізичному вихованні студентів ВНЗ. *Фізичне виховання різних груп населення*. 2019. № 3. С. 93-97.
2. Методичні рекомендації до БКДО (державного стандарту дошкільної освіти) 2021 рік. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/605/0be/86b/6050be86b4f68482865820.pdf>
3. Петренко Ю.І. Формування кінезіологічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту у процесі професійної підготовки : автореф. Дис... канд. пед. наук : 13.00.04. Суми, 2019. 20 с.

*Луценко Ірина Олексіївна,
м. Київ*

**АКТУАЛЬНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ
ГАЛУЗІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Війна вплинула на всіх громадян України. Не обминула вона й її найменших громадян – дітей дошкільного віку. За даними ЮНІСЕФ, війна спричинила переміщення 4,3 мільйона дітей. З них: більше ніж 1,8 мільйона дітей переїхали в сусідні країни як біженці і 2,5 мільйона є внутрішньо переміщеними особами всередині України [3].

За даними опитування, яке було проведено дослідницькою компанією Gradus Research методом самозаповнення анкети в мобільному додатку, 55 %

респондентів залишилися у місці постійного проживання [5]. Проте цей показник значно коливається по регіонах: на Заході залишилися вдома 77 %, на Сході – лише 25 %. Понад 234 тисячі дітей примусово вивезли за межі України.

Війна призвела до одного з найстрімкіших та наймасштабніших переміщень дітей. Вони разом з батьками і дуже часто тільки із супроводжуючими, або й без них, опинились на вокзалах, в місцях евакуації перебуваючи у тривалих очікуваннях. Діти, яким довелося залишити свої домівки і пережити переїзд, а він, враховуючи їхній вік і його небезпечність в умовах війни, набули психотравмівного досвіду.

Діти, які залишилися із батьками в своїх домівках також знаходяться в стані емоційного напруження. Вони здригаються від вибухів і пострілів в місцях, де точаться бої. Прокидаються під пронизливі звуки сирен та засинають у підвалах. Дитячі садочки, пологові будинки, сховища, де шукають прихистку родини, і які позначені надписом «Діти» – стають мішенями для бомб і снарядів.

Харківським інститутом соціальних досліджень підготовлено матеріали «Діти і війна» 24.03–24.04.2022 р. За даними проведеного дослідження на основі опитування, більшість дітей пережили з початку війни перебування у сховищі (71 %). Кожна друга дитина була розлучена із близькими родичами (з одним із батьків чи з обома, сестрою/братом, бабусею/дідусем). Третина дітей перебували у зоні воєнних дій (35 %). Кожну п'яту дитину батьки вимушені були вивозити під обстрілами (20 %). 16 % дітей бачили пошкодження або руйнування свого житла на власні очі. Також діти пережили загибель близької людини та голод/ відсутність доступу до питної води [1].

У ситуації війни в країні діти є найуразливішими. Опитування батьків, проведене CEO Gradus Research показало, що 75 % дітей демонструють ті чи інші симптоми травматизації психіки. Так, кожна п'ята дитина має порушення сну, кожна десята – зменшення бажання спілкуватися, нічні

кошмари та погіршення пам'яті. Чверть дітей потребувала медичної допомоги після початку воєнної агресії. З них – 40 % не змогли цю допомогу отримати через відсутність потрібного лікаря чи лікарні поруч. Також батьки вказали, що діти потребують психологічної підтримки [5]. Але якщо трапилось так, що дитина завдячуючи своєму вікові, безпечнішому місцю проживання сім'ї не знає про війну, не відчуває безпосередньо її впливу, вона надзвичайно чутлива до тривожного стану близьких їй дорослих, їхньої емоційної напруги.

За результатами дослідження, яке було проведено у 2017 році і охоплювало дітей дошкільного віку – 1119 осіб, які пережили психологічну травму внаслідок воєнних дій на Сході України. Як з'ясувалося, найбільш вразливими психотравмівними подіями для дітей виявилися: розлука з близькими, переселення, поранення близьких, зміна звичного оточення, пожежа, вибухи [4].

Емпіричні дані про вплив на індивідуальний розвиток дітей дошкільного віку психотравмівних подій війни і переміщення засвідчили, що у дітей є прояви тривожних особливостей розвитку. Це: мінливість настрою, розсіяність, страхи, порушення сну, агресивність, замкненість, тривожність, недовіра до інших, впертість, плаксивість.

Поглиблене вивчення індивідуальних особливостей розвитку дітей дало змогу виявити такі підгрупи дітей: 1. Розвиток дітей оцінено як гармонійний, у них спостерігаються окремі прояви тривожних ознак. 2. Розвиток дітей оцінено як дисгармонійний. Дітям першої групи властиві однорідні (монохромні) результати – таких дітей виявилось 69 %. З них – 27 % мають високий рівень розвитку; 42 % дітей із середнім рівнем розвитку. У 31 % дітей наявні суперечливі, часто полярні результати за різними сферами розвитку. З них: 10 % дітей мають суперечливий та 21 % – низький рівні розвитку [4, с.35–38].

Аналіз здобутих даних дав змогу зробити висновок: різні діти, залежно від індивідуальних особливостей розвитку та соціально-психологічних

чинників, по різному реагують на психотравмівні події. Дослідження показало, що негативні наслідки переживання психотравмівних подій можуть бути виражені не яскраво, і вони нейтралізуються завдяки підтримці, емоційному співпереживанню, сприянню розвитку, актуалізації здібностей дітей. Водночас у дитини з більш вираженими ознаками стресу стан може загострюватися у ситуації неспроможності надати їй емоційну підтримку та психологічну допомогу.

У ході дослідження з'ясовано, що на індивідуальну реакцію дітей на психотравмівні події також впливає стан їхніх індивідних і особистісних якостей. До індивідних якостей віднесено стан здоров'я, нервової системи, темперамент. Серед особистісних виділимо: ставлення до себе, вміння та бажання встановлювати контакти з однолітками і дорослими, сформована довільність психічних процесів, розвинута здатність долати сильні труднощі, зосереджуватись, можливість регулювати емоційні реакції, наявність конструктивних мотивів до пізнання навколишнього світу, спілкування, сформованість пізнавальної активності.

Особливістю проведеного дослідження було те, що воно спрямовувалось на виявлення як тривожних, так і позитивних особливостей індивідуального розвитку дітей. Зокрема, у дітей виявлено такі позитивні якості, як: турботливість, активність, патріотизм і відповідальність. Водночас спостерігались і тривожні особливості розвитку. Це: порушення емоційної сфери (у дітей спостерігались мінливість настрою, страхи, порушення сну, тривожність), когнітивної (діти часто розсіяні), і порушення комунікативної сфери (діти проявляють замкненість, недовіру до інших, часто агресивність) [4, с.38–41].

Тому психолого-педагогічний супровід таких дітей рекомендовано реалізовувати як інтегративну технологію, що містить у собі дві складові: педагогічну підтримку дитини й психологічну допомогу. Сутність запропонованої методики роботи з дітьми полягає у застосуванні комплексу технологій психологічного і педагогічного впливу з урахуванням виявлених

індивідуально-психологічних особливостей розвитку дітей як тривожного, так і позитивного характеру. Отже, важливо реалізовувати цілісний підхід до індивідуального розвитку дітей.

Війна порушила звичну роботу закладів дошкільної освіти. Більше 200 закладів дошкільної освіти пошкоджено і зруйновано. 242 заклади приймають дітей і працюють офлайн. 1746 закладів працюють із застосуванням дистанційних форм навчання. 1027 дітей із числа внутрішньо переміщених зараховано до закладів дошкільної освіти. Водночас організація роботи закладів освіти залежить від конкретної безпекової ситуації. Так у місті Києві з 1 червня запрацювали 34 комунальні садочки, в яких або поруч із якими є укриття [2].

Окреслені вище особливості функціонування дошкільної освіти в умовах воєнного стану визначають такі напрями підвищення кваліфікації фахівців дошкільної галузі:

- безпека дітей в умовах війни;
- поглиблення національно-патріотичної складової виховання, активізація процесу формування етнічної самосвідомості у маленьких українців;
- застосування технологій психологічної допомоги і педагогічної підтримки дітей в умовах війни;
- організація емоційно підтримуючої міжособистісної комунікації педагога з дітьми;
- опанування інструментарію дистанційної форми навчання та технологією організації взаємодії з дітьми в онлайн форматі.

Здійснення закладами дошкільної освіти освітньої діяльності в умовах війни й забезпечення здобуття дітьми якісної дошкільної освіти потребує додаткових професійних знань і вмінь. І для їх здобуття необхідні зустрічі дії як самих педагогів-практиків, так і науковців, методичної служби, суб'єктів освітньої діяльності у сфері підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Список використаних джерел:

1. Діти і війна в Україні. Харківський інститут соціальних досліджень. URL:<https://khisr.kharkov.ua/dity-i-viyna-v-ukraini-24-03-24-04-2022> (дата звернення: 02.06.2022).
2. Київ: важливе на 1 червня. Офіційний портал Києва. Київська міська рада. Київська міська державна адміністрація. URL: (дата звернення: 02.06.2022).
3. Понад половина дітей України вимушено покинула свої домівки після місяця війни. ЮНІСЕФ в Україні. URL:<https://www.unicef.org/ukraine/press-releases/more-half-ukraines-children-displaced-after-one-month-war> (дата звернення: 02.06.2022).
4. Психолого-педагогічний супровід виховання і розвитку дітей дошкільного віку з родин учасників АТО і внутрішньо переміщених осіб». Навчально-методичний посібник. К., 2018. 211 с.
5. Як війна змінила життя українських дітей – опитування. CEO Gradus Research. URL:https://gradus.app/documents/213_Gradus.pdf(дата звернення: 02.06.2022).

*Макаренко Світлана Іванівна,
м. Маріуполь*

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ КЕРІВНИКІВ ЗДО ДО ЗАПРОВАДЖЕННЯ АНТИКРИЗОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Військове вторгнення Росії та воєнний стан в Україні стали серйозним випробуванням, у тому числі, для функціонування закладів дошкільної освіти (ЗДО) й управління ними. Не всі керівники виявилися готовими до оперативного переформатування діяльності ЗДО в нових умовах ризиків і невизначеності, до швидкого прийняття ефективних управлінських рішень, до розробки стратегії та покрокової програми подальших дій. Практика перших місяців війни показала, що непродуманими іноді лишалися питання перекладання обов'язків керівника на інших працівників закладу, організації заходів зі збереження матеріально-технічної бази та харчових продуктів ЗДО, оптимізації графіку роботи працівників та форм освітнього процесу тощо. На наш погляд, організувати роботу дошкільних закладів у такий кризовий період було б значно легше за умов володіння керівниками знаннями й технологіями антикризового менеджменту.

Антикризовий менеджмент (управління) найбільш досліджено науковцями щодо економічних криз організацій. Антикризовий менеджмент

освітніх закладів вивчали вітчизняні науковці І. Безена, Л. Карташова, М. Кириченко, І. Усік та інші. Кризовий менеджмент освітнього закладу в умовах воєнного стану нині досліджує Т. Сорочан, адаптивне управління закладом освіти – З. Рябова та інші. Із проблеми антикризового менеджменту закладу дошкільної освіти в умовах воєнного стану досліджень, публікацій недостатньо. Заклади вищої освіти не здійснюють масову підготовку менеджерів з дошкільної освіти до роботи в таких умовах.

Відповідно, дослідження аспектів антикризового менеджменту закладів дошкільної освіти в умовах воєнного стану та підготовка майбутніх керівників ЗДО до його запровадження вбачається нами вкрай актуальним.

Антикризовий менеджмент – це система управлінських заходів і рішень, спрямованих на діагностику, попередження, профілактику, ліквідацію кризових явищ і нейтралізацію дії кризи в майбутньому [2]. Кризу розуміють як широкомасштабну, непередбачену подію, що веде до потенційно негативних результатів і може спричинити серйозну шкоду всій організації, працівникам, зв'язкам, фінансам і репутації [1].

Кризи класифікуються за різними ознаками. Дослідники називають такі їх види: загальні – локальні; передбачувані – несподівані; глибокі – гострі; природні – суспільні – екологічні; економічні – соціальні – організаційні – психологічні – технологічні та інші. Види обумовлюються факторами виникнення криз: внутрішніми чи зовнішніми, об'єктивними чи суб'єктивними тощо. Особливістю воєнного стану як фактора кризи є те, що його негативні прояви призводять до накопичення кризових факторів інших видів – психологічних, економічних, екологічних, організаційних, соціальних, демографічних [4, с.4].

Зазначене слід урахувати під час розробки й реалізації системи (стратегії, програми) заходів антикризового менеджменту ЗДО в умовах воєнного стану на таких послідовних етапах: передкризовий (пропедевтичний) менеджмент, превентивний менеджмент, менеджмент кризового періоду, післякризовий менеджмент.

Опитування керівників ЗДО підтвердило нашу гіпотезу про те, що володіння ними теорією й технологіями антикризового менеджменту забезпечило б більш швидку й легку адаптацію діяльності дошкільних закладів до нових умов воєнного стану (особливо в регіонах активних бойових дій).

Первинна професійна підготовка фахівців до трудової діяльності на посаді керівника (директора) ЗДО здійснюється на другому (магістерському) рівні вищої освіти. Освітні програми, за якими відбувається професійна підготовка, повинні враховувати, у тому числі, компетентності, визначені Професійним стандартом за професією «Керівник (директор) закладу дошкільної освіти» [5]. Зокрема, професійні компетентності: здатність до адаптивності та стресостійкості, швидкого реагування на зміни під час професійної діяльності (Г1.2), здатність розробляти стратегію закладу освіти з урахуванням інтересів та потреб учасників освітнього процесу (Г1.2); та загальні компетентності: здатність до генерування нових ідей, виявлення ініціативи та підприємливості (ЗК.05).

Не менш важливим у даному контексті є врахування принципів управління якістю Національного стандарту України «Системи управління якістю» [3], зокрема: зорієнтованість на підвищення здатності прогнозувати внутрішні та зовнішні ризики й можливості, а також реагувати на них; прийняття рішень на підставі фактичних даних та розуміння можливих непередбачених наслідків (пп.2.3.5, 2.3.6).

Отже, на нашу думку, потребою часу є доповнення освітніх програм другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 012 «Дошкільна освіта» спецкурсом «Антикризовий менеджмент у ЗДО» або включення до робочої програми одної з управлінських дисциплін (наприклад, «Основи управління в галузі дошкільної освіти», «Теорія і методика формування управлінської культури керівника ЗДО», «Психологія управління» тощо) змістового модуля чи теми з такою назвою – із обов'язковим висвітленням особливостей упровадження антикризового менеджменту у ЗДО в умовах

воєнного стану.

Метою такого спецкурсу є формування у майбутніх керівників теоретичних знань та практичних умінь ефективного запровадження технологій антикризового менеджменту у ЗДО – у тому числі, в умовах воєнного стану.

Основні завдання спецкурсу:

1. Розкрити основні поняття антикризового менеджменту та специфіку його запровадження у ЗДО відповідно до психологічних, економічних, екологічних, організаційних, соціальних, демографічних та ін. кризових факторів, у тому числі – в умовах воєнного стану.

2. Формувати вміння запровадження технологій антикризового менеджменту на основі використання методичного інструментарію з діагностування, попередження, ліквідації кризових явищ та нейтралізації дії кризи в майбутньому.

3. Поглибити знання та вміння щодо управління організацією роботи з цивільного захисту у ЗДО в умовах воєнного стану.

4. Розвивати установки до аналізу, адаптивності, інноваційності; уміння генерувати нові ідеї й ініціативи у кризових умовах та втілювати їх у життя для підвищення власного соціального статусу і розвитку закладу.

У результаті вивчення спецкурсу здобувачі вищої освіти набудуть:

- *знання про:* кризи, їх класифікацію, фактори виникнення кризових явищ (у тому числі, воєнний стан); основи і принципи антикризового управління; методики діагностики кризових явищ у ЗДО; основні ознаки готовності дошкільного закладу, його керівництва й персоналу до попередження, подолання або мінімізації наслідків кризових явищ; розробку стратегій (програм) із запобігання ймовірним негативним наслідкам кризи та налагодження діяльності ЗДО у нових, постійно змінних умовах (у тому числі, воєнного стану); сучасні методи та інструментарій управління у кризових умовах;

- *уміння:* проводити експрес-діагностику стану ЗДО та оцінювати

ступінь кризових явищ у ньому (у тому числі, в умовах воєнного стану); скласти прогноз подальшого виникнення та розвитку кризових явищ на підставі експрес-аналізу; визначати основні напрями запобігання, подолання, мінімізації наслідків кризових явищ у дошкільному закладі; здійснювати розробку й реалізацію стратегії (програми) заходів із попередження виникнення або послаблення, нейтралізації впливу кризового стану на функціонування ЗДО (у тому числі, в умовах воєнного стану); проєктувати ефективні управлінські рішення, спрямовані на реалізацію антикризової стратегії.

Програма спецкурсу має реалізовуватися через систему лекційних та семінарсько-практичних, контрольних-підсумкових занять, самостійну роботу здобувачів вищої освіти. Під час лекцій та практичних занять можуть застосовуватись такі методи навчання: діалог, навчальна дискусія, дебати, інструктажі, ілюстрування, кейси, тренінги тощо.

Отже, запровадження в освітній процес здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 012 «Дошкільна освіта» спецкурсу (змістового модулю, теми) «Антикризовий менеджмент у ЗДО» із обов'язковим розкриттям особливостей його запровадження в умовах воєнного стану дозволить підготувати затребуваних на ринку праці фахівців — майбутніх керівників, здатних ефективно керувати антикризовою діяльністю у ЗДО.

Список використаних джерел:

1. Бандурка О. М., Коробов М. Я. Фінансова діяльність підприємства: Підручник. К.: Либідь, 1998. 312 с.
2. Кравчук Л. С., Воєнна К. І. Антикризовий менеджмент як інструмент недопущення загрози банкрутства. Ефективна економіка. 2012. № 4. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1089> (дата звернення: 12.06.2022).
3. Національний стандарт України ДСТУ ISO 9000:2015 (ISO 9000:2015, IDT) «Системи управління якістю»: затв. Наказом Державного підприємства «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» від 21.12.2015 № 203. URL: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page?id_doc=64030 (дата звернення: 12.06.2022).
4. Сорочан Т. М. Антикризові поради керівникові навчального закладу. *Управління освітою*. 2009. № 11. С. 3–5.
5. Професійний стандарт за професією «Керівник (директор) закладу дошкільної

освіти»: затв. Наказом Міністерства економіки України від 28.09.2021 №620-21. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-kerivnik-direktor-zakladu-doshkilnoyi-osviti> (дата звернення: 12.06.2022).

*Мельничук Оксана Іванівна,
м. Прилуки*

ПРОФОРІЄНТАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ: АДАПТИВНИЙ ПІДХІД

У сучасних умовах перед закладами фахової передвищої освіти особливо гостро постає проблема виявлення і залучення до навчання здібної, професійно спрямованої учнівської молоді. Пошук шляхів її вирішення привертає увагу до такого аспекту діяльності фахових коледжів як професійна орієнтація потенційних здобувачів освіти та студентів.

У психолого-педагогічній літературі професійну орієнтацію визначають як інтегральну систему інформаційно-професіографічної, діагностико-прогностичної, професійно-консультативної діяльностей [3, с.10].

Як одна із функцій фахового коледжу – це комплексна систематична діяльність всіх його структурних підрозділів, спрямована на надання допомоги учням шкіл у виборі майбутньої професії, залучення випускників до здобуття відповідного фаху в закладі, роз'яснення процедур вступної кампанії, формування у студентів стійкої професійної мотивації, сприяння їхньому працевлаштуванню і подальшому професійному зростанню в обраній галузі.

Ефективність профорієнтаційної роботи фахового коледжу оцінюється за короткостроковими досягненнями, такими як високі показники вступної кампанії, формування і збереження контингенту студентів, та віддаленими в часі, проте важливими результатами стратегічного характеру – забезпечення ринку праці мотивованими та якісно підготовленими кадрами.

Досягнення фаховими коледжами бажаних результатів профорієнтації обумовлюється загальними особливостями розвитку особистості в сучасній соціально-економічній ситуації, типологічними та індивідуальними характеристиками і запитами учнівської й студентської молоді, що виявляються у кризових умовах життєдіяльності. Зокрема, І. Заєць, апелюючи до результатів власних досліджень та даних американських науковців, зазначає, що в наш час особливо актуальним для молодих людей є питання корисності в суспільстві. Індивідуально-типологічні особливості особистості, схильності, здібності відіграють важливу роль у професійному самовизначенні, але на перший план виходять поняття індивідуальної цінності, корисності для суспільства; емпатія, альтруїзм, допомога іншим. Молодь не зосереджується на ідеї однієї, «довічної» професії, а прагне гнучкості [1, с.47].

Профорієнтаційна діяльність закладів фахової перед вищої освіти має галузеву специфіку. Сьогодні результативність профорієнтаційної діяльності коледжів педагогічного профілю, які здійснюють підготовку фахівців для освітньої сфери, залежить від таких об'єктивних чинників як реформування і інноваційних характер освіти, посилення вимог суспільства до рівня професіоналізму й особистих якостей педагогів і недостатня привабливість педагогічної професії серед молоді. До них останніми роками додався несприятливий вплив таких непереборних обставин, як карантинні обмеження через поширення у 2020-2022 роках гострої респіраторної інфекції COVID-19, а також запровадження з лютого 2022 року на території України воєнного стану. Це суттєво позначилося на всіх аспектах діяльності закладів освіти, призвело до перегляду підходів до навчання майбутніх фахівців, спричинило значні зміни в організації освітнього процесу. Виникла потреба модифікації існуючої практики профорієнтації відповідно до кризових умов функціонування кожного окремого закладу та всієї галузі фахової передвищої освіти.

Зважаючи на кризову соціально-економічну ситуацію, в якій сьогодні працюють педагогічні фахові коледжі, задля забезпечення ефективності всіх аспектів їх діяльності, в тому числі, профорієнтаційної, доцільним вбачається звернення до концепції адаптивного менеджменту. Йому властиве цілеспрямоване оцінювання конкретних змінних зовнішніх і внутрішніх чинників функціонування організацій у певний момент часу й адекватна реакція на них, здатність до пристосування до нових вимог. Адаптивне управління у наукових джерелах трактують як процес прийняття й виконання управлінських рішень, що забезпечують своєчасну відповідь організації і всіх її структурних підрозділів на зміну параметрів зовнішнього і внутрішнього середовища [4, с.159].

Застосування коледжем адаптивного підходу до вирішення завдань профорієнтаційної діяльності передбачає постійний пошук найбільш ефективних способів вирішення завдань за умов нестабільності зовнішніх і внутрішніх чинників. Такий підхід дозволяє вчасно створювати нові сервіси роботи з молоддю та застосовувати існуючі, підлаштовуючи їх до нових обставин, ефективно взаємодіяти зі всіма суб'єктами системи профорієнтації.

Узагальнення досвіду профорієнтаційної діяльності комунального закладу «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Івана Франка Чернігівської обласної ради в кризових умовах функціонування дозволяє окреслити ряд особливостей реалізації цього напрямку роботи на засадах адаптивного підходу.

Перш за все, адекватність профорієнтаційної діяльності закладу мінливим ситуативним умовам потребує відповідного управлінського супроводу. Він включає розробку внутрішніх документів і інструктивних матеріалів, що визначають порядок її організації, планування, ресурсного забезпечення та моніторингу всієї системи профорієнтаційних заходів тощо. Гнучке реагування на зміни починається з прогнозування й усвідомлення їх наслідків та передбачає постановку конкретних цільових завдань, розробку й

прийняття відповідних управлінських рішень, моніторинг ходу і результатів їх виконання.

Здатність швидко і ефективно реагувати на зовнішні та внутрішні зміни в коледжі забезпечується широкою варіативністю цільових завдань і форм профорієнтаційної роботи. Зокрема, до переліку впроваджуваних заходів входять такі: опитування, анкетування, в тому числі з використанням Інтернет-технологій, серед випускників шкіл задля визначення їхньої професійної спрямованості, аналіз професійних та інших освітніх запитів учнів, намірів щодо продовження навчання в закладах фахової передвищої освіти; відвідування педагогічними працівниками закладу шкіл з метою консультування учнів щодо вибору спеціальності, особливостей вступу і навчання в коледжі; організація спілкування студентів з учнями шкіл за місцем проживання, в закладах освіти, що є базовими для проходження практики, проведення спільних освітніх заходів та дозвілля для ознайомлення з особливостями освітньо-професійних програм, різними аспектами студентського життя тощо. Формуванню професійної мотивації сприяє популяризація спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у коледжі, під час проходження студентами педагогічної практики; підтримувати інтерес випускників шкіл до навчання в коледжі сприяє організація зустрічей потенційних абітурієнтів з відомими його випускниками, поширення через засоби масової інформації, соціальні мережі інформації про їхні професійні успіхи. В рамках профорієнтації коледжі налагоджують співпрацю органів студентського самоврядування з учнівською молоддю, проводять просвітницько-пізнавальні програми, зустрічі, спільні заходи навчального, науково-дослідницького, спортивного, художньо-творчого, суспільно-корисного, розважального та ін. спрямування.

Важливими є заходи, спрямовані на висвітлення у засобах масової інформації (радіо, телебачення, друковані видання, Інтернет) змісту діяльності коледжу, найбільш визначних подій та вагомих здобутків; виготовлення і поширення друкованої та відео продукції рекламно-

профорієнтаційного характеру; наповнення контенту офіційного сайту коледжу, сторінок у соціальних мережах інформацією про діяльність закладу, особливості вступу до нього, навчання, дозвілля та побут студентів. Окреме місце посідає робота з проведення Днів відкритих дверей, організації екскурсій коледжем для школярів (онлайн-екскурсій), участь закладу в Тижнях профорієнтаційної роботи, в Ярмарках професій, що організуються центрами зайнятості, іншими зацікавленими установами; організація підготовчих курсів для вступників з питань підготовки до вступних випробувань тощо.

Важливим аспектом профорієнтаційної діяльності коледжу є сприяння професіоналізації здобувачів освіти, формування в них фахових компетентностей протягом всього терміну навчання у процесі засвоєння освітньо-професійних програм.

Швидкому й ефективному пристосуванню профорієнтаційної діяльності фахового коледжу до мінливих умов сприяє цілеспрямована взаємодія закладу з різними інституціями. О. Пономаренко, аналізуючи технологічні аспекти професійної адекватності учнів у контексті європейських тенденцій гуманізації освіти, вказує на доцільність застосування спеціальних методів профорієнтаційної роботи, заснованих на оцінці ринку праці, до яких належать вивчення регіональних і місцевих ринків праці за допомогою методів випадкового відбору, інтерв'ю, співбесіди, аналізу статистичної інформації, аналізу професійно-кваліфікаційної структури виробничих вакансій у регіоні; дослідження ринку праці безпосередньо на підприємствах; вивчення результатів навчання шляхом спостереження за кар'єрою колишніх учнів [2, с.226]. Аналогічні методи включені до системи профорієнтаційної роботи коледжу. Їх практичне впровадження передбачає співпрацю з центрами зайнятості, щодо наявних вакансій для випускників, динаміки їх заповнення, із закладами освіти, в яких працевлаштовуються випускники коледжів, та відділами/управліннями освіти – з питань якості професійної підготовки

кадрів, із закладами вищої освіти, в яких вони продовжують здобувати освіту за спеціальністю на бакалаврському і магістерському рівнях вищої освіти – з питань наступності та перспективності навчання тощо. Збір і аналіз відповідної інформації дозволяє корегувати цілі та зміст профорієнтаційних заходів.

Сьогодні яскравою ознакою профорієнтаційної діяльності є запровадження дистанційних форм і методів її організації. У коледжі напрацьовано механізми проведення більшості із названих вище профорієнтаційних заходів на основі технологій дистанційної комунікації. Переважна більшість інформації розповсюджується і доноситься до потенційних абітурієнтів, їхніх батьків, інших зацікавлених осіб з допомогою Інтернет-ресурсів. Вибору найбільш відповідних сервісів і програм передують оцінка їх технічних можливостей та умов доступності для широкого використання. При виборі соціальних мереж аналізується їх контент і цільові аудиторії. Особливо важливим є встановлення та підтримка постійного взаємозв'язку з потенційними абітурієнтами через спеціально створені групи і спільноти в месенджерах, електронну пошту, телефонний зв'язок тощо та залучення їх до онлайн-взаємодії з викладачами і студентами коледжу. За сприятливої безпекової ситуації доцільним є змішаний формат, що передбачає поєднання безпосереднього спілкування з випускниками шкіл та іншими зацікавленими особами в коледжі і дистанційної комунікації, в тому числі, в режимі онлайн-трансляції. Синхронно або згодом вся інформація у формі інфографіки, відео, інших презентаційних матеріалів розміщується на сайті закладу, поширюється через соціальні мережі. Це дозволяє охопити заходами достатньо велику кількість учасників, компенсуючи труднощі й перепони у міжособистісній комунікації з майбутніми вступниками до коледжу.

Завдяки застосуванню адаптивного підходу профорієнтаційна діяльність фахового коледжу відзначається достатньою ефективністю, набуває таких якостей, як обґрунтованість, комплексність, систематичність,

варіативність рішень, гнучкість, відповідність актуальним потребам вступників і суспільним запитам.

Список використаних джерел:

1. Заєць І. В. Професійна орієнтація: актуальність в наш час та перспективи майбутнього. Профорієнтація: стан і перспективи розвитку: збірник матеріалів Х ювілейних Всеукраїнських психолого-педагогічних читань, присвячених пам'яті доктора педагогічних наук, професора Федоришина Бориса Олексійовича / за ред. Н. В. Павлик. Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, 2020. С.45-50.
2. Пономаренко О.Г. Технологічні аспекти професійної адекватності учнів у контексті європейських тенденцій гуманізації освіти. Електронний ресурс. 2018. С. 223-229. Режим доступу : <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Filol/article/download/11964/10323>
3. Психологія профорієнтації у системі педагогічної освіти: монографія / Єгорова Є. В., Ігнатович О. М., Кобченко В. В., Литвинова Н. І. та ін. за ред. О. М. Ігнатович. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. 248 с.
4. Пугачевська К. Й., Лисенко Е. Р. Адаптивне управління підприємством в умовах невизначеності. Молодий вчений. 2021. № 9 (97). С. 158-161. Режим доступу : <https://www.molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/2236/2220>

*Пасічніченко Анжела Василівна,
м. Полтава*

АРТ-ТЕХНІКИ ЯК ЗАСІБ ПРОФІЛАКТИКИ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ ПЕДАГОГІВ

Педагогічна діяльність супроводжується високою емоційною напруженістю та наявністю значної кількості стресових чинників, оскільки вона передбачає відповідальність за життя та здоров'я дітей, виконання значної кількості завдань, спілкування та взаємодію з великою кількістю людей упродовж дня. Перераховані особливості, у свою чергу, позначаються на психічному здоров'ї педагогів. Вони досить часто стикаються з проблемою надмірного емоційного, психологічного виснаження та професійного вигорання.

С. Мащак зазначає, що професійне вигорання особистості – це соціально-психологічний феномен, зумовлений синдромом фізичного, розумового та емоційного виснаження, що призводить до розвитку

негативної самооцінки, байдужого ставлення до професійної діяльності, деперсоналізації [2, с.451].

Л. Терещенко вважає, що професійне вигорання – психічний стан, який характеризується емоційною спустошеністю і втомою, зумовленими професійною діяльністю людини, і поєднує в собі емоційну спустошеність, деперсоналізацію та редукцію професійних досягнень [4, с.44]. Фізичне, психоемоційне виснаження, яке характеризує професійне вигорання, виникає унаслідок тривалого перебування в емоційно-стресових ситуаціях.

Професійне вигорання особистості є результатом негативного впливу професійної діяльності на поведінку та мислення, порушення їх психологічної структури, що призводить до звуження кола інтересів і потреб до суто професійних; це домінування у певній професійній групі особистісних якостей та оцінювання об'єктивної дійсності крізь призму професійних інтересів [2, с.451].

Синдром вигорання – процес поступової втрати емоційної, розумової та фізичної енергії, що проявляється у симптомах емоційного, розумового виснаження, фізичної втоми, особистої відстороненості та незадоволення роботою. Це провокує стан пригніченості, апатію, роздратування, відчуття постійного напруження, дискомфорту. Педагог у такому стані не може зосередитися на роботі, забуває про важливі справи, байдужий до людей, стає цинічним і навіть агресивним. На тлі вигорання у педагогів загострюються хронічні хвороби й виникають нові [4, с.43].

Варто наголосити, що психологічно здоровий педагог володіє високим рівнем працездатності, отримує задоволення від своєї роботи, активний, творчий, прагне до самовдосконалення. У свою чергу, розлади психічного здоров'я, деформація особистості педагога, прояви синдрому емоційного вигорання, відсутність навичок протистояння негативним стресогенним впливам насамперед впливають на його вихованців [3, с.174].

Існує чимало не лише визначень терміну «професійне вигорання», а й підходів до характеристики його компонентів. Так, Христина Маслах і Сьюзен Джексон (Susan E. Jackson) визначають три компоненти:

1. Емоційне виснаження (хронічна втома, знижується настрій, іноді вже при одній лише думці про роботу, спостерігається порушення сну, дифузні тілесні недуги, посилюється схильність до хвороб).

2. Деперсоналізація-дегуманізація (ставлення особистості до колег та до тих, хто потребує її допомоги, стає негативним, навіть цинічним, з'являється почуття провини, людина обирає автоматичне «функціонування» і у будь-який спосіб уникає навантажень; деперсоналізація проявляється в деформації стосунків з іншими людьми).

3. Редукція професійних досягнень (переживання власної нерезультативності (особистість страждає від нестачі успіху, визнання, а також від втрати контролю над ситуацією, постійно відчуває власну неспроможність і надмірність у вимогах, що висувають до неї).

Синдром професійного вигорання є небезпечним явищем, оскільки він може бути прогресуючим та незворотним. У зв'язку з цим, на нашу думку, одним із важливих аспектів попередження та подолання професійного вигорання є формування культури психічного здоров'я. Педагог повинен не лише мати потребу, внутрішню мотивацію, усвідомити важливість та необхідність підтримки та зміцнення особистісних ресурсів психіки, а й бути компетентним у засобах, прийомах профілактики, корекції власного психоемоційного стану, оволодівати продуктивними копінг-стратегіями та засобами саморегуляції.

Одним із шляхів профілактики професійного вигорання та стабілізації психоемоційного стану є використання арт-терапевтичних технік. Вони дозволяють зберігати та збагачувати ресурси психіки, а через творчу самореалізацію дають можливість людині знайти гармонію з собою і зі світом, позбутися психоемоційного напруження, підвищити рівень стресостійкості.

Використання таких технік сприяє розвитку та прояву креативності, фантазії, образного мислення, що дозволяє відволіктися від повсякденних турбот, негативних переживань та отримувати естетичне, емоційне задоволення від процесу та результату творчості. Оскільки, в основі арт-терапії лежать проєктивні механізми, це дозволяє перенести внутрішні емоційні переживання, тривоги, негативні думки на об'єкт, що створюється. Під час занять є можливість здобути новий позитивний досвід, пережити нові емоції, краще пізнати себе та свої можливості, а, як наслідок, підвищити самооцінку.

Н. Атаманчук наголошує, що арт-технології є ефективними у формуванні стійкості до впливу стресу. Використання арт-технік є способом моделювання позитивного психоемоційного стану; одним з інструментів психологічної корекції проблем міжособистісного спілкування; дає можливість заспокоїтися та відчувати себе комфортно в тій ситуації, яка викликала тривогу; створює умови для співпереживання через сприймання створених образів; дозволяє по-іншому дивитися на проблеми та знаходити шлях до їх вирішення [1, с.159].

Отже, аналіз психолого-педагогічних джерел дозволяє зробити висновок про актуальність проблеми професійного вигорання у педагогічній діяльності. Одним із ефективних засобів стабілізації емоційного стану та подолання синдрому професійного вигорання є арт-терапевтичні техніки.

Список використаних джерел:

1. Атаманчук Н.М. Підвищення стресостійкості молоді: психологічний ресурс арт-технік. Гуманітарний простір науки: досвід та перспективи: зб. матеріалів XXVII Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 4 травня 2020 р. Переяслав, 2020. Вип. 27. С. 159-160.
2. Мащак С.О. Професійне вигорання особистості як соціально-психологічна проблема. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2012. №2 (1). С.444-452.
3. Пасічніченко А. В. Психологічне здоров'я як умова успішної професійної діяльності педагога. Інноваційні педагогічні технології в цифровій школі: матеріали II наук.-практ. конф. молодих учених (м. Харків, 14-15 травня 2020 р.). Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2020. С. 172-174.
4. Терещенко, Л. Аби не згоріти на попід, або Запобігаємо професійному вигоранню. Практичний психолог: Дитячий садок. 2018. № 8. С. 42-45.

*Поліщук Катерина Миколаївна,
м. Київ*

ПІДГОТОВКА ВИХОВАТЕЛІВ ЗДО ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ З ВИКОРИСТАННЯМ СУЧАСНОЇ ІГРАШКИ

Сучасна соціокультурна ситуація в українському суспільстві залишає відбиток на усіх сферах буття особистості. Особливо чутливими до будь яких змін є діти, особливо дошкільного віку. Вони сприймають та переосмислюють отриману від зовнішнього світу інформацію спираючись на її емоційну складову. Важливе місце у цьому процесі займає іграшка, як атрибут дитинства, та діяльність організована дорослими для дітей з урахуванням їх вікових особливостей та сучасних культурних тенденцій.

Поняття «сучасний» у довідковій літературі визначається як такий, який стосується одного часу, однієї епохи з ким-, чим-небудь, стосується теперішнього часу, нинішньої епохи, є цікавий та актуальний для певного періоду часу [2]. Сучасна іграшка, як річ призначена для гри дітей, містить інформацію про етичні та естетичні еталони теперішнього для неї суспільства, його цінності та напрямки розвитку, зумовлюючи тим самим характерні для даного часу особливості світосприйняття та типу поведінки. На думку психологів (В. Абраменкова, О. Вовчик-Блакитна та ін.), сучасна іграшка, доступної для більшості споживачів цінової категорії та масового поширення має низку суперечливих ознак, які провокують руйнування зв'язків між поколіннями, проєктують лінії розлому між батьками та дітьми вже в ранньому віці. Граючись такою іграшкою, переважно ще й іноземного виробництва, дитина отримує досвід культурної колонізації та соціокультурну травму, через яку потім формується комплекс культурної, національної меншовартості [1].

У такій ситуації батьки та вихователі, як значимі дорослі для дітей дошкільного віку, мають здійснювати реалізацію можливостей сучасної іграшки у розвитку дитини, з урахуванням її соціокультурних характеристик

та дотримання єдності вимог (технічних, психолого-педагогічних, соціокультурних) у виборі іграшок [3].

Ефективне використання сучасних іграшок у роботі з дітьми дошкільного віку можливе за умови: готовності вихователів та батьків до використання сучасної іграшки; плануванні та проектуванні різних видів діяльності дітей старшого дошкільного віку з ефективним використанням сучасної іграшки; дотримання єдиних вимог до організації ігрового середовища у ЗДО та сім'ї.

У зазначеному контексті готовність вихователів закладів дошкільної освіти та батьків включає низку компонентів: визнання дорослими учасниками педагогічного процесу дитини-дошкільника особистістю, що будує власну динамічну систему уявлень про оточуючий світ; врахування впливу стилю батьківського виховання на визначення переважаючого типу взаємодії дошкільника з оточуючим світом; усвідомлення особливої ролі іграшки у розвитку дитини-дошкільника; уміння аналізувати характеристики сучасної іграшки, прогнозувати результати її впливу на формування особистісних якостей дитини та способів взаємодії з оточенням; організація співпраці педагогічних працівників закладу дошкільної освіти та батьків [4].

Реалізація процесу підготовки вихователів до окресленої діяльності починається в закладі вищої освіти та удосконалюється шляхом набуття власного педагогічного досвіду. Анкетування студентів випускних курсів, які працюють за спеціальністю дозволяє констатувати, що всі (100 %) вважають себе готовими до використання сучасної іграшки в організації освітнього процесу в ЗДО. Оцінюючи свої можливості студенти-вихователі спираються на знання здобуті під час вивчення дитячої психології, фахових методик, дисципліни «Методика і технологія соціалізації дітей дошкільного віку» та вибіркових дисциплін. Водночас робота вихователя ускладнюється зміною способів комунікації з батьками (від особистого до віртуального) та часу контакту з ними (скорочення тривалості зустрічі, зменшення об'єму та глибини обміну інформацією), зумовлених зовнішніми факторами останні

кілька років. Це породжує низку труднощів у роботі з використанням сучасної іграшки та пошук нових шляхів взаємодії як із вихованцями так і їх батьками. Спільним і актуальним для всіх стає дотримання єдиних вимог до організації та наповнення ігрового середовища у ЗДО та сім'ї, складання «соціального паспорту» кожної сучасної іграшки, яка стає його елементом.

Список використаних джерел:

1. Вовчик-Блакитна О. Гра та іграшка справа серйозна. Обдарована дитина. № 1. 2009. с. 54-59.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. Київ: Академвидав, 2014. с.334
3. [Поліщук К. М.](#) Сучасна іграшка: актуальність, тенденції, перспективи впливу на дитину. [Освітній дискурс. Гуманітарні науки](#). 2019. Вип. 13. с. 79-88.
Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eddcsp_2019_13_9
4. Поліщук К.М. Педагогічні умови використання сучасної іграшки як засобу формування світоглядних уявлень дітей старшого дошкільного віку. Гуманізація навчально-виховного процесу. Збірник наукових праць. №1(93). 2019. Харків: ТОВ «Видавництво НТМТ». 2019. с.283- 302

*Рего Ганна Іванівна,
м. Ужгород*

ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ЗАКАРПАТТЯ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Введення в Україні воєнного стану позначається на всіх сферах людського життя, зокрема і на освітній галузі.

Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти весь час тримав руку на пульсі, щоб оперативно керувати підвищенням кваліфікації педагогів, які зараз опинилися не в легкій ситуації. За рекомендаціями МОН України [2] від 14 березня 2022 р., в областях, де безпекова ситуація це дозволила, зокрема в Закарпатті, почав відновлюватися освітній процес. Заклади дошкільної освіти, які приймають на своїй базі тимчасово переміщених осіб або не мають можливості забезпечити безпечне перебування дітей під час повітряних тривог, організують освітній процес

дистанційно, консультують батьків тощо. Проте, є заклади, які розпочали роботу у звичному режимі.

У стані війни діти дошкільного віку належать до найвразливішої категорії населення, тому дорослі, які перебувають з ними, повинні володіти необхідними знаннями, як забезпечити дитині дошкільного віку, що перебувала в небезпеці, в тривалому стресовому стані, нормальні умови для розвитку та освіти. Перебуваючи в нових соціальних умовах, діти, яких вимушено перемістили із зони активних бойових дій, стикаються з проблемою соціальної адаптації. Тому вихователь повинен знати, як зняти відчуття тривоги, напруги, страху, невизначеності та налагодити процес повноцінної соціалізації дитини. Забезпечення належної інформаційної підтримки педагогам краю стало одним із основних напрямком діяльності Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти.

Майже 200 тисяч вимушених переселенців прийняла Закарпатська область із 24 лютого. Про це 14 березня на брифінгу повідомив голова ОВА Віктор Микита. З його слів, щодня до 3000 вимушених переселенців відправляють із нашої області до Угорщини, Словаччини. Також є домовленість вже з іншими країнами – Болгарією, Італією, Австрією, Німеччиною [4]. На Закарпатті офіційно зареєстрували 110 тисяч вимушених переселенців, загалом в області перебувають близько 380 тисяч внутрішньо переміщених осіб [5]. Важко сказати скільки точно прийняло тимчасово переміщених осіб Закарпаття, але майже третина з них – діти.

Враховуючи лист міністерства освіти і науки України від 2 квітня 2022 року № 1/3845-22 «Про рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану в Україні» [3], науково-педагогічні працівники Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти, зокрема ті, які читають лекції вихователям та керівникам ЗДО, у своїх лекційних матеріалах роблять акцент на ідеї гуманістичної педагогіки, спрямованої на гуманне ставлення до дитини; теорії природовідповідності, за якою у дитини треба розвивати задатки та здібності, зберігаючи її природу;

ідеї про патріотичне і громадянське виховання, використання казки та гри у гармонійному розвитку особистості тощо. В рамках програми Moodle педагоги, які проходять курси підвищення кваліфікації, можуть знайти матеріали для організації психологічної та методичної підтримки педагогічних працівників. Зокрема щодо того, як організувати освітній процес з дітьми раннього та дошкільного віку; налагодити зв'язки педагогів з батьками вихованців, представниками територіальних громад; рекомендації щодо надання різних видів психолого-педагогічної підтримки дітям та батькам у складних ситуаціях; здійснення психолого-педагогічного супроводу дітей, зокрема й з особливими освітніми потребами тощо.

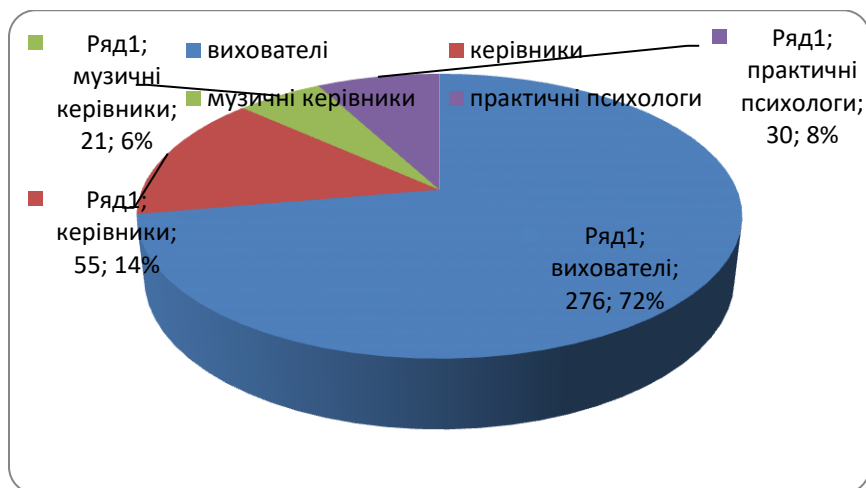
Завдяки активній діяльності Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти – здійснюється постійний діалог між практиками, науковцями, засновниками ЗДО, представниками громад, що дає змогу оцінити та визначити необхідні заходи в організації діяльності закладів у воєнний час та передбачити план дій у повоєнний період.

Через сайт інституту поширюється інформація про зміни в законодавстві в умовах воєнного стану, поради з надання першої психологічної допомоги людям, які пережили кризову подію, поради від експертів ЮНІСЕФ та поради від експертів у галузі дошкільного виховання. Постійно оновлюється інформація про можливості взяти участь у різноманітних заходах (семінарах, вебінарах, конференція тощо), спрямованих на фахову підготовку вихователів, педагогічних працівників та керівників ЗДО, а також практичних психологів, які працюють з дітьми дошкільного віку. За означений період кафедрою дошкільної, початкової та інклюзивної освіти разом з кафедрою педагогіки та психології та методичним кабінетом дошкільної та початкової освіти ЗППО було проведено ряд заходів для інформування педагогів краю, зокрема, регіональна конференція «Вплив музейної педагогіки на формування особистості, соціально-громадянської, художньо-мовленнєвої та мистецько-творчої компетентності дітей дошкільного віку», семінар-практикум «Адаптація дітей дошкільного

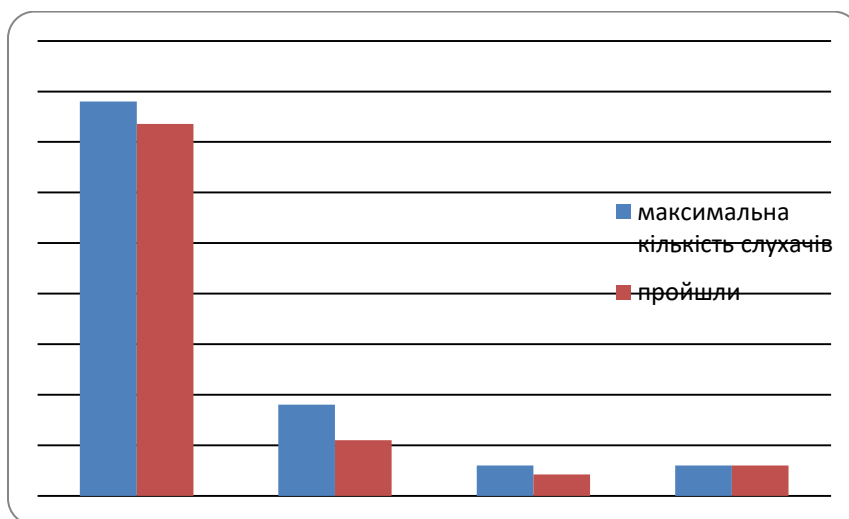
віку внутрішньо переміщених осіб до умов ЗДО», «Використання онлайн технологій у співпраці педагогів з родинами вихованців ЗДО в умовах воєнного стану», «Нові професійні ролі та завдання педагога ЗДО в умовах впровадження оновленого Базового компонента дошкільної освіти», практичний семінар з питань розбудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах дошкільної освіти, онлайн-семінар «Впевнений старт: методичний діалог» та інші. Упродовж 15 квітня – 07 травня 2022 року провідним естонським аналітичним центром «Міжнародний центр оборони та безпеки» (ICDS) у межах програми «Стійка Україна» на базі Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти проведено навчання для практичних психологів та соціальних працівників за курсом із психосоціальної допомоги в кризовому стані, кризового управління та спілкування. Кабінет практичної психології та соціальної роботи Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти щотижня проводить онлайн-нараду працівників психологічної служби для обміну досвідом з надання соціально-психологічної допомоги учасникам освітнього процесу закладів освіти Закарпатської області та внутрішньо переміщеним особам у період військових дій.

Діяльність Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти спрямована на організацію підвищення кваліфікації та фахової підтримки педагогів з урахуванням сучасних реалій. За період дії воєнного стану в Україні 382 педагоги, які працюють у сфері дошкільної освіти Закарпаття пройшли курси підвищення кваліфікації. З них 276 – вихователі, 55 – керівники, 21 – музичних керівників та 30 практичних психологів ЗДО (див. Мал.1).

Здійснивши аналіз кількості слухачів, які пройшли підвищення кваліфікації за 2022 рік з максимально можливою кількістю за цей період, можемо стверджувати, що навантаження було майже максимальне. З максимально можливих 540 слухачів отримали сертифікати про підвищення кваліфікації 474 осіб, що становить 88% (Див. Мал.2.).

Мал.1. Процентне відношення педагогів, які працюють у сфері дошкільної освіти Закарпаття, що пройшли курси підвищення кваліфікації за період воєнного стану в Україні

Мал.2. Співвідношення максимально можливої кількості слухачів з наявною кількістю, які пройшли підвищення кваліфікації за 2022 рік

Курси підвищення кваліфікації проходили в режимі онлайн. Можна відзначити, що за останні два роки викладачі курсів оволоділи різноманітними формами та засобами такої роботи.

Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти разом з методично-педагогічним центром у м. Пряшіві на волонтерських засадах розпочали ряд спільних проєктів, що сприяють можливості навчання рідною мовою українських дітей, які опинилися за кордоном через війну в Україні. Вже 3 березня 2022 року у рамках спільної програми був розпочатий проєкт метою якого стала підготовка словацьких учителів, зокрема вихователів, для

роботи з дітьми з України. Таким чином, словацькі колеги отримали змогу пройти експрес-курс вивчення української мови [1].

Можемо констатувати, що наявність в регіоні такого потужного науково-методичного осередку як Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти сприяє підвищенню кваліфікації фахівців, які працюють в галузі дошкільної освіти та забезпечує повноцінну підтримку, як в мирний час, так і в період воєнного стану в Україні.

Список використаних джерел:

1. Допомога з адаптації до нових умов навчання тимчасово переміщеним українським школярам у Словацькій республіці / Режим доступу: <http://zakinppo.org.ua/programi-proekti/ukraine-slovakia/6903-dopomoga-z-adaptacii-do-novig-umov-navchannja-timchasovo-peremischenim-ukrainskim-shkoljaram-u-slovackij-respublici>
2. МОН про організацію освітнього процесу / Режим доступу: <https://www.pedrada.com.ua/news/7136-mnstr-osvti-pro-organizatsyu-osvtnogo-protsesu>
3. Про рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану в Україні. Лист міністерства освіти і науки України від 2 квітня 2022 року № 1/3845-22 <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-rekomendaciyi-dlya-pracivnikiv-zakladiv-doshkilnoyi-osviti-na-period-diyi-voyennogo-stanu-v-ukrayini>
4. Романюк Л. Майже 200 тисяч вимушених переселенців прийняло Закарпаття з початку війни <https://suspilne.media/217439-majze-200-tisac-vimusenih-pereselenciv-prijnalo-zakarpatta-z-pocatku-vijni/>
5. Укрінформ. Мультимедійна платформа іномовлення України <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3444376-na-zakarpatti-oficijno-zareestrivali-110-tisac-pereselenciv.html>

*Смолюк Іван Олександрович,
Смолюк Артем Іванович,
м. Луцьк*

МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ

Майбутні вихователі ХХІ століття повинні вміти працювати в ринкових умовах, розуміти, що тільки високий професіоналізм і творчість, ініціатива, здатність використовувати інноваційні педагогічні технології допоможуть їм знайти своє місце і самореалізуватися в обраній професії. Однак рівень підготовленості випускників до цієї роботи свідчить про

важливість спеціальної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до використання інноваційних педагогічних технологій. Враховуючи світовий досвід, ми обрали один з шляхів виконання зазначеного актуального завдання – моделювання. Необхідними при цьому виявились кроки: конструювання моделі процесу підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до використання інноваційних педагогічних технологій; апробація моделі; розробка варіантів впровадження педагогічних інновацій в практику роботи закладу дошкільної освіти.

Враховуючи межі обраної нами форми представлення інформації, зупинимося на першому кроці.

Аналіз наукової літератури з проблем моделювання дав змогу розробити орієнтовну модель підготовки студентів педагогічних коледжів, інститутів, університетів до використання інноваційних педагогічних технологій в закладах дошкільної освіти. Більшість учених розуміють під моделлю підготовки фахівця описовий аналог його діяльності, щоб краще уявити її, перевірити правильність своїх уявлень і передбачити результати. Таке розуміння не суперечить філософському визначенню моделювання як відтворення характеристик деякого об'єкта на іншому об'єкті, спеціально створеному для їх вивчення [5, с.19].

Взявши за основу даний тип моделі, на підставі аналізу та експериментування, ми розробили таку її структуру, що в достатній мірі відповідає структурі реального досліджуваного процесу. Отже, модель підготовки студентів педагогічних коледжів, інститутів, університетів до використання інноваційних технологій в дошкільних закладах розглядаємо як поданий у словесній формі структурно-функціональний аналог, в якому закладено механізм цієї підготовки.

Розроблена нами модель на основі аналізу наукових досліджень багатьох науковців, а саме: В. Паламарчук, В. Пінчук, С. Рудківської, Т. Поніманської, І. Смолюка, А. Фурмана [1, 2, 3, 5] є джерелом інформації про сутність компетентності студентів у сфері застосування інноваційних

педагогічних технологій в закладах дошкільної освіти, використання якої систематизує підготовку майбутніх фахівців до використання інноваційних технологій у роботі з дітьми.

Дана модель включає в себе три складові: змістову, технологічну, результативно-оціночну, які містять в собі відповідні компоненти. Складові моделі і її компоненти взаємопов'язані та циклічні, тому виключення будь-якого компоненту призводить до порушення системи та неефективного використання моделі.

Перша складова (змістова), розкриває сутність структурних компонентів компетентності студентів у використанні інноваційних педагогічних технологій як основної характеристики підготовки майбутніх фахівців до їх впровадження. Вищеназвана компетентність нами розглядається як система мотивів, знань, умінь та навичок, особистісних якостей, які забезпечують ефективність використання сучасних педагогічних інновацій в роботі з дошкільниками. За своєю структурою компетентність є складним, багатоаспектним особистісним утворенням з наступними функціонально пов'язаними між собою взаємозумовленими компонентами.

Поінформованість про інноваційні педагогічні технології. Основний його напрямок – дати загальні уявлення про інноваційні педагогічні технології в дошкільній освіті; джерела та шляхи формування уявлень про їх використання; вивчення спеціальної літератури; використання мережі Інтернет. Вивчення фахових методик та проведення занять з дошкільної педагогіки дозволяє ознайомити студентів із банком найпопулярніших у світі інноваційних педагогічних технологій, організувати їх презентацію, навести приклади використання цих технологій у дошкільних закладах. У методичному кабінеті бажано створити банк інновацій, що містить: а) візитну картку педагогічної технології; б) адреси досвіду; в) джерела інформації; г) методичні папки-органайзери, що містять каталог журнальних статей, список літератури, рекомендації, поради тощо. Використання інформаційної мережі типу Інтернет забезпечило нам інформаційний обмін з іншими структурами,

розширило пошук інформації про інноваційні педагогічні технології в різних інформаційних системах, базах даних, а також розміщення власних пропозицій у цих системах. Головне призначення поінформованості про інноваційні педагогічні технології – сприяти створенню кожним студентом індивідуального банку відомих інноваційних педагогічних технологій; викликати у студентів інтерес до нового у дошкільній освіті, бажання удосконалюватися, досліджувати проблеми; допомогти студентам у досягненні успіхів. Реалізується даний структурний компонент під час вивчення педагогіки, психології, методик та формування спрямованості студентів на діяльність в нових умовах розвитку дошкільної освіти.

Грамотність у оволодінні змістом та методикою інноваційних педагогічних технологій. Основний напрямок – це опанування науково-теоретичною базою, тобто тією методологічною і методичною основою, яка визначає фундамент інноваційної теоретичної підготовки майбутнього фахівця. Основні джерела та шляхи: ознайомлення студентів із змістом інноваційних технологій у процесі вивчення інноваційно спрямованих тем психолого-педагогічних дисциплін, а також розробленого нами спецкурсу «Інноваційні педагогічні технології». Основні напрямки знаходять свою реалізацію у певному змісті та відповідній системі методів і форм навчання інноваційним педагогічним технологіям.

Культура використання педагогічних інновацій в навчально-виховній роботі з дітьми через самостійну апробацію їх студентами на педагогічній практиці.

Особистісна позиція студента-випускника щодо необхідності використання інноваційних педагогічних технологій через самостійну позааудиторну діяльність з поглибленого вивчення сутності інноваційних педагогічних технологій та передових методик їх використання

Друга складова моделі (технологічна) передбачає розробку системи методів та форм навчання з метою формування у студентів грамотності щодо оволодіння змістом та методикою інноваційних педагогічних технологій.

Навчання у вищих педагогічних навчальних закладах у контексті підготовки студентів до використання інновацій можна забезпечуватись як: проблемне, розвиваюче, концентроване, диференційоване, модульне, контекстне.

Важливе значення для нашого дослідження має технологія контекстного навчання з впровадженням якого засвоєння знань про ті чи інші технології «накладається на канву» професійно-педагогічної діяльності, і забезпечує студенту їх осмислення і засвоєння.

Особливу роль у підготовці майбутнього фахівця до інноваційної педагогічної діяльності, особливо бакалавра, посідає вузівська лекція, під час якої подається інформація про нові технології з повним розкриттям змісту кожної інновації.

Під час практичних та семінарських занять, які проводяться в процесі вивчення курсу «Інноваційні педагогічні технології» та курсів психолого-педагогічних дисциплін, у студентів формуються уміння та навички оволодіння інноваційними педагогічними технологіями, ступінь (рівень) інноваційної готовності. Розрізняють активні і нетрадиційні форми та методи проведення цих занять. Діяльність студентів під час практичних занять моделює наукове дослідження на засадах засвоєння фактичних повідомлень, розвитку нового (власного і колективного) проблемного бачення, освоєнню дослідницьких процедур, зокрема: виявлення (бачення) проблеми; постановка (формулювання) проблеми; пояснення незрозумілих питань; формулювання гіпотези; планування і розробка навчальних дій; збір даних (накопичення фактів, спостережень, доказів); аналіз і синтез зібраних даних; співставлення даних і логічно-розумового мислення; підготовка і написання повідомлення; виступ з підготовленим повідомленням; переосмислення результатів в ході відповідей на запитання; перевірка гіпотез; узагальнення; формулювання висновків та рекомендацій.

Третя складова моделі (результативно-оціночна) відповідає на запитання як реалізуються знання і вміння студентів щодо використання інноваційних педагогічних технологій. Це – створення студентами

індивідуальних банків інноваційних педагогічних технологій, засвоєння змісту програми спецкурсу, набуття навичок у застосуванні інновацій у навчально-виховній роботі з дошкільниками, участь у науково-практичних та науково-методичних конференціях, семінарах, виконання курсових, дипломних робіт.

Проблема підготовки фахівців до інноваційної діяльності, як показують компаративістські дослідження, є одним з актуальних напрямів теорії і практики вищої педагогічної освіти. Найбільш ефективний спосіб освоєння інноваційних знахідок сучасної світової педагогіки – це формування дослідницьких якостей майбутнього фахівця.

Список використаних джерел:

1. Паламарчук В. Ф., Рудківська С. В. Від творчої особистості – до нових технологій навчання. Рідна школа. 1998. № 2.
2. Пінчук В. Інноваційні процеси – підгрунття проектування нових освітніх технологій. Освіта і управління. 1998. № 3.
3. Поніманська Т. І. Готовність до педагогічних інновацій у контексті гуманістичної педагогіки. Оновлення змісту і методів дошкільної освіти в Україні. Рівне: Рівненський держ. пед. інститут, 1999. № 5.
4. Смолюк І. О. Трансформація освітнього середовища в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу. Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Педагогічні науки. 2009. № 20. С. 3–10.
5. Фурман А. В. Методологічна модель школи розвитку. Рідна школа. 1994. № 6.

*Смолюк Світлана Володимирівна,
м. Луцьк*

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ В КОНТЕКСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Підготовка фахівців на сучасному етапі розвитку освіти вимагає використання інноваційних технологій. Це пов'язане з тим, що підвищилися вимоги до їх професійної компетентності. А забезпечити це можливо шляхом використання сучасних технологій. Проблема застосування інноваційних

технологій у навчальному процесі розглядалася в працях багатьох дослідників як в Україні, так і за кордоном. На методологічному і технологічному рівнях проблему фахівців дошкільного профілю розкрито у наукових дослідженнях А. Богуш, Н. Денисенко, Н. Лисенко, Г. Підкурғанної, З. Плохій та ін. Проблеми структури і змісту психолого-педагогічної та фахової підготовки майбутніх вихователів розглядали Л. Артемова, А. Алексєєва, Г. Белєнька, О. Богініч, Ю. Косенко, М. Машовець та ін. Питання змісту, специфіки та способів використання освітніх інноваційних технологій стало предметом наукового аналізу К. Балаєвої, Л. Буркової, Т. Грабовської, І. Дичківської, О. Козлової, М. Лах, О. Мармази, В. Химинця та інших. Значення ігрових педагогічних технологій в активізації процесу навчання розкрито у працях Н. Самоукіної, В. Трайнева, Г. Хлебникової та інших.

Формування соціально активної, творчої особистості майбутнього вихователя вимагає від викладачів закладів вищої освіти використання нестандартних форм, методів і засобів педагогічної взаємодії. В умовах сьогодення такими є інноваційні педагогічні технології, визнані однією з провідних тенденцій сучасного розвитку людства.

Використання інноваційних підходів до навчання та підготовки майбутніх вихователів допомагають краще зрозуміти і засвоювати навчальний матеріал та формувати самостійну пізнавальну активність студентів, що допоможе майбутнім вихователям відкривати, здобувати нові знання, а в результаті формувати свою професійну компетентність.

Під час підготовки майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти процес навчання та організаційна методика заняття повинні бути побудовані так, щоб залучати студентів до самостійної творчої діяльності щодо засвоєння нових знань та їх успішному застосуванню на практиці.

Основними структурними компонентами професійної готовності майбутніх вихователів визначають: мотиваційну, когнітивно-оціночну та організаційно-особистісну компоненти [4, с.663].

До мотиваційного компоненту готовності включають: прагнення до педагогічної праці, прийняття професії як цінності, почуття відповідальності, потребу в спілкуванні з дітьми та батьками.

Когнітивно-оціночний компонент готовності передбачає оволодіння прийомами та способами педагогічної діяльності, що ґрунтуються на глибокому та міцному засвоєнні теоретичних знань, на розумінні специфіки роботи з дітьми дошкільного віку.

Організаційно-особистісний компонент в структурі готовності студентів до педагогічної діяльності включає в себе професійно важливі якості особистості майбутнього фахівця, рівень яких розглядається як результат цілеспрямованого довготривалого процесу навчання, виховання та саморозвитку особистості майбутнього фахівця закладу дошкільної освіти [1, с.116]

Основними напрямками включення студентів в практичну діяльність є:

- проектування діяльності (на першому етапі разом з викладачем, в наступному самостійно);
- діагностика ситуації виховання та розвитку дітей (при конструюванні занять з дітьми в дошкільному закладі освіти використовувати діагностичні методики, які допомагають студентам отримати інформацію про успіхи або проблеми в соціалізації кожної конкретної дитини);
- ознайомлення з дидактичним забезпеченням закладу дошкільної освіти (використання наявного в педагога та в методичному кабінеті для підготовки занять та виховної діяльності);
- формування рефлексивних вмінь та навичок (аналіз власної діяльності з метою визначення успіхів та помилок, обумовлених недоліками професійних вмінь або особистісними якостями).

Ефективними формами навчальної роботи щодо впровадження в освітній процес інноваційних технологій і методик навчання та формування на їх основі ключових професійних компетенцій є використання різних

активних форм та методів навчання. Перехід від пояснювально-ілюстративного навчання до інноваційно-діючого характеризується використанням в освітньому процесі сучасних інформаційних та різних інтерактивних технологій, електронних навчальних комплексів, відео та аудіозасобів, що забезпечують індивідуалізацію навчання, а також сприяють розвитку та особистісній орієнтації студентів [2].

В даний час, з найбільш актуальних інноваційних методів навчання можна виділити наступні: технології колективної та групової діяльності; проблемні та ігрові технології; імітаційні методи активного навчання; метод проектів; методи аналізу конкретних ситуацій; навчання в співпраці; креативне навчання; інтерактивне навчання та інтегровані заняття; адаптивне навчання; інноваційна освітня проектна діяльність; лекція прес-конференція; лекція-бесіда, лекція-візуалізація, лекція-диспут та інші.

Дані методи та різні засоби їх застосуванні дозволяють кожному викладачу знайти найбільш сприятливі для свого предмету засоби активізації навчання студентів. Ігрові методи активного навчання в найбільш легкій та невимушеній формі дозволяють майбутнім вихователям швидко та ефективно включитися в процес освіти, імітувати ситуації, які можуть виникнути в ході їх майбутньої професійної діяльності та розробити діючі засоби вирішення поставлених в завданнях гри проблем.

Пріоритетними інноваційними технологіями навчання в підготовці майбутніх фахівців, які відповідають викликам інформаційного суспільства XXI століття, визначаємо ті, що ставлять у центр системи вищої освіти студента, забезпечують йому комфортні і безпечні умови розвитку, реалізацію природних можливостей майбутнього фахівця. До них, зокрема, відносимо парне та фронтальне навчання, навчання у грі, в дискусії, які пройшли відповідну апробацію в підготовці майбутніх вчителів, засвідчили свою ефективність та практичну значущість і заслуговують подальшого творчого використання [3, с.67]

Таким чином, професійна підготовка у закладі вищої освіти повинна відбуватися в спеціально створеному середовищі, в якому майбутні вихователі набувають необхідних фахових компетентностей, формують уміння самостійно оволодівати новими знаннями впродовж майбутньої професійної діяльності та самостійно розвивати необхідні ділові якості. Тому закономірним є переміщення акцентів у професійній підготовці майбутніх вихователів із завдань формування професійних знань, умінь і навичок на завдання формування їхніх професійних компетентностей, серед яких здатність до самоосвіти, самовдосконалення, саморозвитку. Ефективним засобом виконання цього завдання є інноваційні технології, впровадження яких забезпечує належний культурно-особистісний розвиток майбутнього вихователя, формує його готовність до виконання професійних обов'язків та пошуку шляхів удосконалення освітнього процесу в закладах дошкільної освіти.

Список використаних джерел:

1. Машкіна Л. Теоретичні засади інноваційно-професійної підготовки майбутніх педагогів. Педагогічний альманах. 2018. Вип. 38. С. 114 –119.
2. Ничкало Н. Г. Відкрита освіта: інноваційні технології та менеджмент: монографія. Київ : ДВНЗ «Ун-т менеджменту освіти» НАПН України, 2018. 440 с.
3. Романюк С. З., Романюк О. В. Інноваційні технології у професійній підготовці сучасного вчителя: вітчизняний та зарубіжний досвід. Молодий вчений. № 7.1. (71.1), 2019. с.64-69.
4. Фасолько Т.С., Чорна Г.В., Фроленкова Н.О. Перспективи та інновації науки. 2022. № 2(7) 2022. С. 659-670.

*Суддя Зоя Олександрівна,
м. Прилуки*

ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ СУСПІЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Формування професійної компетентності майбутніх кваліфікованих фахівців розпочинається у стінах закладу освіти і передбачає інтеграцію

трьох основних компонентів: глибоких теоретичних знань, практичних умінь з їх застосування та професійно значущих якостей. Особливу роль у реалізації поставленої мети відіграє практика як невід'ємна складова освітнього процесу коледжу, яка дає можливість здобувачам освіти зробити перші важливі кроки у професію, продуктивно поєднати теоретичні положення навчальних дисциплін з набуттям необхідного особистого практичного досвіду. Раннє залучення студентів до практики формує у них стійку мотивацію та свідоме ставлення до обраної професії, прагнення до подальшого професійного зростання, спонукає до постійного самовдосконалення.

В той же час урахування суспільних викликів сьогодення ставить перед викладачами нові завдання щодо організації практичної підготовки майбутніх вихователів, оскільки при дистанційному навчанні традиційне занурення в реальний процес закладів дошкільної освіти, де студент вчиться приймати самостійні рішення при розв'язанні конкретних завдань, стає неможливим. У зв'язку з цим особливого значення набуває формування медіакультури майбутніх вихователів, уміння користуватися інформаційними ресурсами, використовувати інформаційно-комунікаційні технології, створювати якісний медіапродукт.

Практична підготовка здобувачів освіти організовується згідно навчального плану і графіку освітнього процесу. Зміст практик визначається наскрізною програмою, на основі якої розробляються робочі програми усіх видів практики. З метою забезпечення ефективності результатів практики необхідно внести зміни в організацію кожного її виду.

Для ефективного проходження практики студентами під час дистанційного навчання слід створити належні умови, від яких залежить цілісний продуктивний процес професійної підготовки майбутніх фахівців. До педагогічних умов організації практичної підготовки відносимо: якісне планування, відбір і структурування змісту практики з урахуванням вимог державного стандарту; забезпечення системності, наступності й наскрізного

характеру практичної підготовки протягом усього періоду навчання студентів у коледжі; адаптація навчальних програм відповідно до особливостей її дистанційного проведення; створення навчально-інформаційного середовища здійснення практичної підготовки; опанування ефективними технологіями дистанційного навчання; здійснення системи контролю через цілеспрямоване керівництво практикою.

Продумана система керівництва практикою забезпечить реалізацію всіх поставлених перед нею завдань, всебічну психолого-педагогічну та методичну готовність студентів до виконання професійних обов'язків.

Рациональна організація всіх видів практики починається з чіткості і змістовності проведення настановних відеоконференцій, які допоможуть студентам усвідомити мету, завдання, зміст практики, вимоги, яких слід дотримуватися. Завдання адаптуються, щоб студенти могли їх якісно виконати в умовах дистанційного навчання. Додатково розроблені інструктивно-методичні рекомендації, сприяють детальнішому усвідомленню студентами специфіки певного виду практики.

Особливе значення у професійній підготовці майбутніх фахівців має організація системи показових занять. Показові заняття проводяться шляхом аналізу спеціально дібраних відеозаписів відповідних форм навчально-виховної роботи. Тісний зв'язок та взаємодія з базами проходження практик дають можливість ефективно використовувати відеоматеріал з практики роботи сучасних ЗДО. Яскрава демонстрація новітніх технологій, цікавого практичного досвіду, нетрадиційних методичних рішень, розв'язання реальних практичних проблем, відчуті позитивні емоції від зустрічі з дошкільнятами забезпечують позитивні зміни в ставленні до обраної професії.

Змістом кожного виду практики є проведення студентами різних видів діяльності та форм їх організації, яке розпочинається зі складання конспектів. В умовах дистанційного навчання це теж набуває певної специфіки. Згідно визначених графіків викладачі постійно проводять

консультування студентів в режимі он-лайн щодо розробки планів-конспектів. Особливо відповідальною на цьому етапі є роль викладача, який здійснює гуманістично спрямований науково-методичний супровід даного процесу, створюючи у системі «методист-практикант» атмосферу педагогічного співробітництва і співтворчості. Важливо усунути чинники, які спричиняють високу ситуативну тривожність у практикантів, пов'язану не лише з типовими для переважної більшості студентів хвилюваннями, викликаними самим процесом підготовки до практики, а і різними життєвими обставинами в умовах воєнного стану. Адже загальновідомо, що індивідуальність майбутнього педагога формується під впливом викладача, який виступає зразком, орієнтиром в майбутній професійній діяльності, досвід спілкування з яким студенти перенесуть у взаємини «вихователь-дитина». Тому так важливо керівникам практики поряд з контрольно-оцінною та функцією надання методичної допомоги реалізувати функцію психологічної підтримки. Необхідно забезпечувати індивідуалізацію процесу підготовки до практики, надавати консультативно-методичну допомогу з урахуванням різного рівня теоретичної підготовленості студентів, їх потенційних можливостей, сильних і слабких сторін.

Впродовж практики дистанційну комунікацію зі студентами викладачі здійснюють з використанням всіх доступних засобів, враховуючи об'єктивні технічні можливості кожного студента (через електронну пошту, месенджери (Viber, Telegram та інші), відеоконференції (Meet, ZOOM, Skype та інші), форуми, чати, мобільний (телефонний) зв'язок, тощо).

У процесі проходження педагогічної практики студентами слід здійснювати поточний контроль її якості. Це потребує від викладача гнучкого підходу, розроблених чітких об'єктивних критеріїв. При оцінюванні професійно-рольової поведінки під час моделювання різних форм та видів діяльності важливо вселяти у студентів впевненість у професійних вміннях, проявляти емпатію, щирість, акцентувати увагу на позитивних моментах, найбільш ефективних проявах, надавати рекомендації щодо усунення

помилки. Крім того, необхідно розвивати у практикантів самооцінку, вміння аналізувати власну педагогічну діяльність. Такий аналіз вносить корективи у набутий досвід кожного практиканта. Важливе місце в системі оцінювання якості різних видів практики відіграє підготовка окремими студентами відеозвітів моделювання фрагментів занять, розробка електронних дидактичних матеріалів та інших видів наочності з допомогою комп'ютерних програм.

Значна увага в процесі підготовки та в період проходження практики студентами має приділятися формуванню їх комунікативної компетентності. Проведення відео конференцій у режимі реального часу дає можливість організувати одночасне обговорення побаченого після перегляду відеоматеріалів та спостереження моделювання студентами різних видів і форм діяльності незалежно від місця їх проживання. Практиканти вчаться висловлювати власну думку, вступати у полілог, обґрунтовувати доцільність вибору методів і прийомів організації діяльності дітей, пропонувати власні методичні рішення освітніх завдань.

Брак практичного досвіду студентів щодо проведення різних форм освітньої роботи в ЗДО в певній мірі можна компенсувати створенням електронно-інформаційної бази з власних практичних та зібраних матеріалів, як своєрідного банку педагогічних та методичних ідей. Накопичення таких матеріалів сприятиме удосконаленню практичної підготовки здобувачів освіти, формуватиме готовність приймати нове, пропускати його через себе та прагнути до саморозвитку, самореалізації та вироблення власного стилю педагогічної діяльності.

Однією з основних організаційно-педагогічних засад ефективної організації практики є її навчально-методичне забезпечення, яке в умовах дистанційного навчання має особливе значення. Сучасний стан практичної підготовки здобувачів освіти зумовлює необхідність створення електронних джерел інформації: навчально-методичних посібників, методичних рекомендацій з різних видів практики тощо, які допоможуть студентам

отримати додаткову детальну інформацію щодо особливостей організації різних видів практики. Активне поповнення аудіо- та відео- архівів з проведення різних форм роботи з дітьми сприятиме поглибленню знань студентів про систему роботи в ЗДО.

Отже, реалізація окреслених аспектів організації педагогічної практики в режимі дистанційного навчання забезпечить якісну підготовку майбутніх вихователів, підвищить рівень їхньої мотивації навчання, полегшить процес адаптації до виконання нової соціально-рольової функції, вплине на формування у студентів гуманістичних цінностей, які сприятимуть розвитку здатності нести особисту відповідальність за наслідки своєї діяльності.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Під наук. керівництвом Піроженко Т.О.: Авт. к-в: Байер О.М., Безсонова О.А., Брежнева О.Г. та ін. К.:2021. 37 с.
2. Гавриленко К.М. Нові виклики дистанційного навчання // Збірник наукових праць «Педагогічні науки». Херсон. 2020. № 93 С.133-137.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. Практикум: Навчальний посібник. Київ: Видавничий Дім «Слово». 2013. 448 с.
4. Огієнко О.І. Дистанційна педагогічна освіта: зарубіжний та вітчизняний досвід. Методичні рекомендації. НАПНУ. Інститут педагогічної освіти дорослих. 2012. С. 1-75

*Томашевська Ірина Петрівна,
м. Луцьк*

УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ЕВРИСТИЧНІ МЕТОДИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ

Реформування системи освіти в цілому та дошкільної освіти зокрема, стає неможливим без оптимізації управлінської діяльності. Отже, подальше підвищення якості системи дошкільної освіти перебуває у прямій залежності від якості управління нею. Дошкільна система освіти – це структура котра потребує особливого підходу до управління якістю освіти, оскільки носить методологічний характер, віддзеркалює у собі певний кут зору, аспект, принцип оцінної діяльності і цим орієнтує усіх учасників освітнього процесу,

включаючи батьків, щодо формування нової моделі системи дошкільної освіти.

В умовах модернізації дошкільної освіти важливого значення набуває створення чіткої та нестандартної системи управління ЗДО, спрямованої на його безперервний системний розвиток. Управління якістю дошкільної освіти передбачає забезпечення нарощування потенціалу ЗДО за рахунок освоєння управлінських нововведень.

Аналіз стану системи дошкільної освіти вказує на необхідність формування нового типу керівника ЗДО, котрий вмiло поєднує функції педагога – вихователя, психолога, менеджера. Управлінська діяльність для керівника закладу дошкільної освіти принципово відрізняється від інших видів праці, оскільки пов'язана із різноманіттям людських відносин, величезною кількістю професійно-педагогічних ситуацій за максимальної відповідальності за процес та результат управління педагогічним колективом.

Функціонування закладів дошкільної освіти суттєво відрізняється від процесів, що відбуваються в інших освітніх закладах, через специфіки віку здобувачів дошкільної освіти. Виходячи з цього, можна сказати, що загальні теоретичні позиції управління якістю освіти не можна переносити механічно дошкільну практику. Вони повинні бути наповнені новим змістом, адекватним особливостям функціонування системи дошкільної освіти.

В результаті теоретичного аналізу встановлено, що проблема управління у різних аспектах знайшли своє відображення у наукових розвідках А. Богущ, В. Камінської, Л. Пісоцької, С. Сисоєвої, Т. Сущенко, І. Шоробури.

Однією з умов управління якістю дошкільної освіти є оптимізація освітнього процесу, що здійснюється в результаті роботи за такими напрямками: оновлення змісту освіти та організація освітнього простору закладу дошкільної освіти.

Для реалізації цієї мети необхідно забезпечити:

1) інноваційний характер дошкільної освіти, механізми оцінки якості та затребуваності освітніх послуг;

2) прозору, відкриту систему інформування громадян про освітні послуги, що характеризується повнотою, доступністю, своєчасним оновленням достовірністю інформації;

3) прозору об'єктивну систему оцінки індивідуальних освітніх досягнень вихованців як основу переходу до наступного рівня освіти;

4) механізми участі споживачів та громадських інститутів у здійсненні контролю та проведенні оцінки якості дошкільної освіти [2, с.17].

Модель управління включає такі процеси: вироблення рішень, відбір та реалізація найкращих з них; постановка реально досяжних цілей; планування взаємопов'язаних заходів щодо досягнення мети; коригування прийнятих управлінських рішень у зв'язку із зміною умов; систематичний контроль за станом освітнього процесу; прогнозування наслідків рішень та змін умов діяльності, своєчасна реакція на очікувані наслідки шляхом зміни планів.

Алгоритм вирішення управлінських завдань у загальному випадку є таким: визначення існування проблеми, її формулювання, а також розуміння причин виникнення цієї проблеми та її взаємозв'язків з іншими проблемами; розробка варіантів управлінського рішення, оцінка кожного із способів вирішення, вибір найоптимальнішого. Постановка завдання виконавцем та контроль за виконанням рішення.

Упорядкування процесу ухвалення рішення компенсує недоліки, зумовлені неможливістю вирішити проблему лише за допомогою кількісних методів аналізу на основі використання чітких однозначних алгоритмів. Розгляд виниклих проблем у строго логічній послідовності дає можливість плідно поєднувати формальні та евристичні методи в процесі підготовки та прийняття рішення та добиватися вищої його якості.

Процедури та критерії формування управлінських рішень включають набір заходів організаційного, технологічного, економічного, правового та

соціального характеру, спрямованих на досягнення мети, або вибір із уже раніше розроблених наборів.

У науковій теорії виділяють такі групи методів прийняття рішень: аналітичні; статистичні; математичного програмування; евристичні; активізуючі; експертні; методи сценаріїв тощо.

Евристичні методи – це методи, засновані на логіці, здоровому глузді та досвіді, при вмілому використанні яких виявляється нова істотна інформація. Назва методів взята від слова «еврика».

Евристичні методи застосовуються при нестачі або відсутності умов використання формалізованих методів. Вони використовують метод Сократа – отримувати приховану в людині інформацію за допомогою влучних питань. Основу їх становить спосіб індукції, тобто перехід від часткового до загального.

Евристичні методи ефективні, якщо керівник зміг так розділити проблему, що підпроблеми, що вийшли, є типовими для конкретної ситуації та освоєна методика їх вирішення або виконання конкретних робіт. Для цього, керівник повинен застосовувати усі свої знання, досвід та мистецтво в управлінській діяльності.

До таких методів належать: метод інверсії, метод організаційних стратегій, метод евристичних питань.

В основі методу інверсії лежить творча діяльність, яка часто протилежна традиційній логіці. Він застосовується у тих випадках, коли потрібна принципово нова альтернатива рішення будь-якої складної задачі

Крім методу інверсії, для нас значущим є метод організаційних стратегій, сформульований. У процесі обговорення проблемного питання, що стосується покращення якості дошкільної освіти, планування освітнього процесу в ЗДО або інших питань щодо категорії якості, педагогічним колективом висувається кілька стратегій (ідей), вони фіксуються, а потім вибираються найбільше яскраві та незвичайні. Метод організованих стратегій

дозволяє керівнику ЗДО подолати інерцію мислення педагогів та спонукати їх до творчого пошуку.

Метод евристичних питань виступає ключовим при управлінні якістю дошкільної освіти. Його застосування можливе для збору додаткової інформації в умовах проблемної ситуації, наприклад відбір та вибір ключових критеріїв та показників якості освітнього процесу у дошкільній освітній організації [5].

Виділяють близько 30 наборів прийомів евристичних методів. Наведемо основні із них: узагальнення завдання; конкретизація завдання; формулювання оберненої задачі; включення до іншої структури; критика очевидних рішень; пошук привнесених умов; рух від кінця до початку; зближення даних та мети; перекодування тексту в модель; використання подібних завдань; розгляд проблеми з різних точок зору; аналіз умов прийняття рішень; аналіз конфлікту; переструктурування.

Прийняття управлінських рішень можливе при виконанні умов КІО, тобто (К) компетентність (І) інформованість (О) оперативність. Розглянемо ці умови докладніше: *компетентність*. Успішний розвиток ЗДО залежить від рівня компетентності керівника. *Інформованість*. Сучасному керівнику ЗДО складно бути поінформованим. В наявності протиріччя, коли з одного боку інформації дуже багато, з іншого – вона часто абсолютно марна. Володіння достовірною, повною та своєчасною інформацією дає серйозну конкурентну перевагу для успішного здійснення керівництва освітнім процесом у ЗДО та прийняття результативних управлінських рішень, а надлишок інформації, поруч із суперечливістю, заважає прийняттю правильного управлінського рішення. *Оперативність* (своєчасність). Якщо дві перші умови виконані, цього недостатньо. Необхідно оперативно приймати своєчасні управлінські рішення.

Таким чином, резюмуючи вищесказане, варто зазначити, що застосування евристичних методів прийняття управлінських рішень сприяє підвищенню конкурентоспроможності дошкільної освітньої організації та

вимагає від керівника ЗДО високого професіоналізму при виконанні цього виду діяльності.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти : нова редакція. URL: www.mon.gov.ua/.../9671.
2. Бальшукіна А. Модель управління розвитком дошкільного навчального закладу на адаптивних засадах. *Імідж сучасного педагога*. 2013 №7. С.15-18
3. Іванова Н. І. Дошкільна освіта в дискурсі філософських рефлексій. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2013. № 27. С. 82.
4. Панченко А.В Модернізація освітнього процесу у ДНЗ в умовах інформатизації освіти. *Вихователь методист дошкільного закладу*. 2012.№1.С.11-15
5. Пісоцька Л.С. *Актуальні проблеми управління розвитком дошкільної освіти в Україні*, ХГПА, Хмельницький 2009.

*Харченко Алла Анатоліївна,
м. Хмельницький*

РОЗВИТОК ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

У статті акцентуємо увагу на основних позиціях організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти під час дії правового режиму воєнного стану (очний, дистанційний, змішаний). Важливим завданням дошкільної освіти є консолідація зусиль влади, закладів освіти, громадськості з метою забезпечення необхідних умов для розвитку, освіти, повноцінної соціалізації дітей і створення безпечного освітнього середовища. В умовах воєнного стану зазнала змін й організація роботи з кадрами, зокрема підвищення кваліфікації, інформаційна та методична підтримка педагогів.

Реалії сьогодення в Україні (карантинні заходи, які були встановлені Урядом та введення воєнного стану з 24.02.2022 року) вимагають від освітян дошкільця кардинальних змін у підході щодо вибору та забезпечення оптимальних і ефективних форм організації освітнього процесу. Життя вимагає раціонального поєднання вивірених часом методик та сучасних технологій, що є основою змішаного навчання. Відповідно листа МОН №

1/3845-22 «Про рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану в Україні» в закладах дошкільної освіти рекомендовано надавати освітні послуги із застосуванням різних форм організації освітнього процесу в ситуації, коли ЗДО повністю або частково припиняє діяльність у зв'язку з військовими діями, з використанням дистанційної та змішаної форм організації освітнього процесу.

Будь-яка зміна і початок нового потребують оновленого спрямування колективів щодо осмислення і переорієнтування на нові форми управління та ефективної організації життєдіяльності дітей дошкільного віку.

Важливими завданнями дошкільної освіти в сучасних умовах мають стати:

- консультативна підтримка педагогів щодо професійного розвитку, супервізії, документації закладу, освітніх та навчальних програм, організації освітнього процесу, у тому числі з використанням технологій дистанційного навчання;

- професійна підтримка педагогів щодо компетентнісного, особистісно орієнтованого, діяльнісного, інклюзивного підходів до навчання і нових освітніх технологій;

- сприяння професійному розвитку педагогів, зокрема через координацію професійних спільнот, поширення інформації щодо професійного розвитку, формування баз даних програм підвищення кваліфікації та джерел, необхідних для професійного розвитку.

Мета статті полягає в обґрунтуванні й розробленні ефективної моделі розвитку професіоналізму педагогів дошкільних закладів у системі післядипломної освіти в умовах військового часу. Для досягнення зазначеної мети було розроблено, теоретично обґрунтовано та апробовано модель розвитку професіоналізму вихователів дошкільних закладів у системі післядипломної освіти, яка структурована за організаційно-цільовим (координація діяльності, співпраця всіх підрозділів інституту), змістовим (курсний, міжкурсний та етап самоосвіти), діагностичним та

результативним блоками. Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що розроблено та впроваджено в процес післядипломної педагогічної освіти вихователів дошкільних навчальних закладів спецкурси «Оновлення форм та методів дошкільної освіти», «Проблеми готовності дітей до навчання в школі», «Підвищення професійного статусу дошкільного працівника засобами інформаційно-комунікаційних технологій», «Розвиток професіоналізму вихователів дошкільних закладів»; оновлено інформаційне забезпечення навчальних дисциплін «Філософія освіти», «Педагогічна інноватика післядипломної педагогічної освіти», «Сучасні інноваційні освітні технології»; розроблено рекомендації «Освітній процес в закладах дошкільної освіти: практичні кроки реалізації в умовах воєнного стану» [4.с.3], викладачам, керівникам освітніх закладів з методики професійного самовдосконалення та саморозвитку.

Хмельницький ОШПО виявився готовий до нових викликів. Платформа для дистанційного навчання moodle, яка функціонує в інституті з 2012 року, пакет спеціалізованого хмарного програмного забезпечення G Suite (У пакет G Suite входять такі популярні веб-застосунки від Google, як Gmail, GoogleДиск, Google Hangouts, Google Календар, Google

Документи, Google Таблиці, Google Презентації, Google Sites, classroom тощо), підготовлені працівники створили умови якісної роботи курсів підвищення кваліфікації на дистанційній основі. Дистанційна форма освіти – це організація освітнього процесу із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій у зручний для 8 здобувачів освіти спосіб і час. Змішана форма освіти – це поєднання традиційної очної форми освіти з дистанційною

Виходячи з того, що у дошкільних закладах відсутня платформа для організації дистанційного навчання moodle, було прийнято рішення з педагогами дошкільниками працювати тими самими технологічними засобами, що й вчителі працюють з учнями. Тому за основу взяли google Клас (classroom). Для онлайн спілкування використали zoom,

meet.google.com. На сайті інституту створили спеціальну сторінку «Дистанційна підтримка педагогічних працівників закладів дошкільної освіти [3. с.2].

Організація та проведення курсів підвищення кваліфікації різної категорії працівників дошкільної ланки освіти відповідно до освітніх потреб педагогічного загалу області шляхом впровадження в освітній процес КПК сучасних педагогічних технологій, андрагогічних засад, динамічних, практико-орієнтованих, тренінгових форм навчання та розвитку дигітальної компетенції педагогів. Організація дистанційного навчання педагогів ЗДО на курсах підвищення кваліфікації здійснюється за затвердженим графіком із запланованим початком і реєстрацією та подовженням терміну завершення, що дає змогу здобувачам освіти у пролонгованому режимі виконати навчальний план з урахуванням реальних подій в професійній діяльності (призупинення освітньої діяльності в ЗДО; влаштування і допомога громадянам із числа внутрішньо переміщених осіб; волонтерська діяльність, тощо) і власному житті (переміщення на безпечну територію і погіршення побутових умов; тимчасова відсутність зв'язку, інтернету тощо); гнучкий розклад, цілодобовий доступ до освітньої платформи, вільний вибір часу роботи з матеріалами на дистанційному курсі та порядку виконання залікових робіт; доступність консультування здобувачів викладачами інституту протягом пролонгованого періоду; навчання за освітніми програмами за другою спеціалізацією (фаховий модуль), для роботи за сумісництвом на посаді вихователя і керівника гуртка;- організація постійно-діючого консультаційного пункту з питань надання психологічної допомоги педагогам і батькам у роботі з дітьми щодо особливостей в освітній діяльності і взаємодії в існуючій ситуації та стресовому стані.

Зупинимося докладніше про організацію курсів в умовах військового стану. Викладачі кафедр опанували технологію виставлення матеріалів для опанування слухачами у розділ «Завдання». Виставляється «Матеріал», якщо він слухачем має бути опрацьований, або «Завдання», якщо слухачеві треба

здавати результат виконання у вигляді файлу того чи іншого формату. Виставлені матеріали можуть бути оцінені конкретними балами і є можливість вказати дату виконання завдання. У цьому випадку створюється відповідний електронний журнал. Для проведення конференції по обміну досвідом з питань організації дистанційного навчання педагоги діляться власним досвідом організації онлайн-консультації та онлайн конференції, онлайн-семінари, онлайн-фестивалі згідно плану роботи закладу, з використанням інформаційно-комунікаційних сервісів. Для ефективної організації змішаного освітнього процесу використовуються такі засоби комунікації: розміщення завдань і рекомендацій на сайті закладу; створення груп із батьками в соціальних мережах: Viber, Telegram, WhatsApp тощо; використання електронних платформ: ZOOM, Google Classroom тощо; проведення скайп-конференцій; освітня платформа Youtube; листування через електронну пошту тощо. Проводячи дистанційні курси у такий спосіб ми намагалися змодельовати поведінку педагогів, коли їм самим потрібно організувати дистанційну підтримку навчання дітей у своїх закладах.

Новим напрямом інформаційного та науково-методичного забезпечення педагогічних працівників є створення сайту, очного та заочного дистанційного консультування на базі ресурсів Інтернету тощо. Створення інформаційно-освітнього середовища забезпечує педагогам доступ до інформаційних та освітніх ресурсів на основі використання сучасних інформаційних технологій, телекомунікаційних мереж, навчання в on-line-режимі тощо. На сайті інституту педагоги мають змогу ознайомитися з методичною та науково-методичною літературою, інформаційними ресурсами з певних методик; новими технологіями і методиками навчання і виховання; науковими розробками з інноваційних напрямів освіти; новими моніторинговими дослідженнями; науковими та методичними розвідками освітян різних категорій за галузями знань, матеріалами з підготовки та підвищення кваліфікації педагогів, досвідом зарубіжних колег, що дозволяє педагогам вільно володіти інформацією про сучасний стан освіти як в

Україні, так і за кордоном, обмінюватися досвідом з іншими працівниками освітньої галузі, спілкуватися з науковцями.

Стартували впевнено і вдало, тому що ми команда дошкільників. Результат визнаємо за кількістю зареєстрованих учасників. Продовжуємо свій педагогічний фронт, адже впевнені, що організація такої роботи дає змогу дітям та дорослим вести активне життя, розвиватися, а їхнім батькам не відчувати себе самотніми і покинутими. Ми будемо воювати на своєму фронті за кожну дитину, за її психічне здоров'я, за її розвиток, моральність і духовність. Підтримуємо наших малят і їх батьків, один одного і щиро віримо – Україна переможе!

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (нова редакція).-К. 2021.с.38
2. Артемова Л. Зберегти дітей-гуманітарна місія сьогодення.Дошкільне виховання.2022.№3-4.с.6-8
3. Дистанційна підтримка педагогічних працівників закладів дошкільної освіти: (https://hoippo.km.ua/?page_id=1409)
3. Косенчук О., Новик І. Досліджуємо якість освітнього процесу використання міжнародної методики ECERS-3 у закладах дошкільної освіти. Дошкільне виховання. 2020. № 10. с. 10–13.
4. Освітній процес в закладах дошкільної освіти: практичні кроки реалізації в умовах воєнного стану. Інформаційно-методичний вісник Орієнтир. №6, 2022.,
ХОШПО
https://docs.google.com/document/d/1Ud1x5lmiRH3TTCosl0iwwd9Kc_j2VXxS7cH7TkVBjI/edit
5. Рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період війни
<https://www.pedrada.com.ua/article/3052-rekomendats-dlya-pratsvnikv-zakladv-doshklno-osvti-na-perod-vyni>
6. Дошкілля Хмельниччини
<https://www.facebook.com/groups/reforma.osvity/?ref=share>

*Шило Світлана Борисівна,
м. Черкаси*

РОЛЬ МОВЛЕННЕВОЇ ГРАМОТНОСТІ ФАХІВЦЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ВИХОВАННІ ДИТИНИ

Професія педагога висуває певні вимоги до мовлення та культури спілкування. Слово є не тільки основним інструментом педагога, а й прикладом для наслідування, який свідомо чи несвідомо сприймають і засвоюють вихованці. Як зауважує В. Сухомлинський: «У руках вихователя слово – такий же могутній засіб, як музичний інструмент в руках музиканта, як фарби в руках живописця, як різець і мармур в руках скульптора. Як без скрипки немає музики, без фарби і пензля – живопису, без мармуру й різця – скульптури, так без живого, трепетного, хвилюючого слова немає школи, педагогіки. Слово – це ніби той місток, через який наука виховання переходить у мистецтво, майстерність» [5, с.47]. Тому важливо не применшувати значення правильної літературної мови, якісної мовної комунікації, не забувати про те, що в дошкільному віці діти, наслідуючи, не лише навчаються всім тонкощам правильної вимови, побудови фраз, слововживання, але і переймають усі ті недосконалості мови, що трапляються у дорослих.

Професійне володіння мовленнєвою культурою як усною, так і письмовою важливе для педагогів усіх ланок освіти, але для фахівців дошкільного профілю це вміння набуває особливої значущості, тому що на етапі дошкільного віку мовна самостійність дітей перебуває на стадії розвитку та становлення. Мовна культура служить не лише ознакою духовного багатства педагога, культури його мислення та поведінки, а й водночас є могутнім засобом формування особистості дитини. У цих умовах особливої актуальності набуває проблема розвитку мовленнєвої грамотності фахівців дошкільної освіти.

Аналіз лінгвістичної та педагогічної літератури дозволив зробити висновок про те, що немає єдиного погляду на феномен «мовленнєва культура», переважає тенденція ототожнення понять: «культура мови», «правильність мови» та «мовна культура». Видатний педагог В. Сухомлинський називав мовленнєву культуру «дзеркалом духовної культури» і вимагав від педагога майстерного володіння словом: «кожне слово має бути продуманим, мудрим, цілеспрямованим, повноважним» [5, с.89].

Підвищенню рівня мовленнєвої грамотності присвячені наукові праці вітчизняних науковців Н. Бабич, С. Карамана, А. Капської, О. Коваль, Л. Мацько, М. Пентилюк та ін. Проте недостатньо дослідженими залишаються специфіка мовленнєвого впливу в процесі навчання і виховання, ефективності методів підвищення мовленнєвої грамотності фахівців дошкільного профілю та універсальній значимості мовленнєвих умінь у структурі комунікативної компетентності як складової професійної майстерності і педагогічної зокрема.

Мета статті полягає в комплексному визначенні особливостей комунікативних навичок фахівця дошкільного профілю, аналізі компонентів професійного мовлення вихователя та формуванні правил щодо мовлення педагога закладу дошкільної освіти, визначенні чинників, що впливають на мовленнєву грамотність вихователя.

Характер мовленнєвого розвитку дошкільника залежить від якості мови педагогів та від мовного середовища, яке вони створюють у дошкільному навчальному закладі. На думку Л. Мацько, «особистість молодої людини формується переважно на мові, на її арсеналі та її засобами і розкривається як освічена виразна індивідуальність» [3, с.3].

У сучасних дослідженнях проблем удосконалення комунікативних здібностей педагога виокремлюють компоненти його професійної мови та вимоги до неї. До складників професійного мовлення педагога зараховують:

- ✓ якість мовного оформлення промови;

- ✓ ціннісно-особистісні настанови педагога;
- ✓ комунікативну компетентність;
- ✓ чіткий підбір інформації для створення висловлення;
- ✓ орієнтація на процес безпосередньої комунікації.

У ході комунікативної взаємодії педагог опановує нові межі професійної діяльності. Комунікативні вміння та навички розвивають важливі психологічні якості, що є складовими компетентності педагога. До них зараховують педагогічний такт, педагогічну емпатію, багатство, чистоту, виразність мови, володіння педагогічною етикою тощо. Особливість професії вихователя, насамперед, проявляється у його педагогічному такті. У педагогічній діяльності такт визначено не лише як здатність уникнути конфлікту, а й уміння, за потреби, вдатися до конфліктної ситуації, щоб правильно вирішити будь-яку проблему. Педагогічний такт – це почуття розумної міри на основі співвіднесення завдань, умов і можливостей учасників спілкування. Такт – це простота, щирість без фальшу, довіра, поради без нав'язливості, гумор без глузування, вимогливість без тиску, наполегливість без упертості, діловий тон без сухості. Педагогічний такт, звичайно, пов'язаний з усіма іншими якостями педагога.

У тісному зв'язку з педагогічним тактом перебуває педагогічна емпатія та толерантність. Емпатія – це досягнення емоційного стану, розуміння та проникнення в переживання іншої людини, емоційне співпереживання іншій людині, відгук на її почуття. Усі ці стани повинні ґрунтуватися на довірі вихованця педагогу не лише під час навчального процесу, а й у будь-якій ситуації спілкування.

Багатство мови педагога у цьому розумінні – обов'язкова умова успішного спілкування в різних ситуаціях і тому одна з найважливіших. Багатство мови – це вміння використовувати всі мовні одиниці з метою оптимального вираження інформації. Варто пам'ятати, що у дошкільному віці формуються основи лексичного запасу дитини, тому багатий лексикон самого педагога сприяє розширенню словникового запасу дитини та

допомагає сформуванню в нього навички точності слововживання, виразності і образності мовлення. У той же час треба не забувати й про точність мови. Це – відповідність змістового мовлення та інформації, що лежить в її основі, необхідна умова її адекватного та повного розуміння, а отже, й ефективності спілкування загалом.

Під чистотою мови розуміємо очищення мовлення від нелітературної лексики – одне із завдань мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. Беручи до уваги провідний механізм мовного розвитку дошкільнят (наслідування), педагогу необхідно дбати про чистоту власної мови: недопустиме використання слів-паразитів, діалектних чи жаргонних слів. Виразність – особливість мови, що захоплює і створює атмосферу емоційного співпереживання. Виразність мови педагога є могутнім знаряддям впливу на дитину. Володіння фахівцем дошкільного профілю різними засобами виразності (інтонація, темп мовлення, сила, висота голосу та ін.) сприяє формуванню довірливості, виразності мовлення дитини та кращому усвідомленню змісту висловлення дорослого, формуванню вміння проявляти своє ставлення до предмета розмови. Майстерність володіння голосом пов'язане з розвитком фонаційного (звукового), або так званого мовного дихання. Крім того якість мовлення залежить від яскравості, виразності вимови – дикції і відповідності літературним нормам вимови. Це сприяє передачі естетичного та емоційного багатства заняття.

Зважаючи на охарактеризовані складові мовленнєвої компетентності педагога, можемо виокремити декілька рекомендацій щодо мовної культури фахівця дошкільної освіти.

1. Педагог повинен говорити тихо, але так, щоб кожен міг його почути, щоб процес слухання не викликав у вихованців напруги.
2. Вихователь повинен говорити виразно.
3. Для досягнення виразності звучання важливо вміти користуватися паузами – логічними та психологічними. Без логічних пауз мова безграмотна, без психологічних – безбарвна.
4. Педагог повинен інтонувати своє мовлення, тобто вміти ставити логічні наголоси, виділяти

окремі слова, важливі для змісту сказаного. 5. Мелодичність надає голосу вихователя індивідуального забарвлення та може істотно впливати на емоційний стан вихованців:

Отже, сучасна педагогіка покликана створювати умови для розвитку та саморозвитку особистості дитини. Особлива роль належить фахівцям дошкільної освіти у процесі спілкування, яка характеризує визнання дитини як рівного партнера в умовах співпраці, орієнтацією на її інтереси та перспективи її розвитку, де важливу роль відіграє мовленнєва грамотність педагога.

Список використаних джерел:

1. Бабич Н. Д. Основи культури і техніки мовлення. Львів : Підручники і посібники, 1990. 181 с.
2. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика: теорія і практика. Запоріжжя : Просвіта, 2000. 228 с.
3. Мацько Л. Стратегія мовної освіти в Україні. *Педагогічна газета*, 2004. № 5 (118). С. 3.
4. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування. К. : Т-во «Знання», КОО. 2008. 291 с.
5. Сухомлинський В. О. Слово про слово. Радянська Україна, 1964.

Розділ 4. Впровадження сучасних педагогічних технологій в умовах кризових станів.

*Антонюк Володимир Зіновійович,
м. Луцьк*

ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНІЙ РОБОТІ ЗДО

Сучасне суспільство на даному історичному етапі розвитку орієнтується на новітні світові технологічні наукові розробки та практичні здобутки, які показали високий коефіцієнт корисної дії. Це вимагає від вихователів ЗДО нових компетентності світового рівня для якісної роботи із дітьми в ЗДО.

Нові цінності й орієнтири освіти і, навіть, сучасні досягнення науки та техніки багато у чому визначають вибір методів навчання, у якому педагоги віддають перевагу активним та інтерактивним педагогічним технологіям.

Одним з ефективних методів роботи з дітьми дошкільного віку є метод проектної діяльності, який ґрунтується на розумінні ролі особистості дитини в системі дошкільної освіти.

Метод проектів в освітній та виховній діяльності закладів освіти широко використовують із початку ХХ століття, але в наш час він зазнав деяких змін.

На початку ХХ століття Джон Дьюї запропонував концепцію методу проектів за яким проектне навчання є спрямованими діями (мають певну мету), що поєднують у собі творчу діяльність, минулий досвід, традиції та методи, що розвивають цю діяльність. Керованість такого методу має спиратися на науковий підхід та знання. Проект, за О. Безпалько, – форма випереджального відображення і перетворення дійсності, що супроводжується сукупністю скоординованих дій, обмежених у часі із

зазначенням параметрів можливих витрат та етапів реалізації [3].

Проектування – регламентована, творча, багатофункціональна діяльність, яка передбачає такі функції: аналітичну, прогностичну, конструктивну, організаційну, рефлексивну [3].

Метод проектів орієнтований на самостійну діяльність здобувачів освіти, – індивідуальну, парну, групову. Ще більш важливо, що він розрахований на вміння працювати з різними джерелами інформації [3].

Механізм реалізації проектної технології складається з наступних основних компонентів:

1) організація стимулюючого інформаційного простору (предметного, соціокультурного, освітнього) для розвитку потенціальних можливостей студента, його внутрішнього світу;

2) організація різноманітних видів діяльності як умова самореалізації дітей: соціально-культурної, суспільно-корисної, навчально-пізнавальної, дослідницької, технічної, еколого-натуралістичної;

3) організація продуктивного спілкування як умови соціального розвитку дошкільників, формування позитивної, «Я – концепції» [2].

Вимоги до організації проекту:

1) Наявність значущої в дослідницькому плані проблеми, що потребує інтегрованих знань, дослідницького пошуку.

2) Практична, теоретична, пізнавальна значущість передбачуваних результатів.

3) Самостійна діяльність дітей. Вона може бути груповою, парною чи індивідуальною.

4) Визначення кінцевих цілей спільних чи індивідуальних проектів.

5) Визначення базових знань із різних галузей, необхідних для роботи над проектом.

6) Структурування змістовної частини проекту із зазначенням поетапних результатів).

7) Використання дослідницьких методів.

8) Результати виконаних проектів повинні бути матеріальними, тобто оформленими у визначений спосіб (макети, моделі) [2].

Виховні проекти відрізняються від навчальних насамперед такими якостями:

1) тематикою проектів, яка спрямована на урізноманітнення дозвілля та задоволення інтересів дітей у соціальній сфері;

2) кількістю учасників проекту, бо саме виховні проекти допомагають охопити не тільки окрему групу, а декілька груп на паралелі;

3) зростання дружніх, творчих стосунків між дітьми у групі;

4) можливість використання проектів різного типу, особливо творчих, пригодницьких, ігрових, рольових, спортивних, музичних тощо [4].

Перш ніж говорити про метод проектів у ЗДО, важливо пам'ятати, що в основі має бути дитина. Це означає, що їй має бути цікаво. Темі проектів у ЗДО можуть йти не лише від вихователя, а насамперед від дитини – що їй цікаво дізнатися.

У дошкільному навчальному закладі проектна діяльність може бути різною за: обсягом завдань, тривалістю, характером координації та контактів, формою проведення, виду діяльності.

Проект дітей є складовою проекту вихователя, його змістом і метою одночасно. Проектування дитини передбачає співпрацю вихователя з дитиною у творчій діяльності з розв'язання нових для дитини проблем. Виділяють два типи дитячої активності:

1) власну активність дитини, яка повністю визначається нею;

2) активність дитини, яка стимулюється дорослим.

Завдання вихователя створити проблемну ситуацію, пробудити у дитини потребу в розв'язанні проблеми. Створити умови для знаходження способів її розв'язання у зоні найближчого розвитку дитини та створення кінцевого продукту у змістовній і насиченій взаємодії з дитиною. Мета дитини – знайти відповіді, створити кінцевий продукт, поставити нові питання. Після завершення дітьми проекту проект вихователя продовжується

аналізом ефективності і недоліків, визначаються шляхи вдосконалення та реалізація нової проблеми [1].

Проектна діяльність передбачає особисті форми активності дітей на різних етапах реалізації задуму. Проект передбачає ретельне продумування кожної дрібниці від початку до кінця відповідно до певних концептуальних основ.

Проектна діяльність ґрунтується на кількох теоретичних позиціях:

- у центрі уваги знаходиться дитина, а не тема чи умови;
- індивідуальний темп роботи дозволяє кожній дитині вийти на рівень власного успіху;
- засвоєння базових знань відбувається за рахунок їхнього універсального використання в різних ситуаціях.

Актуальність використання проектної діяльності обумовлена тим, що кожна дитина має явні чи приховані можливості, у кожному віці – сензитивні періоди. Діти прагнуть здобути нові знання, вникнути в суть предметів та явищ навколишнього світу.

Так, дитина може зламати щойно куплену іграшку, щоб подивитися, як вона влаштована. І це треба враховувати під час організації проектної діяльності. В основі будь-якого проекту лежить надання дитині можливості бути дослідником, перетворювачем, експериментатором. При цьому мають бути створені такі умови, в яких він отримує задоволення від своєї діяльності.

Якщо розглядати дитячу проектну діяльність, то вона має вікові розмежування. До 5 років проектну діяльність дитини ми можемо розглядати на наслідувально-виконавському рівні. Відсутність необхідного життєвого досвіду не дозволяє їй повною мірою проявляти самостійність у виборі проблеми та способів її розв'язання. Тому активна роль належить дорослому. Уважне відношення до потреб дітей, вивчення їх інтересів дозволяє без труднощів визначити проблему, «що замовляється» дітьми. Діти зі задоволенням виконують завдання, запропоновані вихователем. Інтерес до

змісту проекту залежить від:

– задоволення інтересів дитини; реалізації її потреб в активній діяльності, самовираженні;

– захопленості спільною діяльністю з дорослими [1].

Перші спроби дітей самостійно розв'язати проблему необхідно помічати і заохочувати. До кінця п'ятого року життя діти отримують певний соціальний досвід, що дозволяє їм перейти на новий, розвивальний рівень проектування, що і є справжньою проектною діяльністю дитини. У цьому віці продовжує розвиватися самостійність. Діти можуть виділяти (приймати) проблему, уточнювати мету. Спроможні вибрати необхідні ресурси для досягнення запланованого результату. На цьому етапі активність вихователя дещо знижується. Він не стільки генерує ідеї, скільки допомагає реалізації ідей вихованців. Дорослому важливо захопитися тим, що цікаво дітям, допомогти їм розширити цілі і завдання [1].

Підсумовуючи, можна відзначити, що актуальність проектною діяльності у ЗДО обумовлена тим, що вона дозволяє розширювати соціально-пізнавальний простір дітей, розвивати їхню творчу активність, загальні інтелектуальні здібності, формувати пізнавальну мотивацію. Тому проектну діяльність потрібно обов'язково включати до освітньої програми так часто, як це буде доцільно та зручно.

Список використаних джерел:

1. Андросович К. Проектна діяльність у сучасному дошкільному навчальному закладі. Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи. 2014. № 1. С. 23-30.
2. Довмантович Н.Г. Проектна діяльність як засіб формування самоосвітньої компетентності. Науковий вісник ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». 2017. №1 (40). С. 92-95
3. Елькін М.В. Метод проектів у фаховій підготовці вчителів нової української школи. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2020. № 68, Т. 1. С. 249-252
4. Єрмаков І.Г. На шляху до школи життєвої компетентності: проектний підхід // Метод проектів: традиції, перспективи, життєві результати: Практико зорієнтований збірник. Київ: «Департамент», 2003. 500 с.

СУТНІСТЬ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Відповідно до положень Закону України «Про дошкільну освіту», Базового компоненту дошкільної освіти, Концепції освіти дітей раннього та дошкільного віку освітній процес у закладах дошкільної освіти (дальше ЗДО) на має бути організований на засадах інтеграції, яка передбачає формування в дошкільників цілісного та системного світобачення.

Сьогодні питаннями інтеграції знань, інтегрованого підходу до навчання, форм та видів інтеграції пронизані праці Г. Бабенка, Н. Бібик, О. Гончарук, Н. Коваль, І. Козловської, Л. Руденко, Н. Стяглик і ін. Інтеграцію освітнього процесу в ЗДО досліджували К. Белая, О. Брежнева, Л. Бухал, І. Кіндрат, М. Лазарева, Н. Рудницька та ін. Значний доробок з цієї проблеми знаходимо у дослідженнях К. Крутій, яка обґрунтовує концепцію інтеграції змісту дошкільної освіти [4]; Н. Гавриш, яка розкриває інтеграційні процеси в дошкільній освіті, наголошуючи, що інтегрований підхід у навчанні сприяє розширенню соціальнопізнавального досвіду дітей, інтенсивному розвитку когнітивних процесів; формуванню допитливості, активного ставлення до подій і явищ дійсності та ін. [2]; О. Брежнева акцентує увагу на інтеграції освітніх напрямів Базового компоненту дошкільної освіти в математичному розвитку дітей, акцентуючи увагу на різних видах інтеграції в математичній освіті дошкільників. Авторка зазначає, що інтеграція математичного змісту повинна забезпечуватись не механічним поєднанням різних видів діяльності (образотворчої, музичної, фізкультурної та ін.), а проникненням математичного змісту в процес осмислення різноманітних за суттю і структурою понять, відбивати їхні багатоканальні зв'язки, багатозначність цих зв'язків, багатоваріантність з опорою на багатоканальність сприйняття [1, с.368]. Отже, як засвідчує проведений аналіз, питання інтеграції в дошкільлі розглядається низкою

вчених, проте потребують уточнення поняття «інтеграція в дошкільній освіті» та «інтегроване навчання дітей дошкільного віку».

У словниках поняття «інтеграція» трактується як:

– об'єднання в ціле будь-яких окремих частин; об'єднання та координація дій різних частин цілісної системи; процес упорядкування, узгодження та об'єднання структур і функцій у цілому організмі [2, с.500];

– стан зв'язності окремих диференційованих частин і функцій системи, організму в ціле, процес, що веде до такого стану [6, с.229].

Розглядаючи дидактичний зміст поняття «інтеграція», візьмемо за основу погляди К. Крутій, резюмуючи, що інтеграція – це:

– процес і результат, що формує цілісність як єдину якість на основі багатьох інших;

– цілеспрямоване об'єднання, синтез певних навчальних дисциплін у самостійну систему цільового призначення, спрямовану на забезпечення цілісності знань і умінь;

– процес взаємопроникнення, який означає нерозчинення одного в іншому, а їхню єдність, збереження взаємодіючих систем і налагодження між ними взаємних контактів;

– процес об'єднання в ціле будь-яких елементів, у результаті чого виникають, висвітлюються їхні нові властивості; упорядкування неоднорідних складових у певну цілісність, систему, що має потенціал розвитку. Важливою у контексті нашого дослідження є думка науковиці про те, що інтеграція тісно взаємодіє з такими категоріями, як система, цілісність, комплексність [5].

Наведені вище означення поняття «інтеграція» доповнюють одне одного, однак в кожному конкретному випадку, зокрема в межах дошкільної освіти, інтеграцію потрібно розглядати або як процес об'єднання, або як результат, який визначає характерні елементи (частини) цілого та умови реалізації.

Важливим у контексті нашого дослідження є розмежування спільнокореневих понять: «інтегративний», «інтеграційний», «інтегрований». Так, інтегративний означає суцільний, цілісний предмет або явище. Уже інтеграційний характеризується як такий, що стосується інтеграції, або об'єднувальний. Розглядаючи поняття «інтегрований» розуміємо, що це комплексний; такий, який ґрунтується на об'єднанні, якого інтегрували і, який зазнав дії інтегрування. У ЗМІ використовують поняття «інтегрувальний», що позначає явища, які діють як об'єднувальні чинники тобто самі інтегрують [4].

Сьогодні в педагогіці пріоритетним є інтегрований підхід, який веде до інтеграції змісту освіти, тобто доцільного об'єднання його елементів у цілісність, коли результатом можуть бути цілісні знання різних рівнів – цілісність знань про дійсність, про природу з тієї чи іншої освітньої галузі, предмета, курсу, розділу, теми [4]. Цей підхід відображає здійснення ідей взаємозв'язку та взаємодії в будь-якому з компонентів освітнього процесу відповідно до тих чи інших цілей і завдань освіти, що веде до підвищення рівня його цілісності.

Інтегрований підхід реалізується у процесі вивчення інтегрованих курсів чи окремих предметів з освітньої галузі, коли цілісність знань формується завдяки їх інтеграції на основі спільних для всіх предметів понять, застосуванню методів і форм навчання, контролю і корекції навчальних досягнень дошкільників, що спрямовують навчальний процес на об'єднання знань [5].

Н. Гавриш наголошує, що діти більш глибоко усвідомлюють зміст, поданий у різноманітних зв'язках та відношеннях, тому використання інтеграції в дошкільлі – це доцільно й ефективно. З огляду на це, вчена констатує, що інтегрований підхід в дошкільній освіті полягає в:

– реалізації пріоритетних цілей, завдань виховання та розвитку особистості на основі формування цілісних уявлень про довкілля;

- здійсненні не тільки змістовних, а й формальних цілей і завдань виховання та розвитку;
- посиленні зв'язків компонентів змісту різних розділів освітньої комплексної/парціальної програми (міжвидова інтеграція) і всередині розділів (внутрішньовидова інтеграція);
- взаємодії методів та прийомів виховання і навчання (методична інтеграція);
- синтезі видів дитячої діяльності;
- упровадженні інтегрованих форм організації навчання: інтегрованих занять, циклів занять, освітніх ситуацій, освітніх подорожей, тематичних днів тощо, що мають складну структуру [3].

Коли мова йде про інтеграцію змісту дошкільної освіти, користуємось терміном «інтегрований», використовуючи його в значенні «комплексний», тобто такий зміст, який використовується об'єднано з різних напрямів.

Отже, на основі проведеного аналізу інтеграцію змісту дошкільної освіти розглядаємо як гармонійно поєднану, взаємопроникнену та взаємопов'язану систему знань, умінь і навичок із усіх напрямів Базового компоненту дошкільної освіти, спрямовану на формування в дошкільників цілісної картини світу.

Інтеграція як мета освітнього процесу в ЗДО передбачає формування в дітей у процесі інтегрованого навчання (цілеспрямованої взаємодії суб'єктів освітнього процесу, яка цілісно забезпечує пізнавальну діяльність особистості, розвиває її творчу активність через пізнання, спілкування, гру і посильну працю) елементарних цілісних знань, творення власного «образу світу». В інтегрованому навчанні інтегрована діяльність передбачає внутрішнє прагнення дитини до активної участі в освітньому процесі, пошук нею самостійних шляхів вирішення проблем.

Отже, інтеграцію будемо розуміти як процес взаємопроникнення частин і створення цілого, що веде до єдиного продукту, коли досягається

новий рівень системної цілісності об'єктів, що виявляють системні властивості цілого.

Інтеграцію в дошкільній освіті розглядаємо як природний динамічний процес, що охоплює взаємопроникнення та взаємозв'язок елементів, розділів та освітніх напрямів (на основі системного і всебічного розкриття процесів та явищ, спрямованих на забезпечення цілісності знань і вмінь дошкільників), способів розкриття змісту та видів дитячої діяльності. А інтегроване навчання дітей дошкільного віку визначаємо як цілеспрямовану, системну взаємодію вихователів і вихованців в освітньому процесі ЗДО, побудовану на об'єднанні усіх його компонентів (змісту освітніх напрямів, форм, методів та видів діяльності дошкільників) і має на меті формування в дітей дошкільного віку цілісної системи компетенцій про людину, світ, суспільство, природу, мистецтво та ін.

Список використаних джерел:

1. Брежнева О. Г. Теорія і практика математичного розвитку дітей 3-6 років у системі дошкільної освіти : дис. доктора пед. наук : 13.00.08. Інститут проблем виховання Національної академії педагогічних наук України, Київ, 2019. 665 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В.Т.Бусел. К. : Ірпінь: Перун, 2005. 172 с.
3. Гавриш Н. В. Інтеграційні процеси в системі дошкільної освіти. Вісник Дніпропетровського університету економіки та права імені Альфреда Нобеля. 2011. № 1 (1). С.16-20.
4. Желанова В.В. Напрями реалізації стратегії інтеграції в сучасній освіті України. Нові технології навчання: зб. наук. праць. Київ : ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», 2020. Вип. 94. С.132-137.
5. Крутій К. Л. Природничо-наукова освіта дошкільників: блоково-тематичне планування на засадах інтеграції та методичні поради. Запоріжжя, 2017. 124 с.
6. Педагогічний словник / за ред. дійсного члена АПН України М. Ярмаченка. К.: Педагогічна думка, 2001. 516 с.

ПРИЙОМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ САМОДОПОМОГИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ВІЙНИ

Події, які відбуваються останнім часом в нашій державі свідчать про те, що кожен з нас повинен бути готовим до того, що може опинитися в екстремальній, непередбачуваній, небезпечній для життя обстановці. За таких умов людина піддається суттєвому впливу негативних стрес-факторів, наслідком яких можуть бути стресові розлади. З метою збереження психічного здоров'я та запобігання наслідків впливу бойових стрес-факторів на людину ми пропонуємо низку заходів із навчання прийомам психічної саморегуляції, психологічної самодопомоги, що дозволить уникнути чи зменшити прояв негативних психічних станів, а також допоможе зробити більш контрольованими поведінкові реакції.

Шляхи й методи саморегуляції та особистої психогігієни досліджували Д. Аксенов, Я. Воробейчик, Є. Гаврилін, В. Гаврилькевич, О. Завязкін, Л. Куліков, В. Леві, Є. Політкар, І. Мирошник, Є. Семенова, В. Панкратов, О. Шигоріна та ін.

Для оволодіння прийомами психологічної самоподопомоги корисними є спеціально організовані навчальні заняття, які сполучають теоретичне та практичне навчання.

Структура самодопомоги:

1. Самодопомога при страху.
2. Самодопомога при тривозі.
3. Самодопомога при панічному нападі.
4. Самодопомога при руховому збудженні.
5. Самодопомога при апатії.
6. Самодопомога при гніві, злості, агресії.
7. Допомога при маренні і галюцинаціях.

8. Допомога при ступорі.
9. Самодопомога при істеричі.
10. Самодопомога при нервовому тремтінні.
11. Самодопомога при плачі.
12. Самодопомога при відчутті провини або сорому.

Психологічні прийоми, методи, вправи та техніки:

1. Спробуй сформулювати подумки, а потім промовити вголос, що викликає у тебе страх. Якщо є можливість, поділися своїми переживаннями з оточуючими тебе людьми. «Проговорений» страх стає меншим.

2. При наближенні нападу страху дихай неглибоко і повільно – вдихай через рот, а видихай через ніс. Можна спробувати таку вправу: зроби глибокий вдих, затримай дихання на 1-2 секунди, видихни. Повтори вправу 2 рази. Потім зроби 2 нормальних (неглибоких) повільних вдихи-видихи. Чергуй глибоке і нормальне дихання до тих пір, поки не відчуєш себе краще.

3. Закрий на мить очі, зроби 8-10 коротких та енергійних вдихів і повільних та тривалих видихів. Після цього треба кілька разів напружити і розслабити м'язи тіла. Повтори подумки 2-3 рази «формулу безстрашності» за типом:

- Я спокійний і впевнений у собі;
- Я впевнений у своїх товаришах, вони ніколи не підведуть;
- Я рішучий і сміливий;
- Я до всього готовий і все зможу;
- Я, як сталева пружина – потужна, пружна, незламна;
- Моє тіло повністю підвладне мені;
- Я спокійний і впевнений у собі, я вирішував більш складні завдання, вирішу і це;
- Я до всього готовий і все зможу.

4. Вправа «Кривляння»

Емоції підтримуються/зберігаються з допомогою напруги (тонусу) м'язів, насамперед за допомогою мімічних. Тривога, зневіра, страх, гнів,

радість – у кожній емоції своя карта м'язових напруг, своя маска на обличчі. Забери цю напругу – і твій настрій очиститься. Зняти напругу з м'язів, прибрати застиглу маску можна за допомогою нескладних вправ, суть яких - багаторазова зміна напруги та розслаблення в м'язах. Кривляння – одна з них. Кривлятися кожен із нас уміє з дитинства. Якщо ви давно не практикували - значить, вам особливо важливо згадати цю навичку. Отже. Рухаємо бровами. Рухаємо щелепою, язиком. Пробуємо ворухити вухами та відчувати, як від активного руху ворухиться волосся. Додаємо обертання очима та роздмухування крил носа. Розкриваємо та закриваємо рот, зав'язуємо бантиком губи. Гримасуємо. Повертаємо та нахиляємо голову, допомагаємо всім тілом. Насамкінець дозволяємо собі «вимовляти» незрозумілі звуки. І все це протягом 2-3 хвилин. Після закінчення вправи можна м'яко промасувати обличчя.

5. *Метод «паперового пакету»*. Цей метод дозволяє збільшити вміст вуглекислого газу в крові, завдяки чому, вирівнюється дихання: обмежується кількість кисню, що поступає в легені, а кількість вуглекислого газу збільшується внаслідок того, що ти знову вдихаєш той вуглекислий газ, який ти видихнув.

6. *Методи відволікання*: метод гумової стрічки; метод рахунку; метод уяви.

7. *Спробуй зняти зайву напругу*. Для цього дихай рівно і повільно. Зосередься на своєму диханні. Уяви, як разом з повітрям ти видихаєш напругу. Помісти в тепло ноги і руки, можна активно розтерти їх до появи відчуття тепла. Поклади руку собі на зап'ястку, відчуй свій пульс, спробуй зосередитись на роботі свого серця, уявити, як воно розмірено б'ється. Сучасна медицина стверджує, що звук биття серця дозволяє відчути себе спокійним і захищеним, оскільки це той звук, який кожна людина чує в безпечному і затишному місці – в утробі матері.

8. *Вправа «Брикання»*. Ляж на спину на ліжко, матрац або спальний мішок. Вільно розкинь ноги і повільно починай брикатися, торкаючись ліжка

всією ногою. Чергуй ноги і високо піднімай їх. Поступово збільшуй силу і швидкість брикання. Голосно говори «ні!» на кожен удар ногою, збільшуючи інтенсивність удару.

9. *Вправа на вивільнення гніву.* Встань обличчям до об'єкту (ліжка, стільця або іншого предмету), розстав ноги приблизно на 45 см, трохи зігни коліна і завдавай ударів (палицею або власними кулаками) по об'єкту сильно, але розслаблено. «Включи» в дію все тіло. Рот тримай відкритим, дихай глибоко, не стримуй крику. Використовуй будь-які слова, що виражають відчуття гніву, наприклад, «ні!». Можеш уявити людину, з якою у тебе пов'язані незавершені емоції, або ворога і направити на нього свій гнів.

10. *Вправа «Випустити пару»* (дати можливість людині виговоритися, побити посуд чи «побити кулаками землю та ін.»).

11. Кінчиками великого і вказівного пальців масажуй постраждалому точки, розташовані на лобі, над очима рівно посередині між лінією росту волосся і бровами, чітко над зіницями

12. Долоню своєї руки поклади на груди постраждалого. Налаштуй своє дихання під ритм його дихання.

13. Людина, знаходячись в ступорі, може чути і бачити. Тому говори їй на вухо тихо, повільно і чітко те, що може викликати сильні емоції (краще негативні). Необхідно будь-якими засобами добитися реакції постраждалого, вивести його із заціпеніння.

14. Якщо у людини виникає думка про те, що слід припинити істерику, це вже перший крок на шляху до її припинення. В цьому випадку можна зробити наступні дії: піти від «глядачів», свідків, які цю істерику спостерігають, залишитися одному; вмитися холодною водою; зробити дихальні вправи: вдих, затримка дихання на 1-2 секунди, повільний видих через ніс, затримка дихання на 1-2 секунди, повільний вдих і т.д. – до того моменту, поки не вдасться заспокоїтися.

15. *Виконати вправу «Метелик».* Схрестіть руки, щоб долоні були на ключиці – це нагадуватиме метелика. По черзі легенько й ритмічно

пристукуйте по ключиці. Через внутрішні вібрації ви будете чути звуки, як гучне серцебиття – це заспокоюватиме вас. Продовжуйте цю вправу, поки не відчуєте, що дихання вирівнялося. Під час цієї вправи відбувається взаємодія на виході черепних нервів, які отримують перехресні сигнали. Амигдала зменшує свою активність, префронтальна зона активується, мозок переходить в більш адаптивний режим.

16. Коли ти говориш про свої відчуття, використовуй замість «мені соромно» або «я винуватий» словосполучення «я жалкую», «мені шкода». Слова мають велике значення, і таке формулювання може допомогти тобі оцінити свої переживання і справитися з ними.

17. Техніка «Лінива вісімка».

18. Управа «Браслетик».

19. Напиши про свої відчуття лист. Це може бути лист собі або людині, яку втратили. Це часто допомагає виразити свої відчуття.

Висновок. Подані прийоми психологічної самопомоги, допоможуть людині в сучасних умовах війни, щоб людина, у якої виникли певні психологічні проблеми, могла зрозуміти, що з нею відбувається і спробувати самостійно їх подолати.

Список використаних джерел:

1. Бережанський А. Практики емоційної самопомоги. 2022. 88 с.
2. Психологічна допомога постраждалим внаслідок кризових травматичних подій: методичний посібник / З.Г. Кісарчук, Я.М. Омельченко, Г.П. Лазос, Л.І. Литвиненко... Царенко Л.Г.; за ред. З.Г. Кісарчук. – К.: ТОВ Видавництво «Логос». 207 с.
3. Прийоми психологічної самопомоги учасникам бойових дій. Методичні рекомендації. К., 2014. 42 с.

*Бондар Ірина Олегівна,
м. Київ*

РІЗНОВИДИ ТА МЕХАНІЗМИ ВИБОРУ STORYTELLING-ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ РОБОТИ З ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Система дошкільної освіти на сучасному етапі зіштовхується з рядом викликів, що пов'язано з функціонування освіти в умовах воєнного стану. Для підтримки гармонійного розвитку дитини дошкільного віку, збереження його фізичного та духовного здоров'я необхідно врахувати низку чинників, які сприятимуть її повноцінному розвитку: розвивальне середовище, чітко організований освітній процес, сприятливий сімейний мікроклімат, наявність контактів між дітьми, стиль спілкування та ін. В умовах воєнного стану виникає гостра проблема у забезпеченні усіх складових, що сприяють комфортному розвитку дітей дошкільного віку. Дитині ще важко зрозуміти нову ситуацію, причини, наслідки, вони знаходяться у новому інформаційному просторі, де безліч невідомого, що породжує страх, порушення базових потреб – почуття безпеки, задоволення та, навіть, фізіологічних потреб.

Перед педагогічними працівниками постають питання про організацію освітнього процесу, вирішення навчальних завдань, можливості здійснення виховного впливу. Слід також зосередити увагу на негайному вирішенні проблем розробки дієвих сучасних методів навчання, їх швидке опанування та впровадження, підтримки батьків та дітей у складних життєвих ситуаціях, розробку механізмів взаємодії педагогів з дорослими для забезпечення гармонійного розвитку особистості та мінімізації впливу негативних психоемоційних факторів, спричинених впливом воєнних дій на психологічний стан дошкільнят, роботу (у співпраці з психологами) з дітьми та батьками, що зазнали втрат чи постраждали внаслідок бойових дій тощо. Педагогові потрібно зосередитись на пошуках відповіді на найболючіше

питання: «Як розповісти малятам про нові реалії життя, щоб максимально ознайомити з новими правилами, діями в тій чи іншій ситуації та зберегти їх психологічне здоров'я?»).

Дошкільна освіта в реальному часі здебільшого функціонує за допомогою дистанційних методів навчання: проведення занять педагогами та різними освітніми чи науковими організаціями з використанням сучасних інформаційних засобів, створення Всеукраїнського дитячого онлайн-садка «НУМО» тощо. Відбувається поступове відновлення очного освітнього процесу, а педагоги постійно перебувають у пошуку дієвих методів навчання. На нашу думку, доцільним є запровадження у освітній процес *storytelling*-технології як дієвого методу навчального, виховного та терапевтичного впливу.

Storytelling-технологію детально розглядали іноземні дослідники: K. Egan, M. Rossiter, J. Hartley, K. McWilliam, E. Caminotti, J. Gray, A. Simmons, D. Kaufman, C. Paull та ін. Наукові напрацювання щодо використання представленої технології подано у працях Н. Бондаренко, М. Василюшиної, Г. Гич, Н. Гущиної, Л. Зданевич, Л. Кайдалової, О. Караманова, К. Крутій, М. Науменко, С. Паламар, К. Симоненко, О. Харитоненко, Т. Черненко та ін. Проте недостатньо вивченим є потенціал *storytelling*-технології у роботі з дітьми дошкільного віку в умовах воєнного стану.

Сторітелінг (від англ. *Story* – історія, *tell* – розповідати) – цікава й ефективна технологія донесення інформації до слухачів (дітей) шляхом розповідання захопливих, повчальних, смішних історій із реальними або вигаданими персонажами (наприклад, у казках, розповідях, новелах, легендах, коміксах тощо) [3, с.160].

Дослідники вказують, що за допомогою цікавих історій можна ознайомити дітей з будь-якими фактами в доступній для їх сприйняття формі. *Storytelling* – комплекс інструментів, що допомагають вирішити поставлені завдання за допомогою історій (Н. Бондаренко) [1, с.130].

У дослідженнях Л. Кайдалової детально охарактеризовані функції сторітелінгу, серед яких: *освітня* (передача системи знань, умінь, навичок, формування важливих компетентностей); *мотиваційна* (зацікавлення до навчання, певної діяльності тощо); *переконувальна* (залучення на свою позицію, зміна поглядів та установок, переконань); *розвивальна* (розвиток психічних якостей, творчих здібностей); *об'єднувальна* (розвиток дружніх взаємин між дітьми, згуртування колективу ровесників); *комунікативна* (забезпечення спілкування); *виховна* (цілеспрямований вплив на вирішення виховних завдань) [4, с.137]. Також варто виокремити *психотерапевтичну функцію*, адже психологи разом з педагогами можуть здійснювати роботу з мінімізації негативних впливів на дитину, що виникли у зв'язку із складними життєвими умовами.

Зауважимо, що для вирішення конкретних освітніх завдань слід використовувати різні види *storytelling*-технології. М. Мазурок та О. Саприкіна у ході наукових розвідок виокремили такі різновиди *storytelling*: **класичний** (провідну роль виконує дорослий, він є оповідачем, дошкільники пасивно сприймають інформацію); **активний** (педагог будує основу для розгортання подій; формування проблеми, цілей, завдань, дошкільники вже мають проявляти активність у процесі складання та розповідання історій); **цифровий** (розробка візуальних компонентів, може здійснюватися педагогом, дошкільниками окремо або разом) [3, с.162].

Зупинимося більш детально на механізмах використання кожного різновиду *storytelling* у роботі з дітьми старшого дошкільного віку в умовах воєнного часу. Класичний *storytelling* можна використовувати під час проведення очних та дистанційних занять з дітьми, що мають на меті *ознайомлення з новим матеріалом*. Цікава емоційна захоплююча розповідь спонукатиме дошкільників до швидкого запам'ятовування нової інформації, а важкий матеріал буде легше сприйматися дітьми. Представлену технологію можна використовувати на усіх заняттях з освітніх програм. Наприклад, на заняття з навчання грамоти, можна зацікавити дітей розповіддю про хлопчика,

який не міг запам'ятати літери, тому часто потрапляв у курйозні ситуації, відповідно з мотиваційними завданнями можна ознайомити дітей з новим матеріалом.

Зважаючи на те, що дошкільники зіштовхнулися з великим інформаційним потоком, що стосується воєнного стану, вони пасивно приймають зі сторони дорослих, телебачення, інтернет-ресурсів не зрозумілі поняття, трансляції подій тощо. І якщо в молодшому дошкільному віці діти ще не вникають в суть подій, то діти старшого дошкільного віку вже значно глибше переживають події, що відбуваються в суспільстві та ставлять безліч запитань, на які мають дати відповіді педагоги, батьки, дорослі та оточуючі. Використання розповідей може значно полегшити сприйняття інформації, зробити її менш складнішою та менш травматичною. Для цього слід здійснити аналіз психоемоційного стану дошкільника чи групи дітей. Цікавим буде створення серії розповідей про казкового воїна героя, який на власному прикладі може розповісти про події, що відбуваються навколо. З дітьми, що безпосередньо постраждали від наслідків воєнних дій, повинен працювати кваліфікований психолог, який може використовувати *терапевтичний storytelling*.

Активний *storytelling* має на меті залучення до процесу створення розповідей усіх слухачів. Для цього в нагоді може стати *додатковий матеріал*, що допомагає реалізувати навчальну та виховну мету: набори карток «Соціальні історії», адаптований варіант карток В. Проппа, кубики Рорі або авторські *storytelling*-кубики чи картинки. На заняттях з розвитку мовлення використання таких матеріалів допоможе ефективно розв'язувати поставлені завдання, адже активну роль займатимуть саме діти, що сприятиме розвитку монологічного та діалогічного мовлення.

Також доцільним є використання авторських матеріалів, наприклад, після спілкування педагог може помітити, що дитину турбує певна ситуація. Вихователь може створити набір картинок, які діти старшого дошкільного віку можуть описати, скласти в розповідь і, таким чином, крім навчальних

завдань, можна здійснити аналіз емоційного, морального стану дитини, що допоможе скорегувати наступну роботу з урахуванням нових викликів.

Класичний та активний storytelling доцільно використовувати для вирішення завдань з патріотичного виховання дітей, ознайомлення з державними символами, традиціями, вихованні поваги до рідної країни та мови.

Зважаючи на складну ситуацію, на даний час доречним є використання цифрового сторітелінгу. Це формат у якому розповідання історії доповнюється візуальними компонентами (картинками, презентаціями, відео, скрайбінгом, інфографікою). Можна запропонувати цей вид роботи для спільного виконання дитини з батьками. Також цей вид розповідання активно використовується як ознайомлення з новими реаліями життя: створені відеоролики про мінну безпеку, правила поведінки з незнайомими предметами, дотримання правил безпеки під час повітряних тривог тощо. Під час очних занять можна створювати з дітьми спільні плакати з правилами поведінки в тій чи іншій ситуації, що сприятиме закріпленню життєво необхідної інформації та налагодженню дружніх взаємин в дитячому колективі між ровесниками, розкриття творчих здібностей, уяви тощо.

Отже, можемо стверджувати, що storytelling є перспективною технологією для роботи з дітьми старшого дошкільного віку в контексті вирішення освітніх завдань в умовах воєнних дій. Проте проведене нами дослідження не є остаточним, адже потребує подальшого пошуку шляхів та конкретних практико-орієнтованих матеріалів для використання в освітньо-виховній роботі з дітьми старшого дошкільного віку.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко Н. Storytelling як комунікаційний тренд і всепредметний метод навчання. *Молодь і ринок*. № 7 (174). 2019. С.130–135.
2. Гавриловська К., Дем'янчук Ю. Сторітеллінг як засіб розвитку психологічної пружності особистості. *Актуальні проблеми психології. Психологія обдарованості: збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України*. 2020. С.84–90.
3. Мазурок М., Саприкіна О. Сторітеллінг як ефективний інструмент формування комунікативної компетентності здобувачів освіти нової української школи. *Молодь і ринок*. № 1 (199), 2022. С. 160-165.
4. Кайдалова Л. Г. Педагогічний сторітеллінг у підготовці майбутніх фахівців охорони здоров'я. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Випуск 29. Т. 1. С.136–139.

*Брежнєва Олена Геннадіївна,
м. Київ*

ТЕХНОЛОГІЯ СТИМУЛЮВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ АКТИВНОСТІ
СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ В КОНТЕКСТІ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ
БКДО 2021

У світлі сучасних викликів (воєнний стан, процеси інформатизації суспільства, перехід на дистанційне навчання дітей) українська дошкільна освіта опановує новий освітній простір на засадах інноваційності, технологічності, інтеграційності. Це вимагає кардинальної зміни способів трансляції дітям освітнього матеріалу за умов активності всіх суб'єктів освітнього процесу. У цьому контексті особливої актуальності набувають питання забезпечення саме дослідницької активності дитини. Необхідність обговорення питань стимулювання пошукової, дослідницької активності дітей дошкільного віку назріла давно. Це пояснюється з одного боку, сучасними вимогами до організації особистісно орієнтованого освітнього процесу у закладі дошкільної освіти, а з іншого – необхідністю розв'язання питання створення неперервного цілісного розвитку дитини, мета якого, знов таки – забезпечити розвиток особистості на рівні суспільного і родинного виховання, засобами інформаційно-комунікаційних технологій, сучасними формами, методами і у відповідності до індивідуальних особливостей дитини-дошкільника.

Активність у пізнанні нового є однією з фундаментальних особистісних потреб, що лежать в основі як пізнавального, так і загального психічного розвитку дитини дошкільного віку. Науковцями доведено, що особливого значення у розвитку і становленні дослідницької активності дитини має потреба у отриманні нових вражень, нових знань (Л. Божович, М. Денисова, М. Лісіна, Т. Піроженко, С. Ладивір, Н. Фігурін, Н. Щелованов та ін.). Беззаперечним є твердження Л. Божович [4], яка зазначає, що потреба

у нових враженнях поступово втілюється у пізнавальну потребу і зрештою стає фундаментом для розвитку інших потреб дитини. Саме нові враження, отримані дитиною стають потужним стимулом психічної діяльності протягом життя людини. Потреба дитини в нових враженнях лежить в основі виникнення та розвитку невичерпної орієнтовно-дослідницької (пошукової) діяльності, спрямованої на пізнання навколишнього світу. Чим різноманітніша та інтенсивніша пошукова діяльність, тим більше нової інформації отримує дитина, тим швидше і повноцінніше відбувається її розвиток. Ряд нагальних питань відносно означеної проблеми достатньо детально проаналізовано у працях вітчизняних і зарубіжних вчених (Дж. Берлайн, А. Богуш, Д. Богоявленська, І. Біла, А. Брушлинський, Н. Гавриш, О. Голубєва, Т. Дука, О. Дьяченко, Є. Ігнат'єв, В. Крутецький, В. Кудрявцев, Н. Лейтес, О. Матюшкін, М. Поддьяков, О. Поддьяков, Я. Пономар'єв, Н. Сакуліна, В. Теплов, Л. Іщенко та ін.) [5]. Разом з цим успішне їх розв'язання і впровадження результатів у практику навчання і виховання дітей дошкільного віку вимагають сьогодні звернення до проблем забезпечення способів стимулювання дослідницької активності дитини.

Визначення шляхів забезпечення дослідницької активності дітей дошкільного віку неможливе без усвідомлення важливості самостійної пізнавальної діяльності для розвитку дитини на різних етапах її визрівання. Отже дослідницька активність для дитини це не просто вміння або здатність, – це потужний інструмент пізнання навколишнього світу, стимулюючий самостійну розробку дитиною засобів логічного відображення об'єктів і осягнення відносин між ними, що зрештою в сукупності забезпечує інтелектуально-пізнавальний розвиток дитячої особистості [2; 3; 5; 6].

Метою статті є окреслити стратегічні і тактичні кроки щодо стимулювання дослідницької активності старшого дошкільника, з'ясувати показники рівня розвитку дослідницької компетентності дитини за оновленим БКДО.

Технологія стимулювання дослідницької активності дитини-дошкільника ґрунтується на певних принципових положеннях, а саме: 1) тематичний підхід до реалізації завдань освітнього процесу; 2) інтеграція з різними освітніми напрямками (за Базовим компонентом дошкільної освіти); 3) різні форми взаємодії дітей в дошкільній групі: індивідуальна, парна, групова, колективна; 4) використання активних методів, які посилюють розвивальну функцію навчання. Завдання стимулювання дослідницької активності дитини реалізуються в пізнавальній діяльності і полягають у наступному: розвинути вміння дітей взаємодіяти з об'єктом, що досліджується, тобто озброїти їх новими способами пізнання навколишнього світу; активізувати пізнавальні психічні процеси; сформулювати чіткі уявлення про різноманітність дошкільної системи взаємозв'язків і взаємозалежностей; сприяти формуванню цілісної картини світу.

Тож стратегічні напрями стимулювання дослідницької активності дошкільника згідно основних положень Базового компоненту дошкільної освіти орієнтують на: 1) реалізацію ідеї пізнавального розвитку дитячої особистості на засадах *компетентного, діяльного, особистісно зорієнтованого, інтегрованого підходів*; 2) формування ключових компетентностей дитини, зокрема, *дослідницької*; 3) забезпечення зв'язку між цінностями дошкільної освіти, змістом освітніми напрямками БКДО, процесом формування *досвіду* дитини в *різних видах діяльності* з орієнтуванням на результат сформованої компетентності [1, с.4-5].

Тактика реалізації технології стимулювання дослідницької активності старших дошкільників передбачає, перш за все, *створення інтерактивного розвивального середовища* – своєрідного інтерактивного ігрового поля для діяльності дитини-дошкільника. Це середовище наповнене матеріальними і нематеріальними об'єктами, тобто це все, що оточує дитину і є джерелом її відчуттів: предмети, об'єкти реального світу, люди (батьки, вихователі, інші дорослі і діти), емоції, переживання, інформаційні ресурси тощо. Середовище діє як своєрідний посередник, провідник між дитиною та

розвивальним простором. Завдання вихователя створити інтерактивне предметно-ігрове/ розвивальне середовище в закладі дошкільної освіти, яке стане передумовою дослідницької активності. Моделюючи ігрове середовище для дитини, педагог, як фасилітатор, створює умови для освоєння дитиною взаємозв'язків і взаємозалежностей довколишнього світу, залучає дитину до в різних форм активності, сприяючи формуванню уявлення про образ світу, наповнений сенсорним, математичним, дослідницьким змістом. Вихователь має враховувати, що процес осмислення і набуття дитячого пізнавального досвіду не відбувається механічно за формулою «вихователь дає – дитина бере», дитина цілком самостійна, незалежна, задоволена самим процесом пізнання [7, с.13-16].

Другим тактичним кроком має бути опора на інтеграцію й диференціацію освітньої програми, єдність теоретичної і практичної підготовки дітей, безперервність у формуванні знань, умінь і навичок, орієнтацію на набуття дітьми *спонтанного досвіду*. Спонтанний, хаотичний досвід пов'язується із накопиченням цілісного пізнавального досвіду, тобто освоєння еталонів, моделей, уявлень, мовлення, способів дослідження, порівняння, перелічування, вимірювання, перетворення і змінювання, класифікація тощо в різних видах діяльності і в повсякденних життєвих ситуаціях). Третій тактичний крок пов'язується із *спеціально організованим навчанням* (передбачає конструювання процесу взаємодії старших дошкільників на основі включення активних форм (інтегровані заняття, повсякденні учбові ситуації - ПУСи, тематичні бесіди, міні заняття та ін.), методів (проблемності, проектування, ігрових, словесних, практичних тощо) і реалізація його на спеціально організованих заняттях. Таким чином, дослідницька активність дітей реалізується в *розвивальному середовищі* в процесі самостійної пізнавальної діяльності і регулюється наступними принципами: 1) *принцип транспозиції* тобто переносу досвіду, що отриманий в процесі організованого навчання і накопичення спонтанного досвіду у повсякденну діяльність; 2) *емоційного задоволення*; 3) *принцип дієвості*

середовища як сукупності умов, оточуючих дитину і взаємодіючих з нею як організмом і особистістю; 4) *принцип партнерства* в діяльності; 5) *принцип проблемності і загадковості* освітнього матеріалу).

Аналіз наукових джерел і практики застосування технології засвідчує, що дослідницька активність визначається опануванням дитиною певних дослідницьких вмінь, які допомагають їй здійснювати індивідуальний, груповий, колективний пошук. Конкретизуємо ці уміння. У результаті використання пропонованої стратегії і тактики стимулювання дослідницької активності у дітей старшого дошкільного віку відзначається стійкий інтерес до дослідницького пошуку, як у спеціально створених проблемних ситуаціях, так і у вільній/самостійній діяльності; спостерігається переважання інтелектуальних мотивів, пов'язаних із бажанням пізнавати нове, самостійно досліджувати. Дитина демонструє здатність: використовувати базову систему знань про способи духовно-практичного освоєння дійсності, виявляти приховану сутність предметів і явищ довкілля, бачити предмети з незвичної сторони; проводити елементарні досліді: *зі штучними матеріалами* (метал, гума, тканина, пластмаса, папір тощо); *об'єктами і явищами неживої природи* (вода, деревина, пісок, глина, сніг, лід, кругообіг води у природі, повітря, вогонь та ін.); *з рослинами* (ріст, розвиток, розмноження, догляд, пересаджування, світло, волога, тепло тощо); *з фізичними явищами і властивостями навколишнього світу* (твердість, м'якість, сипкість, в'язкість, плавучість, розчинність; швидкість, напрямок, траєкторія; магнітне і земне тяжіння, електрика); *з соціального експериментування* – розумове експериментування (аналіз суперечливих моральних ситуацій, ситуацій вибору, проблемно-пошукових ситуацій за літературними творами і власним досвідом тощо); за допомогою дорослого застосовувати в експериментах просте обладнання (мікроскоп, лупа, телескоп, пробірки, тиглі, пінцет, лінійка, циркуль, ваги та ін.); виконувати маніпуляції і перетворювання з об'єктами довкілля, як от, розривати, перерізати, розбирати конструкції, змішувати, зважувати, пробувати на дотик, натискати, вичавлювати тощо;

досліджувати і розбирати соціальні ситуації на конкретних прикладах: аналізувати, виявляти протиріччя, знаходити причини виникнення конфліктної або суперечливої ситуації соціального плану, знаходити аргументи за і проти, висувати версії щодо позитивного розв'язання суперечливої ситуації («Що сталося якби...», «Якщо...то», «Слід вчинити так..., тому що...» та інші); спостерігати, міркувати, порівнювати, аналізувати, узагальнювати, виявляти пізнавальний інтерес в процесі експериментування; за допомогою дорослого проводити різні види експериментів; спостерігати за змінами у процесі різних видів експериментально-дослідницької діяльності: читання художніх творів, розв'язування проблемно-пошукових ситуацій, дослідження об'єктів живої та неживої природи; використовувати власний досвід з експериментування у проєктній діяльності; брати участь у колективних, парних експериментах, дослідах.

Вважаємо за доцільне в подальшому науковому пошуку розширити діапазон ігротехнологій, спрямованих на стимулювання дослідницької активності дітей молодшого і середнього дошкільного віку

Список використаної літератури:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). Байєр О.М., Безсонова О.К., Брежнева О.Г., Гавриш Н.В., Загородня Л. П., Косенчук О. Г., Корнєєва О.Л., Лисенко Г. М., Левінець Н. В., Машовець М.А., Мордоус І.О., Нерянова С. І., Піроженко Т. О., Половіна О.А., Рейпольська О.Д., Шевчук А. С. / Під науковим керівництвом Піроженко Т. О. 2021. 37 с. Режим доступу: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Біла І. М. Експериментування – джерело творчості дошкільників / І. М. Біла // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. праць Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – К. :....., 2008. – Т. 10. – Ч. 4. – С. 39–47.
3. Біла І. Пізнавальна активність як вектор творчості. Режим доступу: https://lib.iitta.gov.ua/6243/1/%D0%94%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82_Microsoft_Office_Word.Pdf
4. Божович Л.И. Проблемы развития мотивационной сферы ребенка. Изучение мотивации поведения детей и подростков / Под ред. Л.И.Божович, Л.В.Благонадежной. М., 1982. С. 7–44.
5. Іщенко Л.М., Дука Т.М. Підготовка майбутніх вихователів до розвитку дослідницької активності дітей старшого дошкільного віку. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021 р., № 77. Т. 1. С. 46–50.
6. Методичні рекомендації до Базового компоненту дошкільної освіти. 2021. 59 с.

*Гуменникова Тамара Рудольфівна,
м. Ізмаїл*

ШЛЯХИ ВПРОВАДЖЕННЯ В ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ІНТЕРАКТИВНИХ ІГРОПРАКТИК В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ключові виклики організації дошкільної освіти під час воєнного стану спрямовані на організацію реабілітаційної роботи з вихованцями, які в умовах реалій воєнного часу: не мають можливості відвідувати дошкільні заклади освіти, діяльність яких частково або повністю призупинена; частина закладів зруйнована; значна кількість дітей разом із батьками покинула свої міста та селища, перемістилась закордон або у більш-менш безпечні міста України.

Зазначене обумовлено тим фактом, що Україна та весь цивілізований світ потерпають від діянь та наслідків жорстокої війни росії проти України. Війна внесла свої значні корективи, беззаперечно, в кожен сферу життя, в тому числі і в виховання дитини дошкільного віку, формування її ключових компетентностей в період дії правового режиму воєнного стану.

Важливість формування ключових компетентностей, серед яких особистісній компетенції приділено особливу увагу, у дитини на етапі дошкільної освіти обумовлена розвитком вмінь та навичок: проявляти творчість та ініціативність, керувати власними емоціями, самостійно мислити, висловлювати та обґрунтовувати власну думку, основи яких закладаються в провідній ігровій діяльності. Контент ігрової діяльності передбачає організацію гри, саму гру, реалізацію можливості діяти разом, миритися, вибачатися та робити власний вибір на засадах особистісного досвіду. Дошкільник набуває особистісного досвіду в процесі формування особистісної компетентності, яка виступає інтегративним результатом освіти,

про що чітко зазначено в оновленому Держаному стандарті дошкільної освіти (2021 р).

Особистісна компетентність формується в усіх видах діяльності, які властиві періоду дошкільного дитинства. Розвиненість особистісної компетентності свідчить про те, що дитина готова до нового способу організації життя, яке на етапі війни набуває нових сенсів та запроваджує нові випробування для дитини дошкільного віку, її батьків і педагогів.

Аналіз праць грузинських вчених – З. Баберашвили, Д. Джавахішвили, Н. Махашвили Н. Сарджвеладзе [3], присвячених проблемам інтеграції переміщеного населення під час етнополітичних конфліктів, доводить важливість особливої уваги до реабілітаційної роботи з дітьми дошкільного віку, які належать до найвразливішої категорії населення в умовах воєнного часу. Перебуваючи в небезпеці, постійній напрузі, страхах, невизначеності та в тривалому стресовому стані, дитина позбавлена нормальних умов для розвитку та освіти, що проявляється в наступних особливостях поведінки: емоційних сплесках, дратівливості, замкнутості, агресивності; порушеннях взаємозв'язку із соціумом (сім'я, дитячий садок, вихователь, діти); підвищеному почутті страху; програвання травмуючої ситуації; прояви жорстокості в грі, пошуку безпечного простору, відсутності активності чи гіперактивності, переживаннях, що щось погане трапиться знову, порушеннях сну та браку концентрації уваги, відмова від ігор або повернення лише однієї гри.

Через відчуття тривоги, напруги, страху, невизначеності ускладнюється процес повноцінної соціалізації дитини. Діти, які вимушені бути переміщеними із зони активних бойових дій, стикаються з проблемою соціальної адаптації, перебуваючи в нових соціальних умовах.

Завданням працівникам дошкільної освіти стає постійне, якісне інформування батьків щодо допомоги дітям у подоланні негативних наслідків травмуючих подій та адаптації до нових обставин їхнього життя,

шляхом залучення дошкільників до провідної діяльності, яка має безліч можливостей в ігровій формі донести важливу інформацію до дитини.

З метою вивчення проблем дітей-біженців та переміщених сімей було пройдено декілька курсів роботи з біженцями, здійснена процедура сертифікації за результатами якої, з метою цілеспрямованого розгортання реабілітаційної роботи з дитиною, була розроблена авторська інтерактивна ігропрактика «Мандрі щеня Аттика» (2022 р). З історією про маленьке щеня пропонується знайомитись разом із дитиною або групою дітей і батьків, переміщуючись по ігровому полю та програвати запропоновані ігрові завдання і вправи. Ігрове поле містить QRкоди, які потребують використання програм сканера для перегляду додаткових зображень та відео файлів.

Виходячи з того, що ігропрактика – це діяльність по використанню гри для розв’язання актуальних практичних завдань, була визначена мета, яка передбачала структурування активностей таким чином, щоб заохочувати, анонсувати спонтанну взаємодію її учасників. Основними маркерами гри, за допомогою яких стала можливою імпровізована «постановка» багатьох корисних дій виступили: пошук, симуляції, обмін.

Створення інтерактивного розвиваючого середовища як ігрового поля для активної діяльності дитини дошкільного віку обумовлено використанням нових підходів до реабілітації та формуванні особистісної компетентності в умовах внутрішнього або зовнішнього переміщення дитини-біженця. Зазначимо, що саме гра створює оптимальний контекст для цілеспрямованого розгортання реабілітаційної роботи. Провідною формою діяльності в дошкільному віці виступає гра, саме тому різні види реабілітаційної активності слід будувати в рамках гри. Представлена ігропрактика розроблена нами, як в електронному, так і в роздрукованому варіантах, включає прості та легко здійсненні вправи та завдання, що забезпечує можливість грати в будь якій країні. Де знаходиться дитини з батьками. На етапі розробки сеттінгу ігропрактики (від англ. Setting – оформлення, налаштування, обставини) – середовище, антураж, час, місце,

умови і обставини, в яких розвиваються події, властивості реальності було враховано особливості розгортання травматичних подій з якими стикались дошкільники, що стали очевидцями подій або їх безпосереднім учасниками.

Етап формуванням сюжетного ланцюжка, для побудови структури сюжету передбачав врахування ряду факторів, найважливіший з яких – сюжетний обсяг та глибина майбутньої гри. Саме цей етап відповідає процесу соціалізації за І. Нонака, реалізації системно-діяльнісного підходу (Л. Виготський, О. Леонтьєв, П. Гальперін, С. Рубінштейн, Д. Ельконін, В. Давидов, Л. Занков, О. Асмолов, В. Рубцов), концепції «Active Learning», а також раціоналістичній (біхевіористичній, поведінковій) парадигмі знання, що висуває в основу навчання дію «роби, як я», тренуйся разом, вступай в групову взаємодію.

На основному етапі експериментальної роботи були реалізовані принципи інтерактивної діяльності, які були виділені О. Міхеєвою та О. Шутько [2, с.44]:– одночасна взаємодія – всі діти працюють в один і той же час;

- однакова участь – для виконання завдання кожному дається однаковий час;

- позитивна взаємодія – група виконує завдання при успішній роботі кожної дитини;

- індивідуальна відповідальність – при роботі у групі у кожної дитини своє завдання.

Інтерактивність представленої гри передбачала включеність в процес гри, діалогічність та пізнавальний характер. За основу було обрано визначення ігропрактики, як процесу створення та проведення настільних ігор, в які можна грати в онлайн або офлайн режимах із супроводом психолога, батьків або дорослих, що забезпечить підтримку дітей та батьків у складних ситуаціях.

На етапі апробації та вдосконалення ігропрактики було підтверджено, що дитяча психіка пластична та набагато швидше може впоратись з різними

негативними явищами, а через гру діти дошкільного віку здатні «інтегрувати» найбільш важкі події та життєві випробування. При умові залучення батьків, вони можуть додатково опанувати техніку психологічної підтримки та супроводу дитини.

Список використаних джерел:

1. Гуменникова Т.Р., Лугова Т.А., Ряшенко О.І., Трояновська Ю.Л. Інтеграція процесу розробки комп'ютерних ігор з доповненою реальністю у компоненти STREAM-освіти. *Вісник сучасних інформаційних технологій*. 2018. № 1. С. 83-87.
2. Міхєєва О.І., Шутько О.О. Інтерактивна гра як засіб педагогічного впливу на розвиток «Я-концепції» дитини-дошкільника. *Молодий вчений*. 2017. № 10. С. 42-45.
3. Сарджвеладзе Н., Баберашвили З., Джавахишвили Д., Махашвили Н. Травма и психологическая помощь. – 3-е изд. Исправленное. М. : Смысл. 2019. 182 с
4. Методичні рекомендації щодо здійснення освітньої діяльності з питань дошкільної освіти на період дії правового режиму воєнного стану (для засновників закладів, науково-педагогічних працівників ППО, директорів та педагогічних працівників закладів дошкільної освіти). Додаток 1 до листа МОН від 02.04.2022 № 1/3845-22. *Освіта.іа. Дошкільна освіта*. URL: <https://osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/86206/> (дата звернення: 13.06.2022).

*Гуцол Людмила Миколаївна,
м. Ужгород*

ГЕОКЕШИНГ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У нинішній ситуації значно зросли вимоги до становлення творчої, активної, ініціативної особистості, здатної до виконання складної пізнавальної діяльності, до охоплення широкого кола питань, до виконання сміливих та рішучих вчинків, до знаходження шляхів виходу із складних нестандартних ситуацій. Починати процес підготовки до яких необхідно зі старшого дошкільного віку, як початкового етапу становлення особистості.

Дошкільний вік – особливо важливий і відповідальний період у житті дитини, в цьому віці формується основи інтелектуальної сфери, закладається підґрунтя спрямованості дітей на пізнання, з'являється допитливість, ініціативність, самостійність, зацікавленість до окремих сфер оточуючого світу, виникає та розвивається пізнавальний інтерес.

У новій редакції Базового компонента дошкільної освіти в освітній лінії «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» зазначено, що прояви пізнавальної активності є інтерес дитини до довкілля та самої себе; активне сприймання предметів, об'єктів, людей, подій; спостережливість, кмітливість, допитливість, вмiле використання побаченого й почутого раніше, спроби самостійно доходити висновків, знаходити нове у знайомому та знайоме в новому, вміння радіти зі своїх відкриттів; надання переваги новим, незнайомим завданням, що потребують розумових зусиль; планування своєї пізнавальної діяльності, втілення її на практиці; інтерес до дослідництва, експериментування з новими матеріалами.

У програмах «Впевнений старт», «Я у світі», «Українське дошкілля» така активність розглядається як один з важливих факторів розвитку особистості дитини.

Пізнавальну активність дитини дошкільного віку, Д. Годовікова, розглядає як прояв усіх сторін особистості дошкільника: це і інтерес до нового, прагнення до успіху, радість пізнання, це і установка до вирішення завдань, поступове ускладнення яких лежить в основі процесу навчання [3, с.96].

На сьогоднішній день проблемним залишається й таке питання: як зробити так, щоб дитина не втрачала бажання пізнавати оточуючий світ? Враховуюче, насичене інформаційне середовище та занурення дітей в мережу Інтернет, комп'ютер та гаджет, електронні іграшки, вихователям все важче зацікавити дошкільників. Сучасний педагог ЗДО має йти в ногу з часом і застосовувати в своїй роботі сучасні засоби навчання та розвитку, нові інноваційні форми, методи, технології, оригінальні форми проведення освітньої діяльності, які сприяють індивідуальному розвитку особистості, творчої ініціативи, наполегливості, активності, виробленню у дітей навичок вирішення життєвих проблем. Вікові, пізнавальні особливості дітей старшого дошкільного віку, допитливість, прагнення обстежити не знайоме, цікавість до таємниць, сюрпризів, подорожей, є сприятливим майданчиком для їх

реалізації. Оскільки, провідною діяльністю в дошкільному віці є гра, значного впровадження набуває ігрова технологія Геокешинг.

Геокешинг (geo – земля, cache – схованка) – стара гра з новим можливостями, адже у всі часи пошук скарбів був захоплюючим заняттям, що стало загальнодоступним завдяки можливостям Інтернет на супутникової навігації. На сьогодні у 177 країнах світу заховано десятки тисяч скарбів, і кожен зареєстрований учасник має можливість долучитись до їх пошуку [2, с.21].

У працях науковців, О. Аль-Хамадані, Н. Марченко Н. Рабчун, Н. Савінової, Н. Сидоренко, окреслено суть і значення освітнього геокешингу в закладах дошкільної освіти.

Геокешинг – це гра із застосуванням супутникових навігаційних систем, що складається в знаходженні місць за заданими координатами або проходження заздалегідь заданого маршруту. Метою гри є розвиток навичок орієнтування на незнайомій місцевості, навичок використання GPS-технології, знайомство з мальовничими куточками природи і місцевими пам'ятками, пропаганда здорового і активного способу життя [4, с.59].

Геокешинг – це захоплююча командна гра, в якій присутні: подорож, знаходження місця розташування заданих об'єктів, пошук інформації про об'єкти і відповідей на питання, розвиток допитливості та пізнавальної активності, вміння спілкуватися і знаходити в результаті спілкування потрібну інформацію, вирішувати проблему спільно. Під час такої гри дошкільники досліджують територію, знайомляться з флорою і фауною досліджуваної місцевості, навчаються орієнтуватися на місцевості, самостійно розробляти маршрут і завдання для команди суперника, налагоджувати стосунки у команді та між командами [5, с.5].

Головна особливість геокешинга – це те, що «схованки» створюються в місцях, які володіють природним, історичним, культурними або географічним інтересом. Під час ігрових дій діти складають карти, схеми, ігри хованки, знайомляться з програмою Google Планета Земля. Варто

вказати, що з дітьми дошкільного віку використовуються тільки елементи цієї захоплюючої гри.

«Освітній геокешинг» – педагогічна технологія, яка допомагає дитині самостійно пізнавати навколишній світ. Суть технології – організація ігрової діяльності дітей, що наповнює її розвивально-пізнавальним матеріалом [5, с.6-7].

Освітній геокешинг дозволяє вирішувати наступні завдання:

- опанування новітніх інформаційних та телекомунікаційних технологій (супутникові навігаційні системи GPS);

- розвиток основних географічних уявлень, знайомство з орієнтуванням на місцевості;

- розвиток дослідницьких вмінь і навичок дитини (вміння визначати проблему, ставити мету, вирішувати проблеми, аналізувати об'єкт бо явище, виділяти суттєві знаки і зв'язки, зіставляти різні факти, висувати різні гіпотези, відбирати засоби для самостійної діяльності, здійснювати експеримент, отримувати певні результати і робити висновки);

- активізація пізнавального процесу, спонукання до виконання творчих завдань;

- формування інтересу до природи через пряме спілкування з нею, сприйняття її краси і різноманіття; розуміння взаємозв'язків у природі і місця людини в ній;

- мовленнєвий розвиток (збагачення словникового запасу спеціальними термінами, удосконалення вміння ставити запитання та логічно і граматично правильно будувати свої відповіді на запитання, вміння підбирати докази і переконання);

- розвиток особистісних характеристик (поява ініціативи,самостійності, вміння працювати в команді потреба відстоювати свою точку зору, узгоджувати з іншими тощо) [4, с.60].

Геокешинг є однією інноваційних форм взаємодії педагога і дітей. Ця технологія може використовуватися як для практикування із сучасними

інформаційно-комунікаційними технологіями, так і для розширення уявлень дітей з ознайомлення з природою, формування елементарних математичних уявлень, грамоти, ознайомлення з соціумом тощо. Його точками можуть бути місця поширення рідкісних видів рослин (популяції), геологічні та культурні пам'ятки, історичні місця тощо. Етапи створення і пошуку схованок перетворюються в активний пізнавальний процес, який наповнює навчання новим практичним значенням [1, с.88].

Отже, геокешинг – це захоплююча, ігрова форма організації освітнього процесу, під час якої можна здійснювати міжпредметну інтеграцію, вирішувати освітні завдання у спільній діяльності дорослого та дітей, комбінувати різні види дитячої діяльності та форми роботи з дітьми, формувати співробітництво і взаєморозуміння при виконанні спільної справи, створювати умови для підтримки інтересів дітей та їх здібностей, активно взаємодіяти з сім'ями дошкільників. Введення технології «Освітній геокешинг» у заклад дошкільної освіти надасть можливість розширити межі освітнього простору та зробити його дійсно захоплюючим, цікавим, особистісно-значущим, продуктивним і творчим.

Список використаних джерел:

1. Аль-Хамадані Н. Д., Сидоренко Н.М. Геокешинг як форма реалізації STREAM-освіти в закладах дошкільної освіти: матеріали II наук.- практ. конф. (м. Дніпро, 22-23 травня 2020 р.). Херсон: Видавництво «Гельветика», 2020. 116 с.
2. Гаврилова О.В. Квест як проектна інтерактивна форма роботи при підготовці студентів до туристичної галузі. Молодий вчений. № 4.2 (44.2) 2017. С. 19–23.
3. Годовікова Д. Б. Спілкування з дорослими і пізнавальна активність дітей. Психологія дошкільника. Хрестоматія / упоряд. Г. А. Урунтаєва. Київ: вид. центр «Академія», 2010. 384 с.
4. Скрипченко І.Т. Інноваційні технології в туризмі: навч. посіб. Дніпро: Журфонд, 2021. 137с
5. Рабчун Н.О. Геокешинг – це весело: посіб. для вихователів закладів дошкільної освіти. Нетішин. 2017. URL: <https://drive.google.com/file/d/0B-00U4x1abraDlzeGRqSDVtNGs/view> (дата звернення 2. 06.2022).

*Дронова Ольга Олегівна,
м. Слов'янськ (м. Дніпро)*

АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНИЙ КОМПОНЕНТ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ЗАПИТІВ

Сучасні реалії актуалізують проблему освіти і виховання людини як такої, що здатна адекватно оцінювати ситуацію, що склалася навколо неї, вивчати і контролювати свій емоційний стан, володіти засобами, прийомами та техніками збереження психічного здоров'я.

Дитина дошкільного віку, відкриваючи для себе різноманіття навколишнього світу, вступаючи у різнохарактерну взаємодію з різними сферами дійсності, проявляє себе доступним їй образом – емоційно.

Ця сфера особистості дитини є тісно пов'язаною з емоційною сферою батьків. Умови військового стану, наслідки військової агресії негативно впливають на психіку батьків, викликають емоції страху, туги, суму, пригніченості, збентеженості, схвильованості, невпевненості, які несвідомо транслюються дитині.

Такий стан потребує перегляду педагогічних технологій дошкільної освіти, пошуку засобів, застосування яких в роботі закладу дошкільної освіти з сім'єю і дитиною допоможуть пережити важкі часи і зберегти психічне здоров'я та найкращі людські якості, властиві українцям.

Метою нашої доповіді є висвітлення можливостей застосування елементів арт-терапії у педагогічних технологіях дошкільної освіти. Ми виходимо з того, що прилучення дорослих і дітей у складних умовах до милування красою, спілкування з творами мистецтва, образотворення, художньо-естетичного самовираження є дієвим чинником збереження психічного здоров'я усіх членів родини.

Вчені поділяють усі емоційні переживання людини на художні (естетичні) і буденні (життєві, звичайні). Між обома видами переживань існує діалектичний зв'язок: художні емоції не тотожні звичайним, буденним,

але й невід'ємні від них, вони утворюють єдність протилежностей (С. Раппопорт). Естетичні (художні) емоції можуть прийняти на себе компенсаторну функцію. За своєю природою естетичні емоції позитивно налаштовані, тому вони виступають необхідною складовою психічного здоров'я дітей, а їхня відсутність може розглядатися як знак емоційного негаразду (А. Большев, Л. Виготський, С. Вайнерман, О. Кононко, Ю. Сілкін та ін.).

Естетотерапія концептуально базується на терапевтичній та коригуючій дії художньої форми та естетичних почуттів, що найяскравіше виявляються в процесі естетичної діяльності і зокрема, естетичного сприймання (М. Бетенски, Л. Брусиловський, Дж. Морено, М. Вальдіс Одріосола, К. Роджерс та ін.). Головним методом, технологією, технікою, напрямком естетотерапії вчені визначають арт-терапію.

Нашими дослідженнями доведено, що арт-терапія містить потенціал для діагностики і розвитку емоційної сфери дошкільників як цілісної системи позитивної та оптимістичної налаштованості дитини до світу та успішності в ньому. Динаміка розвитку емоційної сфери полягає у збагаченні дитини естетичними (розумними) емоціями (подив, здивування, радість, захват, піднесення та ін.). Проживання дитиною (дорослим) таких позитивних емоцій допомагає (хоча б на деякий час) відновити втрачену емоційну рівновагу.

Термін «*therapeia*» (від грецьк. *турбота, піклування, догляд, лікування*). Пріоритетом для нашого дослідження визначено піклування про дитину, що передбачає зміну стереотипів поведінки, підвищення адаптаційних здібностей засобами споглядання (милування красою), спілкування з творами мистецтва, художньої діяльності (*art* - мистецтво).

Арт-терапія в освіті визначається системною інновацією, яка характеризується: комплексом теоретичних і практичних ідей, нових технологій; різноманітністю зв'язків з соціальними, психологічними і педагогічними явищами; відносною самостійністю (відокремленням) від

інших складових педагогічної дійсності (процесів навчання, керування та ін.); спроможністю до інтеграції, трансформації.

Сучасне трактування арт-терапії передбачає: по-перше, використання мови зображальної експресії; по-друге, безпосередню участь людини у образотворчості. Кожна людина (дитина) може стати учасником арт-терапевтичної сесії, адже вона не потребує особливих здібностей та зображальних навичок. Передбачені невербальні форми спілкування, вільне самовираження і самопізнання. Вона викликає переважно позитивні емоції чим допомагає подолати апатію, відсутність ініціативи, гіперактивність, сформувати активну життєву позицію і має інсайт-орієнтований характер.

Спеціально організований простір дозволяє створити необхідну для ефективного арт-терапевтичного процесу атмосферу доброзичливості та безпеки, що впливає на якість очікуваних результатів. Кожний зображальний матеріал задає певний діапазон можливих способів дій з ним, стимулює суб'єкта до різних видів діяльності і певною мірою дозволяє керувати його активністю.

Вчені відмічають можливість використання арт-терапії в роботі з 5-6 річними дітьми. Цей вік вважається початком участі в арт-терапевтичному процесі.

Показаннями для арт-терапевтичної роботи з дітьми вчені вважають негативну «Я – концепцію», труднощі емоційного розвитку, імпульсивність, підвищену тривожність, страхи, переживання емоційного відсторонення, стресові стани, депресію, почуття самотності, неадекватну поведінку тощо. Доведені переваги арт-терапії в роботі з дітьми, які пережили насильство.

В залежності від виду мистецтва розрізняють музичну, ігрову, драматичну, казкотерапію, бібліотерапію, танцювальну, тілесно-рухову, фольклорну, лялько-терапію; а також: терапію творчим самовираженням та терапію творами мистецтва.

Арт-терапевтичний компонент в нашій роботі складався з трьох основних змістових форм: 1. Сенсорно-перцептивний (знаходження і

споглядання краси у різних формах її існування; милування, здивування через сінестезію, яка є шляхом до занурення у красу, релаксацію і концентрацію в ній). 2. Споглядання творів живопису (занурення у зміст, входження в образ; проживання емоцій здивування, захвату, емпатійні переживання та ін.). 3. Образотворчість, творче самовираження, перевтілення, ідентифікація, релакс (проживання емоцій натхнення, радості (самовизволення, самовираження, самореалізація, переживання ситуації власного успіху та ін.).

Програма роботи з сім'єю передбачала: організацію конференцій («Споглядання краси і мистецтва – шлях до емоційного комфорту дитини»), семінарів («Як досягти емоційного комфорту в сім'ї»), тренінгів («Емоційний світ дитини у малюнках»), майстер класів («Емоційне спілкування з дитиною», «Подорожуємо до підводного царства»); арт-терапевтичні сесії, релаксаційні та експресивні практикуми («Прекрасна квітка», «Вогнище», «Лісове повітря», «Цілюще джерело») та ін..

Поняття простору є одним з базових понять арт-терапії. Ми виходили з того, що простір арт-терапії є особливим, цілющим середовищем взаємодії, фасилітуючим середовищем (К. Роджерс) і створювали його за двома напрямками: атмосфера, загальний емоційний фон та обладнання місця, у якому відбувається арт-терапевтичний процес (спеціальна кімната для арт-терапевтичних занять, «Райські куточки», твори живопису, скульптури, світлове, колористичне, музично-звукове оформлення, костюмерна, «Скарбниця» та ін.). Його характеризували: високий ступінь внутрішньої захищеності, стабільність, відсутність оцінок, свобода вираження емоцій. Простір функціонував як «творча арена», на якій дитина запалюється іскрою творчості.

У дослідженні виявлено залежність: між ступенем розвитку естетичного сприймання, естетичних емоцій і психічною нестабільністю, проявами невротичних розладів у дитини; між емоційною поведінкою

дитини та емоційною культурою батьків (їх умінням «впоратися» з ситуацією) та ін.

Зроблено наступні висновки: позитивно-емоційна спрямованість дитини на естетичні об'єкти оточуючого середовища, включена у педагогічні технології різної домінанти, покращує загальний емоційний фон її життєдіяльності, оптимізує соціально-адаптивні механізми.

Арт-терапевтичний компонент може бути застосований у педагогічних технологіях дошкільної освіти як дієвий (насамперед, в умовах військового стану, емоційної нестабільності дорослих з оточення дитини) та ефективний додаток до їх основної програми.

Успішність застосування арт-терапевтичного компоненту обумовлена: визначенням арт-терапії як педагогічного засобу у роботі з емоційною сферою особистості в умовах військового стану; збагачення педагогічних технологій різної спрямованості елементами естетотерапії, техніками арт-терапії (милування красою, споглядання, імітаційні ігри на перевтілення та ідентифікацію, імпровізації, ігровий релакс та ін.); створенням адекватного особистісно-розвивального емоціогенного середовища шляхом відбору об'єктів для споглядання, творів мистецтва; матеріалів (обладнання, устаткування) для творчості, образо-створення, перевтілення; художньо-естетичною компетентністю педагога; залученням батьків (дорослих членів родини, у якій живе дитина) до участі у програмі.

Багата і розвинута емоційна сфера особистості збільшує для людини можливість вибору адекватного реагування на різні ситуації, які створює соціум навколо неї, для збереження власного психічного та фізичного здоров'я і благополуччя дитини.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. Режим доступу: http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/690/bazovij_komponentdoshkilnoji_osviti_v_ukra-jini/ <http://www.mon.gov.ua/ua/6>
2. Кононко О.Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві): Навч. посіб. для вищ. навч. закладів. К.: Освіта, 1998. 255 с.

3. Сухорукова Г.В., Дронова О.О., Голота Н.М., Янцур Л.А. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі: підручник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2019. С. 220-238.
4. Терлецька Л.Г. Арт-терапія як метод дослідження творчого аспекту психічного здоров'я особистості. *Психологічна газета*. 2006. №1(49). С.3-14.
5. «Я у Світі». Програма розвитку дитини від народження до шести років /О.П. Аксьонова, та ін.; Київ: ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2019. 488 с.

*Здiховський Андрій Миколайович,
м. Луцьк*

ОСВІТНІЙ ПРОСТІР ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ІГРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНИКА

Розвиток дошкільної освіти на сучасному етапі стикнувся з багатьма викликами, які обумовлені суспільними процесами, новітніми тенденціями, які торкаються реформування системи освіти загалом і дошкільної освіти, як початкової ланки, зокрема. Можемо відзначити декілька суперечностей, які обумовлені реальною практикою.

- Попри розуміння гри як провідної діяльності у дошкільному віці, вихователі не завжди виділяють час на саму гру.
- Вихователям часто бракує творчих ідей для конструювання ігрових сценаріїв.
- В освітніх дошкільних закладах панує атмосфера зосередженості на когнітивній складовій освітнього процесу і засвоєння нових знань не відбувається через гру.
- Соціорольова поведінка дітей часто є шаблонною і не відрізняється креативністю.
- Освітнє середовище дошкільного закладу має чіткий розпорядок дня, обмеженість у свободі поведінки, регламентованість правил, які

передбачають результат і самі по собі гальмують творчу активність, що перешкоджає вільному вибору соціорольових сценаріїв поведінки.

Проте вирішення зазначених суперечностей, на нашу думку, є важливим поступом у професійній підготовці майбутніх фахівців дошкільної освіти, які будуть здатними забезпечити формування ключових компетентностей старшого дошкільника в системі наступності між дошкільною і початковою освітою. А саме: проявляти творчість та ініціативність; керувати емоціями; висловлювати та обґрунтовувати власну думку; критично мислити; приймати рішення; розв'язувати проблеми; співпрацювати в колективі. Методологічною відправною точкою для формування зазначених компетентностей є Державний Стандарт дошкільної освіти [1].

На нашу думку, освітній простір дошкільного закладу чинить вагомий вплив на формування ігрової компетентності старшого дошкільника через взаємодію, командну роботу, взаємодію педагогів, культивовані цінності та ставлення як до дітей, так і до педагогів між собою. Доречним у цьому контексті є висловлювання Карла Роджерса, що «неможливо змусити паросток розвиватися і проростати із насіння, але можна створити умови для його росту, які дозволять насінню проявити свої власні приховані можливості» [5], Аналіз психолого-педагогічних джерел зі вказаної проблеми дозволяє констатувати, що соціальне середовище розвитку є одним із важливих чинників соціального становлення особистості (Д. Ельконін, Л. Виготський, А. Петровський та ін.). Соціокультурне середовище, на думку А. Петровського, є джерелом розвитку особистості, а не «чинником», що безпосередньо визначає поведінку.

У методологічному плані, освітньо-виховне середовище дошкільного навчального закладу доцільно аналізувати з позиції компетентнісного підходу. Наскрізною компетентністю Стандарту визнано життєву компетентність, як здатність вирішувати життєві проблеми, провадити подальшу навчальну та професійну діяльність, реалізувати освіту впродовж

життя. Сформована життєва компетентність базується та характеризується через сформовані наскрізні вміння: аналітичне мислення, здатність працювати в команді, оцінювати ризики та приймати рішення, розрізняти та конструктивно керувати емоціями, логічно обґрунтовувати свою позицію [1]. Саме педагоги через організацію освітнього простору здатні розвивати компетентності старших дошкільників, використовуючи гру як інструмент досягнення поставлених цілей.

Аналізуючи освітнє середовище дошкільного навчального закладу, виокремлюємо у його багатокомпонентній структурі особливе ігрове середовище, яке існує у єдності мікро і макрорівнів. Макрорівень уособлює впливи етнокультурного, релігійного, соціально-політичного та економічного устрою суспільства (індустрія моди, система суспільних цінностей, схвалювана громадська думка тощо). Мікрорівень креативного середовища представлений зоною найближчого формування особистості: референтна група сім'ї, значущі дорослі (родичі, знайомі, друзі), дошкільний заклад. Сім'я є першою сходинкою, базовою ланкою до формування майбутньої творчої особистості. На ролі мікросередовища наголошували представники інвестиційної теорії креативності Р. Стернберг, Т. Любарт, які вважають, що для творчого процесу необхідне навколишнє середовище, яке б підтримувало і продукувало творчі ідеї. На їх думку, можна мати всі необхідні внутрішні ресурси для творчого мислення, проте без підтримки середовища творчі здібності можуть так і не проявитися. Переконаливими для нас також є твердження О. Моляко щодо створення в навчальних закладах атмосфери, спрямованої на формування загальнолюдських цінностей зростаючої особистості, збагачення її досвідом свого етносу, знанням і розумінням національних пріоритетів інших народів. При цьому важливо враховувати соціокультурне середовище, етнокультурні особливості, соціокультурну ситуацію в регіоні (країні) тощо [4, с.12].

Важливою є думка Карла Роджерса, який наголошує на тому, що створюючи умови психологічної захищеності і свободи, ми максимально збільшуємо вірогідність прояву продуктивної творчості [5].

О. Будник пропонує досліджувати стан сформованості соціально-виховного середовища навчального закладу за такими складовими: соціально-психологічна (урахування індивідуально-психологічних особливостей розвитку й стереотипів поведінки, притаманних особистості в процесі взаємодії в соціумі, пропагування морально-етичних норм в соціально-комунікативній діяльності особистості з групою); інформаційна (наявність сучасного нормативно-правового та навчально-методичного забезпечення процесу соціокультурного виховання); культурно-освітня (педагогічна компетентність учасників соціально-виховного процесу, що охоплює зміст, форми, методи, інноваційні технології щодо реалізації соціально-педагогічної діяльності тощо); матеріально-технічна (наявність сучасних мультимедійних засобів, аудіо -, відеопродукції відповідного змісту, врахування елементів етноестетики в інтер'єрі навчального закладу тощо) [2, с.176].

Важливе місце у розумінні освітнього середовища відводиться умовам, чинникам, суб'єктам, змісту діяльності, які детермінують його єдність як відкритої, саморегулюючої, динамічної системи.

І. Біла [1] наголошує, що важливою умовою заохочення творчої активності дітей є створення розвивального середовища, що сприяє активізації мислення, розвитку чуттєвого досвіду, перцептивних дій, творчої спостережливості, служить умовою естетизації творчої діяльності створити розвивальний життєвий простір (середовище) означає забезпечити сукупність умов, атмосферу, яка найбільш сприятлива для розвитку свідомості та поведінки старшого дошкільника. Розвивальними, на нашу думку, слід уважати умови, які підживлюють природні задатки дитини, сприяють реалізації потенційних можливостей, базуються на індивідуальних можливостях вихованців.

Враховуючи означені специфічні особливості дитячої природи і скеровуючи їх у правильне русло можна сформувати стійке позитивно-емоційне ставлення дитини до творчості. Творчість скеровується притаманною дошкільникам активністю у різних видах діяльності на основі залучення внутрішніх потенційних сил для творчості, тобто реалізації її творчого потенціалу.

Позитивний вплив дорослих на розвиток ігрової компетентності полягає передусім у спілкуванні з дитиною, у спільній грі; у створенні ігрового середовища, спрямованого на стимулювання та розвиток ігрових бажань дитини. Для вихователя корисною креативною практикою, яка підтримує зацікавлення та повагу до ігор дітей, є практика створення технологічної карти гри, в якій враховуються можливі сюжетні лінії, актуальні ігрові ролі, необхідність збагачення відповідних знань дітей, перелік предметів розвивального середовища, предметів предметного середовища, форми роботи з дітьми щодо підготовки та реалізації задумів гри.

Важливим є урахування, на відміну від традиційної дидактики, орієнтованої на засвоєння знань, практика рекомендацій оновленого стандарту дошкільної освіти спрямована на формування досвіду практичної діяльності, набуття досвіду взаємодії та творчості, який виступає критерієм сформованих компетентностей: соціальних, комунікативних, пізнавальних, образотворчих та ін. Таким чином, у реалізації дошкільної освіти на засадах і принципах компетентнісного підходу особливого значення набуває характер діяльності. Формат організації життєдіяльності дітей в максимально насиченому просторі ігрових завдань, вправ і творчих сюжетів вказує на те, що для результату може діяти, «якими» цінностями керується в організації своєї діяльності. Досвід ігрової діяльності дитини максимально віддзеркалює сформовані компетентності у сфері пізнання та взаємодії зі світом природи та мистецтва, рукотворним світом речей та техніки, навколишнім світом.

Таким чином, освітнє середовище дошкільного закладу – це той по-особливому структурований і змістовно наповнений простір, який дозволяє продуктивно розвиватися ігровій компетентності дитини. Важливо, щоб в дошкільному закладі встановились суб'єкт-суб'єктні взаємини; дитина не просто набула знання і вміння, а й втілила їх в реальні форми соціорольової діяльності; середовище дошкільного закладу дозволить проявлятися креативній діяльності старших дошкільників в умовах педагогічної впорядкованості і контролю, який тільки стимулює їх до розвитку; індивідуалізованість навчання і виховання сприяють розвитку поваги та відповідальності особистості, що дозволяють повною мірою реалізовувати свій внутрішньо-особистісний потенціал.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). Байер О.М., Безсонова О.К., Брежнева О.Г., Гавриш Н.В., Загородня Л. П., Косенчук О. Г., Корнєєва О.Л., Лисенко Г. М., Левінець Н.В., Машовець М.А., Мордоус І.О., Нерянова С.І., Піроженко Т.О., Половіна О.А., . Рейпольська О.Д., Шевчук А.С. / Під науковим керівництвом доктора психологічних наук, професора, член-кореспондента НАПН України – Піроженко Т. О. 2021. 37 с. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>
2. Біла І. М. Психологія дитячої творчості. К. : Фенікс, 2014. 200 с.
3. Будник О. Б. Етновиховне середовище педагогічного навчального закладу : теоретико-методологічний аспект. Педагогіка і психологія професійної освіти. 2012. №5. С. 175-184.
4. Моляко В. О. Психологія творчості – нова парадигма дослідження конструктивної діяльності. Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992-2002 : зб. наук. праць до 10-річчя АПН України. Ч.1. Харків : ОВС, 2002. С. 481-491.
5. Роджерс К. Взгляд на психотерапию. Становление человека. М. : Прогресс, 1994. 256 с.

*Кічук Надія Василівна,
м. Ізмаїл*

РЕГІОНАЛЬНА СВОЄРІДНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНСЬКОМУ ПОДУНАВ'Ї В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Пріоритетність дошкільної освіти постає особливо очевидною в контексті запровадження концепції Нової української школи. Нині практично всі нормативно-правові документи, які регламентують діяльність вітчизняних закладів дошкільної освіти, окреслюють і своєрідність нового статусу і вихованців, як здобувачів освіти, і важливість командної роботи педагогічних працівників закладу, і нові педагогічні сенси діяльності керівника (директора).

Якщо у прийнятих до початку воєнного стану в країні у новій редакції базових документах про дошкільну освіту здебільшого зацентровано на розширенні й вдосконаленні інфраструктури й оновленні процесу командоутворення фахівців щодо формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти в закладі дошкільної освіти, то в умовах війни увагу зконденсовано на двоєдиному завданні.

По-перше, забезпечення психолого-педагогічного супроводу дитини під крилами, насамперед, правового захисту, де контентом є Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» (15.03.22 р.) та відповідні інструктивно-роз'яснювальні документи ЮНІСЕФ та МОН України стосовно зарахування до закладів дошкільної освіти осіб із числа внутрішньо переміщених осіб, а також траєкторії психологічного супроводу учасників освітнього процесу під час дії воєнного стану та ін.

По-друге, надання дитині у повоєнний період саме адресної психолого-педагогічної допомоги у подоланні посттравматичного стресового стану, страху, тривожності, компетентно використовуючи при цьому ресурси педагогіки партнерства щодо ефективного комунікування й створення безпечного життєвого середовища [3, с.16-30]. Фахівцями вже вироблені

відповідні психолого-педагогічні інструменти пропедевтики стресового стану дітей, враховуючи кращі світові техніки і інформаційні ресурси (на кшталт «П'ять мов у спілкуванні з дитиною» від ЮНІСЕФ; правила фізичної безпеки дітей під час війни, котрі системно висвітлені на сайті «Освітній омбудсмен України»; фахові поради дошкільнятам на інтернет-платформах «НУМО», «Розкажи мені» та ін.).

Вище окреслене становить підґрунтя розробки регіональної моделі створення середовища, що належить саме дітям дошкільного віку. Натомість неоціненим як дослідниками, так і практиками залишаються, з одного боку, цілеспрямоване використання регіональної своєрідності спільноти, котра дотична до соціально-виховного потенціалу процесу позитивної соціалізації особистості у віковий період дошкільного дитинства, зокрема, через реалізацію освітніх функцій; з іншого ж – компенсаторне значення альтернативних закладів дошкільної освіти в регіоні, які спроможні в умовах воєнного стану в країні забезпечити позитивну динаміку процесу соціалізації дітей дошкільного віку, зокрема, через пропедевтику їх перебування у «закритому просторі» життєдіяльності. Зазначене і склало предмет нашої дослідницької уваги.

В результаті проведеного дискурсу (Богущ А., Гавриш Н., Косенчук О., Лесіна Т., Рейпольська О. та ін.) уможливились певні узагальнення.

Одним із унікальних регіонів України є південь Одещини – Буджак (або південна Бессарабія), українське Подунав'я, в якому задіяні в рамках міжнародного співробітництва прикордонні території України, Румунії, Молдови. Наприкінці минулого століття відбулася інституалізація міжнародного співробітництва – утворено Єврорегіон «Нижній Дунай» [1]. Окреслене позначилося і на своєрідності освітньо-виховного потенціалу всіх соціальних інституцій. Не є винятком і організація дошкільної освіти, де особливості менталітету мешканців регіону (включно із дитячим населенням) пов'язані із міжетнічною толерантністю, євроінтеграційними прагненнями, конкретикою екологічної ситуації (уніфікованою еколого-виховними

проблемами саме ріки Дунай), що і складають підґрунтя організаційних основ дошкільної освіти, у тому числі й в умовах воєнного стану.

Нами розумілась у зазначеній площині значущість креативної особистості педагога-вихователя, який здатний у практико-орієнтовній діяльності, зокрема, засобами мистецтва, сприяти відрефлексуванню негативних емоцій, зняттю стану психічної напруги, неврастенічних реакцій, зниження тривожності як локалізованого страху дитини [2]. Такий підхід був апробований у процесі організації самостійно-дослідницької діяльності студентів, які опановують навчальний курс «Дошкільна педагогіка» в Ізмаїльському державному гуманітарному університеті.

За реалій сьогодення, коли суттєвих втрат зазнала розгалужена вітчизняна система закладів дошкільної освіти, активізувався і науковий, і суто практичний інтерес до ідеї альтернативності. Стосовно українського Подунав'я, маємо підстави стверджувати, що тут відбувається процес формування тренду альтернативного закладу дошкільної освіти. Аналітична робота, проведена у цьому плані, засвідчує про стрімке зростання кількості альтернативних закладів дошкільної освіти в регіоні, натомість бракує досконалості у науковому підході щодо моделювання їх концептуальних засад. Приміром виявилось, що не завжди навіть приваблива назва альтернативного закладу («Dream life» - життєва мрія; «Равлик», «Чомучка», «Дитячий дивограй» тощо) достатньо повноцінно віддзеркалює специфіку соціалізації дитини. До прикладу, вчені зробили висновок, що на етапі дошкільного дитинства головною є проблема «ініціатива або почуття провини» [4, с.13], а «тихосидіння» підточує фізичне здоров'я дитини.

До зазначеного додамо, що з-поміж режимних моментів, котрі організовують дошкільну альтернативну освіту дітей, є значним відсоток тих, які реалізують підвищену зацікавленість комп'ютерними пристроями. У цьому зв'язку рекомендують по-новому оцінити актуальність зауваги французького філософа П. Тейяра де Шардена, зробленої ним у книзі «Феномен людини» у 1987 році: «Інформація, що закладена в машині, за

самою «формалістичною» природою своєю не здатна бути точним еквівалентом мислення як такого. Мислення людини евристичне, воно часто оперує інтуїтивними категоріями, наближеннями, аналогіями, тобто виходить за межі формальної логіки. А саме таке мислення недоступне для машин».

У результаті застосування сукупного діагностувального інструментарію щодо педагогічного сенсу, який домінує з-поміж альтернативних форм дошкільної освіти в українському Подунав'ї, маємо підстави стверджувати, що відчувається їх недосконалість саме в контексті вияву травмо компетентності фахівців. Як зазначалося, особистісно-професійна здатність фахівців, які організують дошкільну освіту (у формах «ясельної школи», «дошкільних ігрових груп», «прогулянкових груп», «клуба матері і дошкільника» тощо) є важливим чинником не лише мотивації до навчання та розвитку ініціативи, а й компетентної пропедевтики стресового стану дитини у воєнний та повоєнний час. Це вимагає внесення відповідних коректив у професійну підготовку майбутніх фахівців дошкільної освіти, посилюючи роль у цьому плані закладів вищої освіти; йдеться, зокрема, про розширення функцій силабусів психолого-педагогічних навчальних дисциплін.

Отже, на часі збільшення спектру педагогічних сенсів професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільля, забезпечення науково-методичного супроводу регіональних моделей розвитку мережі закладів дошкільної освіти, актуалізація ідей педагогіки партнерства.

Список використаної літератури

1. Історія і цивілізація Нижнього Дунаю: кол. монографія / редкол.: К. Кройтору, Л. Циганенко. Браїла, Ізмаїл, Кагул, Галац: вид-во Істріус (Музею Браїли «Кароль I»), 2018. Т. 1. 526 с.
2. Кічук Н.В. Інтеграція мистецтв як підґрунтя забезпечення креативності сучасної освіти майбутніх педагогів-музикантів // Професійна підготовка фахівців музично-педагогічного профілю: теорія і практика: кол. монографія / гол. ред. О.О. Біла. Ізмаїл: Ірбіс, 2022. С. 15-25.
3. Методичні рекомендації щодо здійснення освітньої діяльності з питань дошкільної освіти на період дій правового режиму воєнного стану / авт. кол-в Косенчук О., Лесіна Т., Гура О. Київ: Укр. ін.-т розвитку освіти, 2022. 30 с.

4. Сушик Н.С. Основи соціалізації особистості: навч.-метод. посібник. Луцьк: вид-во «Вежа-Друк», 2014. 188 с.

*Кузьменко Ірина Анатоліївна,
м. Київ*

ФОРМУВАННЯ ОСНОВ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У ДІТЕЙ
СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК СПОСІБ ЗБАГАЧЕННЯ
ДЕМОКРАТИЧНОГО МЕНТАЛІТЕТУ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ В
УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Сьогодні Україна переживає складні процеси, які матимуть вплив на подальші перспективи розвитку країни, її місце і роль у світі. Перед освітою України стоять серйозні виклики та надскладні рішення. Майбутній розвиток нашої держави значним чином залежить від стратегії виховання підростаючого покоління, яка, серед інших виховних напрямів, включає громадянсько-патріотичне, духовно-моральне та військово-патріотичне виховання. І не випадково, оскільки саме ці напрями є основоположними для формування свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь. Ці напрями, будучи покладеними в основу виховання, засновані на ідеях гуманізму, демократії, свободи, толерантності, відповідальності, готовності до змін та до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України, сприятимуть засвоєнню підростаючим поколінням основних національних ідей та цінностей, формуванню переконань, національної самосвідомості, становленню громадянської позиції, починаючи з дошкільного віку [1].

Основним важелем впливу суспільства на підростаюче покоління насамперед є менталітет та комплекс способів та форм життєдіяльності, властивих суспільству. Енциклопедія історії України визначає менталітет «як сукупність соціально-психологічних настанов, автоматизмів та навичок

свідомості, які формують способи бачення світу та уявлення людей, що належать до тої або іншої культурної спільноти» [1].

Зважаючи на ситуацію, що склалася, першочерговим завданням закладу дошкільної освіти, з опорою на систему цінностей суспільства, є:

- ✓ формування любові до рідної мови, краю та культурного спадку своєї країни в цілому;

- ✓ сприяння засвоєнню патріотичних цінностей та переконань;

- ✓ виховання поваги до культурного та історичного минулого нашої держави;

- ✓ формування толерантного ставлення до інших культур та народів;

- ✓ культивування поважного і гордого ставлення до захисника України;

- ✓ плекання найкращих рис української ментальності, зокрема працелюбності, свободи, справедливості, доброти, чесності, добродушності, щирості;

- ✓ створення соціокультурного виховного середовища, яке дає можливість дитині включитися в культурні зв'язки суспільства, набути позитивного соціального досвіду, тощо;

- ✓ сприяння закладанню основ критичного мислення у дітей старшого дошкільного віку, яке має на меті формування нової людини, що володіє «мисленням нового порядку», виявленню та протидії українофобству, аморальності, сепаратизму, шовінізму, фашизму, та рашизму [1]. З метою забезпечення якості дошкільної освіти, сталого інноваційного розвитку особистості доцільно зорієнтувати зусилля педагогів на виховання патріотично спрямованої та всебічно розвиненої особистості. Дитина дошкільного віку є залежною від значимих для неї дорослих – родинне коло, вихователі. Це дає можливість для розвитку, оволодіння новими знаннями, вміннями та навичками, новим досвідом, способами поведінки в різних ситуаціях і сприяє формуванню сильного внутрішнього стержня – впевненості в собі. Лише впевнена в собі людина, яка не боїться чужої оцінки здатна мислити критично, доводити та відстоювати свою точку зору,

ефективно застосовувати вміння критичного аналізу в різних ситуаціях повсякденного життя. Формування громадянської позиції є надзвичайно актуальною проблемою та базується на обстоюванні найкращих рис української ментальності, зокрема, щирості, товаришкості, працелюбності, любові до рідної землі, поваги до людей праці, тощо. Якраз в дошкільному віці відбувається формування моральних норм поведінки, почуття любові до рідного краю, своєї сім'ї, закладаються зачатки національного менталітету. Саме тому формування основ критичного мислення як спосіб виховання демократичного менталітету має стати пріоритетним напрямком освітньої діяльності, де послідовна та систематична робота сприяє стійкому формуванню уявлень дітей про такі моральні категорії, як добро і зло, правда й кривда, совість та людяність тощо. Освітній процес базується на взаємодії вихователь – діти – сім'я. Відповідно, головне завдання дорослих – бути помічником, стимулювати дітей до пізнання та осмислення нового, до аналізу інформації та продукування власних ідей.

Педагог в цьому випадку повинен бути носієм народної культури та духовності, широко застосовувати під час освітнього процесу надбання української дошкільної педагогіки, психології та етнопедагогіки, володіти високим рівнем психолого-педагогічної свідомості, здатністю до критичного аналізу педагогічних явищ та подій, мати високий рівень інтелектуальної мобільності, прагнути до саморозвитку та самовдосконалення [2]. Працюючи над виконанням поставлених цілей, вихователь повинен приділяти значну увагу творчому засвоєнню знань вихованцями, сприяти позитивному впливу на їх почуття.

Отже, формування основ критичного мислення як спосіб виховання демократичного менталітету у дітей старшого дошкільного віку є передумовою закладання світогляду свідомого громадянина, виховання патріота, становленню громадянської позиції, формування способу мислення та поведінки, яка сприятиме розвитку демократичного громадянського суспільства в Україні.

Список використаних джерел:

1. Енциклопедія історії України: Т.6: Ла-Мі / Редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - Київ. Вид. «Наукова думка», 2009. 790 с.
2. Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [офіційний веб портал]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15#Text>
3. Цветкова Г. Г. Самовдосконалення особистості як психолого-педагогічна проблема : ціннісний вимір. Гуманізація навчально-виховного процесу : зб. наук. пр. / за заг. ред. В. І. Сипченка. Слов'янськ, 2012. Вип. LX. С. 99 – 107.

*Лесіна Тетяна Миколаївна,
м. Ізмаїл*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ УМІНЬ І НАВИЧОК У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У реаліях сьогодення особливо значущим є розуміння, що життя постає найвищою цінністю людини (Загальна декларація прав людини, Декларація прав дитини, Конвенція про права дитини, нормативні документи ЮНІСЕФ), а потреба в безпеці є однією з базових потреб особистості (А. Маслоу). У Законі України «Про освіту» метою дошкільної освіти визначено забезпечення цілісного розвитку дитини, її фізичних, інтелектуальних і творчих здібностей шляхом виховання, навчання, соціалізації та формування необхідних життєвих навичок [2].

Одним із пріоритетних завдань в умовах воєнного стану в Україні є формування в дошкільників свідомого ставлення до власної безпеки, навичок безпечної поведінки та стресостійкості, збереження життя та здоров'я (фізичного, психологічного, емоційного) та розвиток навичок, які є необхідними для життя та повноцінної соціалізації дітей [4].

Мета статті – обґрунтувати необхідність здійснення спеціального психолого-педагогічного супроводу формування соціальних умінь і навичок у дітей дошкільного віку в період воєнного стану в Україні та висвітлити деякі шляхи й засоби оптимізації цього процесу.

Заклад дошкільної освіти має формувати основи норми безпечної поведінки, сприяти збереженню та зміцненню здоров'я, розумовому, психологічному й

фізичному розвитку дітей [1]. В умовах війни педагогічні працівники мають бути спроможними повноцінно надавати освітні, інформаційні, консультаційні послуги сім'ям, які виховують дітей дошкільного віку. Саме тому питання психолого-педагогічного супроводу формування соціальних умінь і навичок у дітей дошкільного віку як основи їхнього повноцінного розвитку й соціалізації посідає ключове місце.

З-поміж наукових позицій щодо розуміння змісту поняття «соціальні вміння і навички» найбільш поширеною є позиція, за якою означений конструкт безпосередньо пов'язаний із соціальною компетентністю особистості. Питанням педагогічного супроводу розвитку у вихованців саме тих життєвих компетентностей, які забезпечують їхню здатність успішно діяти у стрімко змінювальному соціальному довіллі, присвячено наукові доробки І. Беха, Л. Зданевич, І. Княжевої, В. Кременя, С. Литвиненко, В. Лугового, І. Рогальської-Яблонської та ін.

Аналіз напрацювань учених засвідчує, що соціальну компетентність дослідники трактують по-різному: як знання, уміння і навички, що є необхідними для ефективної взаємодії із соціумом (М. Докторович); як складне утворення, що репрезентують когнітивно-поведінковий (соціальні знання, соціальні вміння, навички соціальної поведінки) і мотиваційно-особистісний (мотиви досягнення, самореалізації в просоціальній діяльності; мотиви і цінності самореалізації в соціумі) складники (Н. Калініна); як соціальну відповідальність (В. Радул); як здатність аналізувати власне оточення, адекватно оцінювати наявні можливості й вибудовувати стратегії взаємодії із навколишнім (Є. Прямикова) та ін. У проблемному полі сучасної дошкільної педагогіки соціальну компетентність здебільшого осмислюють у ракурсі соціального здоров'я дошкільнят (Т. Андрущенко); до того ж, з огляду на значущість саме дошкільного віку у забезпеченні благополуччя дитини, соціальну компетентність визначають через формування здоров'язбережувальних життєвих навичок.

Для дитини ж дошкільного віку незалежно від того, чи вона перебуває в умовах закладу дошкільної освіти, чи належить до «неорганізованих» (за висловом

О. Ковшар), однаково суттєвим є розвиток у неї життєво важливих соціальних умінь і навичок для забезпечення подальшого шкільного навчання і зміцнення її соціального здоров'я. Окрім того, соціальні знання, вміння і навички – важливі маркери готовності дитини до оптимальної інтеграції в суспільство (Л. Божович, С. Козлова, В. Котирло, В. Мухіна, В. Чудновський та ін.).

Слід зауважити, що поняття «соціальні вміння і навички» є похідним від поняття «життєві навички та компетентності», яке за визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я трактується як здатність особистості до адаптації, позитивної поведінки та подолання труднощів повсякденного життя. У 1993 році ВООЗ було ініційовано реалізацію першого міжнародного проєкту «Навчання життєвим навичкам». Сьогодні ж вагу набуття особистістю життєвих компетенцій обґрунтовано майже на рівні всіх нормативних документів. Зокрема, концепція Нової української школи передбачає максимальне спрямування освітнього процесу на оволодіння учнями необхідними життєвими компетенціями (опанування життєво важливих навичок, здатності використання їх на практиці). У Базовому компоненті дошкільної освіти фігурує також поняття «життєво компетентний дошкільник».

Аналіз наукової літератури дозволив визначитися з поняттям «життєві навички» (з англ. *lifeskills* – 'навички (уміння, відпрацьовані до автоматизму), здатність до чогось чи компетентність') – здатність особистості до адаптації, позитивної поведінки та подолання труднощів повсякденного життя (за визначенням ВООЗ); психологічні і соціальні компетентності, які допомагають людині ладнати зі своїм внутрішнім світом і будувати продуктивні стосунки із соціальним довкіллям. На основі аналізу наукових джерел нами встановлено, що до соціальних умінь і навичок дітей дошкільного віку належать навички ефективного спілкування (активне слухання; уміння чітко висловлювати свою думку; уміння відкрито виражати свої почуття без тривоги і звинувачень; адекватна реакція на критику; вміння попросити про послугу, по допомогу), співпереживання (здатність розуміти почуття, потреби і проблеми інших людей; уміння висловити почуття емпатії; уміння надати підтримку та допомогу), навички регулювання конфліктів

(уміння вирішувати конфлікти поглядів та інтересів на основі толерантності, через конструктивні переговори), навички поведінки в умовах тиску, погроз, дискримінації (уміння відстоювати свою позицію і відмовлятися від небезпечних пропозицій, навички впевненої поведінки) тощо. Вочевидь, що сучасній дитині конче потрібно володіти комплексом психосоціальних умінь (зокрема, критично і творчо мислити, адекватно сприймати себе й оточення, ухвалювати зважені рішення, будувати конструктивні міжособистісні стосунки, залежно від потреби демонструвати здатність працювати в команді чи бути лідером, зацікавлювати і створювати мотивації для інших, розв'язувати проблеми та обирати соціально прийнятну поведінку у конфліктних життєвих ситуаціях).

В ситуації, коли важливим надзавданням, яке постає перед сучасною освітою, є насамперед створення безпечного освітнього середовища, процес формування й розвитку соціальних умінь і навичок у дітей дошкільного віку потребує особливої уваги з боку всіх учасників освітнього процесу, але переважно – працівників психологічного та педагогічного профілю ЗДО. Педагогічний супровід процесу розвитку в дітей дошкільного віку соціальних умінь і навичок виступає не як самоціль вихователя, а як вияв його намагання забезпечити збалансований особистісний розвиток вихованця, який передбачено багатьма освітніми програмами, зокрема, програмою «Впевнений старт». Йдеться про триєдине завдання: розвивати соціально важливі навички, бо вони пов'язані зі здатністю як до безконфліктної поведінки в соціумі, так і з передбачуваністю наслідків власних дій (вчинків), із готовністю до взаємодії з дітьми (дорослими). При цьому домінуючими особистісними новоутвореннями, яких прагнемо сформувати у вихованця, виступають емоційно-ціннісне ставлення до соціуму; набуття ним базових знань про концепти «суспільство і людина», «людина і суспільство», виходячи з вікових можливостей дитини; розвиненість особистісних якостей, що уможливлюють регуляцію соціальної поведінки і діяльності.

Так, у площині освітніх ліній Базового компонента дошкільної освіти України («Особистість дитини», «Дитина в соціумі», «Дитина у природному довкіллі», «Дитина у світі культури», «Гра дитини», «Дитина в сенсорно-

пізнавальному просторі», «Мовлення дитини») вихователь має знати, насамперед, ті базові якості дитини, які допоможуть набути статусу суб'єкта соціальної дії. Зокрема, спираючись на комплексну програму для закладів дошкільної освіти «Світ дитинства», виокремлено такі особистісні якості дитини, як-от: самостійність, самосвідомість, самоствалення, самооцінка, довільність, креативність, відповідальність, безпечність. Отож, вихователь, розвиваючи свою здатність визначити педагогічну стратегію особистісно-професійного впливу на особистість дитини дошкільного віку та її просоціальні дії, має виробляти у дитини такі соціальні знання: що означає «соціально визнана поведінка»; який зміст вкладається у поняття «співпереживати і співчувати іншим»; якими є складові успішної командної роботи; якими особливостями характеризується просоціальна діяльність особистості тощо.

В умовах воєнного стану важливе завдання педагогів закладів дошкільної освіти – допомогти дітям подолати негативні наслідки травмивних подій та адаптуватися до нових обставин їхнього життя через розвиток у них відповідних соціальних умінь і навичок [3]. Для цього необхідно активізувати роботу психологічної служби або практичного психолога закладу дошкільної освіти, створити передусім безпечне освітнє середовище і забезпечити необхідний психолого-педагогічний супровід освітнього процесу. Оскільки для позитивної соціалізації дитини необхідна її активність у трьох основних сферах, як-от: спілкування, діяльність, самосвідомість, то педагог під час взаємодії з вихованцями має максимально забезпечити задіяність вихованців у спілкування дітей у колективі, використовуючи відповідні форми і методи в офлайн та онлайн-режимах; сприяти залученню дітей до спільної праці, співтворчості, розв'язання завдань освітнього, пізнавального, дослідницького, розвивального, виховного характеру, включати дітей у проєктну діяльність, використовувати метод колективних творчих справ тощо. Процес розвитку соціальних умінь і навичок дошкільників має бути спланованим і професійно організованим. При розробці програми розвитку соціальних навичок дітей педагог може спиратися на методичні ресурси, рекомендовані МОН педагогам на період воєнного стану в Україні, зокрема,

«Методичні рекомендації до оновленого Базового компонента дошкільної освіти», «Методичні рекомендації щодо здійснення освітньої діяльності з питань дошкільної освіти на період дії правового режиму воєнного стану», послуговуватися листами МОН «Щодо комунікації з дітьми дошкільного віку з родин учасників ООС/АТО, внутрішньо переміщених осіб та організації взаємодії з їхніми батьками», «Про рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану в Україні», використовувати онлайн-матеріали, розміщені на сайті МОН «Сучасне дошкільня під крилами захисту» та ін.

Отже, від того, наскільки процес психолого-педагогічного супроводу формування й розвитку соціальних умінь і навичок дітей дошкільного віку в умовах воєнного стану буде скерований та організований фахівцями – працівниками ЗДО, залежить ефективність освітнього процесу та соціального розвитку вихованців загалом. Перспективи подальших наукових розвідок пов'язуємо з дослідженням провідного зарубіжного досвіду у цій галузі.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про дошкільну освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>
2. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. Косенчук О. Г., Новосад В. Є., Лесіна Т. М., Гура О. М. Методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти в літній період. К.: Державна установа «Український інститут розвитку освіти», 2022. 16 с.
4. Методичні рекомендації щодо здійснення освітньої діяльності з питань дошкільної освіти на період дії правового режиму воєнного стану. Укл.: Косенчук О. Г., Новосад В. Є., Лесіна Т. М., Гура О. М. Київ: УІРО, 2022. 30 с.

*Лошик Любов Сергіївна,
Бартків Оксана Степанівна, науковий керівник,
м. Луцьк*

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОГРАМИ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ДОСЛІДНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Сьогодні проблема формування природничо-екологічної компетентності в дітей дошкільного віку стає все більш актуальною. Зумовлено це взаємозв'язком людини і природи, їхньою взаємозалежністю. У дошкільному віці діти отримують елементарні уявлення про природу, знайомляться з її законами та вчаться оберігати природу.

Проблему природничо-екологічної компетентності досліджувало низка вчених: Н. Глухова, Н. Горопаха, З. Плохій, Н. Кот, Н. Лисенко, С. Ніколаєва, Т. Поніманська та ін. Проведений аналіз поглядів цих учених засвідчує, що проблема екологічного виховання досить поширена та описана в багатьох дослідженнях, проте особливості формування природничо-екологічної компетентності дітей середнього дошкільного віку потребує глибокого вивчення.

У процесі наукового пошуку нами природничо-екологічна компетентність дітей дошкільного віку трактується як здатність дитини 3-6 років до оволодіння законами поведінки в природі, природо-доцільної поведінки в різних життєвих ситуаціях, емоційно-ціннісного ставлення до природи та відповідальності за природу [3, с.86].

Важливим засобом формування природничо-екологічної компетентності вважаємо дослідницьку діяльність, яку розглядаємо як один із видів творчої діяльності, яка здійснюється під керівництвом педагога та має на меті формування в дітей екологічних знань та дослідницьких навичок.

Природничо-екологічна компетентність виявляється в систематичному прийнятті рішень з огляду на екологічні наслідки діяльності людини, яка чинить певний вплив на довкілля. Основою цієї компетентності є екологічні знання, досвід практичної діяльності в довкіллі. На думку О. Гринюк, набуті екологічні знання є власним надбанням особистості, формуються під впливом екологічної інформації, яку діти отримують на заняттях в закладах дошкільної освіти [2, с.7]. Як зазначає О. Савчук, заняття природничо-екологічного спрямування – це спеціально організований та регламентований дорослим процес формування природничо-екологічної компетентності, навичок природо відповідної поведінки, природо доцільного користування ресурсами, природоохоронної діяльності на основі знань про природу. Проводитися вони можуть як на території закладу дошкільної освіти чи поза ним [4].

З метою ефективного формування природничо-екологічної компетентності дітей середнього дошкільного віку в дослідницькій діяльності нами була розроблена програма «Природу досліджуємо – природничо-екологічну компетентність формуємо».

Провідна ідея програми – оптимально використовувати можливості дослідницької діяльності в середньому дошкільному віці для повноцінного розвитку дитини та формування в неї природничо-екологічної компетентності. Розроблена програма орієнтує вихователів на розвиток у дошкільників особистісного дослідницького досвіду в природному середовищі.

Програму формування природничо-екологічної компетентності дошкільників нами побудовано з урахуванням освітніх напрямів Базового компоненту дошкільної освіти [1]. Розроблена програма передбачала реалізацію різних форм дослідницької діяльності, а саме: пошукових занять, ігор, дослідів, спостережень, прогулянок, екскурсій, подорожей і ін.

Наприклад, цільова прогулянка на тему «В осінньому лісі» є однією із ефективних форм формування природничо-екологічної компетентності. У

ході прогулянки діти досліджують місцевий ліс: різновиди дерев, лісових мешканців, різнобарв'я кольорів та дарів осені. Розвивають вміння спостерігати, описувати та класифікувати.

Цікавою і змістовною є екскурсія на тему «До місцевого парку». Під час екскурсії дошкільники досліджують природу місцевого парку (квіти, кущі, дерева тощо).

Захоплюючими є спостереження за погодою, у ході яких діти вчаться визначати напрямок вітку, хмарність, вологість, температуру повітря тощо.

Корисною для дітей є проблемна бесіда на тему: «Ми і природа», яка дозволила дітям середнього дошкільного віку дослідити позитивний та негативний вплив діяльності людини на оточуюче середовище. У ході такої бесіди у дітей розвиваються такі дослідницькі здібності, як допитливість; схильність до експериментування, конвергентне і дивергентне мислення, самостійність, критичність, наполегливість, стійкий інтерес до спостережень, та висока концентрація уваги.

Пізнавальним є і пішохідний перехід на тему: «Стежками галявини», під час якого діти досліджують породи дерев, різновиди листя на них, аналізують зовнішні ознаки побачених у процесі переходу тварин, їх поведінку тощо.

Отже, процес формування природничо-екологічної компетентності складний, але захоплюючий, оскільки потребує багато зусиль як зі сторони вихователя, так і дитини. За допомогою таких форм роботи, як цільові прогулянки, екскурсії, спостереження, бесіди та пішохідні переходи у дітей формуються пошуково-дослідницькі вміння спостерігати, аналізувати, описувати та класифікувати.

Розроблена нами програма: «Природу досліджуємо – природничо-екологічну компетентність формуємо» зорієнтовує вихователів на розвиток у дитини особистісного дослідницького досвіду в природному середовищі, а вихованцям допомагає оволодіти необхідними екологічними знаннями та вмінням їх застосовувати.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти, 2021. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Гринюк О. С. Формування екологічної складової наукової картини світу учнів та екологічної компетентності. 7 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/713569/1/%D0%93%D1%80%D0%B8%D0%BD%D1%8E%D0%BA%20%D0%9E.%D0%A1.%20>
3. Лошик Л. С., Бартків О.С. Сутність та структура природничо-екологічної компетентності дітей середнього дошкільного віку. Дошкільна освіта: теорія, методика, інновації. Матеріали IV Всеукр. наук.-практ. інтернет-конференції, 5 травня.2022. Луцьк. С 84-88.
4. Савчук О. В. Цільова прогулянка в екологічному вихованні дітей дошкільного віку. 2020. URL: <https://vseosvita.ua/library/cilova-progulanka-v-ekologichnomu-vihovanni-ditej-doskilnogo-viku-337024.html>.

*Макаренко Лілія Василівна,
м. Бердянськ*

ГРА «У ТЕАТР» ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Гра «у театр» дітей дошкільного віку посідає провідне місце серед різних видів дитячих творчих ігор. Під час таких ігор формується здатність дитини сприймати театральну умовність, створюються сприятливі умови для зародження «чуття театру». В основних державних документах, таких як Закони України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 рр. зазначається, що відновлення в Україні державності, відродження культурно-історичного досвіду та національних традицій висувають завдання гармонійного, цілісного розвитку дитини як творчої особистості. У Державному стандарті дошкільної освіти України – Базовому компоненті дошкільної освіти відображено вимоги до оновленого змісту освіти дошкільника, зокрема до мистецького розвитку дитини [1].

Автори психолого-педагогічних досліджень (Л. Артемова, І. Бех, Н. Гавриш, І. Зязюн, О. Кононко, Т. Науменко, Т. Піроженко, А. Шевчук та інші) та передова педагогічна практика звертають увагу на потребу формування естетичного досвіду дітей. Основна мета дитячої театралізованої

діяльності – індивідуальне особисте вираження під час сценічної дії. Відповідно головне завдання керівництва цією діяльністю – не звичайне ознайомлення з театром, а створення умов для самостійного прояву театральних здібностей дітей. У цьому контексті робота вихователя з керівництва театралізованою грою є одним із важливих аспектів керівництва рольовою грою дітей. Нами розроблена модель парціальної програми з ознайомлення дітей із театром, яка унаочнює формування у дітей уявлень про театр і театралізовану діяльність. Модель зорієнтована на цілісне сприйняття педагогами змісту програми та процесу організації театралізованої діяльності у ЗДО (рис. 1).

Розроблена нами парціальна програма «Вітаю, театре!» є одним із варіантів організації роботи з театралізованої діяльності у закладах дошкільної освіти. З погляду А. Шевчук, «важливо, щоб педагоги, батьки мудро і майстерно реалізовували зміст освіти у царині мистецтва, послідовно дотримувалися особистісно-орієнтованого та індивідуального підходів до дошкільнят, демонструвати власну творчу позицію щодо мистецтв, впроваджувати гуманні та сучасні методики роботи з дітьми, щоб функції мистецтва реалізовувалися у комплексі, і таким чином здійснювався інтегрований вплив на розвиток, освіту й виховання дитини» [3, с.21].

Переваги парціальної програми «Вітаю, театре!» у тому, що завдяки її використанню більш успішно вирішуються загальні освітні завдання: збагачується уявлення дітей про навколишній світ; удосконалюється звукова та інтонаційна культура мовлення дитини, покращується діалогічне мовлення, його граматична будова; покращується фізичний стан дітей; розвиваються почуття, переживання дитини; розвивається емоційна сфера, співчуття персонажам, співпереживання подіям, які розігруються у виставі; розвивається емпатія як здатність розпізнавати стан людини за допомогою емоційно-образних засобів виразності; формується досвід соціальних навичок поведінки (дружба, доброта, чесність, сміливість, патріотизм, ставлення до довкілля) завдяки моральній спрямованості вистав для дітей

дошкільного віку; долаються дитячі проблеми боязкості, невпевненості, сором'язливості за допомогою розв'язування ситуацій від імені персонажу.

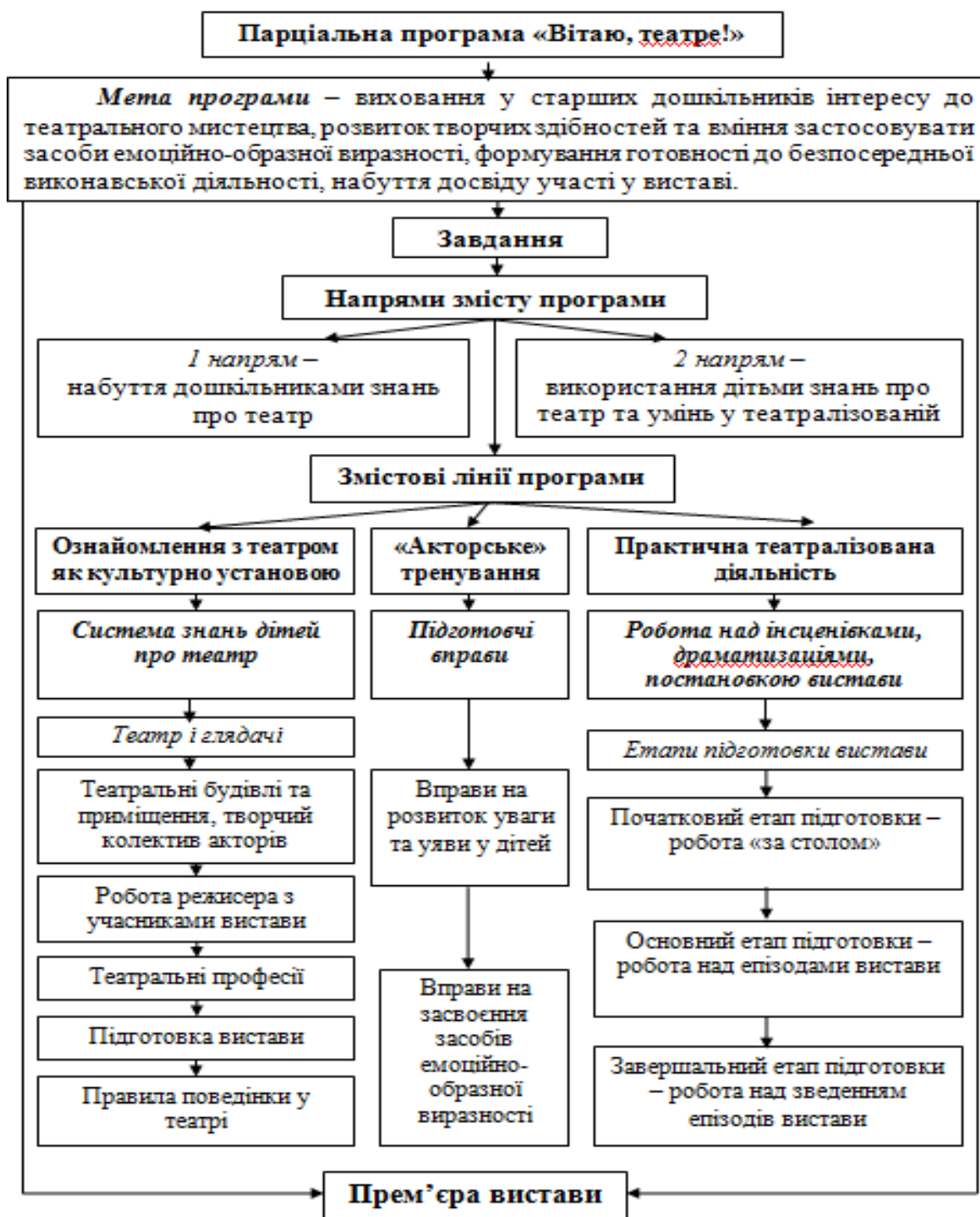

Рис. 1. Модель програми з ознайомлення дітей із театром та залучення старших дошкільників до театралізованої діяльності

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова

- редакція : Закон України «Про дошкільну освіту» від 21.12.2020 р. № 12/1-2. URL//https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovo%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 03.12.2021).
2. Макаренко Л. Парціальна програма «Вітаю, театре!». Старший дошкільний вік ТОВ «Видавнича група «Шкільний світ», дополіграфічна підготовка. 2021. 96 с.
 3. Шевчук А. С. Дитина у світі культури: орієнтири до освітньої лінії. *Дошкільне виховання*. 2012. № 9. С. 15–21.

*Мірошніченко Ольга Вікторівна,
м. Ізмаїл*

ІНТЕГРОВАНЕ НАВЧАННЯ В ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТІ

Сучасна освіта потребує оновлення, і це стосується всіх ланок освіти, зокрема й дошкільної. Сучасна дитина має високий розумовий потенціал, але, добре володіючи знаннями, часто не можуть застосувати їх у практичній діяльності. Одним з засобів вирішення цієї проблеми може стати перехід до інтегрованого підходу в дошкільної освіти.

Аналіз сучасних досліджень свідчить про стійкий науковий інтерес до проблеми інтеграції в освіті (І. Бех, М. Вашуленко, Н. Гавриш, І. Зязюн, В. Ільченко, І. Кіндрат, К. Белая, М. Лазарева, Н. Васюкова, О. Савченко, К. Крутій та інші). Проблеми інтегрованого підходу в системі освітнього процесу в дошкільному навчальному закладі є праці таких науковців, як К. Белая, І. Кіндрат, М. Лазарева та ін.

Саме поняття «інтеграція» увів у науку Г. Спенсер у 1857 році, зв'язавши його з поняттям «диференціація». Інтеграція (від лат *integratio* – з'єднання, відновлення) є об'єднанням будь-яких елементів у ціле і процес взаємного зближення; об'єднання і структурування неупорядкованих явищ, підвищення інтенсивності взаємодії між елементами системи, впорядковане функціонування частин цілого [3, с.18].

У енциклопедії освіти наголошується, що «інтегрований підхід в освіті веде до інтеграції змісту освіти, тобто доцільного об'єднання його елементів

у цілісність, коли результатом цього підходу в педагогіці можуть бути цілісні знання різних рівнів – цілісність знань про дійсність, про природу з тієї чи іншої освітньої галузі, предмета, курсу, розділу, теми» [2, с.356].

Існує багато позицій щодо організації занять у дитячому садку, але в основу інтегрованого заняття вкладається інший зміст теорії та практиці дошкільної освіти – як цікава справа... освітня діяльність.

Інтегрований підхід до організації змісту та процесу дошкільної освіти забезпечує формування цілісної картини світу дитини, основ світогляду. Основними характеристиками інтегрованого освітнього процесу виступають: радісне проживання подій, смислове наповнення, активне залучення дитини у процес, взаємозбагачення соціальних контактів та предметно-змістових характеристик тих явищ, які засвоює дитина [1,с.3].

До змістових цілей інтегрованого навчання дошкільників віднесено (за М. Лазаревою): формування цілісної картини Всесвіту; забезпечення більш ефективного формування знань, умінь і навичок з кожного напрямку комплексної програми, яке ґрунтується на укрупненому та ущільненому змісті інтегрованого навчання; посилення діяльній основи засвоєння змісту освіти; стимулювання розвитку пізнавальної сфери (пізнавальної активності, потреб, інтересів тощо); забезпечення єдності чуттєвого і раціонального в пізнавальній діяльності; стимулювання творчих здібностей; посилення виховної спрямованості процесу навчання; зв'язок отриманих знань з навколишнім життям дітей, формування навичок використовувати у своїй повсякденній діяльності отримані знання.

Інтегроване навчання - поєднує знання з різноманітних освітніх областей, доповнюючи один одного (наприклад: таке поняття як «настрій» розглядається засобами музики, мистецтва, живопису, екології). У такому занятті вихователь вирішує кілька завдань.

Мета інтегрованого підходу: систематизувати, поглибити, узагальнити особистий досвід дитини, забезпечити освоєння нових способів дій, для усвідомлення зв'язків і залежностей, створити умови для використання

наявних знань, умінь і навичок у різноманітних ситуаціях (життєвих, ігрових, спеціально створених). Організація інтегрованого навчання: кількість і тривалість строго не регламентується, вихователь сам визначає: зміст за рівнем розвитку дітей своєї групи, місце в режимі дня; пов'язані одним сюжетом або однією темою, логічно доповнює одне одного, створені задля розвитку особистості дитини.

Методика проведення заняття з використанням інтегрованого підходу суттєво відрізняється від методики проведення звичайного заняття. У процесі навчання на таких заняттях використовуються різні методи та прийоми: порівняльний аналіз, зіставлення, пошук; проблемні питання, які допомагають дитині знайти відповідь; різні дидактичні ігри.

Інтеграція дошкільної освіти важлива і сьогодні, її актуальність продиктована новими соціальними запитами до дитячого садка. Інтегративний підхід дозволяє сформувати у дитини цілісну картину світу; ефективно сформувати їх знання та досягти всебічного розвитку особистості. Інтеграція призводить до більш зацікавленого, особистісно значущого та осмисленого сприйняття знань, що посилює мотивацію, дозволяє більш ефективно використовувати час освітнього процесу. Інтеграція глибоко перебудовує зміст освіти, призводить до змін у методиці роботи та створює нові навчальні технології, забезпечує абсолютно новий психологічний клімат для дитини та вихователя у процесі навчання.

Інтегрований підхід у дитячому садку потребує складних, нестандартних рішень від усіх учасників освітнього процесу. Інтегрована освіта створює нові умови діяльності вихователів та вихованців і є дієвою моделлю активізації розумової діяльності та розвиваючих прийомів навчання.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні / Проєкт підготовлено авторською групою: Байер О.М., Богущ А. М., Безсонова О.К., Брежнева О.Г., Гавриш Н. В. та інші/. 2021. 37 с.
2. Енциклопедія освіти / гол. ред. Василь Кремень. / Акад. пед. наук України – К.: Юрінком Інтер, 2008.

3. Крутій К. Л. Природничо-наукова освіта дошкільників: блоково-тематичне планування на засадах інтеграції та методичні поради. Зима-білосніжка / К. Л. Крутій, І. Б. Стеценко. Запоріжжя : ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2017. 124 с.

*Норкіна Олена Валеріївна,
м. Черкаси*

ТЕХНОЛОГІЯ КЕЙСІВ ЯК ФОРМА ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Сучасні розвідки доробок українських науковців та практиків (І. Катериняк, В. Лобода, К. Менеєр, О. Сидоренко, Ю. Сурмін, В. Чуба та ін.) свідчать про значну увагу до питання ефективного використання в освітньому процесі інтерактивних технологій, зокрема, кейс-технології, як дієвого практичного інструменту для набуття нових знань та життєвого досвіду. Ретельний аналіз педагогічної літератури дає підстави стверджувати, що професійна підготовка педагогів закладів дошкільної освіти щодо використання технології кейсів у своїй діяльності тільки стає об'єктом для розвідок українських дослідників.

Педагогічні технології в дошкільній освіті спрямовані на реалізацію державних програм і вимагають від вихователя інноваційного формату роботи з дітьми. У парціальній програмі для системи дошкільної освіти зазначено, що педагог (вихователь) закладу дошкільної освіти має виступати організатором дій дітей, надихати їх, підбадьорювати, скеровувати їхні зусилля, спонукати до вибору способу діяльності, самостійного виконання обраних дій та їх обговорення. Роль педагога (вихователя) полягає в тому, щоб, враховуючи вік дітей, створити умови для безпечного й ефективного навчання, залучити їх до участі в ньому. Він має вміти слухати й чути дитину, підтримувати її особисті зміни через позитивний зворотній зв'язок [1, с.5].

Сьогодні вносить корективи в навчальний процес закладів дошкільної освіти, що організовується в умовах воєнного стану в очному, дистанційному та змішаному режимах. На локальному рівні заклади дошкільної освіти мають стати осередками, які дають змогу дітям отримувати не лише знання та практичні вміння для життя, а й психолого-педагогічну підтримку, не втрачати відчуття приналежності до спільноти [2, с.4].

Оскільки форма освіти дошкільників залежить від безпеки у кожному регіоні, комунікація з учасниками освітнього процесу має здійснюватися з урахуванням локації дітей (вдома, у бомбосховищі, в умовах зовнішньої міграції, в умовах внутрішньої міграції, в закладі дошкільної освіти, з батьками, вихователями, опікунами, волонтерами тощо) [2, с.5].

Кейс-технологія допомагає педагогу будувати освітній процес відповідно до сучасних вимог і умов. Вона передбачає використання педагогічних методів, спрямованих на осмислення, аналіз і вирішення різних навчальних завдань та життєвих ситуацій. Потрібно відмітити, що ця технологія є інтерактивною і дає змогу кожній дитині проявляти свої здібності, виражати емоції, інтереси та обирати зміст освітньої діяльності.

Сутність технології кейсів у роботі з дітьми дошкільного віку полягає в тому, що діти засвоюють нові знання шляхом активної самостійної діяльності, вирішуючи зазначені кейсом протиріччя. Дітям пропонується осмислити життєву ситуацію і опанувати потрібні знання для рішення проблеми, що не має однозначного розв'язання. Результатом цієї діяльності є набуття навичок і вмінь разом з розвитком розумових здібностей. Варто відмітити, що кейс-технологія може використовуватись для дистанційного навчання дошкільників, оскільки за допомогою кейсів нові знання не передаються від педагога до вихованців, а виробляються дітьми самостійно.

Цінність кейс-технології полягає у тому, що вона моделює доросле життя, відображає конкретну практичну проблему і потребує певної системи

знань для її розв'язання, цим самим поєднує навчальну, дослідницьку і виховну діяльність дитини.

Основним поняттям кейс-технології є «кейс», що в перекладі з латинської визначається як нестандартна важковирішувана ситуація, а з англійської – портфель, валіза. Отже, використання технології кейсів в освітньому процесі передбачає осмислення та вирішення реальних або вигаданих проблемних ситуацій. А враховуючи дошкільний вік дітей, діяльність щодо розв'язання ситуацій спрямовується як на засвоєння знань, так і на формування нових вмій та навичок.

Перевагами кейс-технології є постійна співпраця між усіма учасниками освітнього процесу та батьками вихованців, можливість обирати форми поведінки, змога засвоювати моральні норми і цінності, що притаманні суспільству.

Головними елементами будь-якого кейсу є **проблема**, що передбачає декілька варіантів рішення, **допоміжна інформація** та **завдання**, яке потрібно розв'язати.

Назвемо, охарактеризуємо та зазначимо особливості методів навчання, що відносяться до кейс-технології, для роботи з дітьми дошкільного віку:

Метод ситуаційного аналізу є найпоширенішим методом, що використовується у дошкільній освіті і дозволяє дітям у спільній діяльності набувати життєвого досвіду вирішення конкретних ситуацій та отримувати нові знання. Ситуація, обрана вихователем для опрацювання за цим методом може бути як реальною, так і вигаданою. Завданням дітей є виявлення проблеми, аналіз ситуації, оцінка можливих алгоритмів рішення і вибір найоптимальнішого з них.

Метод інциденту передбачає, що діти самі мають знайти інформацію щодо певної проблеми і зробити висновки. За цим методом діти дошкільного віку набувають досвіду роботи з різними, їм доступними, джерелами інформації, умій систематизувати і аналізувати відомі матеріали і обирати власну позицію. Серед джерел інформації, доступних для дітей дошкільного

віку є спілкування з однолітками та старшими людьми, перегляд відеоматеріалів, сприйняття візуальної інформації, власний досвід тощо. Поставлене завдання кейсу передбачає неоднозначність і формується як полярність думок.

Метод розбору ділової кореспонденції дозволяє аналізувати певну проблему, що відноситься до конкретної теми. Вихователь готує дітям однакові пакети документів, що містять матеріали щодо проблеми, і питання, які потрібно вирішити. Діти набувають навичок роботи з інформацією, обираючи потрібну із запропонованої, оскільки пакет містить окрім матеріалів для рішення і зайву, що не відноситься до даної проблеми. Вихованці працюють у малих групах або індивідуально і самі приймають правильне рішення.

Ігрове проєктування дозволяє дітям дошкільного віку в ігровій формі досліджувати різні природні та штучні об'єкти навколишнього світу, отримувати нові знання разом з вже існуючим досвідом і сприймати їх як цілісну систему [3, с.152]. Вихователь пропонує дітям працювати у малих групах, кожна з яких розробляє свій проєкт. Особливість цього методу у тому, що дітям потрібно чітко зрозуміти тему, скласти план діяльності і створити об'єкт або вдосконалити знання про нього. Цей процес має дослідницький характер, метою якого є взаємозв'язок різних галузей людського життя навколо однієї визначеної теми.

Метод ситуаційно-рольових ігор має на меті виявити здібності особистості дитини, її інтереси та погляди, що формують модель дорослого життя. Педагог ретельно готує несподівану ситуації для інсценізації, обговорює з дітьми відповідні правила гри, допомагає увійти в ролі і вчасно вийти з них. Учасникам потрібно розв'язати ситуацію на свій розсуд, визначити власну поведінку і реагувати спонтанно на поставлену проблему. Цей метод є дуже наближеним до реального життя, оскільки наповнений емоціями, почуттями і переживаннями, дозволяє дітям проявляти творчість і характер під час рішення проблеми. Використання методу ситуаційно-

рольових ігор потребує від вихователя уміння передбачити негативну поведінку дітей та трансформувати її на позитивні емоції. Допоможуть у цьому введення правил на початку гри, обговорення, оцінка, аналіз вчинків учасників, позитивні висновки й рекомендації щодо моделі поведінки на майбутнє.

Метод дискусії передбачає залучення дітей до обговорення певної проблеми, обрання позиції, що відповідає їхній думці, а також вміння пояснити і відстояти своє бачення. Педагогу потрібно привчати вихованців слухати і розуміти почуте для цілісності сприйняття опису ситуації, поведінки героїв і можливості участі в подальшому обговоренні. Варто пропонувати дітям одразу оцінювати вислови учасників дискусії за критерієм погоджуюсь, не погоджуюсь з позицією доповідача. Уважне слухання є участю в дискусії для того, щоб вчасно озвучити власне бачення в обговоренні.

Всі зазначені методи педагога можуть використовувати для роботи з дітьми дошкільного віку як в очному форматі, так і в дистанційному, залучаючи батьків вихованців. Для роботи з дітьми в дистанційному форматі, педагог може представляти різні види кейсів в електронному варіанті й розміщувати на сайті закладу дошкільної освіти для доступу батьків і подальшої роботи з дітьми. Такі кейси мають містити чіткі інструкції для батьків, що пояснюють як краще використовувати електронні матеріали.

Педагоги мають враховувати, що в умовах воєнного стану описи ситуацій кейсів мають бути доречними, правильно сформульованими, щоб не травмувати психіку дітей, а пояснювати складні речі доступною і легкою формою.

Дистанційний формат ускладнює роботу вихователя і вимагає іншого способу зв'язку з дітьми і батьками та інший формат подачі навчального матеріалу. Педагог має отримувати зворотній зв'язок від батьків та дітей щодо опрацювання ситуацій, вирішення кейсів через сайт закладу дошкільної освіти, різні програми та мережі комунікації.

Працюючи за технологію кейсів у роботі з дітьми дошкільного віку, вихователь може застосовувати кейси для синхронних та асинхронних зустрічей з різною метою і на різних етапах освітнього процесу: і на початку заняття, і в кінці, і при переході від групової до самостійної діяльності в очному та дистанційному форматі. Важливо, щоб педагог вільно володів методикою застосування таких вправ і діти могли робити правильні висновки, отримувати ґрунтовні знання і розвивати компетентності.

Список використаних джерел:

1. Гавриш Н., Пометун О. Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку: парціальна програма для системи дошкільної освіти. Київ, 2019. 23 с.
2. Лист МОН України від 02.04.2022 р. № 1/3845-22 «Про рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану в Україні», URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-rekomendaciyi-dlya-pracivnikiv-zakladiv-doshkilnoyi-osviti-na-period-diyi-voennogo-stanu-v-ukrayini> (дата звернення: 04.05.2022).
3. Освітні технології. / Ред. О. М. Пехота. Київ: А.С.К., 2002. 256 с.

*Пенькова Світлана Дмитрівна,
м. Ізмаїл*

МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ МОВЛЕННЄВОЇ РОБОТИ У ПРОЦЕСІ РІЗНИХ ВИДІВ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Концептуальна ідея Базового компонента дошкільної освіти полягає в інтеграції змістових ліній, у пріоритетності розвитку мовлення здобувачів засобами всіх видів мистецтва, в необхідності практичної й доцільної в плані розвитку мовлення діяльності дошкільника з боку реалізації його власних творчих здібностей у різних її видах.

Сучасними дослідженнями в психолого-педагогічній науці та дошкільній лінгводидактиці (А. Богуш, Н. Водолага, Н. Гавриш, Л. Григор'єва, Т. Казакова, Т. Котик, Е. Маркова, Б. Юсов) підкреслюється поліхудожність природи дитини-дошкільника, її спроможність реалізуватися засобами художньої діяльності.

Метою статті є з'ясування методики організації навчально-мовленнєвої роботи в закладі дошкільної освіти для успішного розвитку зв'язного

мовлення дошкільників на засадах взаємозв'язку різних видів діяльності під впливом мистецтва.

Збагачення мовлення дітей дошкільного віку залежить від багатьох чинників, серед яких особливе місце належить діяльності, завдяки чому вони здобувають знання про природу, суспільне життя, розвивають певні психологічні процеси, зростають в особистісному становленні. Інтеграція в життєдіяльності дошкільника різних її видів – ігрової, пізнавальної, трудової, навчальної, мовленнєвої, музичної, образотворчої, художньої та ін. позитивно впливають на світосприйняття довкілля, розвиток мовленнєвої діяльності, стимулювання мовленнєвої активності.

Надзвичайно велику роль у розвитку усного мовлення відіграє образотворча діяльність здобувачів дошкільної освіти, яку небезпідставно визначають специфічним видом духовно-практичної діяльності. В цьому аспекті слід розглядати твори мистецтва, літератури, зразки усної народної творчості, котрим надається першорядне значення для виховання естетичного ставлення до дійсності, розвитку мовного чуття, власного творчого продукування текстів.

Поєднання в образотворчій діяльності художнього слова, мовновиражальних засобів, матеріалів зображення комплексно спрямовується в дитяче образотворення. До того ж інтеграція музичної, літературної, театральної діяльності добре відзначається на емоційно-вольовій сфері дошкільника, розвитку фантазії, уяви, світобачення в цілому. Вчені одностайні в тому, що мовленнєва діяльність є унікальною щодо її значення в особистісному розвитку дитини дошкільного віку, в її загальній життєдіяльності. Відтак, «мовлення бере участь в усіх етапах творчого процесу: створенні задуму, пошуку способів його реалізації, спрямуванні, уточненні, стимулюванні творення, на контрольному етапі оцінки – у співвіднесенні отриманого результату із задумом» [1, с.541].

Добре розвинуте мовлення відзначається такими комунікативними якостями, як емоційність, естетичність, образність, що певною мірою

стимулює невербальні креативні здібності дітей дошкільного віку. Тим самим удосконалюється їх зв'язне мовлення, накопичується емоційно-чуттєвий досвід, покращуються монологічні вміння й навички. У процесі художньої і текстотворчої діяльності під час сприймання творів мистецтва, споглядання театральних вистав і т. ін. діти глибше розуміють і відтворюють зміст побаченого. Конструктивним є прослуховування музичних творів, інсценування прочитаного. Безперечно, «... твори мистецтва містять такий творчий потенціал, щоб на рівні підсвідомості та свідомості осягати з дитиною закони творення у кольорах, словах, музиці, співах, пластиці, комбінувати відоме, вигадувати нове, продукувати щось своє» [4, с.3].

Творче відтворення дитиною художнього й естетичного досвіду, безперечно, активізує її продуктивні дії в літературно-мовленнєвій, образотворчо-мовленнєвій, музично-мовленнєвій, театральній діяльності. Мотивація вихователем традиційних видів дитячої зображувальної діяльності на заняттях і в повсякденних режимних моментах стимулює самостійність і активність здобувачів початкової освіти у доборі вербальних і невербальних виражальних засобів – форм, кольорів і технік. Відтворення дітьми у різних видах продуктивної діяльності сприйнятого художнього образу дозволяє вдосконалити монологічне мовлення, здатність складати самостійні розповіді й описи, добирати їх зміст і форму, використовувати емоційну й образну лексику. Зазначимо, що художній образ, на думку А. Богуш, – це «... специфічний для мистецтва спосіб відображення й узагальнення дійсності з позиції певного естетичного ідеалу в конкретно-чуттєвій емоційно наснаженій формі», що характеризується низкою універсальних компонентів, серед яких варто відзначити «... змістову відповідність формі, композиційні особливості, художню мову твору та специфічну для кожного виду мистецтва систему образних засобів [1, с.543].

Чуттєве сприймання поєднує в єдиному об'єкті, що продуктивно впливає на дитячу свідомість, словесний образ і образ мистецтва. Відтак,

художньо-мовленнєву діяльність дошкільників науковці (А. Богуш, Н. Гавриш, Т. Котик) розглядають як полікомпонентне утворення, що складається з чотирьох аспектів:

- 1) сприймання на слух й усвідомлення змісту художніх творів;
- 2) відтворення змісту внаслідок виконавчих дій (декламація, відповіді на запитання, переказ, бесіди на ілюстративній основі, узагальнюючі, читання в особах);
- 3) театралізована діяльність (перегляд і обговорення театральних вистав, драматизація, інсценування);
- 4) творчо-імпрізована діяльність (ігри за сюжетами прослуханих творів дитячої літератури, словесна поетична творчість і т. ін.) [3, с.45].

Сприймання дошкільниками творів усної народної творчості, художньої літератури для дітей супроводжується активною виконавчою мовленнєвою діяльністю, вмотивовує їх до власної словотворчості. Використання різних жанрів художнього слова в інтеграції з іншими видами мистецтва навчає дитину побачити через слово прекрасне в докільці, свідомо й образно сприймати оточуючий світ, естетично оцінювати навколишнє й втілювати пережите, побачене й почуте в словесних формах розповіді, переказу тощо. Переказ, розповідь, повідомлення, опис як функціональні типи мовлення, що на практичному рівні засвоюються впродовж дошкільної освіти потребують спеціально організованих занять з розвитку мовлення, методично доцільних прийомів і засобів навчально-мовленнєвої діяльності, партнерської взаємодії вихователя з вихованцями.

Використання педагогом ігрових прийомів, емоційно образних і динамічних наочних посібників, креативних завдань є результативним фактором у навчанні різних форм мовлення в інтеграції з іншими видами діяльності. Дошкільний вік є найбільш сенситивним у формуванні зв'язного мовлення, розвитку творчих здібностей особистості, наданні оптимальних можливостей самореалізації та взаємодії з соціумом. Однолітки й дорослі – вихователі, батьки створюють змістовний і потужний потенціал у виховній і

розвитковій взаємопов'язаній педагогічній роботі всього колективу закладу дошкільної освіти й інших учасників освітнього процесу. Так, Н. Гавриш, досліджуючи мовлення дошкільників, виокремлює «... якісні ознаки мовленнєвотворчої діяльності дітей у процесуальному й продуктивному планах: особливу вразливість, чутливість до навколишнього світу, вміння систематизувати досвід й утворювати нові оригінальні комбінації з образів-уявлень; уміння знаходити слова, словосполучення, висловлювання, які найточніше відбивають конкретність образів, імпровізацію» [3, с.18–19].

Важливими комунікативними ознаками зв'язного мовлення дослідниця називає його логічність, змістовність, експресивність, адже цими параметрами й характеризується мовлення дошкільників, що повсякчас супроводжує їх зображувальну діяльність – малювання, ліплення, виготовлення аплікацій тощо. Разом із тим, за нашими спостереженнями, успішність навчально-мовленнєвої діяльності здобувачів початкової освіти обумовлюється й дотриманням інших якостей усного мовлення, зокрема, правильності, точності, доречності, виразності, естетичності тощо [5, с.5–6]. У доборі мовних одиниць педагогу варто зважати на комунікативну значущість мовного матеріалу, його необхідність при продукуванні дошкільниками власного висловлювання, граматичне оформлення й структурну організацію.

Продуктивно-творчий характер навчально-мовленнєвої роботи вихованців закладу дошкільної освіти забезпечується застосуванням оптимальних форм, методів, прийомів і засобів. Теоретико-методична підготовка педагога потребує знання закономірностей мовного розвитку дітей дошкільного віку, спеціальної організації занять, упровадження сучасних технологій навчання. Під час організації процесу монологічного мовлення на основі різних видів мистецтва доречними вважаємо розігрування малих фольклорних форм і сюжетів українських народних казок, сюжетно-рольові та театралізовані ігри, творчий переказ й інсценування літературних текстів, самостійне складання сценаріїв

діалогічної форми, складання висловлювань на наочній основі тощо. Розробка системи спеціальних мовленнєво-творчих завдань, ігор, вправ комплексного характеру дозволила вдосконалити звукову культуру мовлення, розвинути словник, покращити інтонаційну виразність і граматичну правильність мовлення дошкільників.

Таким чином, спосіб організації навчально-мовленнєвої діяльності вихованців, її зміст, педагогічна майстерність вихователя є визначальними факторами ефективності навчально-мовленнєвої роботи, сталого й успішного розвитку зв'язного мовлення здобувачів дошкільної освіти під впливом різних видів мистецтва.

Список використаних джерел:

1. Богуш А.М., Гавриш Н.В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах: підручник / за ред. А.М. Богуш. К.: Видавничий Дім «Слово», 2011. 704 с.
2. Богуш А., Гавриш Н., Котик Т. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах: підручник. К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. 304 с.
3. Гавриш Н.В. Розвиток мовленнєвотворчої діяльності в дошкільному віці : автореф. дис. ... докт. пед. наук. Київ. 2002. 42 с. <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/7896/Gavrysh.pdf?sequence=1&isAllo wed=y>(дата звернення: 19.05.2022).
4. Для творчості дитини вірші, пісні, картини : метод. посіб. / авт.-уклад. : Т.О. Піроженко, А.С. Шевчук. К.: Видавничий Дім «Слово», 2017. 128 с.
5. Пенькова С.Д. Формування культури українського мовлення російськомовних першокласників : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ. 2002. 20 с.

*Сараєва Ірина Володимирівна,
м. Ізмаїл*

СФОРМОВАНА ЖИТТЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ – РЕЗУЛЬТАТ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ПЕДАГОГА ЗДО

Сучасне постіндустріальне суспільство характеризується процесами глобалізації та інтеграції, які висувують на перший план питання більш тісного взаємозв'язку країн та народів у розв'язанні проблем освіти. В цих

умовах важливого значення набувають процеси зближення народів, інтеграції зусиль учених з метою створення засобами культури та науки концепції нової освіти, покликаної відобразити цілісну картину світу, загальні витоки моральної відповідальності людини перед іншими людьми, суспільством, природою.

Модернізація змісту дошкільної освіти України вимагає визначення чітких нормативно-правових засад, що враховують сучасні світові та європейські тенденції розвитку дошкільної освіти і водночас ґрунтуються на національних надбаннях, вітчизняній культурі.

У законодавстві України прописані основні завдання дошкільної освіти, які спрямовані на забезпечення прав дитини, а також дітей з особливими освітніми потребами, на доступне і безоплатне здобуття дошкільної освіти; забезпечення необхідних умов функціонування і розвитку системи дошкільної освіти; визначення змісту освіти; визначення органів управління дошкільною освітою та їх повноважень; визначення прав та обов'язків учасників освітнього процесу, встановлення відповідальності за порушення законодавства про дошкільну освіту; створення умов для благодійної діяльності у сфері дошкільної освіти [3, с.2]. Наразі, створення сприятливих умов для особистісного становлення і творчої самореалізації кожної дитини, формування її життєвої компетентності, розвитку в неї ціннісного ставлення до оточуючих та самої себе і навколишнього світу є принципово важливим у національній дошкільній освіті.

Зміни, що відбуваються в дошкільній освіті зокрема, знаходять своє відображення та регулюються відповідними законодавчими документами – Законом України «Про дошкільну освіту», Концепцією освіти дітей раннього та дошкільного віку, Базовим компонентом дошкільної освіти в Україні, освітніми та парціальними програмами, в яких визначено основні тенденції розвитку дошкільної освіти, відповідність змін, що відбуваються відповідно світовим тенденціям; розкривають організаційно-змістові характеристики

оновлення дошкільної освіти на сучасному етапі; об'єктивують існуючі проблеми та шляхи їх розв'язання; указують на закономірності.

Центральною постаттю в освітньо-виховному процесі закладу дошкільної освіти є дитина, маленька особистість, що готова до пізнання довколишнього та соціальної взаємодії, поринути у світи дитинства такий цікавий і невідомий.

Академік А. Богуш представляє власне розуміння поняття «дитинство» як «життєво циклічне, спрямоване насамперед на Дитину як особливу Дитячу Країну, Імперію, яка охоплює: період народження і становлення особистості дитини з її духовними й морально-етичними та естетичними цінностями; період пізнання соціуму та людини; відкриття дитиною царини життя на планеті Земля в усьому його розмаїтті, з усіма його позитивними й негативними проявами, це перші кроки навчання; жадоба знань, це перші радощі, перші розчарування і перші сльози. Це фундамент становлення громадянина і патріота своєї країни; період адаптації до нових соціобіологічних і сімейних умов від періоду народження, до умов перебування у групах ЗДО та в період другого дитинства – до умов НУШ» [1, с.2].

Зазначимо, що дитинство є особливим періодом, сутність якого полягає у процесі дорослішання дитини, входження її у світ дорослих. Під час засвоєння культурних, моральних правил та закономірностей суспільного життя відбувається формування компетентностей, що надають можливості активно проявляти власні надбання в різних самостійних та організованих видах діяльності під супроводом педагога.

Вирішенням проблеми розвитку дитини та становленням компетентностей дитини дошкільного віку в різних видах діяльності займається заклад дошкільної освіти як соціально-педагогічна система, яка входить до складу соціального інституту освіти і є першим навчальним закладом, з якого починається освітній шлях дитини.

У новій редакції Базового компонента дошкільної освіти автори розглядають компетентність як освітній результат і визначають як «систему взаємопов'язаних компонентів фізичного, психічного, соціального, духовного розвитку особистості дитини, що визначаються через емоційно-ціннісне ставлення, сформованість знань, здатність та навички до активного, творчого впровадження набутого досвіду» [2, с.11]. Ключовою компетентністю, яка має бути сформована у дитини дошкільного віку перед вступом до школи є життєва компетентність, яка ґрунтується та характеризується через сформовані наскрізні вміння, які дитина застосовує під час розв'язування життєвих проблем, в подальшій навчальній та професійній діяльності.

Педагог відіграє неабияку роль у житті дитини, тому дуже важливо володіти принципами та методиками компетентнісної освіти, які допоможуть дитині у розвитку її як активної особистості, що набуває життєвих компетентностей в процесі організації освітньо-виховного процесу в закладі дошкільної освіти. До того ж, педагог виступає як організатор дидактичних форм діяльності відповідно дошкільного віку, що сприяють взаємодії як ровесників, дітей іншого віку так і дорослих.

Зазначимо, що саме в цей час, коли в умовах воєнного стану не працюють велика кількість комунальних закладів дошкільної освіти, потрібно неодмінно продовжувати займатися вихованням дітей дошкільного віку, нехай дистанційно, але не піддаватися стихійності, адже діти – це майбутнє не лише наше, а й нашої країни.

Тому, пропонуємо організувати під час літнього-оздоровчого періоду розробити відповідно до нормативних документів план роботи з дітьми дошкільного віку, який буде спрямовано на фізкультурно-оздоровчий, художньо-естетичний та музичний розвиток. Розробити тематичний план, в якому будуть окреслені тема місяця, тема тижня і тема дня. Таким чином кожен новий день для дитини буде неодмінно яскравим, сповнений нових вражень та творчості, а це неодмінно впливає на розвиток креативності,

творчих здібностей, критичного мислення та рухової активності. Надавати після завершення занять творчі завдання дітям, а саме: вигадати історію на тему, що була запропонована сьогодні; вирішити ситуацію із героєм, який завітав у гості; запропонувати ідею подарунка для друга, що посприє активній взаємодії батьків і дітей, під час якої у батьків є можливість споглядати за дитиною та давати змогу відкривати себе з нового боку. Адже, як зазначає Т. Піроженко, «важливим у взаємодії є не оцінка дорослим дій дитини, а підтримка можливостей, пізнавальної активності, позитивної налаштованості до дії, емоційних переживань, реалістичних намірів» [2, с.13].

Отже, важливими чинниками у становленні життєвої компетентності дитини дошкільного віку є: простір освітніх напрямів закладу дошкільної освіти, основні види діяльності організовані педагогом та спрямовані на збагачення досвіду дитини, які реалізуються за підтримки батьків в умовах сімейного виховання.

Список використаних джерел:

1. Богуш А. Дитинство у ціннісному вимірі. Вісник НАПН України, 2021 (3). С. 1-5.
2. Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження / Упоряд.: О.Г. Косенчук, І. М. Новик, О. А. Внгловська, Л. В. Кузьменко. Харків: Вид-во «Ранок», 2021. 240 с.
3. Про дошкільну освіту: Закон України від 11.07.2001 р. № 2628-III. Дата оновлення: 02.04.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text> (дата звернення 18.06.2022).

*Семенов Олександр Сергійович,
м. Луцьк*

ЕМОЦІЙНА БЕЗПЕКА ДИТИНИ РАНЬОГО ТА ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

На покоління дітей раннього та дошкільного віку, які народилися у 2016 – 2022 роках, припало випробування, зумовлене надзвичайно складними обставинами соціальних потрясінь епідемії COVID-19 та воєнного стану під час агресії РФ в Україні. Батьки та педагоги почасти виявилася

неспроможними забезпечити ефективний емоційний захист та надати відповідну допомогу дітям, а особливо знизити поріг їхньої тривожності, що безпосередньо передається від значущих дорослих, викликає безпорадність у обставинах загального емоційного напруження в суспільстві. Отже необхідність наукового обґрунтування теоретичних засад та практичних порад батькам і педагогам з питань гарантування емоційної безпеки дітей в умовах воєнних дій є очевидним.

Залишаючись емоційно тісно пов'язаними із дітьми, дорослі (особливо в перші дні ворожого нападу) самі виявилися розгубленими та переживали високий рівень тривожності. Багато таких емоційних станів дорослих як страх, безпорадність та відсутність будь-якого попереднього життєвого досвіду правильного поведіння в умовах окупації, потенційної чи фактичної, зазнавали ще більшого загострення через брак об'єктивної інформації, необхідність змінювати місце проживання, перебування у сховищах, бомбардування та обстріли, постійне оновлення та зміни актуальної ситуації небезпеки. Обставини війни не завжди були достатньою мірою осмислені самими дорослими для того, щоб їх доцільно й безпечно роз'яснювати дітям.

Своєю чергою діти продовжували перебувати на хвилі емоційного єднання з батьками, намагалися бути поруч і, нажаль, повною мірою розділяли страждання дорослих членів родини, сусідів, ровесників.

Обґрунтування наукових психолого-педагогічних засад гарантування емоційної безпеки дитини, на нашу думку, має спиратися на об'єктивні характеристики функціонування дитини як суб'єкта емоційної безпеки. Базовою характеристикою дитини раннього та дошкільного віку, яка переживає страх, виявляє агресію або капризування є особлива форма *емоційної реактивності*, що характеризується мимовільністю, блискавичною швидкістю у психічній системі «подразник – реакція», високим тонусом саме емоційного реагування. Суттєвою характеристикою негативних емоцій дітей раннього та молодшого дошкільного віку є їх *амбівалентність*, що

виражається у високій інтенсивності та, водночас, нетривалості, точковості. Вважаємо, що, на відміну від школярів, дошкільник легше надається емоційному переключенню, відволіканню уваги, що є однією із запорок швидкого вибору педагогічної стратегії ефективного впливу на дитину в стані емоційної кризи.

Батьки і педагоги відзначають, що у процесі намагання вгамувати хвилювання дитини раннього віку «ніякі слова не допомагають». Так виявляється ще одна важлива вікова особливість в цей період – *управляти емоціями дітей не завжди вдається вербально*. Більш ефективним виявляється забезпечення позитивного емоційного фону з боку найближчого оточення як запоруки нормального функціонування психіки дитини.

Найбільш суттєвим є знання про небезпеку наслідків емоційних потрясінь для дитини у проекції її подальшого розвитку. *Надмірні емоції тривоги* здатні надзвичайно шкідливо впливати на психіку дитини та *можуть залишати негативний наслідок* на тривалий час, у т.ч. скласти основу неврологічних розладів у дорослому віці.

Обираючи стратегію педагогічної взаємодії з дитиною що перебуває у кризовому емоційному стані, слід перш за все враховувати її глибинну потребу у підтримці, уважному та емоційно позитивному ставленні значущого дорослого, запобігаючи таким чином її самотності, емоційної відчуженості.

Суттєвими можуть бути такі практичні поради дорослим, які опинилися в ситуації відповідальності за емоційну безпеку дитини:

1. *Проводьте багато часу разом з дитиною, часто спілкуйтеся.* Необхідність запобігти дитячим відчуттям самотності – важлива запорука профілактики емоційним розладам в умовах кризового стану. При цьому слід забезпечити не лише фізичну присутність поруч, але й тактильну близькість. Дитина потребує весь час мати переконання, що про неї не забули, її стан важливий для дорослого. Під час спілкування необхідно намагатись допомогти дитини описати її тривогу («Розкажи мені», «Пожалійся» «Опиши

свій страх» тощо. Важливо, щоб говорила не лише мама чи інший дорослий, а сама дитина.

2. *Не критикуйте дитину за її негативні емоції.* Не слід допускати критики дитини, яка плаче, на зразок: «Я не знала, що ти такий боягуз», «Ніхто не плаче, тільки ти» і т.п. Навпаки, емпатійно підтримайте в усіх її побоюваннях. Наголосіть, що ви також переживаєте подібні почуття. Згадайте (змоделюйте) схожу ситуацію у своєму дитинстві. Головне – дитина має бути переконана, що ви правильно розумієте її емоційний стан.

3. *Безумовно приймайте дитячий страх.* Важливою складовою кризової інтервенції дорослого в ситуації емоційної небезпеки для дитини є необхідність безумовно підтримати дитину. Це той випадок, коли якби не були на ваш погляд необґрунтовані, дивні дитячі переживання, ви однозначно їх приймаєте.

4. *Уникайте вмовлянь, поведітьесь максимально щиро, правдиво.* Діти одразу відчують фальш у вмовляннях дорослих і їхнє переживання може лише посилитися («Мама не хоче говорити мені усієї правди»). Тому слід прямо і однозначно говорити: «Коли повітряна тривога, необхідно бути в сховищі (в метро, підвалі, льосі) – там безпечно».

5. *Максимально намагайтесь зберегти існуючу традицію* бути разом усією сім'єю, разом діяти. Нехай довоєнний режим взаємодії дитини з дорослими у сім'ї буде максимально непорушним. Разом снідаємо, разом збираємо іграшки, малюємо, разом виконуємо гігієнічні процедури, читаємо казки, молимося тощо.

6. *Уникайте порівнянь з братами-сестрами.* Не варто порівнювати емоційно нестабільну дитину з іншими дітьми: «Ось подивися, Оленка весела, грається собі, а ти весь час сумуєш». Сумна (тривожна) дитина потребує того, щоб значущий дорослий обговорював з нею саме її стан, її хвилювання.

7. *Організуйте спільну діяльність з дитиною.* Найчастіше для цього буде достатнім використання підручних матеріалів, за допомогою яких

можна малювати, ліпити, конструювати тощо. Важливо робити це щиро, емпатійно. В нагоді стануть ігрові методики з елементами змагальності, спільної з дитиною творчості. Застосовуйте проєктивні методики («Намалюємо твій страх! А тепер його порвемо на шматки, спалимо його, викинемо у смітник»).

8. *Обмежуйте дорослий контент.* Нерідко найбільш негативних емоцій, страждань дитині додають випадково почуті дорослі розмови із використанням негативно забарвленого наративу й фатальних очікувань. Якщо є потреба поспілкуватися дорослим між собою, необхідно робити це без присутності дитини, опановувати себе у випадку справді тривожних новин. Обережно слід ставитися до доцільності спільного перегляду з дитиною телевізійних новин тощо.

9. *Якнайчастіше забезпечуйте фізичний контакт.* У час емоційної небезпеки дитині дуже допоможе ласка, обійми, тримання за руку. До такої близькості з дитиною слід залучати усіх дорослих членів родини – чим більше тим краще. Особливо важливо бути поруч з дитиною перед сном.

10. *Використовуйте гумор і гру.* Жартуйте іноді з дитиною, згадуйте веселі позитивні історії з часів мирного життя. Гумор запобігає стресові. Іноді це може вдатися непростим завданням. Але в сприйманні дитини гумор дорослого постає як переконливий аргумент, що все буде добре.

Список використаних джерел:

1. Беленька Г.В., Семенов О.С. Творчо спрямована особистість народжується в грі. Дошкільне виховання, 2020. № 4. С. 3-6.
2. Семенов О.С., Онищук В.Ф. Родина учасника бойових дій як об'єкт педагогічної взаємодії вихователя дошкільного навчального закладу. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія «Педагогічні науки». 2018. № 1. С. 171-178.
3. Удот В. Ф., Семенова Н. І. Психолого-педагогічні основи взаємодії вихователів закладів дошкільної освіти з родинами учасників бойових дій. Acta Paedagogica Volyniense. 2021. № 4, С. 11-16.

*Семенова Наталія Іванівна,
м. Луцьк*

ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СУЧАСНОМУ ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Безперечною є істина, що абсолютною цінністю буття є життя і здоров'я людини. Саме людське життя слугує передумовою й основою усіх інших цінностей.

Суспільство, яке прагне жити в гармонії з навколишнім світом, має не лише декларувати, а й безпосередньо формувати систему істинних цінностей у кожного громадянина. На наше переконання, фактором благополуччя індивідуальності, родини та суспільства в цілому є здоров'я як фундаментальна цінність буття.

Категорія здоров'я набула особливої актуальності в наш час, трансформувавшись у глобальну проблему існування цивілізації в окресленому часопросторі. Майбутнє кожної країни залежить від усвідомлення вагомості цієї цінності, від конкретних зусиль, спрямованих на піклування про здоров'я підростаючого покоління, створення сприятливих умов для його повноцінного розвитку і щасливого зростання.

Здоров'я є фундаментом максимальної соціально-ефективної діяльності особистості та основою якості цієї життєдіяльності, передумовою максимального розкриття можливостей кожної людини. Від формування можливостей людини (поліпшення стану здоров'я, рівня набуття знань та професійних навичок), а також максимального їх використання для праці, відпочинку, культурної, суспільної та політичної діяльності, в першу чергу, і залежить ефективність розвитку людства. Тому вагомою складовою національного багатства кожної країни, безперечно, є стан здоров'я людської спільноти, а серед пріоритетних цінностей кожної людини провідне значення надається індивідуальному здоров'ю.

Від стану здоров'я підростаючого покоління залежить благополуччя і розвиток суспільства. Однак в останні десятиріччя спостерігається помітна тенденція до погіршення здоров'я дітей. Найбільш вагомими чинниками цього процесу вважаємо екологічні проблеми, неякісне харчування, зниження рівня життя сімей, медичного обслуговування, прискорення темпу життя й зростання психологічного та емоційного навантаження на дітей, починаючи з дошкільного віку, тощо.

Отже, проблема збереження здоров'я дітей набуває особливої актуальності. Обсяг розвивальної інформації яку отримують малюки в дошкільному дитинстві, постійно зростає. Відповідно зростає і розумове навантаження. А це нерідко призводить до перевтоми, що негативно позначається на стані здоров'я дітей. Одне з головних завдань дошкільного закладу – така організація освітнього процесу, за якої не лише зберігатиметься високий рівень розумової працездатності вихованців, а й зміцнюватиметься їхнє здоров'я.

Здоров'я як основа життєдіяльності людини становить складний та багаторівневий феномен, що охоплює фізіологічний, психологічний, соціальний та педагогічний компоненти. Останній розуміємо як формування здорового способу життя особистості з раннього дитинства. Одним із напрямів вирішення цієї проблеми є створення здоров'язбережувального простору в дошкільному навчальному закладі.

Поняття «*здоров'язбережувальний простір*» Г. Беленька обґрунтовує як *багаторівневу освітню систему і соціально організоване виховне середовище, в якому пріоритетами виступають: здоровий спосіб життя, культура здоров'я, прогнозування здоров'язбережувальної діяльності* [3, с.86]. Змістоутворюючими компонентами здоров'язбережувального простору є соціальний, креативно-діяльнісний і реабілітаційний. Авторка наголошує на тому, що здоров'язбережувальний простір забезпечує усвідомлення його суб'єктами цінності здорового способу життя, збереження і зміцнення

здоров'я, продуктивну активність усіх учасників простору щодо розвитку навичок культури здоров'я і духовно-етичного самовдосконалення.

У контексті реалізації завдань Базового компонента дошкільної освіти складовими здоров'язбережувального простору дошкільного навчального закладу, на нашу думку, можуть бути визначені такі вмінності вихователя, що впливають на здоров'я і здоровий спосіб життя дитини: уміння відстежувати позитивні й негативні зміни в стані власного здоров'я і здоров'я інших; уміння складати ефективну програму збереження здоров'я; уміння створювати здоров'язбережувальний простір; володіння способами організації діяльності з профілактики і здоров'язбереження; володіння ефективними технологіями оздоровлювального спрямування, вироблення стійких мотивів до реалізації здоров'язбережувальної поведінки.

Стратегічними завданнями дошкільної освіти, окресленими в Законі України «Про дошкільну освіту», Національній доктрині розвитку освіти України в XXI столітті, передбачено не тільки збереження і зміцнення здоров'я, а й активне формування основ здорового способу життя в дітей, починаючи з раннього віку. Реалізація цього завдання передбачає впровадження в практику сучасного дошкільного навчального закладу здоров'язбережувальних технологій, які є важливим складовим елементом здоров'язбережувального освітнього простору і включають взаємозв'язок та взаємодію всіх факторів педагогічного процесу, спрямованих на збереження та зміцнення здоров'я дитини на всіх етапах її розвитку та виховання.

Як відомо, новітні технології, зокрема в сфері покращення здоров'я, повинні бути адаптовані до реальних соціально-економічних умов, традицій та звичок певної країни, регіону. Тому постає необхідність вивчення особливостей використання здоров'язбережувальних технологій в роботі з дітьми дошкільного віку.

Здоров'язбережувальні технології – це сукупність наукових знань, засобів, методів і прийомів, що дозволяють оцінити функціональні та психофізіологічні параметри здоров'я індивіда; на основі оцінки параметрів здоров'я підібрати

адекватне тренувальне навантаження, що дозволяє підвищити функціональні можливості організму з метою переходу його на новий рівень функціонування для збереження і зміцнення творчого потенціалу, підвищення рівня працездатності і соціальної активності, вирішення завдань спортивної підготовленості.

Вибір здоров'язбережувальних технологій залежить від: програми діяльності дошкільного навчального закладу, пріоритетних навчально-виховних завдань, стану здоров'я вихованців, їхніх інтересів та вподобань, урахування спрямованості засобів оздоровлення на вдосконалення основних показників фізичного розвитку дітей, наявного кадрового потенціалу (актуальним є питання психологічної готовності вихователів до перебудови власної професійної діяльності, впровадження інноваційних технологій, самовдосконалення, рівень усвідомлення відповідальності за власне здоров'я та здоров'я своїх вихованців), матеріально-технічного забезпечення (наявність окремого приміщення для проведення фізкультурно-оздоровлювальних заходів, майданчиків, фізкультурних куточків у групових кімнатах, фіто-кімнати, кімнати для відпочинку вихователів тощо), екологічних факторів (екологічна ситуація в країні, регіоні, наповнюваність груп, відповідність санітарно-гігієнічних вимогам), наявного рівня співпраці з батьками вихованців, усвідомлення ними значущості цілеспрямованої роботи зі збереження та зміцнення здоров'я дітей (батьки мають бути прикладом для власних дітей), можливостей ефективно здійснювати моніторинг результативності запроваджуваних технологій.

Серед інноваційних здоров'язбережувальних технологій, які найбільш прийнятні для дітей дошкільного віку в закладі дошкільної освіти ми виокремили: фітболгімнастику, художню гімнастику, пальчикову (вправи, ігри, картинки), дихальну та звукову гімнастику, імунну гімнастику, гідро аеробіку, психогімнастику (вправи, ігри, етюди, пантоміми) тощо. За останні роки популярності набуло застосування в практиці роботи закладів дошкільної освіти оздоровчих технологій, що використовуються з профілактично-лікувальною метою, серед них можемо виділити наступні: фітотерапія (чаї, коктейлі, фіто

мішечки); аромотерапія (ароматизація приміщення); вітамінотерапія (вітамінізація страв). Як показала практика, досить ефективним є впровадження у процеси життєдіяльності дитини оздоровчих технологій терапевтичного спрямування, до яких відносяться: арт-терапія, піскова терапія, казкотерапія, ігрова терапія, сміхотерапія; музична терапія; кольоротерапія, здоров'язбережувальні технології об'єднують у собі всі напрями діяльності навчального закладу щодо формування, збереження та зміцнення здоров'я дітей. Ця особливість обумовлює багатоваріантність тлумачення поняття «здоров'язбережувальні технології» і дозволяє згрупувати їх за напрямками.

Порівнявши статистичні показники захворюваності дітей під час проведеної нами роботи, ми переконалися у тому, що рівень захворюваності дітей не лише не зріс, хоча це були місяці піку захворюваності, але і суттєво знизився

З вищезазначеного можна зробити висновок про те, що надзвичайно ефективним засобом зміцнення і збереження здоров'я дошкільників є використання в навчально-виховному процесі сучасного дошкільного закладу здоров'язбережувальних технологій.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). Байер О.М., Безсонова О.К., Брежнева О.Г., Гавриш Н.В., Загородня Л. П., Косенчук О. Г., Корнеєва О.Л., Лисенко Г. М., Левінець Н. В., Машовець М.А., Мордоус І.О., Нерянова С. І., Піроженко Т. О., Половіна О. А., Рейпольська О.Д., Шевчук А. С. / Під науковим керівництвом доктора психологічних наук, професора, член-кореспондента НАПН України – Піроженко Т. О. 2021. 37 с. Режим доступу: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Бех І. Д. Вибрані наукові праці. Виховання особистості, Чернівці: Букрек, 2015. Том 1. 840 с.
3. Беленька Г. В., Богініч О. Л., Машовець М. А. Здоров'я дитини – від родини, 2006, 220 с.
4. Дитина: Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / Науковий керівник проекту: В.О. Огнев'юк, 2020. 440 с.
5. Про дошкільну освіту [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua-laws/show/2628-14> – Назва з екрана.

*Сіденко Юлія Олександрівна,
м. Суми*

МЕТОД АВА-ТЕРАПІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Видатні вчені спеціальної освіти (О. Баєнська, С. Конопляста, К. Лебединська, О. Нікольська, Т. Скрипник, В. Тарасун, Г. Хворова, А. Чуприков, М. Шеремет, Л. Шипіцина та ін.) особливу увагу в наукових працях приділяють медичним, психологічним та педагогічним аспектам розладу аутистичного спектру щодо його розуміння, особливостей та шляхів корекції розвитку дитини з розладами аутистичного спектру [1]. Враховуючи особливості психофізичного розвитку дітей з розладами аутистичного спектру старшого дошкільного віку з метою корекції їх психічного стану доцільним є запровадження сучасних корекційних технологій.

Корекційні технології – це сукупність прийомів і методів спрямованих на корекцію особливостей розвитку дітей з розладами аутистичного спектру старшого дошкільного віку з метою розкриття особистісного потенціалу в процесі пізнання навколишньої дійсності [5].

Застосування корекційних технологій розвитку та навчання дітей з розладами аутистичного спектру старшого дошкільного віку необхідно здійснювати послідовно, взаємопов'язано з метою розв'язання педагогічних задач, планомірного та послідовного втілення заздалегідь спроектованого педагогічного процесу, спрямованого на досягнення максимально можливого рівня життєвої компетентності.

Поведінкова терапія є основою абсолютної більшості програм, метою яких є психолого-педагогічна корекція дітей з розладами спектру аутизму. АВА-терапію слід здійснювати систематично: зміцнювати бажану поведінку, удосконалювати навички адаптування та зменшити небажану поведінку. Навчання відбувається крок за кроком, тобто складні навички поділяються на компоненти, які викладаються окремо, а нові навички перетинаються з

раніше освоєними так, що процес навчання схожий на побудову піраміди. Участь сімей в терапії дитини дуже важлива і здійснюється через регулярний контакт та обмін інформацією між інструктором та батьками дітей [3].

Методика передбачає створення зовнішніх умов, які сприяють індивідуальному формуванню бажаної (заданої) поведінки в різноманітних аспектах (соціально-побутовий розвиток, оволодіння навчальними предметами, виробничими навичками, мовленнєвий розвиток). Індивідуальна система навчання для кожної дитини складається таким чином, що будь-який позитивний прояв нагороджується (підсилюється), а негативний – ігнорується, або карається. У дітей з розладами аутистичного спектру старшого дошкільного віку часто спостерігається недосконала поведінка – наявність агресивних реакцій, спрямованих на себе та інших, спалахів гніву, стереотипних дій, що спричиняють шкоду дитині та іншим. Автори підкреслюють важливість процедури конструювання поведінки у тій частині програми, яка веде до позитивних зрушень у поведінці дитини [4].

Відпрацьовані навички відшліфовуються вдома ще до того, як дитина братиме участь у колективній діяльності. Таким чином, навички відпрацьованої поведінки зі звичних домашніх умов переносяться в середовище дитячого садка. Для того, щоб поведінкова терапія дала позитивний результат, вона повинна бути представлена всіма зацікавленими особами, які працюють і виховують дитину. При цьому зазначимо, що при зниженні інтенсивної поведінкової терапії (менше 40 годин на тиждень) виявлено низький відсоток дітей, які досягають норми як за інтелектуальним рівнем, так і за шкільною успішністю [1].

Ефективність застосування прикладного аналізу поведінки є достатньо високою – до 50–60 % вихованців стають спроможними оволодіти програмою масової школи, одержують можливість працювати достатньо успішно для того, щоб забезпечити своє існування, вони вступають до коледжів й університетів. Відомі випадки, коли люди з розладами спектру аутизму професійно й успішно займаються наукою (Т. Грандін, США –

професор біології), літературою (Д. Уїдьямс, Австралія – письменник), суспільною діяльністю (І. Юхансон, Швеція) та ін. Проте частіше вони оволодівають професіями, що не потребують спілкування з іншими людьми (садівника, поштаря та ін.). Визначено, що коли навчена чомусь людина з розладами аутистичного спектру, то в силу свого нахилу до стереотипів і в міру своїх інтелектуальних можливостей, вона буде працювати так, як її навчили, хоча це не виключає і творчого підходу до справи. У тих випадках, коли дитину з розладами спектру аутизму старшого дошкільного віку вірно виховують і навчають, то суспільство одержує відповідальну за свою роботу людину, якою б ця робота не була – від фізика-теоретика до двірника [4].

Метод АВА-терапії сприяє формуванню пізнавальної готовності до навчальної діяльності дітей з розладами спектру аутизму старшого дошкільного віку в таких напрямках:

- формування навичок, які заміщують проблемну поведінку. Збільшується бажана поведінка і зменшується прояв небажаної поведінки;
- підвищення здатності зосереджуватися на виконанні завдань і збільшення мотивації до навчання;
- підвищення концентрації уваги, зорового контакту;
- покращення когнітивних навичок;
- невербальна і вербальна імітація;
- розвиток загальної та дрібної моторики;
- розуміння мовлення;
- називання предметів і дій;
- уміння здійснювати класифікацію предметів (розкладання карток з собакою та кішкою в одну стопку, а карток з ложкою і виделкою – в іншу; знаходити пару; символічні дії, типу: «покажи, як ти ...» (дитина робить вигляд, що надягає шапку/причісується/гасить пожежу/ крутить кермо та інше); правильно вживати займенники «я стою» – «ти стоїш» тощо) [5].

Таким чином, в процесі формування пізнавальної готовності до навчальної діяльності дітей з розладами аутистичного спектру старшого

дошкільного віку необхідно використовувати АВА-терапію, яка покращує формування компонентів пізнавальної готовності: пам'яті, уваги, сприйняття, мислення, уяви та формує навчальну поведінку.

Список використаних джерел:

1. Почкун Ю. О. Вивчення досвіду застосування новітніх корекційних технологій у роботі з аутичними дітьми. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. Вип. 30 : зб. наук. праць. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова. Т. 2. С. 78–83.
2. Почкун Ю.О. Дослідження стану пізнавальної готовності дошкільників з аутистичними порушеннями до навчальної діяльності. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. Вип.14. Київ : 2018 С. 156–162.
3. Почкун Ю. О. Прикладний аналіз поведінки як засіб корекції психофізичного розвитку дітей з аутизмом. Педагогічні науки. Херсон : ХДУ, 2017. № 73. С. 138–142.
4. Скрипник Т. В. Феноменологія аутизму. Київ: Фенікс, 2010. 388 с.
5. Sidenko Y., Kolyshkin O. [The use of corrective technologies in the process of preparing senior preschoolers with autism spectrum disorder for learning activities](#). EUREKA: Social and Humanities, 2020. Vol. 3. P. 47–52

*Удот Вікторія Федорівна,
м. Луцьк*

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ПРИРОДНИМ ДОВКІЛЛЯМ

Ознайомлення дітей дошкільного віку зі світом природи є найважливішим засобом формування гармонійної, всебічно розвиненої особистості, що володіє знаннями й навичками екологічно доцільної поведінки в природі та відповідального ставлення до її ресурсів.

В процесі ознайомлення з природою розширюється орієнтація дітей в навколишньому середовищі, формуються пізнавальні здібності, виховується відповідне ставлення до неї. Ознайомлення дітей з природою пропонує їм відповідний об'єм знань про предмети, явища неживої і живої природи, виховання відповідальності, інтересу і любові до неї.

Варто зазначити, що відповідальне ставлення дитини до природи виявляється у її природодоцільній поведінці: виважене ставлення до рослин і

тварин; раціональне споживання природних ресурсів; навички правильного сортування відходів; готовність включатись у практичну діяльність, що пов'язана з природою тощо.

Г. Беленька зазначає, що основою формування відповідальності виступає емоційна задоволеність дитини від позитивної оцінки її дій значущими дорослими, позитивний приклад дорослих і товаришів, художня література, зразки для наслідування, що пропонуються екранними засобами, насамперед через дитячі фільми та мультфільми, досвід спільної діяльності [2, с. 64].

Керуючи процесом пізнання природи і набуття дітьми різних навичок і умінь, вихователь застосовує різноманітні методи і прийоми. Слід віддавати перевагу тим методам і прийомам, які забезпечують безпосереднє сприйняття дітьми природи і активне оволодіння навичками відповідального ставлення до неї. До таких методів ми відносимо спостереження, експеримент, проект, праця, дидактичні ігри. Поряд з цим широко застосовуються словесні методи – розповідь, читання художніх творів, бесіди, під час яких демонструються натуральні об'єкти чи зображення їх.

Ознайомлення дітей дошкільного віку з природою проводиться в основному за допомогою спостережень під час екскурсій, прогулянок, ігор та праці. Тут велике місце відводиться бесідам, розповідям вихователя з використанням картин, мультимедійних презентацій, мультфільмів, читанню художньої літератури.

Спостереження – це цілеспрямоване сприйняття, складний пізнавальний процес, у якому виявляється єдність чуттєвого і раціонального. На основі спільної діяльності аналізаторів, завдяки слову вихователя у дітей утворюються конкретні знання, розвивається мислення, мова, виховується матеріалістичне ставлення, інтерес і любов до природи, відчуття красивого [5, с. 63].

У старшій групі тривалим спостереженням відводиться найбільше часу: діти стежать за розвитком рослин з насіння, перетворенням комах,

сезонними змінами у природі тощо. Під час тривалих спостережень діти мають можливість помічати послідовність у настанні природних явищ, причинно-наслідкові зв'язки між ними.

Отже, організоване вихователем спостереження природних об'єктів і явищ природи є основним способом ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з природою.

Суттєву роль у формуванні відповідальності у дітей дошкільного віку в процесі ознайомлення з природою займає гра. Дидактичні ігри з природним матеріалом є основним способом сенсорного виховання, розвитку пізнавальної діяльності. Ігри проводять під час занять, прогулянок, екскурсій у спеціально відведений для них час. Дидактичні ігри, які проводяться під час занять, допомагають дітям засвоїти якості предметів і уточнити здобуті при спостереженні за природою уявлення.

Розповідь вихователя про різні предмети і явища природи значно розширює знання дітей, проте живе слово завжди повинне спиратися на конкретні уявлення дітей. Даний метод доповнює дитячі спостереження і ознайомлює їх з такими об'єктами і явищами, які вони не можуть безпосередньо сприйняти (з місцями зимівлі птахів, з життям диких тварин тощо). Водночас, необхідно зазначити, що часто розповідь супроводжується демонструванням картин, мультфільмів або мультимедійних презентацій. Сюди також варто віднести екологічні казки, які дають змогу познайомити вихованців з тваринним та рослинним світом, дозволяють цікаво та доступно розповісти про складні природні явища («Птахи просять допомоги», «Дві берізки», «Історія однієї краплі» та ін.).

Бесіда є цінним методом уточнення і розширення уже набутих знань, збільшення дитячого словника і розвитку у них зв'язної мови. Під час бесіди вихователь керує мисленням дитини за допомогою запитань. Кількість і порядок їх залежить від тих завдань, які розв'язуються на занятті, і від віку дітей. Запитання треба складати так, щоб у них було враховано досвід дітей і активізувалося мислення. Наприклад, бесіди «Допомога зимуючим птахам»,

«Збережемо ліс», «Заощаджуємо природні ресурси» тощо. Суттєвими методичними прийомами в ході бесіди можуть слугувати уточнюючі запитання, порівняння, зіставлення характерних особливостей об'єктів чи явищ за відмінностями чи схожістю. При порівнянні об'єктів природи діти легко встановлюють ознаки, за якими відрізняються об'єкти один від одного, взаємозалежності між ними.

Основною формою організації дітей в ознайомленні їх з природою є заняття. Проводяться вони у певні години за заздалегідь розробленим планом, узгодженим з програмою. На заняттях вихователь не тільки подає дітям нові відомості, а й уточнює і закріплює уже набуті ними знання. Заняття будують так, щоб у процесі ознайомлення з природою відбувався розвиток пізнавальних здібностей [4, с.28]. Прикладом тем занять, які формують відповідальне ставлення до природного довкілля можуть слугувати: «Фабрики, заводи й чистота природи», «Як допомогти пташкам?», «Червона книга природи», «Небезпечні погодні явища» тощо.

Водночас, необхідно зазначити, що однією з форм безпосереднього ознайомлення дошкільників з природою є екскурсія. Екскурсія – це заняття, під час якого діти ознайомлюються з природою у лісі, на лузі, в саду, біля водоймища тощо. Екскурсії проводять у відведені для занять години. Під час екскурсій подається певний програмний матеріал, засвоєння якого є обов'язковим для всіх дітей групи, що і відрізняє екскурсії від щоденних прогулянок. Освітньо-виховне значення екскурсій досить суттєве, оскільки вони збільшують інтерес дітей до рідної природи, сприяють вихованню естетичних почуттів [3, с.159].

Щоденні прогулянки широко використовуються для ознайомлення дітей усіх вікових груп з природою. Вони можуть мати характер невеликих екскурсій, під час яких вихователь проводить огляди ділянки, організує спостереження за погодою, сезонними змінами у житті рослин і тварин. Під час прогулянок вихователь організує ігри з використанням природного

матеріалу (піску, снігу, води, листя), іграшок, у процесі яких діти набувають чуттєвого досвіду, пізнають різні якості предметів природи.

Праця як форма освітньо-виховної роботи в ЗДО має велике значення. Маючи справу безпосередньо з предметами і явищами природи, діти набувають конкретні знання про неї, встановлюють деякі зв'язки між розвитком рослин і доглядом людини за ними. Систематична праця на городі, в саду, квітнику і куточку природи сприяє формуванню в дітей високих моральних якостей. Найбільш поширеною формою застосування праці є чергування, оскільки вона виховує в дітей відповідальність за доручену справу. Здаючи чергування, діти розповідають, що вони робили і що спостерігали. Це привчає їх уважніше і відповідальніше ставитися до своїх обов'язків.

Особливої уваги в освітньо-виховній роботі з дошкільниками потребують екологічні проекти. Вони формують усвідомлення власної причетності до збереження екології, виховують любов до тваринного та рослинного світу. Структурними компонентами проектів є: основна проблема, мета, завдання (екологічні, соціальні, економічні), хід роботи, результати та перспективи. Прикладом такі проектів можуть слугувати: «Про що розповість упаковка», «Вода – подарунок від природи» тощо.

Отже, сучасний освітньо-виховний процес налічує безліч форм, методів, прийомів та засобів для ознайомлення дітей дошкільного віку з природним довкіллям. Тому для формування такої базової якості дошкільника як відповідальність у природному довкіллі важливим є такі умови: систематичність та послідовність у роботі вихователя з даної проблеми; насичення виховного середовища емоційним фоном доброзичливості, емпатії і співробітництва; надання дітям знань про роль природи в житті людини, норми і правила поведінки з природними ресурсами; систематичне включення дітей у різні види діяльності пов'язаної зі збереженням або відновленням природного середовища; єдність зусиль

батьків і педагогів у вихованні почуття відповідальності за навколишнє середовище.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти), Нова редакція. URL:https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Беленька Г. В. Формування відповідальності у дошкільників. *Педагогічний процес: теорія і практика*, 2015. № 1-2 (46-47), С. 63-67
3. Богуш А., Гавриш Н. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі. Підручник для ВНЗ. Київ, 2010. 408 с.
4. Дорошенко Т. М., Мацько В. В. Основи природознавства з методикою в схемах та таблицях: навч. посіб. Кременчук, 2019. 46с.
5. Дука Т. М. Ознайомлення дітей з природним довкіллям : навч.-метод. посіб. для студентів пед. вузів. Умань, 2020. 155 с.

Розділ 5. Цифровізація як ресурсне забезпечення якості дошкільної освіти.

*Дралюк Яна Миколаївна,
м. Київ*

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СУЧАСНОМУ ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

На сьогодні одним із основних напрямів державної освітянської політики в Україні визнано модернізацію системи дошкільної освіти з урахуванням принципів демократизації, гуманізації, індивідуалізації педагогічного процесу. В її основу покладено пріоритетність дошкільної ланки в єдиній національній системі неперервної освіти, а основним завданням визначено своєчасне становлення і повноцінний розвиток життєвокомпетентної творчої особистості з раннього дитинства. В умовах всесвітньої, пандемії пов'язаної із Covid – 19, військовим станом запровадженим в Україні у зв'язку із агресією росії, спостерігається збільшення застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі закладів дошкільної освіти. З огляду на сучасні реалії маємо відповісти на запитання – чи справиться з цим дитина? Мозок дитини, налаштований на отримання знань у формі розважальних програм по телебаченню, набагато легше сприймає запропоновану на занятті інформацію за допомогою медіа-засобів. Доведено, що кожна дитина дошкільного віку по-різном освоює нові знання. З використанням комп'ютерних мереж, онлайн-засобів, заклади дошкільної освіти отримали можливість подавати нову інформацію таким чином, щоб задовольнити індивідуальні запити кожної дитини. Допоміжним стане поєднання традиційних методів навчання та сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Адаптація використання комп'ютера під час заняття дозволяє зробити процес навчання мобільним та індивідуальним.

Нові потреби суспільства у зміні парадигми освіти вимагають і нових змін у статусі вихователя, а відповідно і у його підготовці та перепідготовці. Якщо раніше вихователь був для дітей дошкільного віку основним і беззаперечним носієм всього нового, то зараз він не знає і не може знати відповіді на всі дитячі запитання. Однак він повинен стати основним радником для дитини, повинен вміти правильно спрямувати його інтереси, організувати його навчальну діяльність відповідно до психологічних особливостей сприйняття, вчасно прийти на допомогу з підказкою, щоб дитина не втратила інтересу до пізнання. Значну увагу сучасний вихователь має приділяти підготовчій роботі зі створення освітнього середовища, в якому будуть забезпечені освітні потреби кожної дитини.

Використання ІКТ потребує створення *нової освітньої парадигми*. Загально визнано, що дитина повинна бути активним учасником освітнього процесу. Засобами інформаційних і комунікаційних технологій реально помістити цей принцип дидактики в основу всього освітнього процесу в ЗДО. У результаті повинні змінитися відносини дитина-вихователь, дитина-дитина, дитина-навколишнє середовище, дитина-джерела інформації. Головним завданням стає не передача дитині певної суми знань, а формування умінь здобувати і опрацьовувати нові дані, формування навичок мислення високого рівня: аналізувати, синтезувати, оцінювати [18].

Сучасні інформаційно-комунікаційні технології – це сукупність методів і технічних засобів застосування інформаційні технологій на основі комп'ютерних мереж і засобів зв'язку для забезпечення ефективного процесу навчання [3].

Сьогодні інформаційні технології стали невід'ємною частиною сучасного світу, вони значною мірою визначають подальший економічний та суспільний розвиток людства. У цих умовах революційних змін вимагає й система навчання.

Бурхливий розвиток нових інформаційних технологій і впровадження їх на Україні останні п'ять років наклали певний відбиток на розвиток

особистості сучасної дитини. Потужний потік нової інформації, реклами, застосування комп'ютерних технологій у телебаченні, поширення ігрових приставок, електронних іграшок і комп'ютерів дуже впливають на виховання дитини і сприйняття нею навколишнього світу. Істотно змінюється й характер її улюбленої практичної діяльності – гри, змінюються його улюблені герої й захоплення. Особливе значення для дітей сьогодні має комп'ютер.

Може скластися враження, що використання засобів ІКТ завжди виправдано в усіх галузях освітньої діяльності. Безумовно, у багатьох випадках це саме так. У той же час, інформатизація освіти має і низку негативних аспектів. Позитивні і негативні чинники інформатизації загальної освіти необхідно знати і враховувати у роботі кожному вихователю.

До недолік застосування ІКТ відносимо: 1) у вихователів недостатньо часу для підготовки до занять, на якому використовуються комп'ютери; 2) недостатня комп'ютерна грамотність вихователя; 3) у робочому графіку вихователів не відведено час для дослідження можливостей Інтернет; 4) труднощі інтегрування комп'ютеру у структуру занять; 5) існує ймовірність, що, захопившись застосуванням ІКТ на заняттях, вихователь перейде від розвивального навчання до наочно-ілюстративних методів.

До переваг використання ІКТ відносимо: 1) індивідуалізація навчання; 2) зростання обсягу виконаних на занятті завдань; 3) розширення інформаційних потоків при використанні мережі інтернет; 4) підвищення мотивації та пізнавальної активності за рахунок різноманітності форм роботи, можливості включення ігрового моменту.

Базовий компонент дошкільної освіти в новій редакції (2021 р.) скеровує педагогів на цілісний підхід до формування дитячої особистості, підготовку її до органічного, безболісного входження до соціуму, природного і предметного довкілля через освоєння основних видів життєдіяльності, а також у напрямку інтеграції родинного і суспільного виховання [1].

Новою редакцією Базового компонента передбачено визначення змісту дошкільної освіти через інваріантну і варіативну складові. Інваріантна складова є обов'язковою для реалізації в умовах різних форм здобуття дошкільної освіти, варіативна складова серед освітніх напрямів містить «Комп'ютерна грамота», де визначено зміст цифрової компетентності дитини старшого дошкільного віку, показники її сформованості [1, с.26]. Таким чином, необхідність формування цифрової компетентності старшого дошкільника, а також практична складова її формування передбачає застосування ІКТ технологій в освітньому процесі ЗДО, а це передбачає вирішення питання підготовки та перепідготовки вихователів до цього.

Успішна професійна діяльність сучасного педагога неможлива без здатності швидко орієнтуватися у значному інформаційному потоці, без активного використання ІКТ-технологій. Професійне документоведення має бути оптимізованим із метою вивільнення часу для ефективної організації педагогічної праці. Комп'ютерна грамотність педагогів є умовою їх швидкої орієнтації в інформаційному просторі, участі у вітчизняному та міжнародному професійному співробітництві, успішного навчання упродовж життя [3, с.33].

На нашу думку особливу цінність мають компетентності можна віднести: здатність до групової роботи, роботі в команді, вміння спілкуватися з іншими людьми, здатність працювати з різними освітніми методами (як традиційними так і інноваційними) на основі різних ресурсів від паперових до будь-яких електронних - персонального комп'ютера, смарт дошки, планшету тощо; креативність, здатність рефлексувати.

Таким чином, з метою впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у практику роботи закладів дошкільної освіти управлінським та методичним службам різних рівнів необхідно створювати умови для комп'ютеризації освітнього процесу та підвищення рівня інформаційної компетентності, комп'ютерної грамотності педагогічних працівників дошкільної освіти; сприяти розробленню власних сайтів дошкільних закладів

для обміну досвідом, участі у різних проектах, контактів з батьківською громадськістю тощо.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти), Нова редакція. Реім доступу: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку / Національна академія педагогічних наук України. – Київ: ФОП Ференець В.Б., 2020. – 44 с. Реім доступу: http://tvogovt.zp.ua/sites/default/files/konceptsiya_osvity_ditey_rannogo_ta_doshkilnogo_viku_vid_09_07_2020.pdf
3. Таран І.Б. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології в дошкільній освіті: навчальний посібник. – Бердянськ: Видавець Ткачук А.В., 2015. – 168 с.

*Коломоєць Таміла Григорівна,
м. Кривий Ріг*

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЛОГОПЕДИЧНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Останні десятиліття функціонування освітньої галузі відкрили широкі можливості для покращення якості корекційної освіти, зокрема, у напрямку широкого використання сучасних цифрових освітніх технологій: значно розширився арсенал готових засобів навчання; з'явилась можливість у педагогів самостійно створювати власні засоби навчання з використанням ІКТ тощо.

Оновлені зміст, структура, методи навчання, які спроможні задовольнити потреби кожного учасника освітнього процесу, стають сьогодні все більш якісними та зручними завдяки появі доступу до навчання тим, хто раніше не мав такої можливості.

В найбільш загальному розумінні, цифрові освітні ресурси (ЦОР) – це «навчальні, наукові, інформаційні, довідкові дані та засоби, які представлено в мережі Інтернет (хмарних сховищах, цифрових сервісах тощо), доступ, управління і відтворення яких здійснюється за допомогою цифрових сервісів задля організації повноцінного та ефективного освітнього процесу.

Застосування ЦОР у роботі сучасних педагогів є важливим структурним компонентом забезпечення їх якісної підготовки та перепідготовки до професійної діяльності в умовах застосування основоположних принципів компетентнісного та інноваційного підходів. Крім того, формування навичок використовувати ЦОР у розв'язанні професійних завдань вважається важливим напрямком державної освітньої політики та регламентується Закони України «Про вищу освіту», «Про освіту», Концепцією «Нова українська школа» .

Можливості використання ЦОР сьогодні зростають швидкими темпами завдяки поступовому спрощенню доступу до глобальних мереж, що обумовлюється дією наступних чинників:

- процес навчання поступово розширюється завдяки можливостям дистанційної освіти, тобто не прив'язаний до близького фізичного розташування його суб'єктів;

- зростає кількість і різноманітність освітніх ресурсів, доступних усім у вільний час;

- діти стають більш самостійними, здатними до самоконтролю, вони самі здатні ініціювати навчальний процес у будь-який зручний для них час, у будь-якому місці.

Досить широке розповсюдження ЦОР знаходимо також і у галузі роботи з дітьми з особливими потребами. Завдяки їм суттєво розширюються освітні можливості педагогічно-корекційної діяльності, спрощується процес комунікації між педагогом та дитиною, дидактичний процес стає цікавішим та доступнішим для сприйняття. Компенсаторна функція ЦОР передбачає технічну підтримку читання та письма, лічильної діяльності, пропедевтики геометрії, ознайомлення з природою тощо. Як комунікаційний засіб, ЦОР оптимізують процес спілкування або ж роблять його можливим, створюючи для усіх учасників зручні умови та забезпечуючи альтернативні форми їх комунікації.

Відповідно, опанування знаннями і вміннями виконання ЦОР для

реалізації педагогічних завдань у роботі з дітьми з особливими потребами посіли важливе місце в змісті професійної підготовки відповідних фахівців.

З урахуванням проведеного критичного аналізу відповідної літератури, можна виокремити наступні проблемні аспекти, які потребують вирішення:

- обмежена доступність або висока вартість окремих готових освітніх програмних продуктів;
- недостатній рівень цифрової підготовки окремих фахівців;
- недостатні можливості для професійного саморозвитку окремих фахівців у напрямку опанування сучасних ЦОР;
- відсутність або низький рівень державної підтримки у підготовці та підвищенні кваліфікації фахівців із використання ЦОР.

На нашу думку, важливим чинником забезпечення подолання вищенаведених проблемних аспектів у роботі фахівців, що працюють з дітьми з особливими потребами, має стати мотиваційний чинник забезпечення прагнення до самовдосконалення та самоосвіти. Для цього педагог-логопед має, по-перше, бути здатним самостійно опанувати нові знання та практики логопедичної роботи з використанням ЦОР; по-друге, прагнути розвивати професійно важливі якості корекційного педагога; по-третє, формувати у себе установки на постійний професійний саморозвиток; по-четверте, формувати у себе здатність до об'єктивної самооцінки досягнутих результатів.

Таким чином, вважаємо, що основними перевагами використання ЦОР у роботі логопедів з дітьми з особливими потребами можна вважати:

- розширення автономності та територіальна доступність навчання з будь-якої точки світу (за наявності Інтернету);
- більш успішне подолання комунікаційних бар'єрів між суб'єктами навчання;
- зручність оцінювання навчальних досягнень дітей (у ігровій формі з використанням он-лайн методик оцінювання);
- можливість для дітей виконувати завдання у власному темпі;

- удосконалення педагогами власних навичок роботи з ІКТ.

Список використаних джерел:

1. Гриб'юк О. О. Система психолого-педагогічних вимог до засобів інформаційно-комунікаційних технологій навчального призначення: монографія / за ред. М. І. Жалдака. Київ: Атіка, 2014. 172 с.
2. Нетьосов С.І. Формування інформаційної компетентності корекційного педагога. Удосконалення підготовки корекційного педагога в умовах університетської освіти : монографія. Д. : Акцент ПП, 2015. С. 166–213.
3. The Information and Communication Technology for Inclusion: Developments and Opportunities for European Countries. Brussels : European Agency for Development in Special Needs Education, 2013. 42 p.

*Литвин Вадим Валентинович,
м. Київ*

**КОМП'ЮТЕР ЯК ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАВДАНЬ ОСВІНЬОГО
НАПРЯМУ «ДИТИНА В СЕНСОРНО-ПІЗНАВАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ»**

В освіті України продовжуються реформаційні процеси, спрямовані на удосконалення технологій навчання та виховання, дошкільна ланка теж не є виключенням. Центральною фігурою цих процесів у закладі дошкільної освіти залишається особистість вихователя. Без підготовки нової генерації фахівців дошкільної галузі, підвищення їх професійного та загальнокультурного рівня неможливо реалізувати кардинальні перетворення в галузі дошкільної освіти [2]. Особлива увага привертається до вихователя закладу дошкільної освіти, оскільки за твердженням психологів, дошкільний вік є віком формування специфічних якостей особистості, пов'язаних з розумовим розвитком. Фундамент, що закладається в дошкільному віці, дає або не дає можливості оволодівати новими знаннями на наступних ступенях освіти.

Обов'язковим компонентом підготовки сучасного вихователя є оволодіння ним сучасними інформаційними технологіями отримання й передачі дітям дошкільного віку нової інформації. Звичайно, використання інформаційних технологій не розв'яже всіх питань як в дошкільній освіті, так

і в повсякденному житті. Але вони в змозі допомогти вихователю найбільш ефективно використати навчальний час.

Саме тому, вважаємо за необхідне провести оновлення системи підготовки з інформаційних технологій у вищих педагогічних навчальних закладах, зробивши її орієнтованою на практичне використання комп'ютерних систем в освітньому процесі ЗДО відповідно до фаху майбутнього вихователя.

В навчально-виховному комплексі «Загальноосвітній навчальний заклад «Європейська школа «МИХАЇЛ» I-III ступеня – ясла садок» є певний досвід і напрацювання вихователів щодо реалізації завдань нового Базового компоненту дошкільної освіти (державного стандарту дошкільної освіти, 2021 р.) освітнього напрямку «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі». Наведемо приклад такого заняття за темою «Закріплення уявлень про геометричну форму» [1].

Мета заняття: вчити використовувати знання дітей про властивості предметів (форма, колір, розмір), вміння розв'язувати нескладні задачі; розвивати пам'ять, увагу, уяву, логічне мислення; продовжувати розвивати у дітей конструктивне мислення, вміння мислити, міркувати, висловлювати свою думку; виховувати самостійність бажання прийти на допомогу.

Методичне забезпечення: медальйони з геометричними фігурами, лист, фотографії тварин з геометричних фігур, геометричні фігури, принцеса чарівної країни, картки з завданням, дидактичні ігри.

Програмне забезпечення: комп'ютер, програма POWER POINT, мультимедійний проектор.

Схарактеризуємо перебіг заняття, хід його проведення.

1. Організаційний момент. Вихователь звертається до дітей із привітанням: Діти, привітаймось одне з одним. Доброго ранку, сонце привітне! Доброго ранку, небо блакитне! Доброго ранку, у небі пташки! Доброго ранку, тобі й мені!

2. Основна частина. Лунає стук у двері.

Вихователь: так, так, увійдіть! Дивно, що ніхто не заходить (відчиняє двері), нікого немає. А що це таке?

Діти: Конверт, лист.

Вихователь: Цікаво, кому воно адресоване. Діти, нумо прочитаймо адресу на конверті.

Далі вихователь зачитує адресу: називає місто, садочок і групу. Потім запитує дітей: Діти кому цей лист?

Вихователь: Діти, а вам цікаво, що в цьому листі? Давайте дізнаємось. Допоможіть, допоможіть! Діти комусь потрібна наша допомога. Що нам робити? Давайте дочитаймо лист: *Дорогі діти, в нашій країні «Геометричних фігур» сталося нещастя, злий чарівник навів безлад в нашій країні, все переплутав. Перестала лунати весела музика. А для нашої країни – це неприпустимо. А що б навести порядок потрібно виконати його завдання. А завдання дуже складні, але ви ж розумні, кмітливі, кмітливі діти і зможете нам допомогти. Для того щоб ви змогли потрапити в нашу країну, я посилаю вам чарівні медальйони, які допоможуть вам у виконанні завдань і перенесуть вас в чарівну країну.*

Вихователь: Діти, а ви любите подорожувати? Відповіді дітей (так!).

Вихователь: Тоді в дорогу! Одягайте свої чарівні медальйони, ставайте в коло, візьміться за руки та закрийте очі. Один, два, три в чарівну країну лети!

(Діти відкривають очі і бачать перед собою справжній безлад, розкидані геометричні фігури).

Вихователь: Ось ми з вами і потрапили до країни геометричних фігур, тут така тиша. Ось це безлад. Що це таке?

Вихователь за допомогою смарт-дошки /компютера/ планшету демонструє дітям слайд 1 презентації, виконаної в Power Point. На слайді зображено геометричні фігури.

Діти: Геометричні фігури.

Вихователь: А які? (Діти називають геометричні фігури)

Далі вихователь проводить з дітьми дидактичну гру «Знайди свою хатку» слайд 2 (зображено три домівки для геоетричних фігур: трикутника, овалу та прямокутника).

Мета: розвинути у дітей вміння розрізняти кольори, геометричні фігури, вміння порівнювати схеми (геометричні фігури), орієнтуватися в просторі, зорове сприйняття, координацію рухів. Розвивати позитивні емоції від процесу гри.

Далі вихователь проводить з дітьми дидактичну гру «На що схожа?» слайд 3 (зображення геометричних фігур, овочів, фруктів, транспорту, предметів побуту, іграшок). Діти розглядають геометричну фігуру, визначають колір і кажуть, на який предмет навколишнього світу схожа дана фігура

Далі вихователь проводить з дітьми дидактичну фізкультхвилинку.

Далі вихователь проводить з дітьми дидактичну гру «Чарівний мішечок».

Вихователь: Дуже хочеться мені знати, як ви любите грати? Вихователь загадує загадки: «Якщо відгадаєте, то дізнаєтеся, що в мішечку».

Наприклад, немає кутів у мене, схожий на блюдце я, на тарілку і на кришку, на кільце, на колесо. Хто я? (Коло) слайд 8.

Він давно знайомий зі мною, кожен кут в ньому – прямий. Всі чотири сторони однакової довжини, а зветь його... (Квадрат) слайд 9.

Три кути, три сторони, можуть бути різною довжини. Якщо стукнеш по кутках, то скоріше підскочиш сам (Трикутник). Діти розглядають, що в мішечку. Дістаючи фігуру, визначають її форму, колір. Потім закривають очі, а дорослий ховає фігуру в мішечок. Кожна дитина на дотик визначає форму фігури, називає її.

Рухлива гра «Надуємо кульку». Діти беруться за руки й стоять, тісно притулившись один до одного. Тримаючись за руки, діти роблять глибокий вдих носом і видихаючи через рот, як при надуванні повітряної кульки.

М'яч надутий.(2-3 рази) Давайте перетворімо коло в овал. Що для цього потрібно зробити? (крок у центр кола). Знову коло. (2-3 рази) і так далі. Трикутник. Встати парами, покласти руки один одному на плечі, зробити квадрат, зробити, крок назад вийде прямокутник.

Молодці! (Жителі дарують дітям чарівний конверт, який вони зможуть відкрити тільки у себе в групі).

Ну, а тепер нам пора повертатися у дитячий садочок. А як ми повернемося, адже ми не знаємо дороги, давайте з вами згадаємо, як ми сюди потрапили?

Візьмімося всі за руки і скажемо чарівні слова: раз, два, три, чотири, п'ять в дитячий сад летимо знову. (Діти повторюють чарівні слова) – Відкривають очі.

- Ось ми і знову повернулися в свою улюблену групу. Відкривають подарунок жителів чарівної країни. Розглядають і виконують на нього завдання.

Спільно з вихователям діти підводять підсумок. Нумо сядьмо на килимку зручніше і поділимося своїми враженнями про дивовижній країні геометричних фігур. Де діти ми з вами були? А, навіщо ми туди вирушили? А кого ми там зустріли, кому допомагали? Що вам сподобалося?

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти), Нова редакція. Реім доступу: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку / Національна академія педагогічних наук України. – Київ: ФОП Ференець В.Б., 2020. – 44 с. Реім доступу: http://tvogovt.zp.ua/sites/default/files/konceptiya_osvity_ditey_rannogo_ta_doshkilnogo_viku_vid_09_07_2020.pdf

МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗДО

Соціально-економічні та технологічні зміни в Україні передбачають активний пошук нових шляхів підвищення ефективності забезпечення якості освіти дітей дошкільного віку, а зростання темпів розвитку й застосування цифрових технологій актуалізує необхідність підвищення якості підготовки вихователів до їхнього використання в освітньому та вихованому процесах. Завдяки широкому впровадженню інформаційних технологій вдасться забезпечити перехід на новий рівень аналізу, оцінки, контролю за якістю діяльності як дітей, так і педагогів, методистів та керівників закладів дошкільної освіти.

Використання інформаційних технологій в освітньому процесі закладу дошкільної освіти є лише частиною інформаційного середовища ЗДО. Інформатизація закладу дошкільної освіти передбачає використання ІТ в адміністративній, фінансово- господарській, педагогічній та методичній діяльності. Вона охоплює усіх учасників освітнього процесу: вихованців, батьків (або осіб, що їх замінюють), педагогічних та адміністративних працівників.

Використання інформаційних технологій в адміністративній, фінансово-господарській та методичній діяльності дозволяє ефективно керувати ресурсами, контингентом, освітнім процесом, забезпечувати комунікацію і передбачає наявність електронних баз даних, архівів, електронної адреси і сайту закладу дошкільної освіти.

У Концепції виховання дітей та молоді в цифровому просторі, зазначено, що цифровий простір закладу освіти створює великі можливості для різнобічного розвитку дітей [1, с.33]. Наголосимо, що для успішного

створення єдиного цифровий простір (інформаційного середовища) ЗДО слід забезпечити такі умови: оснастити комп'ютерами всі блоки інформаційного простору; забезпечити мотивацію використання інформаційних систем у кожного з виконавців на своїй ділянці; забезпечити підвищення кваліфікації в галузі інформаційних технологій всіх співробітників; розподілити весь обсяг інформації за виконавцями; організувати локальну мережу закладу; обладнати мультимедійний кабінет; забезпечити вільний доступ до мережі Інтернет; організувати обмін досвідом у самому ЗДО.

Наведу класичний приклад обладнання ЗДО засобами інформатизації: кабінети завідувача (директора) та заступника з АГЧ: комп'ютер, принтер, ксерокс, доступ до Інтернет, локальна мережа закладу; кабінет вихователя-методиста: комп'ютер, принтер, ксерокс, сканер, цифровий фотоапарат, доступ до Інтернет, локальна мережа закладу.

Проаналізуємо особливості використання інформаційних технологій в освітньому процесі під час роботи з дітьми дошкільного віку. У сучасному світі комп'ютер є своєрідним «інтелектуальним знаряддям», що дає людині можливість вийти на новий інформаційний рівень. Його можна розглядати і як сучасний засіб діяльності старшого дошкільника. Дитина, яка оволоділа елементами комп'ютерної технології, здатна краще розмірковувати, розв'язувати задачі у внутрішньому плані, почуватися компетентною.

У дітей старшого дошкільного віку важливо формувати елементарні уявлення про комп'ютер як сучасний технічний засіб, що *розширює* інформаційні обрії, *допомагає* орієнтуватись у світі в умовах високої технізації життя; *створює* передумови для розвитку теоретичного мислення, елементарної рефлексії (усвідомлення) способів дій; *ознайомлює* із особливостями комп'ютера, зі способами керування ним за допомогою клавіатури, миші; *виховує* здатність розмірковувати, варіювати, використовувати попередній досвід; *вчить* дотримуватися правил безпечної поведінки під час роботи з комп'ютером.

Формування у дітей елементів комп'ютерної грамотності доцільно здійснювати у таких формах роботи: *бесіди* про комп'ютер та його значення в житті сучасної людини, про сучасні інформаційні технології, будову та основні складники комп'ютера; *практичні ігри та заняття*, спрямовані на засвоєння дошкільником елементарних прийомів роботи за комп'ютером, розвиток здібностей, розширення та поглиблення уявлень про навколишній світ за допомогою спеціальних комп'ютерних програм.

Для практичних занять слід використовувати навчально-розвивальні та ігрові комп'ютерні програми, спеціально розроблені для дошкільнят, зміст та оформлення яких відповідає віковим та психофізіологічним особливостям дітей. Інше програмне забезпечення не використовується. Організуючи роботу старшого дошкільника за комп'ютером, педагог має дотримуватися санітарно-гігієнічних вимог, визначених нормативними документами. Тривалість заняття – не більше 15 хв. Недоцільним та неефективним є одночасне використання одного комп'ютеру двома або більше дітьми. Особлива увага приділяється дотриманню старшими дошкільниками правил техніки безпеки. Для цього складається простий перелік правил користування комп'ютером, обов'язковий для всіх, і з використанням казкових персонажів обігрується кожне з них та всі разом.

Плануючи ігри та заняття за комп'ютером, варто зважати на *багатофункціональність* комп'ютерних програм. Вони допомагають дитині здійснювати режисерську гру, стимулюють креативні здібності, гнучкість мислення, навчають грамоти, конструювання, математики, іноземної мови тощо. За допомогою навчально-розвивальних програм старший дошкільник зможе збагатити свої уявлення про навколишній світ, власне «Я». Ігри та заняття з використанням комп'ютерних технологій проводяться відповідно до загального плану освітньої роботи з дітьми в ЗДО.

Використання мультимедійного проектора та смарт дошки передбачає групову форму роботи з дітьми та значно знижує ризик виникнення різних видів втоми. Тривалість занять може бути збільшена удвічі-тричі

порівняно з роботою за персональними комп'ютерами. Такий вид організації занять близький до традиційного.

Смарт дошка виконує всі ті самі функції, що й проектор з екраном, проте до них додаються специфічні можливості програмного забезпечення, що поставляється в комплекті з пристроєм. Це може бути: *«розумне перо»* – перетворює об'єкти, намальовані від руки, на фігури правильної форми; *шторка* – дозволяє приховати частину екрана; *функція «фотоекрана»* – дозволяє зробити знімок всього екрана або виділеної частини при перегляді відео, роботі в Інтернеті; *функція розпізнавання тексту* – дозволяє перетворити слова, написані від руки, на друковані символи; колекції зображень; секундомір; можливість *переміщувати об'єкти* в просторі інтерактивної дошки; можливість *додавати анотації* поверх будь-яких програм, документів, відео.

Вихователю важливо пам'ятати, що при організації роботи з дошкою слід стежити, щоб промінь проектора не світив у очі дітям: це може викликати опік сітківки. Рекомендується розташовувати проектор на стелі. Дошка має бути закріплена так, щоб діти могли дістати до її верхньої частини.

Одним з найперспективніших напрямів під час роботи з інтерактивним обладнанням є використання прикладних програмних засобів (ППЗ), які забезпечені інтерактивними елементами управління (навігації). У цьому разі реалізується можливість переміщення об'єктів у просторі інтерактивної дошки за допомогою стилуса.

Прикладні програмні засоби – це комп'ютерні програми, призначені для використання в навчальному процесі. Використання ППЗ дозволяє розв'язати такі завдання: забезпечення зворотного зв'язку з дітьми та індивідуалізації навчання; поліпшення якості наочності; додаткове інформування; моделювання досліджуваних процесів або явищ; організація колективної та групової роботи; підвищення мотивації навчання; стимулювання ініціативності дітей; розвиток у дітей творчого мислення.

Залежно від розв'язуваних завдань і способу взаємодії ППЗ із користувачем, їх можна поділити на такі *типи*: демонстраційні засоби; інформаційні джерела; моделювальні засоби; інструментальні засоби; навчальні програми; тренажери; контролюючі засоби; розвивальні ігри; електронні підручники; електронні навчальні посібники; навчально-ігрові засоби.

Для проведення занять із дітьми широко застосовуються навчальні програми, розвивальні ігри та навчально-ігрові засоби для підготовки вихователів до занять із використанням ілюстративних та роздаткових матеріалів – демонстраційні засоби, інформаційні джерела та електронні навчальні посібники тощо.

Схарактеризуємо можливості використання ІКТ у роботі вихователя з батьками. Залучення батьків до участі в освітньому процесі в ЗДО сприяє створенню сприятливого клімату в сім'ї, психологічного та емоційного комфорту у дитини в ЗДО та за його межами. Завдяки підвищенню педагогічної та психологічної культури батьків через проведення батьківських зборів, спільну діяльність, використання ІКТ робота буде успішнішою. Задля того, щоб ЗДО став джерелом інформації про дитину, розвиток дитячо-батьківських взаємин, нові форми спільної пізнавальної та комунікативної діяльності у тріаді «дитина – батьки – педагог», пропонуємо обладнати в ЗДО сімейну медіатеку (інформаційну платформу) на сайті закладу.

Молодим батькам буде цікавіше та простіше ознайомитися з актуальними питаннями щодо виховання дітей, використовуючи медіапосібники, а також освітні портали і сайти в Інтернеті. Завдання вихователів та методистів – створення таких мультимедійних посібників, ознайомлення батьків з адресами порталів.

Не менш ефективна форма роботи – сайт ЗДО, який може бути доступним для різних груп користувачів засобів Інтернет-технологій. Цей інформаційний ресурс призначений для надання дітям, їхнім батькам,

педагогам різноманітної інформації про історію закладу, педагогічний колектив, останні події, що відбулися. Тут можна дізнатися про результати інноваційної діяльності закладу, зміцнення його матеріально-технічної бази. Окрім цього, він може стати для батьків джерелом інформації навчального, методичного або виховного характеру. На сайті батьки можуть відстежувати освітній процес власних дітей, отримувати інформацію про проблеми, що виникають у навчанні, і поради, спрямовані на їх вирішення у взаємодії з педагогом.

Використання ІКТ у роботі вихователя-методиста дозволяє: якісно оформлювати ділову документацію; здійснювати контрольну-аналітичну діяльність (підготовка схем аналізу), обробку даних (результативність у вигляді графіків, діаграм, атестація педагогів, рівень знань дітей з різних розділів програми тощо); доступ до роботи в мережі Інтернет з питання самоосвіти та накопичення інформаційного матеріалу; оформлювати атестаційні матеріали; створювати презентації до семінарів, методичних об'єднань, конференцій, педагогічних рад, консультацій для вихователів; використовувати мультимедійний супровід у роботі з дітьми на заняттях, проведенні свят та розваг, режимних процесів або проведенні консультацій, батьківських зборів, Днів відкритих дверей тощо; оформлювати картотеки періодичних видань, облік методичної та художньої літератури; обмін досвідом роботи з іншими педагогічними колективами.

Таким чином, успішна професійна діяльність сучасного педагога неможлива без здатності швидко орієнтуватися у значному інформаційному потоці, без активного використання ІКТ-технологій. Професійне документоведення має бути оптимізованим із метою вивільнення часу для ефективної організації педагогічної праці [2, с.32]. Комп'ютерна грамотність педагогів є умовою їх швидкої орієнтації в інформаційному просторі, участі у вітчизняному та міжнародному професійному співробітництві, успішного навчання упродовж життя.

Список використаних джерел:

1. Концепція виховання дітей та молоді в цифровому просторі / Національна академія педагогічних наук України. 2021. – 52 с. Реім доступу: <https://naps.gov.ua/ua/press/releases/2384/>
2. Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку / Національна академія педагогічних наук України. – Київ: ФОП Ференець В.Б., 2020. – 44 с. Реім доступу: http://tvogovt.zp.ua/sites/default/files/konceptiya_osvity_ditey_rannogo_ta_doshkilnogo_viku_vid_09_07_2020.pdf

РЕЗОЛЮЦІЯ
Всеукраїнської інтернет конференції
«ОСВІТНИЙ ПРОЦЕС В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В
УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ: ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА,
ІННОВАЦІЇ»
16 червня 2022 року

Конференцію організовано в рамках виконання прикладних досліджень Центру раннього розвитку дитини та дошкільної освіти Інституту проблем виховання НАПН України: «Теоретичні та методичні засади забезпечення якості освіти дітей раннього та дошкільного віку в контексті їх безперервного розвитку», «Цифрове середовище для забезпечення батьків дітей раннього і дошкільного віку дидактичними матеріалами».

Мета заходу – обговорення актуальних проблем дошкільної освіти в умовах воєнного стану, пошук напрямів і форм надання підтримки родинам у забезпеченні освітнього розвитку дітей в період вітчизняної війни 2022 року в Україні, розробка сучасних педагогічних технологій і їх застосування в кризових станах, забезпечення якості дошкільної освіти з використання потенціалу цифрових ресурсів, формування професійної майстерності майбутніх фахівців дошкільної освіти, підвищення науково-дослідної і практичної підготовки фахівців дошкільної галузі на базі післядипломної педагогічної освіти.

У роботі науково-практичної конференції брали участь понад 150 осіб, серед них – 31 докторів наук; 132 кандидатів наук; науковці, докторанти, аспіранти, здобувачі наукових ступенів, науково-педагогічні працівники; викладачі закладів вищої освіти; керівники та представники обласних і районних управлінь освіти, інститутів післядипломної освіти; працівники дошкільних закладів освіти і центрів раннього розвитку дитини; студенти та аспіранти ЗВО, широка освітня громада, зацікавлена питаннями дошкільної освіти.

Географія учасників конференції надзвичайно широка. До конференції приєдналися учасники із різних регіонів України – Суми, Сумська область, Київ, Миколаїв, Луцьк, Запоріжжя, Харків, Одеса, Кам'янець-Подільський, Хмельницький, Умань, Черкаси, Житомир. У Конференції брали участь доповідачі, що перебувають у різних країнах світу: США, Німеччина.

Під час *пленарного засідання* в проголошених доповідях висвітлено актуальні проблеми реалізації дошкільної освіти в умовах воєнного стану: розвиток особистості дитини раннього і дошкільного віку, забезпечення емоційної безпеки дитини раннього і дошкільного віку в період воєнних дій в Україні; національно-патріотичне виховання дітей, виховання цінностей милосердя, доброти, чуйності та залучення дітей до їх вияву; запровадження партнерської взаємодії зі стейкхолдерами як умови підготовки фахівців дошкільної освіти до реалізації завдань освіти для сталого розвитку.

У обговоренні доповідей виступили понад 30 осіб.

У межах програми Всеукраїнської інтернет конференції організовано роботу таких секцій: 1) Піклування та розвиток дітей раннього віку: інноваційний контекст; 2) Підтримка сім'ї у забезпеченні освітнього розвитку дитини в умовах воєнного стану; 3) Професійна підготовка та підвищення кваліфікації фахівців дошкільної галузі; 4) Впровадження сучасних педагогічних технологій в умовах кризових станів; 5) Цифровізація як ресурсне забезпечення якості дошкільної освіти.

Доповіді учасників секційних засідань Всеукраїнської інтернет конференції стосувалися:

- Особливостей переживання дітьми раннього віку станів, зумовлених війною (стрес, тривога, напруга, страх), адаптації до життя в реаліях воєнного часу та організації підтримки дітям і батькам в кризових ситуаціях, зокрема, з використанням таких форм і методів роботи з дітьми як арт-терапевтичні заняття, комунікативно-ігрові та мистецькі технології;

- Психологічної реабілітації дітей-війни (дошкільний вік) різноманітними засобами – природи, інтерактивних ігор, мистецтва;

- Налагодження емоційного контакту і діалогової взаємодії між дітьми раннього віку і дорослими в умовах воєнного стану;
- Особливостей сенсорно-пізнавального, рухового, музичного, художнього розвитку дітей раннього віку, здійснення педагогічного супроводу дітей під час організації та проведення різних видів діяльності з ними – художнього читання, музично-ігрової, пошуково-дослідницької, художньої, декоративної в очному, дистанційному, змішаному форматах освітнього процесу ЗДО, а також в сімейному вихованні;
- Взаємодії закладу дошкільної освіти з родинами у вихованні й навчанні дітей дошкільного віку в умовах воєнного стану, форматів і особливостей роботи вихователів з батьками у даних період;
- Практикування інноваційних технологій в роботі з батьками дітей дошкільного віку з метою забезпечення фізичного і психічного здоров'я сімей;
- Особливостей організації корекційної роботи з дошкільниками з особливими освітніми потребами та формування готовності майбутніх вихователів до роботи з такими дітьми у кризовий період;
- Специфіки формування ціннісно-сміслових орієнтацій майбутніх фахівців дошкільної освіти в умовах воєнного стану та готовності реалізації патріотичного виховання дітей в нових умовах;
- Підготовки майбутніх дошкільних педагогів до психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей раннього і дошкільного віку, які постраждали внаслідок війни;
- Підготовки майбутніх керівників закладів дошкільної освіти до запровадження антикризового менеджменту в умовах воєнного стану.
- Управління якістю освіти і розвитку дітей раннього та дошкільного віку в закладах дошкільної освіти із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій та медіа-ресурсного забезпечення;
- Використання сучасного онлайн-інструментарію у професійній діяльності вихователів і керівників закладу дошкільної освіти.

- Забезпечення цифрової безпеки дітей в умовах війни.

Ураховуючи ідеї та пропозиції, висловлені у доповідях, виступах та у загальній дискусії було напрацьовано такі *рекомендації*:

1. Сфокусувати увагу працівників закладів дошкільної освіти на нормативних документах, до регулюють діяльність закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану в Україні та запроваджувати освітню діяльність на цій законодавчій основі.

2. Репрезентувати вихователям закладів дошкільної освіти і батькам вихованців для активного використання цифрові матеріали інформаційно-методичної і дидактичної підтримки дорослих у піклуванні й освіті дітей раннього і дошкільного віку, розроблені міжнародними і вітчизняними фахівцями дошкільної освіти, та розміщені на сайті МОН України (розділ «Сучасне дошкілля під крилами захисту»), на Telegram-каналі «Підтримай дитину», – з метою підтримки психічного і фізичного здоров'я, безпеки, харчування, освіти та розвитку дітей. Поінформувати дорослих, які опікуються дітьми раннього і дошкільного віку, щодо можливостей використання цифрових ресурсів, розроблених за сприяння ЮНІСЕФ і МОН України і розміщених у доступному форматі (мобільний додаток Webbo, дитячий онлайн-садок на YouTube-каналах МОН та ЮНІСЕФ і на платформі MEGOGO).

3. Рекомендувати вихователям закладів дошкільної освіти і батькам вихованців ознайомитися із доповідями Всеукраїнської інтернет конференції «Освітній процес в закладах дошкільної освіти в умовах військового стану: теорія, практика, інновації» (16.06. 2022 р.); використання порад фахівців сприятиме доланню кризових станів дітей, які перебувають у нових соціальних умовах та адаптуються до них з допомогою дорослих, забезпеченню фізичного і психічного здоров'я сімей, відновленню і налагодженню освіти дошкільників.

4. Активізувати нові напрями розробки наукових, науково-методичних, науково-практичних досліджень – відповідно до потреб

педагогічної і батьківської спільнот, зумовлених викликами вітчизняної війни в Україні 2022 року.

5. Посилити консолідацію зусиль науковців і практиків різних галузей, дотичних до проблем дошкільної освіти, у розробці інформаційних, науково-методичних, дидактичних, рекомендаційних матеріалів, зокрема й у цифровому форматі, з метою динамічного задоволення актуальних запитів, пов'язаних із забезпеченням життя і здоров'я, прав і свобод, догляду і освіти дітей.

6. Сприяти послідовному розвитку інновацій у підготовці майбутніх фахівців дошкільної освіти з огляду на стрімкі зміни у реалізації освітнього процесу у закладах дошкільної освіти у 2021-2022 рр., зумовлені пандемією COVID-19 і вітчизняною війною в Україні 2022 року. Спрямувати зусилля випускових кафедр університетів на модернізацію освітніх програм відповідно до актуальних потреб дошкільної галузі – підготовки педагогічних працівників, здатних ефективно діяти в умовах системних змін в освіті дітей раннього і дошкільного віку.

7. Підтримувати розвиток міжнародної мобільності науковців і практиків дошкільної галузі шляхом участі у наукових конференціях у країнах-членах ЄС та ОЕСР з метою репрезентації вітчизняних досліджень з проблем догляду і освіти дітей раннього і дошкільного віку в умовах воєнного стану і ознайомлення із зарубіжними наробками з метою поширення найкращих ініціатив і досвіду.

8. Сприяти реалізації різних форм наукової та професійної взаємодії науково-педагогічних працівників, викладачів закладів вищої освіти, керівників та представників обласних і районних управлінь освіти, та інститутів післядипломної освіти, працівники дошкільних закладів освіти і центрів раннього розвитку дитини, студентів та аспіранти ЗВО у вирішенні актуальних проблем організації і запровадження освітнього процесу у закладах дошкільної освіти в умовах воєнного часу.

9. Інтенсифікувати висвітлення результатів наукових досліджень з дошкільної освіти в умовах воєнного стану в наукових фахових виданнях, зокрема тих, які включені до міжнародних наукометричних баз даних, педагогічній пресі;

10. Активізувати взаємодію із засобами масової інформації з метою ширшого висвітлення дієвих технологій і методик роботи з дітьми і батьками, напрацьованих науковцями і практиками.

11. Рекомендувати керівникам та представникам обласних і районних управлінь освіти, закладів дошкільної освіти і центрів раннього розвитку дитини, закладів вищої освіти, що здійснюють підготовку майбутніх фахівців у сфері дошкільної освіти, працівникам інститутів післядипломної освіти використовувати матеріали конференції у освітньому процесі та у наукових дослідженнях.

12. Рекомендувати організаторам конференції опублікувати інформацію щодо конференції: резолюцію, електронну версію тез доповідей матеріалів Всеукраїнської інтернет конференції на офіційному сайті Інституту проблем виховання НАПН України та розмістити запис конференції на його youtube-каналі (https://www.youtube.com/channel/UCOxBrxLe0_ar5cukEjaI_bA/featured), що сприятиме розповсюдженню й обговоренню проблем конференції широкою спільнотою.

Оргкомітет науково-практичної конференції